

PAPI + LELKISÉG

KIADVÁNY SZOROZAT

3. szám.

negyedik év

1944/47.

A PAPI LELKISÉG kiadványsorozat

az iskolaév folyamán négyszer jelenik meg: az iskolaév elején, karácsony táján, húsvét táján, iskolaév végén.

Összeállítja Hunya Dániel S. J. teológiai tanár, a szegedi Egyházmegyei Papnevelőintézet lelki igazgatója.

Kiadásért felel Magyar Károly lelkész.

Levelezések, megrendelések címzendők: Papi Lelkiség, Szeged, Dóm-tér 2. Postatakarékpénztári csekkszámra száma: 51.576.

*

Mínt hogy a nyomdai költségek a kiadvány számára kb. 30 %-ot emelkedtek, kénytelenek vagyunk a Papi Lelkiség mérsékelt árát a nyomdai költségek többletével fölemelni. Így tehát

a Papi Lelkiség jelen kötetének ára 13 forint. (+ csomagolás és portó kb. 1.— forint.)

Akik ezt a számot már előre kifizették, ha könnyen tehetik, pótolják a különbséget.

A Papi Lelkiség többi kötetének ára: á 10 forint. (+ csomagolás és portó kb. 1.— forint.)

*

Jelen kötet **a papi jellem küzdelmeivel** foglalkozik.

A következő kötet tárgya: **a jellemi kiteljesedés.**

*

Egyházi jóváhagyással.

Jellemnevelés és örökléstan

„Minden jó, ami a Teremtő kezéből kikerül, minden elromlik, ami az emberek kezébe kerül.” Ezekkel a szavakkal kezdi Rousseau a nevelésről írt nagy művét, az „Emile”-t. A felvilágosodás emberének naív optimizmusa kristályosodik ki tanítása alaptételében: minden természetes hajlandóság jó; a nevelés egyedüli feladata, hogy szabadfolyást engedjen a természet ösztönös igényeinek. A modern lélekelemző mélyebben látott. A gyermek, — mondja Freud — „polimorph pervers”, minden aljasságra hajlamosított szörnyeteg. De ha óvakodni akarok is attól, hogy akár Rousseau felelőtlen bizakodásával, akár Freud keserű kultúr-pesszimizmusával nézzem az embert, vitathatatlan marad a modern lélektan és pedagógia alapvető tétele: a nevelő nem függesztheti tekintetét kizárólagosan az örök értékek szivárványos világára, nem követelheti fenntartás nélkül az „elvek” érvényesülését, hanem számolnia kell az anyaggal, amelyet nevelnie, az élő emberrel, akinek nemes vágyait ezer rendetlen hajlandóság vonja a mélységek felé. A nevelő szemébe néz a tényeknek; tudja, hogy az „anyag”, amelyet nevelnie kell: „adottság”. A természet kezéből került ki és mégis sokszor megdöbbenő és rettenetes adottság. Tudja azonban azt is, hogy az adottság nemcsak adottság, hanem feladat is, amelyet a nevelői munkának kell az élet áldozatos fáradságai között oldozgatnia. A lehetőségek nemcsak a mélybe mutatnak, hanem fölfelé is, az abszolút értékek felé. Az igazi nevelő bizakodva keresi azokat a támaszpontokat, amelyekbe megkapaszkodva az embert kiemelheti a puszta természet kötöttségeiből és felemelheti az emberi és isteni értékek szolgálatába.

A nevelési adottságok világában az Istentől teremtett lélek képességei mellett a legalapvetőbbek azok, amelyeket minden ember magával hoz a világra: az őstől örökölt tulajdonságok.

Mit mond az örökléstan az ember jövő sorsáról? Mit mondhat a nevelő, amikor tudomásul veszi az örökléstani tényeket? Tanulmányom e kettős kérdés alapjám két részre tagozódik. Első rész: az ember és a sorsa: az átöröklés hatása az ember egyéniségében; — második rész: a Sors és a nevelés: a nevelői befolyás lehetősége és esélyei az átöröklés tényeinek figyelembevételével.

Az ember és a Sors.

A klasszikus ókor úgy gondolta, hogy a világfolyamat rendjét és lefolyását az istenek akaratától kezdve a legkisebb emberi állásfoglalásig meghatározza a Sors, a mindennek felett álló, kikerülhetetlen és megváltoztathatatlan végzet. A mythológia és az irodalom megdöbbenő képekben rajzolták meg a Sors szerepét. Oidiposz királyfiról

elvégeztetett a jóslat szerint, hogy felserdülve gyilkosa lesz apjának és feleségül veszi tulajdon édesanyját. Hiába minden emberi mesterkedés: Oidiposz meggyilkolja az apát és az özvegy királynő, nem ismerve fel fiát, kezét nyújtja férje gyilkosának.

A modern kor racionalista, természettudományos gondolkodása úgy vélte, hogy leszámolhat a transcendens, metafizikai valóságokkal. Az emlékezés lomtárába, az archeológiai érdekességek gyűjteményébe rakta a klasszikus sors-fogalmat is. Semmi és senki nem áll a természet és az ember fölött: a természet az emberben is saját belső törvényei szerint éli életét és titkok csak addig léteznek, amíg az értelem világossága fel nem lebbenti a fátylat a természet titokzatosnak látszó törvényeiről. A fejlődő tudomány azonban fölfedezett a külső, transcendens Sors helyett egy újabb, éppoly végzetes hatalmat, kérlelhetetlen és változtathatatlan törvényszerűséget, a biológiai törvényszerűségek rendjét, amelyet méltán nevezhetünk a klasszikus sors-fogalom mintájára az ember *belső sorsának*. E szerint a fogantatás pillanatában, a csirasejtek ölelkezésénél dinamikus erők halmozódnak fel az életre szökkenő emberpalántában. Az ősök tovább akarnak élni, új életre akarnak kelni az utódokban. Minden ember az őseitől nyert átöröklési anyagban magával hozza mindazt, ami belőle az élet folyamán kibontakozhat. A kibontakozás feltételezi a külső körülmények kedvező vagy kedvezőtlen befolyását. A keret azonban lényegében azonos marad és végzetesen megszabja a reaktív lehetőségeket, amelyek az ember magatartását, cselekvésmódját, jellemét az élet folyamán meghatározzák. A biológiai belső törvényszerűség már a fogantatás pillanatában eldönti az ember sorsát. Az élet: az adottságoknak kibontakozása a természet változatlan törvényei szerint. Valóban belső Sorsnak, immanens Sorsnak nevezhetjük az öröklés útján nyert dinamikus erők összességét. Senki nem tehet arról, milyen lehetőségeket, hajlamokat, képességeket, értékes vagy értékellenes tulajdonságokat nyert őseitől. Szándékunk és akaratunk nélkül történik mindaz, ami ezeket a belső tényezőket az élet folyamán kibontakoztatja: a környezet, amelybe beleszületünk, a nevelői hatások, amelyek a legsorsdöntőbb életszakaszban, a gyermekkorban érnek, találkozások emberekkel, anyagi és szellemi behatások, amelyek életutunkat kísérik. A belső sorstényezők, képességek, hajlandóságok, tehetségek és a külső körülmények, a konstelláció ütközésében bontakozik ki az ember sorsa, amely ösztönös választások fonalaiból szövi meg emberi életünk történetét.

Hol maradhat itt hely a nevelés számára? Hogyan nyúlhat alakitólag idegen akarat abba a világba, amely minden ízében az átöröklés és a környezeti benyomások igézetében bontakozik ki? Nézzük kissé közelebről a sorstényezőket, hogy igazi arculatuk és jelentőségük nyilvánvalóvá váljék. A biológia néhány alapvető tételét kell emlékezetünkbe idéznünk, hogy a kérdésre kielégítő választ adhasunk.

Származás és öröklés.

Az ember testi életét a szülőktől nyeri: szüleitől származik. Minden emberi egyed egy apai és egy anyai csirasejt találkozásának gyümölcse. A megtermékenyített csirasejtből bontakozik ki az emberi

egyéniiség. Az ember tulajdonságai adva vannak a megtermékenyített csirasejtben, a zygótában. A zygóta határozza meg az általános emberi tulajdonságokat. Valószínűleg a sejt plazma közvetíti azokat a jegyeket, amelyek a sajátosan emberi tulajdonságok forrásai, azaz meghatározzák, hogy az új élőlény emberré és nem valamilyen másfajta élőlényé alakul. A zygóta határozza meg az egyedi sajátságokat is, azokat a vonásokat, amelyek minden embernek egyedi testi tulajdonságai, pl. kékszemű, fekete hajú, magasnövésű. A genealógiák, származási családfák bizonyossága szerint nemcsak a testi, hanem a lelki tulajdonságok is öröklődnek. A csirasejtek állománya forrása a lelki* tulajdonságoknak is. Másként érthetetlen volna ilyen jegyek sorozatos megjelenése az utódokban, pl. a zenei tehetség öröklődése egyes családokban. A biológia szerint az egyéni tulajdonságok közvetítői a sejt mag festőanyag iránt érzékeny, fonalszerű képződményei, a kromoszómák, illetve az ezeken belül feltételezett elemi részecskék, a *gének*. A gének a csirasejtek kromoszómaállományának elemi részei, amelyek az élőlény egyéni tulajdonságait az utódok számára közvetítik. A modern örökléstan szerint a gének a nemzedékek határtalan során keresztül változatlanul mennek át az utódokra. A közvetlen ősök tehát távoli nemzedékek tulajdonságait is átadhatják utódaiknak.

Az érett emberi egyed csirasejtjei, a szaporodási sejtek minden tulajdonságra nézve tartalmaznak egy-egy gént, amely a szülő elődeitől került a csirasejtbe. Minthogy a megtermékenyítés két szülő, az apa és az anya csirasejtjének kapcsolata, az új egyén minden tulajdonságára nézve egy génpárt örökölt. Ennek a génpárnak a két génje nem mindig azonos irányban hajlamosít. Ha a két gén iránya megegyező, pl. mind a kettő fekete színre készíti elő a szemet, akkor az ilyen egyént az adott tulajdonságra nézve homozygótának nevezzük. Ha azonban — ami gyakoribb — a két gén iránya nem egyező, pl. az egyik kék, a másik fekete színre hajlamosít, akkor az ilyen egyént az adott tulajdonságra nézve heterozygótának nevezzük. Ebben az esetben dinamikus feszültség áll fenn a két gén között, mintegy két ős küzd azért, hogy melyiknek a vonásai verődjenek ki az utódon. Gyakori esetben az egyik gén átütőereje nagyobb, mint a másiké. Ez az erősebb, domináns gén jelenik meg az új egyén nyilvánvaló tulajdonságai között. A másik, a gyengébb átütőerejű azonban nem hal meg. Megmarad lappangó állapotban, mint recesszív gén. Hatóereje adott esetben nem tud megnyilatkozni, azonban mégsem marad hatás nélkül. Tovább él és kedvező körülmények között megjelenhet az illető egyén utódaiban. Lehetséges azonban, hogy már bizonyos fejlődési állapotban előtör. Minden jel arra mutat, hogy ha megnyilatkozni nem is képes, bizonyos körülmények között rejtett, dinamikus hatást gyakorol az illető egyén életére. A lelki tulajdonságok lappangó génjei a test és a lélek szoros kapcsolatánál fogva befolyásolják választásainkat, magatartásunkat, sorsunk és jellemünk alakulá-

* Amikor itt a szerző *lelki* életről, *lelki* tulajdonságokról beszél, nem a kegyelmi világról szól, hanem a testtől különböző tudatvilágról, lélektani világról. — S minthogy a modern örökléstan megállapításait foglalja össze, nem látszott indokoltnak kitérnie a keresztény bölcsélet ember-származási tanának arra az alapvető tételére, hogy a csirasejtek találkozásakor az éltető és fejlesztő elvet: a lelket Isten közvetlenül teremti. (Szerk.)

sát. Ennél a pontnál érkezünk el felvetett problémánk központi kérdéséhez.

Sorsdöntő gének: az ösztönök.

Pusztán testi tulajdonságok, egyes elszigetelt lelki vonások, pl. az emlékezés sajátos típusa, nem jelentenek különösebb problémát az emberi élet és a nevelés szempontjából. Döntő az ember sorsában mindaz, ami az ember magatartását, állandó érzületét és cselekvésmódját, fogékonyságát az egyes értékkörökkel szemben meghatározza. Ide tartozik tehát mindaz, amit élettani — lélektani és nem etikai értelemben véve jellemnek nevezhetünk.

Jellemünk kialakulásának legfontosabb biológiai tényezői az ösztönök. Ezeknek is a gének a forrásai.

A klasszikus biológia és lélektan ösztönnek nevezte azokat a hajlandóságokat, amelyek a cél tudatos ismerete nélkül képesítik az élőlényt, hogy léte és faja fennmaradása érdekében célszerű tevékenységeket végezzen. Ezen az alapon szoktak megkülönböztetni önfenntartási és fajfenntartási ösztönöket. A modern szemlélet több irányban kiterjesztette az ösztönök szerepét. Először is megállapította, hogy a klasszikus ösztönkörök csak nagy, általános egységek, amelyek számtalan kisebb részletösztön együttműködésének gyümölcsei. Másodszor észrevette, hogy az ösztönös megmozdulások, mondhatjuk ösztönös áramlások nemcsak a biológiai lét síkjában hatékonyak, hanem hatásukat éreztetik a lelki-szellemi síkban egyaránt. Nem bocsátkozhatunk most e kérdés mélyebb bölcséleti megalapozásába. Be kell érünk a tények megállapításával. Az ösztönök a tapasztalat szerint befolyásolják választásainkat. Minden jel szerint az ösztönök megbetegedése okozza azokat a lelki elferdüléseket és rendellenességeket, amelyeket minden külső behatás nélkül, belső, öröklött tényezőkből vagyunk kénytelenek magyarázni.

Mindaz, ami az átöröklés útján biológiailag felhalmozódik az emberben, az ösztönök útján lép be a lelki élet síkjába és válik az egyéni sors hatékony alakítójává. Az ösztön a multból fakad: gyökerei a gének, amelyeket őseink közvetítenek számunkra. De az ösztön a jövő felé mutat: meg akar valósítani, életre akar kelteni valamit, ami egyszer, sőt nem is egyszer, hanem talán ezerszer és százezerszer már valóság volt az ősök életében. Az ösztön törekvés egy korábbi, ősi állapot visszaállítására — mondja Freud. Ez igaz, ha számolunk az ösztönök génikus, azaz öröklésen alapuló eredetével. A génikusan megalapozott ösztönös törekvésekben megszólal a mult: az ősök akarnak újra élni, ősi vágyak, ősi törekvések szeretnének bennünk és általunk újra ébredni. Az ösztön az a titokzatos folyam, amely egybekapcsolja a multat a jövővel, láthatatlan szálakkal fonja egybe az emberi nemzedékek határtalan sorozatát.

Mint minden öröklött tulajdonság, az ösztön is kétoldalúan, apailag és anyailag meghatározott. Ezért a legtöbb ösztönös szükséglet heterozygóta. Az ösztön ellentétpárokból és az ellentétpárokon belül ellentétes irányú törekvésekből épül fel. A férfias felülkerekedni akarás igényével, az agresszióval, uralkodni akarással szemben áll a törekvés a civilizációra, önmagam alárendelésére és a támadó igények

megfékezésére. A szereplési igénnyel szemben áll a szerénység, az elrejtőzés igénye, a durva indulatok igényével szemben állanak a jószág, segíteni akarás ösztönös igényei. Az ellentétpár egyik tagja az első génikus küzdelemben alul marad. A megnyilatkozó ösztön adja meg az egyén külső megjelenési formájának sajátságát. A lappangó ösztön szintén hatékony: irányítja az ember ösztönös választásait, bizonyos értékek irányában különlegesen fogékonnyá teszi, magatartását, cselekvésmódját befolyásolja. A fejlődés folyamán könnyen megeshetik, hogy különböző tényezők befolyására az eddig lappangó ösztönös igény kerül a megnyilatkozás állapotába. Most nem kísérhetjük figyelemmel ezt a csodálatos játékot, amely az egész emberi lélektannak egyik legizgalmasabb, szinte azt mondhatnám, alapvető fejezete. Kitűzött feladatunk szempontjából a következőket állapíthatjuk meg.

Az ösztönök szabják meg azokat az irracionális vonzalmakat, amelyek az ember sorsalakulásában oly döntő befolyást gyakorolnak. Az ösztönök készítik elő azokat a választásokat, amelyekkel az ember élettársat, barátot, életpályát, sőt eszményeket választ, feltéve természetesen, hogy külső erőszakos tényezők az ösztönök útját mesterségesen el nem gáncsolják. Az elnyomott, érvényesüléshez nem jutó ösztönök számtalan utat és módot találnak arra, hogy hatékonyságukat érvényesítsék: így jönnek létre az úgynevezett pótcselekvések, bizonyos jellemvonások, pl. gátlások, sőt nem egyszer beteges lelki elferdülések. Az ösztönök határozzák meg azokat a lelki magatartásokat, viselkedésmódokat, reaktív lehetőségeket, amelyeknek összessége az ember lélektani jellegét alkotja, és amelyek éppen ezért az ember sorsát messzemenően befolyásolják. Az elnyomott, kórosan túlfejlett ösztönök okozzák a belső okok alapján fellépő lelki rendellenességeket, az aszociális és antiszociális kór- és bűnözési formákat.

Sorsdöntő helyzetek — találkozások.

Ebben az összefüggésben röviden meg kell emlékeznünk a belső sorsalakulás második tényezőjéről: a külső behatások, a konstelláció élményszerű befolyásairól. Az ember sorsa génikusan meghatározott ösztöneiben adva van, de még nem dönt el véglegesen. Két új tényező lép fel a fejlődés folyamán, amelyek alkalmasak arra, hogy a génikus alapadottságokba alakítólag belenyúljanak. Az első társadalmi keret, a család, az iskola, a munkaközösség a jóbarátok behatására jelentkező élmények sora. Az élmények mintegy rárétegeződnek a meglévő ösztönös alkatra és lényegesen módosítják a további benyomások iránt való fogékonyságot. Különösen sorsdöntő lehet egy találkozás, ahol valakinek az egyénisége lenyűgöző erővel vonzza maga után a másikat. Az emberek tekintélyes része meghajol a társadalmi keret követelményei előtt. Elfojtja, legalább is a nyilvánosság előtt, mindazt, ami a környezet ízlésével, igényeivel, szokásaival szembehelyezkednék. A társadalmi nyomáson túl azonban ott él az ember lelke mélyen a lelkiismeret. Igaz, ennek kibontakozásában is titokzatos módon szerepet játszanak mind a génikus, mind a környezeti befolyások. Mégis megvan az emberben az a képesség, hogy nemcsak a külső

követelmények alapján, hanem belső, meggyőződésé alakított szokások, elvek szerint rendezze be életét és irányítsa cselekvését.

Ime rövid összefoglalásban a modern örökléstan eredményei az ember sorsára vonatkoztatva. Az ember jövője adva van már a bölcsőben és az élet nem tehet mást, mint valóra váltja, kibontakoztatja azokat az adottságokat, amelyek a génikus állományban adva vannak. Az ember éppúgy nem válogathatja meg őseit, mint ahogy nem választhatja ki a társadalmi keretet, amelyben életét kezdi. Marad-e hely és lehetőség ezek után a nevelés számára?

Sors és nevelés.

Az elfogulatlan tudomány, amint nem húny szemet a biológiai kutatás kapcsán felfedezett tények és azok következményei előtt, éppúgy nem is zárkózik el azon másik világ elől sem, amely a biológiai-pszichikai réteg fölé emelkedik. Minden idők gondolkodóinak legjava vallotta, hogy az ember nemcsak természet, biológikum és fizikum, nemcsak élet és ösztön, hanem szellem is, ösztön és anyag fölé emelkedő, abszolút értékek felé kinyúló, értékfelfogó és értékvalósító élet. A szellemi réteg nem az ösztönös élet mellérendelt, megtúrt tényezője, nem a természet szeszélyének vagy fényűzésének terméke, hanem az emberi lét legmélyebb magva és értelme, éltető eleme. Beleágyazva az anyagba a szellem az anyagfölötti világ felé néz, és hivatása, hogy az anyagi lét lépcsőin fölemelkedve saját szellemi léttartalmát kibontakoztassa és soha el nem múló, örökértékű szellemi létformát építsen ki. Az ember feladata, hogy a természet: a biológiai élet és az ösztön segítségével, de annak igényei fölé emelkedve, önmagát a szellemi világ ismeretére és szeretetére nevelje. Nevelni pedig annyit jelent: odaállni a fejlődő embercsira mellé, segíteni és támogatni a munkában, hogy önmagát önmagától megszabadítsa, a természet ösztönös vonzásaiból kiemelje, a teljes értékű emberi Jót megismerje és megszeresse, tevékenységei végső mértékűl válassza. A nevelés belülről indul ki: az egyéniségben rejlő képességeket iparkodik kibontakoztatni, de célját csak akkor éri el, ha a külvilágnak az ember számára adott értékeit az egyéniségbe beledolgoztatja. Sikerral jár a nevelés, ha a nevelt egyén eljut a szellemi szabadságnak arra a magaslatára, ahol már nem a gyermekkori tudattalan szoktatások, a félelem és a remény önző motivumai, hanem a Jó belső meggyőződésből fakadó öntudatos tisztelete és szeretete irányítja a gondolkodást, érzést és cselekvést. A nevelés mindenekelőtt ismereteket közöl. Az elméleti ismeret azonban nem elégséges akkor, amikor az élet vitális, legmélyebb érdekei forognak kockán. Az élet értékeivel szemben, amelyek az egész emberi egyéniség érdeklődési síkjában fekszenek, döntő csak az akarat állásfoglalása lehet. Az állandó akaratirány viszont feltételezi az irracionális, ösztönös érzésvilágnak áthangolódását az egyetemes emberi értékek irányában. Midőn a nevelés az elméleti ismereteket, a tudnivalókat és tennivalókat közli, ugyanakkor behatóan ébresztgeti a lélek ösztönös igényeit az abszolút értékek, az igazság, a szépség, az erkölcsi jószág irányában. Áthangolja az ösztönös érzelmek világát, hogy a szeretet

indulataiban felcsillanó igazság az akarat számára vonzó, megkapó, mondhatnám varázslatos alkalommal rendelkeznek. Az akarat ilyen módon hajlamossá válik, hogy a szeretett igazságot, amely egyben a teljes értékű jószág is, válassza cselekvésének mértékéül, élete állandó irányító vezércsillagául. Közvetlen befolyással sokszor nem lehet eredményt elérni. Az irracionálé a szellem síkjában is alig befolyásolható racionálisan. Fontosabbak az irracionális befolyások: a tanítás, amely mögött ott áll a nevelő egyénisége, az életté változott eszmény; a környezet, amely természetes közvetlenséggel sugározza magából a közösségi lét értékeinek szeretetét.

Gondolatmenetünk különös eredménnyel zárul. A nevelés elemzése, a szellemi értékközlés feltételeinek vizsgálata ismét oda vezetett, ahová az örökléstan vizsgálata mutatott: az irracionális, ösztönös hajlandóságok világába. A nevelés eszmei tartalmában értékvalósítás. Konkrét adottságában, figyelembe véve az emberi lét sajátos jellegét, testi-szellemi összefüggéseit: ösztönös hajlandóságok alakítása. A problémát most már így fogalmazhatjuk: nyujtanak-e az ösztönök lehetőséget arra, hogy az ösztönök világába alakítólag nyúljon bele a Szellem, vagy pedig az ösztönvilág az a kérlelhetetlen végzés, amely feltartóztathatatlannul sodorja az embert saját belső dinamikájának útjain a kiszámíthatatlan jövő felé? Vajjon az ösztönvilág olyan öntörvényszerűséggel rendelkezik-e, amelybe a szellemnek nincsen beleszólása? A szellem talán csak múló állomás, tűnékeny díszlet az élet színpadán, amelyet a lét szörnyűségeitől megrettent élet épít a maga számára, hogy ideig-óráig feledtesse a sorsot: a két tudatlanság — az ősi csíraélet és a halálban bekövetkező elmúlás között felvillanó gyötrelmek életét?

A kérdés az emberprobléma legmélyére vezet. A biológiai öröklésben gyökerező ösztönös réteg és a szellemi létsík beható vizsgálata meggyőz, hogy az ösztönös világ közvetlen feladata ugyan a biológiai élet szolgálata, de egyben nyersanyagul szolgál a testbeágyazott szellem kibontakozásához. A szellem szolgálatába állítja az ösztönös hajlandóságokat. Energiájukból lendületet merít saját életének megtermékenyítésére. Az ösztönök értékfogékonysága jelzi az igazi értékek világát. Az egyes emberekre jellemző génikus komplexum, az ösztönalkat és a konstellációban kibontakozó ösztönös hajlandóságok azonban megrajzolják a keretet, amelyben egy-egy ember egyéni életsorsa lebonyolódik. A nyersanyag megvonja a kört, amelyben a művet el lehet készíteni. Ez a nyersanyag lehet jó, nyujthat sok segítséget a szellemnek, de lehet tökéletlen, zavaros és homályos, úgyhogy nagyban akadályozhatja vagy talán meg is béníthatja a szellem munkáját. A tökéletes nyersanyag is korlát: csak saját lehetőségeinek keretében engedi meg a kibontakozást.

A nevelői munkának tehát számolnia kell a „nyersanyaggal”. Tudomásul kell vennie, hogy a szellemi értékek közlési lehetősége nem korlátlan, mert a biológiai, öröklött ösztön-alkat számtalan korlátot állít a kibontakozás elé. Nem lehet mindenkiből minden, nem lehet mindenkit egyazon előírás szerint nevelni. Az ösztönös alapadottságoknak különfelesége vázlatosan a következőket jelenti.

Minden ember egyetemesen hangolt a legáltalánosabb emberi értékek irányában. Módja van elvileg arra, hogy megismerje az igazságot és teljesítse azt a feladatot, amelyet az erkölcsi törvény eléje ír. Szellemi szabadsága egyes esetekben általában lehetővé teszi az erkölcsi követelményeknek megfelelő döntést nagyon nehéz belső konfliktusok esetében is. Minden emberi élet-területen módjában áll elvileg az embernek, hogy megvalósítsa és teljesítse az erkölcsi jó követelményeit. Ezen az általános területen belül azonban az ösztönalkat a részleges javak irányában sajátosan hajlamosít. Ez a korlát, amely a szellem működésének is határt szab. Nem lehet mindenkiből minden, de minden területen kibontakoztathatja az ember — képességeinek, hajlamainak, körülményeinek arányában — a társadalmilag, emberileg, szellemileg értékes életformát. Legyen akár pálya, akár érdeklődési irány, akár jellemtulajdonság, amelyre az ösztönök hajlamosítanak, minden területen lehet teljesértékű, a szellemi lét követelményeinek megfelelő életet élni. A röghöz kötött földműves hétköznapi élete éppúgy lehet a szellemi értékek megvalósításának útja, mint a világtól elvonuló szerzetes vagy a tudományokba elmerülő kutató élete. Az erkölcsi jó szolgálata éppúgy adva van a teoretikus ember, mint az intuíciókból és képzeletéből táplálkozó művész számára.

Hogyan kapcsolódnak bele az ösztönök ebbe a munkába? A genealógiai kutatások, a kísérleti megfigyelések, a pálya- és karaktervizsgálatok arra mutatnak, hogy az ösztönök érvényesülése nemcsak a természetes, biológiai kielés síkjában történhet. Az ösztön dinamikus ereje kielégül, belső tartalma kellően érvényesül, romboló lehetőségei a minimumra csökkennek, ha az ösztön számára magasabb területen nyílik érvényesülési lehetőség. A modern lélektan ebben az esetben szocializált és szublimált ösztönökről beszél. Nem maga az ösztön alakul át, hanem az ösztönös ellentétpár egyik iránya a szellemi lét szolgálatába áll, szellemi energiákat nyer és belép a szellem céljainak szolgálatába. Egyik ösztön könnyebben nevelhető, a másik nehezebben.

Aszkézis: lemondás, önmegtagadás nem azt jelenti, hogy kiirtani törekszem az ösztönöket. Az ilyen kísérletek szomorú eredményekre vezethetnek. Az elfojtott, fel nem dolgozott ösztön kerülő úton mégis csak megtalálja a maga számítását. A szellemi élet eltorzulásai ennek az embertelen kísérletnek a gyümölcsei. Fanatizmus, kegyetlenség kegyes álarcok alatt, álszenteskedés, farizeusi lelkület a következménye az ilyen törekvéseknek. Gátoltság, munkaképtelenség, szorongások, aggályos zavarok nyugtalanítják a meg nem oldott problémák között vergődő embert. A túlfeszített és reménytelen fékekkel dolgozó nevelés, a dressúra és a drill nevelői elve bár szerepelhet átmenetileg a nevelés kezdetén, mindig számíthat meglepetésekre, mert az elfojtott ösztön mégis csak előretör: talán mint váratlan, egész egyéniséget szétvető robbanás; talán mint elferdült, abnormis, társadalmilag értéktelen egyéniség. A természet ellen nem lehet bosszúlatlanul vétkezni. De ugyanígy értékellenessé válnék az a magatartás, amely az ösztönök természetes és közvetlen kielésének engedne szabad utat. Az elnyomott szellem állana keserves bosszút: odaállana az

ösztönök mögé és kétségbeesett raffináltsággal jelentkeznék az ösztönök mögött mint az ösztönöket perverz gonoszsággal értékesítő, az állati lét természetes ösztönkiélését messzemenően megcsúfoló tényező. Az igaz aszkézis lemondást és önmegtagadást jelent: lemondást arról, ami az ösztönös hajlandóságokban értékellenes, ami a szellem normáival ellentétbe kerülhet. Ez a lemondás nem elfojt és kiirt, hanem felszabadít. Felszabadítja azt, ami az ösztönökben értékes, hogy azt a szellem szolgálatába állíthassa. A nevelés célja az alantas vonzások lenyesegetése, az ösztönök érvényesítése olyan területen, ahol a cselekvés szociálisan és etikailag értékes, ahol a szellem ereje hatja át az ösztönök önmagában zavaros és kusza világát.

A nevelőnek mindenekelőtt mély alázattal kell megállania a tények előtt. Tudatában kell lennie annak, hogy nagyon keveset tehet, mert a korlátok nagyok és nehezen áthidalhatók. Mégis hinnie kell, hogy az anyag, amellyel dolgozik, alakítható. Nem korlátlanul, nem is mindig és nem mindig úgy, ahogy szeretné. Ismernie kell mindenekelőtt az anyagot, aztán keresnie kell az adott anyag számára a megfelelő megoldást. Foglalkozás, pálya, jóbarát, eszmék ismertetése alkalmas arra, hogy a nevelendő egyénben rejlő génikus lehetőségeket helyes irányba terelje és kibontakoztassa. Ma még nagyon kevés a tapasztalatunk arra nézve, hogyan lehet minden nevelői kérdésben eligazodni. Különösen nagy nehézségek tornyosulnak a nevelő elé, ha az ösztönös alkat lelki rendellenességekre vagy bűnözésre hajlamosít. Az elv minden esetben azonos: arra kell törekedni, hogy az ösztönös hajlandóságok érvényesülése ne aszociális, társadalomellenes és etikaellenes úton, hanem társasértékű módon nyerjen ki-elégülést. Ez esetben lehet remélni, hogy az eredmény nem fog elmaradni. Az elméleti tudás hiányait gyakorlatilag sokszor pótolja a nevelő helyes ösztönös megérzése. Az intuíciókat tökéletesíteni, csiszolni kell, hogy eredményei minél szélesebb rétegben váljanak a nevelés közkincsévé.

Az átöröklés és a génikus ösztönelmélet tényei tehát komoly problémát jelentenek a nevelés számára. A kifejtett elgondolás mégsem pesszimista. Számol a tényekkel és tudja, szemben Rousseau felfogásával, hogy a gyermek bontakozó lelkében sok a zavar és sok a sötétség. De nem áll meg Freuddal a sötét tények lemondó megállapítása előtt. Hiszi, hogy lehet segíteni és akar is segíteni: alázatosan, a tényeket tiszteletben tartva, nem elfojtással és nem erőszakkal, de nem is az ösztönök szabadlábrahelyezésével, hanem a lélek nemes ösztönös megmozdulásainak felszabadításával és kibontakoztatásával.

Az ember sorsa nem transcendens végzet, hanem az őskőtől öröklött belső sors, mondta a modern pszichológia. Pontosabban: az ember sorsa ösztöneinek sorsa, az ösztönök pedig a génikus öröklési állományban gyökereznek. Emberi értékeink szempontjából úgy látszik első pillantásra, nem sokat nyertünk a klasszikus felfogással szemben. Mert valóban közömbös Oidiposz szörnyű tetteinek elbírálásánál, hogy vajjon a kérlelhetetlen végzet vagy belső alkata sodorta-e a rettenetes tragédiába. Mindegy, hogy a végzet vagy gének döntöttek sorsunk felett, ha egyszer az eredmény kikerülhetetlen és

megmásíthatatlan. A mélyebb vizsgálat azonban a modern tudományos felfogás javára billenti a mérleg nyelvét. A belső Sors valami módon a kezünkben van. Az ember sorsa ugyan ösztöneinek sorsa, de az ösztönök sorsába beleszól az ember szabad szellemi személyisége. A szellemi és az ösztönös világ találkozik és megütközik az Énben, az Énben, ahol tudatossá válnak az ösztönök és megnyílik a lehetőség, hogy az ember állást foglaljon ösztöneivel szemben: elfojtsa vagy átalakítsa azokat. Ennek a küzdelemnek a gyümölcse szerencsés kimenetel esetén a teljes értékű Én, amely saját jellegzetes ösztönös hajlandóságainak feldolgozásával valósítja meg a szellem örökértékű céljait. Az anyaggal számolni kell. A Szellem uralma nem korlátlan. Nem tagadhatjuk, az élet valóságában milliószor vereséget szenved a Szellem, és az élet folyik úgy, mintha csak gének és ösztönök volnának. A szabadság nagyon szűk körre szorítkozik. De megvan, érvényesülhet, és ez elég, hogy érdemes legyen nevelni.

*

Amikor az ókori és a modern sorsfogalmat egybevetettem, szándékosan elhallgattam valamit: a kereszténység álláspontját. Elhallgattam, hogy nincs Sors, nincs vak és kérlelhetetlen végzet, hanem van Gondviselés, a bölcs és irgalmas Isten örök terveinek megvalósulása a világtörténelemben és az egyesek életében. Ebben a megvilágításban új fényt és új szint kap mindaz, amit a génikus ösztöntan alapján a belső Sorsról mondtam. Mindaz, ami adottság, képesség vagy teher az ember életében, mindaz, ami generációkon keresztül továbbadódik az ember sorsában, a gének és az ösztönök, mind bennefoglaltak a Gondviselés terveiben. Az Isten minden embert arra hívott, hogy önmagában az Isten képét kialakítsa és életének megszentelésével dicsőítse alkotóját, a természet és a kegyelem Urát. Az utak azonban sokfélék. Az Isten csodálatos változatosságban vezeti az embereket az egy, örök Cél felé. Az emberi lét tarka, szövevényes útjai valami módon visszasugározzák és kifejezik azt a végtelen tökéletességet, amelyet Isten kiáraszt a világra. Minden gén és minden ösztön végelemzésben a Gondviselés követe, isteni küldetés, a Mindenható üzenete. „Neked kell ebből az anyagból az isteni kegyelem segítségével remeket faragnod.” A Gondviselés és a szabadság titka, hogy ez a munka néha nem sikerül a mi emberi mértékeink szerint . . . Valami azonban akkor is beteljesedik az örök isteni tervekből. De mindig áll a feladat: az élet verejtékes munkájával kell és lehet önmagunkban valóra váltani a tervet, amelyet Isten örök szeretete gondolt el, amelynek megvalósítására lelkünkbe sugárzik a Mindenható irgalma és ereje . . .

Dr. Zemlén György

Feszültségek megoldása a papi lelkekben

Az emberi szellem legmagasabb művészete „összefogni a dolgokat”. Az állat csak egy képet lát, s hozzátapadnak a többi képek. Az ember látható és láthatatlan, mögötte és előtte lévő dolgokat kapcsol össze egy képben: mögéje lát a dolgoknak, ellentéteket kapcsol össze, ködbevesző láthatatlan célokért él és hal. A „homo religiosus”, tehát elsősorban a papi lélek az emberi szellem művészetének művészetét valósítja meg: összekapcsolja a földet az éggel, az időt az örökkévalósággal. Olyan magas művészet, hogy saját erejéből alig telik, s azért a mennyei energiák hatják át lelkét, kegyelem tüzesíti szívét. De embertestében valósul meg ez a művészet, tehát viselnie kell testében ennek a roppant távlatnak, a végesnek és végtelennek feszültségét, az örökkévalóságnak emberi formába öntését. Ahogy a művész idegzetét sokszor majd szétfeszíti az alkotás, azaz a gondolat és megvalósítás közti emésztő feszültség, éppúgy a pap is görnyed eme felelősség terhe alatt: hogy megvalósítsa az isteni életet gyarló emberi eszközökkel.

A Papi Lelkiség III. évfolyamának 4. számában (115—124. ll.) általános bevezetőt nyújtottunk ezekről a feszültségekről; most szeretnénk aprópénzre váltani, gyakorlattá formálni az elméletet. A papi jellem a lelki feszültségek irányvonalának keresztező pontja. Isten tudja, hány erő viaskodik benne titkon, öntudatlanul, láthatatlanul. Azért ebben a közleményben nem is a teljességet, hanem néhány példa által merőben illusztrációt keresünk, példákat kutatunk a gyakorlati megvalósításra. Talán nem lesz szerénytelen a hasonlat: a művészetben a mester nem képes minden fogást, csoportosítást megmagyarázni, hanem kellő példák után átadja az ecsetet a tanítványnak: hadd formálja a képet a tanítványban rejlő művészi ösztön, invenció, képesség. A néhány példa is csak arra jó, hogy néhány „fogást” mutassunk be. A többit a kegyelemformálta papi szellemnek kell megvalósítania, hogy a „gloria in excelsis Deo” testesüljön meg „in terra pax hominibus” csodálatos harmóniájában.

A) Ösztön és értelem.

Küzdelmünk lelki képe sokszor felmerült már bennünk, de szebb kifejezést alig adhatunk neki, mint Szent Pál: „Magam sem értem, amit cselekszem. Mert nem cselekszem a jót, amelyet akarok, hanem a rosszat, amelyet gyűlölök... Más törvényt látok tagjaimban, ez küzd értelmem törvénye ellen s a bűn törvényének foglyává tesz, amely tagjaimban van. Én szerencsétlen ember!” (Róm. 7, 15. 23.) Hasonlóképpen Szent Ágoston Vallomásai is ennek a viaskodásnak, a bennünk élő kettős embernek harcát ecsetelik. Ki ne találkozott volna már a társadalomban egyébként tisztos férfiakkal, akik zokogva ismerik be titkos kettősségüket: mit csináljak, örülség, amit csinállok, nem is tudom, hogy tudok ilyen aljas lenni...! Klages merészen azt állítja, hogy egész karakterünket az élet és a szellem kereszteződési pontja határozza meg; azaz: az életösztönök nyers, hatalmas, erős vonzalmait ellenségesen gátolja a szellem életsorvasztó működése. Amde csak az állíthat ilyet, aki a szellem munkájában csak seny-

vesztő tudományos töprengést, emésztő civilizációt, púposra görnyesztő hivatalnokoskodást lát; aki azonban egészségesebb kultúrát és életmódot, vitalitástól duzzadó alkotó kedvet vesz alapul és azonfelül beletekint Isten terveibe, egyáltalán nem lát végzetes ellentétet az élet és a szellem között.

1. *Miről is van szó?*

Ösztönöknek nevezzük a tudat felszínére vagy a tudat felszíne alá merült, de akaratunktól független belső mozgató erőket.

Nem lehetünk annyira manicheusok, hogy két teremttől származtassuk a szellemet s az ösztönt. Egy teremttől alkotta mind az ösztönt, mind az értelmet, tehát akkor lényeges és romboló ellentét sem lehet közöttük. Csak meg kell keresnünk a közös érintkező pontot, és a kettő testvéries egységben ölelkezik.

Az egész világ egy *kinyilatkoztatás*: Isten terveinek, szeretetének, bölcs akaratának megnyilvánulása. Tehát akkor az ösztön világa is az. Csakugyan: az ösztön világából ismerjük meg Isten akaratát a házasságra, az életjogának fenntartását önmaga számára. Az állatvilág maradéktalanul, minden különösebb tanulás nélkül már készen kapja testében Istentől ezt az akaratot, az emberben azonban az ösztönök csak nyersanyagot képeznek hihetetlen mennyiségben, hogy az értelem azokból kiválogassa, rendezze, fegyelmezze a felhasználhatót, sőt azokból kinyomozza Isten lehetséges terveit tulajdon egyéniségével, és így megszerezze magának az örökkévalóságot. Így a tágabb értelemben vett életadottságból ismerjük meg, hogy valakit tanárnak, lelkipásztornak, vezetőnek szánt-e a Gondviselés.

2. *Természetes megoldás.*

Tehát *felszínre kell hoznunk*, amennyire csak emberszemünk eléri, mind magunk tapasztalatából, mind mások véleményéből, imádságban átgondolva mindazokat az életösztönzéseket, amelyeket Isten belénk rejtett. Természetesen válogatni kell, szervezni kell, egységbe foglalni kell, mert olyan bőségben adta Isten, hogy minden ösztönzést kielégíteni lehetetlenség. Ahogy a testünkről pontos képet állapít meg az orvos, éppúgy kellene magunk számára is a különböző megfigyelésekből összeállítani karakterünk, vérmérsékletünk láttelejét.

Az ösztönöknek végeláthatatlan egyéni színét kellene tanulmányoznunk, itt azonban csak három erős ösztönt tekintünk: *a nagyra-vágyást, a nemi ösztönt, az életösztönt.*

a) Mindenesetre a nyers, rendezetlen, mohó nagyra-vágyást le kell törnünk, mert a mohóságot önmérgezés követi. Ez azonban nem okoz igazi áldozatot, hisz csak a nagyra-vágyás salakját dobta ki, metszette ki talán fájdalmas műtéttel az értelem.

b) A sexualitásban a testi ingerekről le kell mondanunk. Ez ismét nem jelent az egész embernek veszteséget, mert a természet gondoskodik arról, hogy a fel nem használt anyagot ismét beépítse az idegekbe a kemény papi munka végzésére.

c) Az életösztönt is meg kell tisztítani a beteges félelemtől, a hypokondriától, hogy edzett, kisportolt, egészséges életmóddal biztosítsunk hosszabb életet Isten szolgálatára.

3. Természetfeletti megoldás.

Azzal azonban nem elégedhetünk meg, hogy válogatunk, rendezünk, mert az emberből ösztönöket „kidobni” nem lehet. Azok ott maradnak, legfeljebb gyengülhetnek, elnyomhatjuk őket. De ismét: egyik ösztön sem fogja eltűrni az elnyomást, hacsak kellő súlyt nem helyezünk rá; helyesebben (minthogy mindig az egész személyt kell tekintenünk): hacsak az ösztönünk ki nem elégüléséért valami nagyobb jót nem kap cserébe, nem nyugszik meg igazán. Ezért kell *megnemesíteni*, és a természetfelettség szelíd alanyába beleoltanunk.

a) Ha alapul vesszük, hogy pl. a *nagyravágyás* lényegében ugyanaz a csodálatos önszeretet bennünk, amely Isten belső világának lényege, amellyel szereti önmaga belső végtelen értékeit, és amely az ő hasonlatosságára és képére valósult meg bennünk: ez a nagyravágyás emel ki bennünket a tömegeből, az állatias sorból arra a magas vágyra, amelynek egyetlen kielégítője Isten, a végtelen Jó. Az ilyen helyes nagyravágyás érzéketlenné tesz az élet apró bajai iránt, a család, a hiúság, az apró szórakozások iránt és csak Isten országának hatalmas távlataival tud betelni.

b) A *nemiség* lelki vonásait lelki atyaságban kell feloldanunk. A nagy férfi-energiát fel kell használnunk önzetlen szeretetben, a lelkek vezetésében, lendületes alkotásban, szociális jótéteményben, a gyermekek lelki gondozásában, a hívek családiás, közvetlen, mosolygós szeretetében. Különben rideg, savanyú, agglegényéletté torzul a coelibatus, — valóságos gyujtóanyaga a testi nemiségnek. Mindenki lelkileg szerelmes valamibe: a világi férfi a nőbe és gyermekeibe, a pap pedig Isten országába, s annak adja egész életét, érzelmét, gondját.

c) Az *életösztön*, amelyet állandóan keresztesz a halálfélelem, valóságos Jákob létrája lehet a mennyei vágyaknak: egyrészt fegyelmezően tisztítja lelkünket, másrészt szítja az élniakarást — örökre.

B) Csalódás a kegyelemben.

Azt hiszem, hogy minden pap átesik ezen a válságon. Valami hasonlót tapasztalunk a mindennapi életben is: nem olyan a regény, a film, mint ahogy beharangozták. Mi azt mondjuk, hogy csalódtunk, pl. Dantében; pedig talán Dante csalódott bennünk: nem talált kellő intelligenciára, megértésre mibennünk.

Ilyen csalódások, amelyeket sokszor nem is merünk bevallani, vagy amelyeket ájtatos szofizmával gondosan takargatunk: naponta áldozom és nem tapasztalok haladást; a kísértések nem szűnnek meg, még a legszentebb pillanatokat is beárnyékolják; azt hittem, hogy kegyelmi megvilágosítás történt, pedig csak jóhiszemű tévedés volt; nagyobb botlások is előfordulnak, hiába imádkozom; itt van Krisztus az Oltáriszentségben, bennem, és nem érzem, hideg vagyok; olyan az élet, annyira természetes, mintha nem is lenne kegyelem; imáim szárazak, kéréseim pedig nem teljesülnek.

Természetesen mindjárt alkalmazhatnánk a szokásos válaszungkat mindegyikre, hogy pl. nem érzelemben van a jó ima, milyen kéréseket nem hallgat meg a jó Isten, stb. . . . De most nem ezekkel a szokásos válaszokkal foglalkozunk: sokkal mélyebben belehasít lelkünkbe mindennek a gyökere.

Mi csalódtunk-e a kegyelemben vagy a kegyelem csalódott-e bennünk? Ez a kérdés lényege.

Egyesek naturalistákká válnak, nem kérnek semmit. Az ima olyan dísz lesz az életükben, mint a paloták falán a folyondár. Mások csendes csalódásban, meghasonlásban, bizonytalanságban élnek, csak akkor sír fel a lelkük, mikor másoknak felelniök kell az övékhez hasonló problémákra. Kínosan takargatják a problémát, mentetik a kegyelmet.

1. *Miről is van szó?*

Igy vagy úgy, de mindenesetre hitben előlegeznünk kell, hogy Isten kegyelmet ad, és ez a kegyelem erős. Ezt a hitünket és bizalmunkat Isten gyakran próbára teszi bizonyosfokú lelki sötétséggel, amely után azonban felragyog a világosság, a kegyelem, az öröm. A csalódás, hogy mi mégis mást várunk, mint amit kaptunk, onnan eredhet, hogy a kegyelmi életet a szentírási kifejezések helyett felszabdaljuk a skolasztikusok fogalmi világosságot, de nem életszerűséget érzékeltető szavaival. A kegyelem egyszerűen világosság, *élet Istenből*. Az élet a legtermészetesebb jelenség. Nincs abban semmi csoda meg szenzáció. Ahogy alig csodálkozik valaki, hogy él, legfeljebb, ha valami nagy veszélyből szabadult ki. Mi mindig ilyen csodát várunk, rendkívülit, szinte megdöbbenést ettől a kegyelemtől. Népünk meg jórészt leplezetlenül csodaváró: Istene esőcsináló, beteget gyógyító, gonoszát büntető, a világ folyásába hatalommal beavatkozó. Pedig az élet nem robban, nem ugrik, hanem lassan fejlődik, esőtől, napsugártól fokozatosan beérik. Vannak ugyan rendkívüli kegyelmek, ezek azonban nem rendes útjai Istennek, hanem inkább gyengeségünk istápolói, hogy a kegyelemben vetett hitünket megerősítse.

A kegyelem nem zajos, hanem csendes életfolyamat. Ahogy a fűvet sem hallotta még senki sem nőni. A kegyelem finoman tapintatos és „udvarias” szabadságunkkal szemben; nem erőszakos, nem tolakodó, hanem szinte tisztelettel, tartózkodóan viselkedik a legnagyobb isten hasonlóságunkkal, a szabadakarattal és értelmünkkel szemben. Mikor egy teológiai tanár vitás kérdésben a híres misztikushoz, Lataste Máriához fordult válaszáért, a misztikus Jézus üzeneteként a következőket írta: „Mindenkinek megvan a maga sajátos hivatása, és Isten mindenegyet külön úton vezet... Lataste Mária arra van választva, hogy általa sok jó történjék a világon. Hogyan tudna ennek a feladatának megfelelni, ha Isten egész különös módon nem sietne segítségére? A teológiai tanárnak azonban ott a tudománya, ott éles esze, segítsen ezekkel magán.” (P. Darbins: *La vie et les oeuvres de Marie Lataste*. Lettres 22. Paris 1866.)

A kegyelem egy szemnyit sem vesz el a természet rendjéből, sőt a természet rendjét használja fel a kifejezés és megélés eszközeül: ugyanazt a hegedűt használja a művész, és Bach-fugáival remekel, míg a kisgyermek örül, ha a „boci, boci tarkát” ki tudja hozni belőle.

Végül mindennek összefoglaló jellege és a kegyelem külső jelentkezése nem más, mint a krisztusi életforma: sem jobb, sem rosszabb, tehát tele apró áldozattal, kísértéssel, próbával, sikertelenséggel, megtermékenyítő szenvedéssel — de az örök élet csírájával.

2. Természetes megoldások.

A kegyelem világa olyan, mint az ösztönöké: Isten akaratának megnyilvánulása, ajándékainak tömördek halmaza, amelyet nekünk kell kiválogatni, rendezni, felhasználni, fejleszteni. Isten csak magvető; az öntözés, ápolás, kapálás a mi feladatunk. Tehát ahogy hibáinkat kutatjuk a szentgyónás előtt, éppúgy kell a kegyelmi megnyilvánulásokat is minduntalan keresnünk, lesnünk, felszínre hoznunk, az életbe ültetnünk, az elmélkedésben kibontanunk és kicsíráztatnunk. Igen, mert a kegyelem semmit sem tesz meg helyettünk, hanem általában csak szent lehetőség és ösztönzés bennünk. A tisztaság elleni kísértésekben szinte kézzelfogható ez a lehetőség, tanúsítják gyónógyermekaink: míg áldoztam, mondják, a kísértések ugyan megmaradtak, de valahogy ellen tudtam állni; mikor abbahagytam a szentáldozást, az erő mintha elszállt volna belőlem. — A kegyelem nem ad új fegyvereket a harchoz, hanem csak erőt, hogy az érzelmek, akarat, értelem, tehát általában az emberi erőfeszítés fegyverével sikeresebben tudjunk küzdeni.

3. Természetteletti megoldás.

Adjuk át magunkat a kegyelem nemes egyszerűségének és mérsékelt kiszámíthatatlanságának.

Legnagyobb kísértés a kegyelmi életben a *szenciació keresése*. Pedig Jézus születése, názáreti élete figyelmeztet, hogy az isteni élet nem szorul zajra, rendkívüliségre, feltűnésre. Isten egyszerű. Megtestesülése is roppant egyszerű, hogy így mondjam: közönséges szolgálat. Nem rikító, hanem csendes bensőség, — ahogy a gyermek ráborul anyja keblére.

Ezt az egyszerű ösvényt, tiszta igénytelenséget, készséges kiszolgáltatottságot hozza a kegyelem. És mi nem ezt vártuk. Mi valamelyik szenthez akartunk hasonlók lenni, az emberek nyelvén forgó szentségi divatminták egyikéhez akartunk alkalmazkodni. Mi magunk alkottuk meg a szent típusát, kinek életét akarjuk követni, természetesen püspöki ornátusban, mint Szent Ágoston, körülrajzott gyóntatószékkel, mint az arsi plébános, hatalmas mozgató erővel, mint Xav. Szent Ferenc, ostorral, bőjttel, fantasztikummal, mint az oszlopos Szent Simon. Pedig talán nem jut más isteni sors számunkra, mint Gonzaga Szent Alajosnak. Órgrófi származása, prudenciája, szentsége kortársai szerint a jezsuita generálisi székre predestinálja, és egy betegtől megfertőzötten kell meghalnia 26 éves korában.

Az életszentség az égi ajándék egyszerű és tevékeny elfogadása: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*. És lehet, hogy túlsokat kapunk. Lehet, hogy kellemetlen kegyelmet kell befogadnunk. Lehet az is kegyelem, hogy kínosan meg kell látnunk hibáinkat, semmiségünket, gyarlóságunkat. Mindegy. Csak adjon az Úr. Az Úrtól minden jó. És merjük elfogadni válogatás nélkül...

Csak ennyi az egész...

C) Dogma és élet.

Mintha két világ volna, amelyet nem is lehet egy napon említeni. Régi papról mondották: csak az oltárnál pap; otthon...? (Legjobb még a reverendát is levetni...) A feszültséget azonban magunk

is érezzük: szép beszédet mondunk a szószéken a hitről, s mikor le-
jövünk, egyszerre megcsap bennünket az élet brutalitása, ahol nem
tudunk mit csinálni a hittel. Az emberek nem igen vigasztalódnak
tőle, nem is érdekli őket a „legszükségesebb”, a beszédektől nem lesz-
nek jobbak; sőt a társaságban is oly idegennek érezzük a hit elveit,
hogy rendszerint nem is jutunk tovább a becsületes, természetes, ma-
gában véve még egészségesen pogány világnézeti érveken. Ezek még
hatnak. De aztán... Alig merjük kimondani, de úgy érezzük: naív
jámborság... Mintha igaza lett volna az amerikai vasútkirálynak:
Tízparancsolattal nem lehet vasutat építeni.

Három szélsőség felé is sodorhat ez a válság. Az első típus a
jámbor papok szent flastroma. Már kívülről tudjuk, hogy mit fog
mondani a gyóntatószékben, hogy hát „csak legyen nagylelkű, sze-
resse Istent, majd megsegíti” stb., és gépiesen elmondja, kenetesen
elhangsúlyozza a szomorúak vigasztalására szolgáló receptet: „csak
imádkozzék, biztos meggyógyul”. Isten bocsáss, de az jut eszünkbe,
amit a régi idők katonaozvosáról mondtak: Derékon felüli fájáskor
aszpirin, derékon alul ricinus...

A másik típus *nem meri beismerni* a hit reális gyengeségét,
hanem költői fellegekbe vagy cinizmusba menekül. A hit szép gon-
dolat, amely megnyugtat, megbizsergett: hozzátartozik a vasárnapi
ünnepélyességhez... Zsongó harangszó, kenetes ige, misztikus töm-
jénfüst, nagy parádé... Mikor ennek vége, más világ kezdődik, kez-
dődik a brutális, istentelen élet. Reálisabb érzékűek inkább szent ipar-
nak tekintik a papi életet: jól fizet, megszervezzük, megcsináljuk, nem
kell szívre venni a sikertelenséget... A poétikus lelkek keresik a
„modern” dogmákat, szeretik a misztifikációt, túláltalánosat, szóvirá-
got, versfaragást. A pap-iparosok szeretik a vallásos vicceket gyár-
tani, jogi ügyletté egyszerűsíteni a kérdéseket, hivatallá zsugorítani
a pap házát, a szentségeket kereskedelmi üzletkötéssé alacsonyítani.

A harmadik típus szemében a vallásosság *szent talizmán*: ki kell
függeszteni a Jézus Szíve-képet, hogy ne érje házunkat a bomba;
vasárnap ne dolgozzunk, hogy meg ne büntessen Isten; jót is kell
tennünk (nem rossz üzlet!), mert megsegít Isten; áldozz naponta, hogy
a hátfájás megszűnjék...

Ezek a két világ — dogma és élet — félszeg találkozásai. Hogy
is lehetne itt megoldást találni?

1. *Miről van szó?*

Hol is van a helye a hitnek életünkben? A hitre ugyanis nevelni
kell az embereket, a talajt készíteni kell a magvetésre. Mit tehet az
„anima naturaliter christiana”, az a termékeny talaj, amelyben gyö-
keret ver a kegyelem magva?

Komoly vallásosságról, természetfelettségről szó sem lehet, ha
a következő három alapadottság nincs meg a lélekben: *valamelyes
rend a szenvedélyek világában, szeretet (jóakarát) és igazságszeretet.*

Tehát csakugyan nem hatnak az istengyermezségre nevelő sza-
vak, mikor hallgatóink, sőt mi magunk sem rendelkezünk kellő ter-
mészetes emberséggel. Nem akarunk az ellenkező végletbe esni, a
janzenizmusba, hogy csak egészen tiszta lélekkel járulhatunk a ke-
gyelem forrásához, de nagyon jól tudjuk, hogy a természetes adott-

ságok nélkül a természetfeletti a levegőben lógnak. Először emberré kell tennünk az embereket: a tömegembert, az állatias embert, a nyugtalan embert, és akkor hozhatjuk neki a természetfeletti hitet. És sajnos, a mai elpogányosodott kultúrában már ezt az emberrétevő természetes kegyelmet is az Egyháznak kell megadnia...

Tovább megyünk: bizonyos hálával kell elviselnünk a hitszakadást, kételyt, eredménytelenséget, amely a lanyháknek tragédiája, az istenszeretőknek „felix culpa”. Ebben a kettős hitben, azaz kritikában, súrlódásban, hatástalanságban derülnek ki beszédeink hibái, hitünk megfogalmazásának gyengeségei, vértelenné absztraháltsága... Mi lett volna, ha nem jön az arianizmus, a nestorianizmus, mi csiszolta volna ki Krisztus istenségének tanát olyan fényesen, mi lett volna a Mária-tiszteletből...? Ha nem jön a protestantizmus, bizony sok kérdés nem élne ma olyan élesen a lelkekben, a kereszténység szürke pogány masszává mállott volna; ma nem lenne liturgikus mozgalom, nem törődnék annyit a kegyelemmel stb. A kritika, üldözés állandó súrlódásában szépül a kereszténység Krisztus drágagyöngyév. Krisztusért, aki egyedül fontos a történelemben, ezt is vállalnunk kell.

A hit és élet teljes egységéről ne is ábrándozzunk. Az élet csak út hazafelé. Vagy ahogy Lisieux-i Szent Teréz mondja: A kisgyermek erőlködése a magas lépcsőkön édesanyja felé, aki viszont a legfelső lépcsőn áll. Mikor az édesanya látja a kicsike kínos erőlködését, eléje siet, ölébe veszi és a kegyelem csókját nyomja homlokára. — Itt a földön csak hiszünk, de nem látunk. Csak kísérletezés, a hűség próbája a hitélet... Aki hisz, üdvözülni, aki nem hisz, elkárhozni... Így rostálja ki Isten a tiszta búzából a pelyvát...

2. Természetes megoldás.

Hogy is lehetne józan ésszel a hitet és az életet egységbe foglalni?

a) *Elmélkedéssel.* A jó elmélkedés mindig az élet és a hit feszültségében gyullad ki. Azért érdekes, sőt izgalmas is tud lenni. Ha már nem hat ránk hitünk valamelyik igazsága, beláthatatlan anyagot nyújt a további feszegető kérdés: miért nem hat rám ez és ez a dogma teljes erejével? Szédítő hiányok tárulnak fel, talán még az is, hogy pap létünkre nincsen igazi hitünk. Olvassunk, elmélkedjünk klasszikus írók műveiből. Új meglátások, új problémák merülnek fel.

b) Mindennek haladottabb fokon végrehajtó szerve a *részletes lelkiismeretvizsgálat*: az igazság beültetése az életbe. Tehát nem rideg mechanizmus, hanem szoktatás, szorítás, megélés, hogy pl. a legutálatosabb emberben is a mai napon meg akarom látni azt, akit láttam ma az elmélkedésben: Jézus Krisztus drága kincsét és tulajdonát.

c) Ezt a gondolkodásmódot kell alkalmaznunk a *beszédeinkben is* és a *lalkivezetésben*. Kaniziusz Szent Péter mondta, hogy a jó papnak kettőt kell jól ismernie: a Szentírást (természetesen benne a dogmatikát, morálist és egyéb kifejtését) és az embereket. Mi talán ismerjük a Szentírást, de nem az embereket és azok problémáit: hol akad el a vallásosságuk, milyen gátlások rejtőznek bennük, milyen alapjótulajdonság reagál bennük Isten természetfeletti behatásaira, hol az önszeretet „gyengepontja”, ahol behatolhat az önmegvetés...?

A teológián tanult anyag olyan, mint a térkép: nagy vonások, egyezményes jelek, rideg adatok. De nem érzékeltetik az erdők misztikus szépségét, a hegyek csendjét, a mezők búzatengerét, falvak otthonosságát, a városok kultúrkinccseit. — Felesleges hát akkor a térkép? A világerő sem! Hanem széles áttekintéssel, amelyet földön ülve megszerezni nem lehet, rideg adataival tájékoztat, hogy a földet nagy összefüggéseiben még jobban megismerjük. A kereszténység térképét tanulmányoztuk: most lehet kezdeni az igazi teológiát; annak alapján meglátni mindent: embert, eseményt, természetes adottságot, küzdelmet, életet, jóságot, gonosztságot, csapást. Ez érdekes teológia. Szívesen hallgatják az emberek. Mert nekik szól. És mert a lelkünkben fakadt.

d) Becsüljük meg a *természetes érveket*. Két oka van, hogy félünk tőlük: elsősorban azért, mert azt gondoljuk, hogy nem vagyunk eléggé papi lelkek, ha csak természetes okokat sorakoztatunk fel; másodsorban, mert sokszor ki akarunk bújni a cselekvés alól.

A megoldás az előbbire könnyen adódik: a hittel nem lehet berontani a lelkekbe, sőt a magunk lelkébe sem. Azért van „sok jó pap, de nem jó ember”: ájtatos, de félszeg, hívő, de naív, imádságos, de szívtelen, kenetes, de meg nem értő lélek. Könnyen félrevezethet a szemináriumoknak bizonyos manicheista ízű nevelése: azzal akarnak megszentelni, hogy elvonják az emberies érzéseket, örömeiket, vitalitást, a helyett, hogy az egész életet igyekeznének megszentelni.

A másik esetben pl. a haldoklót aggasztja hátramaradottjainak sorsa. Ott bizony hiába hivatkozunk a Gondviselésre, mikor a Gondviselés általunk, a keresztény emberek, és pedig elsősorban a pap szeretetén keresztül működik: adni, intézkedni, cselekedni kell.

3. A természetfeletti megoldás.

A hit és kegyelem lelki életünknek *beteljesedése*, amelyet Isten nem köteles megadni az igazságosság alapján természetünknek. De ha megadta, akkor nincs ellentétben a természettel.

Igen, csak hogy megszoktuk, — és ezt meg is kellett tennünk — hogy a dogmákat csak rideg, személytelen tárgyilagosságukban látjuk. Ismétlem: meg kellett és meg kell tanulnunk így a dogmákat, nehogy egyéni igényeink tévútra vezessenek. Viszont miután már láttuk a dogmákat tárgyi vonatkozásukban, csodálatos belső rendszerükben, magunkba kell építenünk, valósággal „meg kell emésztelnünk”. A természetünket ezáltal felemeljük a hit világába, viszont az igazságot lehozzuk egyéni, alanyi világunkba. Életünk házához a téglát a természet adja, de a tervet, kötőanyagot, világosságot, a házban a meleg otthonosságot és szeretetet az Isten adja. *Egyéni világnézetet* kell kialakítanunk, de nem annyiban, hogy eltérő legyen másokétól, hanem hogy egészen miénk legyen. Ezt nem lehet iskolában tanulnunk, hanem csak átímádkoznunk, Istennel való egyesülés páratlanul világos pillanataiban megfogalmaznunk. Kiindulópontja az élet: egyéni hajlamaim, munkaköröm, apró események, természetem, bűnöm, jó és rossz emberek, történelem, félszeg és helyes törekvések, — s azokban keresem Isten megnyilatkozó, énemre szabott útját. Nézzük őket, mint az egyes szavakat a Szentírásban; alakítjuk őket, mint az ihletett művész; Istennek adjuk, mint szerető ajándékot. Ez az igazi keresztény

világnézet. Egyszerre elevenné válik a Szentírás minden lapja, mert a rideg természettel rokonságot nyer, mert csodálatosan izgalmas feladat: úgy gondolkozni mindenről, ahogy az Isten. Ez a keresztény világnézet vejeje.

D) Szabadság és engedelmesség.

Talán legnagyobb válsága életünknek, amelyet nem is mindig a természetfeletti ember él meg, hanem már a természetes embernek is mélyen húsába vág. Ha valaki alárendeli akaratát más akaratának, ösztönösen megalázottnak érzi magát, mert nem élheti önmagát, szabadság nélkül nem élet az élet. Ha pedig nem rendeli akaratát a felsőbb hatalom alá, akkor elkallódik, egyedül, eredmény nélkül, gigászi, hiábavaló küzdelemben.

Mindezt a feszültséget fokozza egyrészt az, hogy a szabad élet akkora *lehetőséget* ígér a boldogságra (főleg a papi és szerzetesi életben): szórakozásra, kellemes társaságra, gazdagodásra; úgyhogy bizony mindenkinek kétszer kell engedelmességi fogadalmát letennie: egyszer a templom oltára előtt, másodszer pedig (vagy pedig igen sokszor) és igazán a megpróbáltatásokban, a természet faragatlan templomában, a válságokban. — Viszont a másik oldalon kellemetlenebbé teszi az alárendeltség viszonyát a *rossz előjáró* és a bennünk bújkáló *lázadó szellem*, amely szégyel engedelmeskedni, rugdalózik az iga ellen, szó nélkül nem akar intézkedéseket elfogadni, sőt valóságos boldog boldogtalansága, mikor szerencsétlen intézkedésre csapathat le: legalább van vesszőparipa, amelyen a harag és lázadás ördöge benyargalhatja kicsinyke világunkat.

Két végletbe szokott elcsúszni az engedelmesség és szabadság válsága. Az egyik az engedelmesség *eltúlzása*: mintha Istennek mindenre receptje, paragrafusa volna, minden lépést milliméterekre meghatározná. Az isteni pedagógus pedig tiszteletben tartja a maga alkotta emberi szabadságot, és csak a sarokponton kíván feltétlen engedelmességet: a többi szerető találékonyságunkra bízva, tehetjük azt, ami nekünk tetszik. Az ilyen gondolkozású feljebbvalók viszont aprólékos kicsinyességgel belenyúlnak az alattvalók legkisebb cselekedeteibe is és az Isten akaratára hivatkozva, bizalmatlanságra és önállótlanyságra épített pedagógiával igyekeznek végrehajtani akaratukat az alattvalókkal. Két gyengéje is van ennek a gondolkodásnak. Egyik az, hogy az előjáró nem más, mint az a szolga, aki megbízatás alapján ott áll a közösség és Isten között és a kegyelem csillagvizsgálóján meg a természetes megfontoláson keresztül keresi Isten akaratát, s azt megfogalmazza, közvetíti alattvalói felé. Jaj annak az előjárónak és közösségnek, ahol csak saját akaratot akarnak ráerősíteni az alattvalókra. A természet tiltakozik ellene, vagyis nem olyan erős teherbíró a közösség jelentős része, hogy el tudná viselni szelíden az önkényt, s innen ered, hogy a szertelen kicsinyesség szokta a fegyelmet és szellemet valósággal megmérgezni. — Másik hibája az, hogy annyira egyéniség minden alattvaló, főleg papok, szerzetesek, anyai finom szárból fonódik össze életük, hogy azokba erőszakosan belenyúlni rendszerint rombolást jelent, gátlást, törést, amelyet — minthogy kikerülni minden esetben nem lehet — ideig-óráig az áldozat szellemével csillapítani lehet, de nem lehet rendszerré avatni

(ahogy az Úr Jézus életében sem volt rendszer a halál, a kereszttalansága, hanem csúcspont, non-plus-ultrája a szeretetnek, a készséges engedelmességnek).

A másik véglet az alattvalók részéről az a balhítú *szabadosság*, hogy az engedelmisség szükséges rossz, mert különben nem lenne rend. Hát igaz, nem lenne rend, de mint látni fogjuk, sokkal mélyebb értelme is van az engedelmisségnek. — Az előljárók részéről ilyen formában nyilatkozik meg ugyanez a véglet: az engedelmisséget ők is csak szükséges rossznak tartják, azért mindenkit szabadjára engednek, és jobbnak látják a békesség kedvéért nem parancsolni, mint parancsolni. Lehet, hogy ideig-óráig jobban érzik magukat az alattvalók, de viszont megszenvedti ezt a túlzó individualista bánásmódot Krisztus titokzatos teste, amely tagokból és azok irányított összeilleszkedéséből, összmunkájából áll fenn. Az engedelmisség, alárendeltség nemcsak arra való, hogy rend legyen, biztos formát kapjunk, hanem hogy az alattvalók cselekedete felemelkedjék magasabb rendbe: mintegy Krisztus tettévé, Isten akaratává magasztosuljon. Természetes síkon az előljáró alattvalói tettét hatalmával és áttekintésével szolgálja; természetfeletti síkon pedig istentiszteletté, érdemszerzővé, szeretetaktussá, tiszta áldozattá szenteli fel legkisebb cselekedetünket is.

Ezek után már könnyű a helyes középutat megtalálni.

1. *Miről is van szó?*

A természet tanít meg erre. Szent Ignác a csillagok világához folyamodik hasonlatért, hogy portugál testvéreit megtanítsa a helyes összeilleszkedésre, engedelmisségre. Mindegyik csillagnak önálló, független tevékenysége van, de úgy, hogy az az önálló tevékenység a másik javára szolgál, és egyben az egész csillagvilág összérdekét is szolgálja. Ha messze vannak tőlünk a csillagok, itt a testünk, házunk körül a kert virága, a falu határában a mező: ott prédikálja Isten az engedelmisség bölcsességét, evangéliumát: engedelmeskedj, hogy hasznos légy; és ha engedelmeskedel, akkor leszel igazán érték magadban és másoknak; ha beleilleszkeddel az isteni tervbe, akkor bontakozol ki igazán.

2. *Mi a természetes megoldás?*

Nem lehet ellentét az alárendeltség kötelezettsége és a szabadság vágya között, hisz egy az Uruk, parancsolójuk. Ha nem lenne önállóság, szabadság, sohasem lenne lendületes, jókedvű, termékeny, önkéntes munka. Viszont, ha nem lenne alárendeltség, akkor a munka önző, hiábavaló, elkallódó lenne. Ilyen munkát pedig az ember nem tud sokáig kedvvel végezni, megszűnik tehát jókedvű, lendületes és termékeny munka lenni. A két feszültség érintkező pontjában gyűl ki a boldog ember képe.

Hogy mégis zavar van az engedelmisség és szabadság között, annak külső okból kell erednie. Ez az ok lehet először a *hibás rendelkezés*. Ilyen volt és lesz mindig. B. e. Kisfaludy professzor mondatát szeretném alkalmazni erre a válságra is: a húshoz csontot is adnak a mézárszékekben . . . Ami emberi, az gyarló és salakja van. Aki ezt nem tudja megérteni, aki az emborsorsot ennyire nem tudja elviselni, szaladjon ki a világból, mert szűk látóköre miatt mindig ma-

gában hordozza a lázadást minden hatalommal szemben. Másodszor, és ez bekapcsolódik az előbbibe: a szűk látókör nehezíti meg az engedelmisséget. A koldus, akinek csak egy forintja van, félti azt a kis pénzdarabot, s ha el akarják tőle lopni, kiabál, veszekszik, hisz ez a mindene, a holnapjának, életének biztosítéka. A gazdag ember pedig legyint: csak egy forintot loptak el, jut is, marad is. És tovább dolgozik. Természetszerűleg ragaszkodunk elgondolásunkhoz, akaratunkhoz és ez helyes vonás bennünk, különben nem alkotnánk semmit, megtorpannánk minden göröngyben. Azonban akinek csak egy gondolata, csak egy bogara van, ha azt az egyetlenét elveszik vagy akadályozzák, úgy érzi, hogy egész egyénisége megsemmisült, elértéktelenedett és telesírja gyászával a világot. Fülemben cseng egy kiváló szerzetes mondása, mikor egyik kedvenc tervét előljárói lefűjták: „Sebaj, marad még tíz tervem; úgysem tudtam volna mind megvalósítani.” Vagy egy másik: „Annyit szeretnék tenni és mind nem tudom megtenni; könnyörüljenek rajtam az előljárók, és mondják meg már, mit is csináljak a sok közül.”

De ne keressük a kizárólagos megoldást a tervek gazdagságában, hanem lelki rezervoárunkban kell a nehéz napokra tartogatnunk nagy távlatokat, nehogy a lemondás pillanatának szenvedélytől terhes levegője megfojtson. Ilyen távlat lehet a hivatás kegyelme, érdemszerzés lehetősége, a kereszt szeretete stb., amelyeknek kiemelkedő nagysága mellett eltörpül a mi óriásnak vélt problémánk.

3. A természetfeletti megoldás.

Az engedelmisségnek azonban még messzibb távlata van, és csak ebben a távlatban értjük meg teljesen az engedelmisség és szabadság rendjét.

Az engedelmisség a szeretet megtestesülése. A művészi eszme testet nyer a szoborban, képben; a számok anyagi valóságot öltenek a gépben és épületben. Az Isten iránti szeretet pedig a készséges alkalmazkodásban a Teremtő akaratához, gondolatához.

Ez jellemzi már a földi szerelmesek magatartását is, ez valósítja meg szerelmünket Istennel szemben is. Egészen azt akarjuk, amit Isten akar. Teljesen úgy akarunk gondolkozni, ahogy Isten gondolkozik. Ugyanazt az érzést ápoljuk, mint ami megvolt Jézus Krisztusban. Mi tehát nem magyarázzuk és nem mentegetjük az engedelmisséget, hanem átöleljük, forró, szerelmes öleléssel: köszönöm Uram, hogy módot adott arra, méltattál arra, hogy előljáróimon keresztül megismerjem akaratodat, szegényes életem beleilleszkedhetik fenséges és bölcs terveidbe. Mekkora kegyelem az engedelmisség!

De verejtékes kegyelem az engedelmisség. Gyakran egészen eléggő áldozat. Vannak irracionalitásai, de nem ijesztenek meg. Hiszen írva vagyon: „Áldozatot és ajándékot nem akartál, de testet alkottál nekem; égő és bűnáldozatok nem tetszettek neked. Akkor mondtam: Ime, eljövök, hogy megcselekedjem, ó Isten, a te akaratodat.” (Zsid. 10, 5—7.)

A racionalista lélek elakad és elfullad az észszerűtlenségek boncolgatásában s a méltatlankodásban. A hívő és szerető lélek pedig tovább szárnyal az észszerűtlenségek észszerűségén: nem kérdez, nem okoskodik, hanem tovább lép bátran az áldozati oltár felé, mint Ábrahám,

hogy legkedvesebb önmagát, akaratát is feláldozza. Tudja, hogy papi méltóságot tölt be a bűnökért; áldozatával, és pedig súlyos áldozatával, halállal, és pedig a kereszthalállal, rágalomhalállal, félreértés-halállal, ideghalállal hozzájárul az engedelmesség rendjének helyreállításához, a krisztusi „restaurare omnia”-hoz. Azzal a tudattal és szent büszkeséggel, a kitüntetések hálás szeretetével hordja keresztjét, mint Jézus Krisztus, aki tudta, hogy egy világ bűnét viszi a keresztfára megsemmisíteni. Mi csak részt kaptunk ebben a világmegváltásban, hogy nagyobb legyen a kegyelem mértéke. Nem riadunk vissza, sőt valami irracionális vágy lobog bennünk: vágyva vágyunk az áldozat után a lelkekért, hogy kiegészítsük testünkben azt, „ami híja van Krisztus szenvedéseinek az Ő teste, az Egyház javára”. (Kol. 1, 24.)

E) *Cura minimorum* — nagyvonalúság.

Nehéz az előbbi fogalomra megfelelő magyar szót találni, mert „kicsinyesség” máris elszakadást jelent a nagyvonalúságtól; ha pedig a nagyvonalúság elszakad a „cura minimorum”-tól, azonnal felületesség, nagyzolás, nagyképűség válik belőle.

Ez a válság szinte minden cselekedetünket áthatja, csak nem érzi át minden ember egyformán. Tőle függ személyiségünk kiegyensúlyozottsága, egyházi életünknek lendülete, munkarendünk helyesége. Épp azért természetes, hogy a helytelen megoldások beárnyékolják egész életünket; annak minden erezetét, eredményét, munkáját megrontják. Csak néhányat sorolunk el.

a) *Skrupulista*. Jelleme további magyarázatra nem szorul. De nem annyira a bűntől való félelmet figyeljük most benne, hanem inkább azt a félős gondot, amellyel az élet minden kerekét, csavarját olyan aprólékosan vizsgálgatja, hogy egyszerűen lehetetlenné válik a lendületes munka. Egyik tanárom mondotta, hogy ha ismernénk, milyen finom szövetekből, érhálózatból tevődik össze a tudóknak, nem mernék lélekezni. Ilyenek ezek a skrupulisták: nem mernek élni. Még kevésbé tudnak elviselni az életben felelősséget. Mert hiányzik belőlük egyrészt a bizalom a kegyelemben, nagyobb erényekben, nagyobb távlatokban, másrészt a kockázatvállalás vagy egyszerűbben: az emberi gyarlóság vállalása, amely hiába, minden vizsgálgatás, alaposág ellenére is kiütközik minden cselekedetünkből és eredményünkből.

b) *Jurista*. Természetesen, hogy minden sértődést kizárjunk, nem a józan jogászokra és moralistákra gondolunk, hanem azokra a szögletes lelkekre, akik nem mernek ítélni, önálló véleményt nyilvánítani vagy a fentebbi aggályosságuk vagy ítélőképességük, emberismeretük hiánya miatt. Épp azért hálásan fogadják a kánonokat, szabályokat, auktorok véleményét, mert az életbiztonságot ad nekik, kaptafát, amelyre minden cipőt rá lehet húzni. Az életük szüntelen bírói ítélet, rendszerint abból a szempontból, hogy mit nem szabad tenni. Pozitív élettájékozódásuk nincsen: terra incognita.

c) Hasonló funkciót tölthet be a *szokás és tradíció*. Eredeti meglátás, alkalmazkodás a tényekhez, átfogó szempont hiányzik. Ennél fogva egyetlen biztonság: így volt, így lesz. Ha jó volt eddig, jó lesz

ezután is. A túlzó konzervatív ember féltékeny remegéssel ragaszkodik az elvhez: *quieta non movere*, mert ha egyszer megmozdul a mozdulatlan, elvesztette életbiztonságát, lelke csupa felborzolódtott kérdés: hátha, hátha ez és ez történik...?!

d) *Skatulyás emberek*. Szerencsére a skatulyák nem mindig rosszak. Három-négy gondolat van bennük. Azokat illesztgetik, töltögetik, alkalmazzák, erőszakolják, de azontúl... Ha valami új gondolat, élmény nem fér a skatulyájukba, a semmibe, a világűrbe hull; így is mondhatnánk: süket fülekre talál, ennél fogva nem is lehet helyes, sőt talán, talán eretnokségbe, bűnbe visz... „Istenem, — mondja Pégyú az ilyenekről — hány ostobaságot fogadtunk el, hogy felvilágosodottaknak lássunk!”

e) *Bürokraták*. A hivatalt bámulatos ügyességgel elintézik. Minden irat a helyén van, asztaluk tiszta és rendes. Kötelességüket hiánytalan pontossággal megteszik: misét, temetést, penitenciát, hittanórát. És még sincs hitélet... Valami hiányzik. Hogy mi, képtelenek meglátni. Érzékük sincs az emberi lélekhez. Aktán kívül gondolat, terv nincs. A szigorú kötelességteljesítésen kívül apostoli munka nem is létezik. Pascal így mondaná: megvan bennük „l'esprit géométrique”, merev becsületesség, de nem a „l'esprit de finesse”, az átfogó intuitív szellem.

f) *Ájtatoskodók*. A vallásos élet nem más, mint szebbnél-szebb, csodákat biztosító ájtatosságok, imaszövegek fonadéka. Ne értsük félre: az imádság lényeg és alap az Egyházban, de „ora et labora”, csak imával nagy kérdéseket megoldani nem lehet. A másik oldalról természetesen éppúgy fenyegethet az amerikanizmus, a csupa cselekvés eretnoksége. Ezek az ájtatoskodók minden problémára találnak bizonyos imaflastromot, novénát. Nem tagadják a cselekvést, sőt erre nézve igen szép általános frázisokat hirdetnek vagy olyan cselekvést kedvelnek, amely nem mozdít semmit. Az igazi célkereső vállalkozástól akár hamis aszkétikus resignációból, akár ügyetlenségéből, hozzánemértésből, tehetetlenségéből tartózkodnak. Háborúk, történelmi kataklizmák idején könnyen belepi lelkünket a közélettől borzongó ájtatoskodás és a hit, bizalom erénye a pillanatnyi kétségbeesés miatt szent totemizmussá, földi nirvánát kereső felelőtlenségévé torzulhat.

g) *Az agyonönmegtagadó*. Megvalljuk őszintén, ritka jelenség. De nagy a tekintélye. Mindenben meg akarja tagadni magát. De természetesen csak azt számítja önmegettagadásnak, ami kint okoz, és „le”-mondást jelent. Az életellenesség önkínzó ressentimentja annyira hatalmába keríti, a szüntelen „le”-mondogatás annyira zaklatja, hogy végül mindenről lemond: egyéniségéről, önállóságáról, örömről, lendületről — vele együtt az Istenért végzendő lelkes munkáról is. Valami jellegtelen márványtömbbé válik, amely szilárdan áll, de amelyről lecsiszoltak minden emberi formát. Igen, mert a nagy „le”-mondás öncélú lett, s elfelejtett a lemondott helyébe újat ültetni, a régit pedig megnevesíteni.

h) A nagyvonalúság terén kevesebb félrelépés adódik, nemcsak azért, mert kevesebb a nagyvonalú ember, hanem azért is, mert minden kormányzat féltékenyen a „cura minimorum”-ot sürgeti. Ugyanis ez fogható, tapintható, bevasalható, és valljuk meg őszintén — ke-

vésbé veszélyes, sőt a mellett szükséges rendbiztosítás. Könnyű a tyúkot megfogni, mert csak a földön kapar; de nehéz a pacsirtát elérni, mert magasan szárnyal. Végül aztán a nagyvonalúságot nem lehet tanítani, hanem belülről, elmélkedve kell megtanulni.

De azért akadnak bőven nagy eszmék termelői, akik elszakadtak a való élet apróságaitól és azért idealisták, ábrándozók lettek. Olyan nagyvonalú szervezkedés foglalkoztatja, a világmegváltásnak oly nagymérvű terve hajtja őket, hogy közben az egyének elpusztulnak s a világ megváltása is szépen elmarad. Egészen félszeg és már szinte bűnös megnyilatkozása e tévedésnek, amikor az „afféle” apró paragrafusok nem számítanak, azokat gúnyosan megvetik, fütyülnek a szabályra — s így az apró büszkeségek halmazából valóságos szemétdomb keletkezik.

1. *Miről is van szó?*

A kereszténység *végtelen távlat*: a pillanat befolyik az örökkévalóságba; prózai hétköznapi cselekedetem ünnepélyes örök érdemeiket szerez; törékeny emberi életem Isten természetében részesedik; az egész világot szeretnem kell, mert Isten alkotása; kapcsolatban vagyok régen eltávozott lelkekkel; Krisztus világhódító és megváltó munkáját folytatnom kell; tehát valamelyes felelősségem van a több ezer kilométerre élő kínai kulival szemben is; a betegágy tehetetlenségében is érdekel az egész világ üdvössége... Röviden: katolikus vagyok, tehát semmi sem idegen számomra. Legkevésbé az örökkévalóság.

Isten tehát olyan nagy távlatba állította be a keresztény embert, hogy emberalakban csupán Jézus Krisztus tudta azt átfogni csodás egyszerűségében. Legfeljebb még a legnagyobb szellemek: Szent Ágoston, Aqu. Szent Tamás, Szal. Szent Ferenc, Prohászka és hozzájuk hasonló lángelmék tudták megközelíteni az isteni Mestert. Ezek azonban annyira ritka, egy-egy korszakban alig megmutatkozó üstökösök, hogy mi kisemberek nem mintázhatjuk őket. Épp azért ezt a végtelen távlatot nem is egy ember fogja át, hanem több személy együttvéve. Az egyik személy csak az erkölcstani vonatkozásba mélyed el, a másik csak a gyakorlati részben specializálja magát; ismét más csak templomot épít, a negyedik benne ügyesen hirdeti Isten igéjét. Legszajátosabb példa Isten művében a férfi és nő kiegészülése, ketten hordozzák a teljességet: a nagyvonalúságot a kicsinyes gonddal, az erőt a gyengésséggel, az alkotó lendületet az ápoló szeretettel. Így tehát ebben a végtelen távlatban hivatások alakulnak, amelyeknek összmunkájából kell megközelítő képet alkotniok az egyeseknek a kereszténység roppant ívelésű horizontjáról.

Tehát akkor inkább meneküljünk a cura minimorum szűk, de hozzáférhető világába . . . ?

Csak azt ne! Hanem hogy bele tudjunk illeszkedni ebbe a nagy távlatba, összefüggésbe, hogy tudjunk és merjünk rész lenni a kereszténységben: szükséges bizonyos „*sensus specialis*” (talán a „*lumen gloriae*” valamelyes kegyelmi előképe), amely képessé tesz nagy keresztény távlatok átfogására is. Ez a „*sensus specialis*” szükséges már az egyszerű keresztény élethez is, nem annyira azért, hogy sokat tudjunk, hanem hogy nagyot tudjunk megfogni, megélni, megszeretni.

Ma azért nem érdekli a tömegembereket a kereszténység, mert nem látnak túl a pillanaton és a foghatón, nincs érzékük a kereszténység halálon-, láthatóntúli érdekeltsegei iránt.

Még inkább szüksége van a papnak erre az érzékre, akinek élete ennek a távlatnak sajátos függvénye. Ha ez a távlat megszűkül, hivatalyszerűen, gépiesen űzi mesterségét.

Ez a „sensus specialis” meghatározhatatlanul magában foglalja az érzéket a titkokkal szemben, a vágyat és merészséget, hogy mögéje nézzünk a dolgoknak, sőt túllássunk a dolgokon. Magában foglalja az érdeklődést az elvontabb, szellemibb világ iránt, a képességet, hogy a nagy gondolatokat ne csak felfogjuk, hanem meg is tudjuk élni és mindenekfelett szeretni. Épp ezért súlyos problémája az Egyháznak a mai rendszerek és propaganda miatt az intelligencia hanyatlása; viszont feladata volt és lesz az Egyháznak iskoláiban ezt a szeretettel ékes intelligenciát csiszolni, hogy a lélek természet szerint is alkalmas eszköze legyen a keresztény távlatok meglátására.

2. Természetes és természetfeletti megoldás.

Logikai rend szerint minden papnak először meg kell barátkoznia a nagy keresztény távlattal. Csakugyan, a papi hivatások rendszerint ebben a formában jelentkeznek. Lélektani rendben az élet-szabályozás végett természetesen ezt a nagy távlatot apró gonddal, cura minimorum-mal kell kiépíteni, kiformálni Isten akarata szerint. Csak a fától el ne tévedjünk az erdőben, a sok apró szabályban el ne akadjunk és el ne feledjük: ad quid venisti? — a nagy célokat és feladatokat.

Először tehát *logikailag* nagyvonalúnak kell lenni. Ehhez három dolog szükséges: *nagy cél, merészség a legalkalmasabb részletcélok, illetve eszközök hozzáválogatására, nagylelkű szeretet mindezek megvalósításához.* Alapfeltétel a mély reális érzék, nehogy a nagy célok elragadják a lelket a valóság talajáról.

Ki kell tehát alakítani magunkban a *célszerűség erényét.* Más szóval: a chaosból hierarchiát kell varázsolni teendőinkben, elveinkben. Ez a szentignáci lelkigyakorlatban is az alaperény, amely nélkül nem lehet hozzáfogni a bűnről, Krisztus országáról szóló elmélkedésekhez. Viszont épp ezt az alapvetést, fundamentumot nehezményezik leginkább a jezsuita lelkigyakorlatokban általános és filozófáló jellege miatt. A valóságban azonban inkább onnan ered a nehézség, hogy Isten tervének, az ember alapvető adottságának szédítő távlatában nem találjuk meg az egyéni szempontot, az egyéni ragyogó, fenséges istenfogalmat, ahonnan épp nekem, magamnak kell néznom az eget és földet; nem találjuk egyéni sarkcsillagunkat, amelyhez igazítani kell életünk minden cselekedetét, adottságát. Ezt az egyéni csillagot, célmeglátást, az általánosnak egyéni megfogalmazását természetesen sem Szent Ignác, sem a lelkigyakorlatos mester nem tudja megadni soha. Ezt ki kell imádkozni . . .

De legyünk konkrétok! Mindennek előfeltétele a rideg *tárgyilagosság* és *tisztánlátás.* Hogyan valósul meg életemben a nagy emberi cél? Pap vagyok. Tehát Krisztus hódító katonája, ennek a falunak, plébániának, iskolának a vezére, akinek ezt a közösséget be kell vezetnie az örök életbe. Ehhez kell keresnem az eszközöket és meg-

fogalmaznom a hódító tervet. Csak hozzávetőlegesen sorolunk fel néhány kérdést: mit is akarok? Milyen akadályok állanak utamban, pl. a hittan megértésében? Milyen itt a korszellem, és hogyan lehetne azt hatékonyan ellensúlyozni? Mit kell tehát olvasnom, magamban kialakítanom, hogy hatni tudjak? Ha pl. a nyomor gáncsol, mit tehetek ellene? Milyen jótulajdonság van az emberekben és mi hiányzik? Miért nem szeretnek? stb.

Mindezek felsorolása után kiderül, hogy semmi új nincs a célszerűség erényében. Rend a közismert szabály szerint: első, ami *szükséges*, aztán ami *hasznos*, és végül, ami *kellemes*. Közös mentségünkre szolgáljon, hogy legnagyobb tragédiánk, hogy a legfontosabb dolgok megszokottá, unalmassá, elfelejtetté válnak. Közben játékosan, izgága módon kísérletezünk lopott eszmékkal, mellékesekekkel, a szenzációssal, a legújabbal. Bizony legnehezebb egyszerűnek lenni.

Papi lelkekben azonnal feltolul a panasz: minek akkor a sok aprólékos statisztika, bürokrácia, beszámoló, előírás? — Nem védjük őket, elég tudnunk, hogy bizalmatlanságból, az emberi gyarlóságra való tekintetből kell ezeket elvégeznünk. Úgy kell vállalnunk, mint az általános embersors egyik megnyilvánulását, mint a betegséget, mint a rendőrt, mint a csapásokat, amelyekkel Isten az egész emberi közösséget javítja és alakítja. Ember vagyok és — ez is a nagyvonalúság erénye — alázattal vállalom a sokszor számomra értelmetlen embersorsot maradéktalanul, készségesen, panasz nélkül. Ha Jézusnak jó volt a világ megváltására, nekünk is jó . . .

Ez a rend lesz egyben Jákob létrája a „cura minimorum”-ból a nagy távlatok felé. Nemcsak azért, mert mindegyik cselekedet létét, rendjét, ragyogását egy nagy gondolattól kapta, hanem azért is, mert alulról kiindulva mindegyik cselekedet és adottság a nagy távlatot hordozza, előttünk örökké elevenné varázsolja. Megszűnik az ötletek kavargása, bizonytalansága, a paragrafusok merevsége és helyébe lép az isteni bölcsesség, rend a chaosz felett . . . „Hierarchia coeli”, egy darabja a békének és előképe a mennyországnak, ahol minden mindenekben Isten.

A nagyvonalúság azonban nem merőben értelmi tevékenység, rideg életszervezés, szálfá aszketizmus, hanem több: a *szeretet szabadsága*. Az apró kis tépelődésekből hódító szeretetté bontakozik ki az élet, ezernyi szokásos, majdnem babonás megkötöttségéből bizonyos belső szabadság, és nyomában szinte természetesen természetfeletti élet sarjad, mint mikor a börtönből szabadul a lélek. Ez a szabadság azonban nem tárgyi, azaz: hogy bármit el szabad követni, hanem alanyi, azaz: önként odaadjuk teljes önmagunkat Istennek, és szinte nem is tudunk mást tenni, mint amit Urunk és Teremtőnk akar. „Ama et fac quod vis!” Ilyen erős központi gondolat ígézetében valóra válik Szent Ágoston mondása: szeress, szeress, és akkor nem féltetek; tehetsz, akármit akarsz, úgy is csak egyet fogsz tenni, Isten akaratát.

Lehetne még beszélni a feszültségek feloldásáról. De végnélküli felsorolásba nem bocsátkozhatunk. És talán e néhány példa is segít összeegyeztetni az ellentétpárokat, kiegyenlíteni a feszültségeket, feloldani a válságokat, amelyenek még, hogy csak példának hagyjuk hátra: imádság és munka, Krisztus dicsősége és a mi dicsőségünk,

félelem és bátorság, értelem és akarat, kereszti és jólét, politika és vallás, elzárkózás és világbanélés, ellentétes felfogások, szegénység és gazdagság, öröm és bánat, háború és béke.

A kiegyenlítődés, a teljes béke csak az égben lesz. Itt a földön csak annyit érzünk, hogy a lelkünket az ellentétpárok szüntelen viaskodása fejleszti, erőnket kibontja, személyiségünket gazdagítja; röviden: szentté tesz. Így aztán lehetőséget és jogot nyerünk arra, hogy a legnagyobb feszültség megoldódjék és a legnagyobb ellentétet is el tudjuk viselni: a végtelen Istent. Nemcsak elviselni, hanem túlboldogan birtokolni is!

P. Kollár Ferenc S. J.

Vianney Szent János küzdő lelkiisége

Vianney Szent János papi alakja többnyire kissé hidegen hat ránk papokra. Ennek oka talán az, hogy nagyon megjegyezzük életéből a bennünket megdöbbentő vezekléseket. Pedig lehet Vianney Szent János képét tárgyilagosan úgy is megrajzolni, és pedig lényeges vonásokkal, hogy egészen elfogadhatóan, követhetően, sőt meleg színekben áll előttünk papi alakja. Próbáljuk meg!

I. *Fáradhatatlan munkás volt.*

Ez a legemberibb vonás mindjárt szemünkbe ötlük Vianney egyszerű, nemes lényén.

1. *Pontos ember volt.*

„Nyáron 6 órakor, télen 7 órakor hagyta el a gyóntatószéket. Ő, aki annyira nem ragaszkodott az időponthoz, mikor evésről vagy alvásról volt szó, nem engedett egy percet sem abból, hogy napi foglalkozásának legszentebb részét pontosan kezdje. Hitközségének egyik legtisztelendőbb híve kérte őt este, hogy másnapi szentmiséjével várákozzék reá egy kissé. „Mondja meg, — mondotta a plébános — hogy ez lehetetlen. Keljen fel korábban! Nem akarom azt, hogy valamelyik hívem ő miatta hiányozzék a szentmiséről.”¹¹

2. *Becsületes ember volt, aki a reábizott munkát jól elvégezte.*

Vianney „a sekrestyében ütötte fel táborát. Ennek ajtaját nyitva tartja: a pap a Mester szemébe tekintve akar dolgozni... Lázás munkája közben akkor pihen meg, ha időről-időre pillantást vet az oltárszekrényre. Néha felvilágosításért az oltár elé borul s átgondolja, átéli azt, amit éppen olvasott; maga előtt elképzeli a szegény embereket, kikhez beszélni akart. Itt van a Mester, aki a legmélyebb igazságokat oly egyszerűen tudta kifejtetni, hogy még a halászok, munkások, pásztorok is felfoghatták. Könnyhullatással könyörgött Hozzá, hogy adja meg neki a gondolat s kifejezés kegyelmét, amellyel majd népét megindíthatja és megtérítheti.

Visszamegy a sekrestyébe. Íráshoz fog. Mint az igazság vértette, mint a katona, ki harcra kész, állva marad. Tolla végigfut a papíron. Néha egy esti virrasztás alatt 8—10 nagy oldalt teleírt az ő dőlt, gyors írásával. Bizonyos alkalmakkor egyfolytában, mélyen

az éjtszakában 7 órán át is dolgozott. Alig javít valamit. A befejezetlen mondatok sietségét, buzgóságának hevét árulják el. Az idő drága. Csak előre, bármibe is kerüljön!

Elérkezett az idő, hogy betanulja. Ez volt feladatának legkeményebb oldala. Emlékezőtehetsége bizony mindig rozsdás maradt és most arról van szó, hogy emlékezetébe raktározza a 35—40 oldalnyi szöveget, amelyben alig van bekezdés. Szombat éjtszaka gyakorolja magát a hangos elmondásban. A kései járókelők, akik a temetőn keresztül vezető úton hazafelé sietnek, hallják, amint ismételteti vasárnapi prédikációját. Ha az álom elnyomja, az aszkéta meztelen kőlapra ül, hátát nekitámasztja a tölgyfaszekrénynek, elszundít néhány pillanatra... Életének ezen órái voltak a legérdemteljesebbek és a legmeghatóbbak".²

Fiatal korában így nyilatkozott önmagáról: „Derék hulla vagyok: ha ettem egy keveset és 2 óra hosszat aludtam, újra megkezdhettem a munkát.” Öreg korában megelégedett ezzel a mondással: „Majd pihenünk eleget a másvilágon.”³

3. *Nyugodt*, aggodalommentes ember volt Vianney testi fenntartását illetően. Nem óhajtott sokat önmaga számára.

Az arsi „lelkészlak öt helyiséget foglalt magában. Földszinten volt a konyha és az ebédlő; az emeleten, hová kőlépcső vezetett, volt a plébános szobája és két vendégszoba. A lakás általában elég kényelmesen volt bútorozva. A bútort kölcsönképen adták át a kastély lakói.

Vianney örökölte Balley plébános öreg ágyát; csak a szükséges bútorokat akarta megtartani. Nem volt-e most úr a saját portáján? A kastélyban tett látogatását fölhasználta arra, hogy a grófnőt megkerje, hozassa vissza a kölcsönzött szép bútort, miután neki egyáltalában nincs szüksége azokra. Éppúgy nem tudja használni „a pecsenyesütőt a nyárssal együtt” és a többi konyhafelszerelést. Egyszerű lesz az ő háztartása! Ha megengedik, megtartana egy közönséges ágyat, két öreg asztalt és egy könyvvállványt, néhány szekrényt, szalmaszéket, egy fazekat öntöttvasból, egy konyhakályhát és más kis tárgyakat, amelyek a háztartáshoz szükségesek”.⁴

Vianney szegény gyermekek felkarolására „Gondviselés” nevű intézetet alapított. Mint ennek a nagy családnak „nevelőatyja, 20 éven át, alamizsnaképen csak egy csésze tejet kért tőlük. A kiszolgálást nem fogadta el, ő maga jött el a tűzhely egyik szögletébe helyezett bögréért, amely a mindennapi tejadagot foglalta magában. Öt perc bőségesen elég volt arra, hogy kis ebédjét elintézzé. Sőt, többször nagy sietségében magával vitte a bögrét s a Gondviseléstől a templomig vezető úton elfogyasztotta annak tartalmát”.⁵

4. *Melegsívű* ember volt Szentünk.

A sok munkától nem lett hideg és kőszívű.

„Az 1854-i kolerajárvány idején Toccanier káplán szülővárosában két hetet töltött. Ars-ba visszatérve, szerette volna azonnal viszontlátni szent plébánosát s ezért Vianney gyóntatószéke elé állt, ahol az arsi plébános éjfél óta gyóntatott. Vianney tüstént kilépett a gyóntatószékből s gyöngéden megölelte. „Tehát megjött, — mondotta suttogva — ó, de örülök! Az idő már nagyon hosszúnak tet-

szett. Arra gondoltam, hogy az elátkozottak nagyon szerencsétlenek lehetnek a pokolban, kik örökre el vannak választva az Istentől: az ember már itt nagyon szenved, ha távol van tőle az, akit szeret.”⁶

5. Őszintén *udvarias* ember volt e falusi lelkipásztor.

„Magatartásában nincs tettetés, számítás... Amikor a lyoni bíborosérsek meglátogatta őt, örömmel sietett elébe s elsőnek ő nyújtott kezét. „Annyira elfogulatlan volt vele szemben, akárcsak egy egyszerű falusi plébánossal szemben.

Ullathorne birmingham-i püspök 1854 május 14-én ezeket írja Vianneyvel való találkozására után: „Kedves egyszerűséggel fogadott minket... nem volt benne semmi abból a mesterkélt alázatból, mely csak félrevezetésre szolgál. Őszinte alázatossága egyesült kifinomult természetével és egy szent szívélyes udvariasságával...

Tolakodni kellett, hogy közelébe lehessen férni s pár szót váltani — mondja Garets grófnő. — Sajátságos, felemelő jelenet volt az, amikor a sekrestyébe jött és szeretetteljes szavakkal fordult minden egyes jelenlevőhöz s egy-egy jóindulatú tanáccsal kísérte mondanivalóját.”⁷

6. Meleg lelkülete mellett is igazi *férfitípus* volt Vianney. Szenvedéseiről nem panaszkodott fűnek-fának. Nem siránkozott égre-földre.

„Sohasem panaszkodott, — mondja Pertinand tanító, aki betegkövetkeztében fellépett ideges rohamokról, arról a gyötrő lázról, mely őt nyomorúság ágyán hánytá-vetette; arról a köhögéstről, mely őt arra kényszerítette, hogy ugyanegy órában többször is felkeljen.”⁸

„Sohasem panaszkodott — mondja Pertinand tanító, aki betegápolója lett — engedelmességből minden előírt orvosságot bevett és Isten akaratába való tökéletes belenyugvással tűrte szenvedéseit.”⁹

7. Mint bölcs ember ismerte tevékenysége határát.

„Tartózkodott a tanácsadástól, mihelyt észrevette, hogy mások illetékesebbek a tanácsadásra. Egy Grenoble-i úrhölgy azt kérdezte tőle, vajjon nyithat-e kávéházat, hogy ezáltal gyermekei nevelését előmozdíthassa. Vianney illetékes plébánosához utasította őt.”¹⁰

8. Felelősségteljes életének megfelelően élénk felelősségtudatot hordozott.

„Bármennyire mélységes is volt hite az isteni Gondviselésben... hivatásából folyó felelősségérzése kínzó félelmet idézett föl benne, amit az isteni ítéletre való gondolat csak fokozott... Istenem, — zokogott — add, hogy annyit tudjak szenvedni, amennyit csak akarsz, de add meg a kegyelmet, hogy el ne kárhozzam.”¹¹

1827 végén a 40 éves beteg, lázas, kimerült Vianney kérte főpásztorától áthelyezését egy másik plébániára. Majd felrémlt előtte a felelősségtudat. „...nyomorúságára gondolva, hirtelen megváltoztatta elhatározását. Mily szerencsétlen vagyok! — vallotta be az intézet nevelőnőinek, — én beleegyezem abba, hogy elmegegyek egy nagy parókiára, én, aki egy kis parókián alig tudom magamat visszatartani a kétségbeeséstől. Megírta elhatározását a püspöknek.”¹²

Mások magabizásra serkentő megjegyzései és sekélyes vigaszai nem tudták a felelősségtudatot csökkenteni a lelkében.

„Nem a munka az, ami engem ijeszt, — kiáltott fel — hanem az, hogyan fogok mint lelkész számotadni az Istennek. És csakugyan ez a gondolat nyugtalanította őt élete utolsó éveiben is. 1858-ban, tehát 72 éves korában, mikor Descôtes lelkész missziós beszédeket tartott Ars-ban, örömteljes arckifejezéssel közeledett a szónokhoz, aki éppen a szószerk felé akart indulni: „Őn most — mondja Vianney — meg fog bennünket téríteni.” „Önnek, plébános úr, — felelt a misszionárius — nincs mit félnie, én felelek önért.” „Ó, kedves barátom, — sóhajtott fel a Szent majdnem aggódó komolysággal — akkor ön nem tudja, mit jelent, amikor a paplakból az Isten ítélőszéke elé kell lépni.”¹³

II. A munkás életnek ezeket az értékes emberi vonásait megkoszorúzta Vianney a leglényegesebb papi vonással: a teljes áldozatra való átadottsággal. Ez minden nagyságának titka, minden kibontakozásának gyökere és minden varázsának egyetlen kielégítő magyarázata. Az áldozattá válás erejében lett Vianneyből nagy ember, korának talán legnagyobb embere és a világi papság legértékesebb alakjainak egyike. Korán megértette, hogy a papi élet lényege az áldozat és mert áldozattá válni.

Emez áldozatos lelkület kiépítéséhez a lényeges előfeltételeket okos hadvezér módjára megteremtette magában Vianney. Ilyennek mondhatnánk összeszedettségét, tisztaságigényét és a bűn utátlását.

a) *Összeszedett* volt Vianney.

„Tömegek vásári zajában is bámulatos összeszedettséget tanúsított. A szent plébánosnak minden lehető módon alkalmatlankodtak az emberek és mégsem tudta belső békéjét megzavarni semmi. Miből merítette ezt a tökéletes nyugodtságot? ... Erre vonatkozólag egy tanú ekkép világosít fel bennünket: Vianney úr így fejezi ki magát előttem, beszéli Gardette kanonok: „Ó, mennyire szeretném teljesen elveszíteni magamat és csak Istenben feltalálni.” És úgy látszott, hogy munkája közben vágya valóra vált, annyira bele tudta magát élni az isteni akarat gondolatába, hogy lelkipásztori működésének sok és terhes kötelezettségében is éppoly összeszedettséget tanúsított, akár csak vallási gyakorlataiban. Mindíg a buzgó tennivágyás, nem pedig a természetsugallta szorgalom sarkallta őt cselekedeteiben. S ezért, ha valaki megfigyelte őt akár reggel, akár délben vagy este, tapasztalhatta, hogy Vianney egész valója mindíg ugyanazt a belső békét sugározta . . .”¹⁴

b) Ártatlan, hófehér lelket hordozott Vianney.

„Ez a 30 éves pap csodálatosan tartózkodó, igen egyszerű és nagyon jó tudott lenni, de távol tartott magától mindennemű bizalmaskodást. A szentek azon különös kegyelmével rendelkezett, amely Szalézi Szent Ferenc szerint abban áll, hogy „látnak mindenkit a nélkül, hogy tekintetüket valakin rajta felejténék”. Ily szerződést kötött szemével, mivel esendőnek érezte magát éppúgy, mint minden ember a világon. Imádkozott és sanyargatta magát, hogy legyőzze a testet, mert természetének legmélyén ő is érezte a rossznak vonzó hatalmát.”¹⁵

„Ő, aki gyermekkorában túlzott szemérmességéből — nem akarta „szegény anyját” átkarolni, annyira tartózkodó maradt, hogy gyermekhez sem mert nyúlni. Ha a kastélybeli kisleányok fivérek

társaságában hozzá jöttek, a fiúkat néha-néha dédelgette, a leányokat soha. Aggályoskodó figyelme e tekintetben oly nagy volt, hogy megkorholta a kislánykákat, akik egy idegen pap kezét megérinteni merészkedtek.

* Betegsége idején csak férfiápolót engedett magához. A nőket, akiket valamely szolgálatra alkalmazott, úgy oktatta ki, hogy mindazt, amit érdekében tesznek, Istenért tegyék. „Én nem mertem rátekinteni, sem pedig vele beszélni — mondja Lassagne Katalin. — Én csakis az Isten iránti szeretetből szolgáltam ki őt és sohasem természetes vonzalomból. Ha valamit vittem neki, el voltam arra készülve, hogy elutasít.” Most könnyen meg lehet érteni, hogy miért nem tartott soha szolgálót. „A jámbor asszonyok, kik néhanapján a paplak rendbehozatalával foglalataskodtak, azt az utasítást kapták, hogy csak távolléte alatt dolgozhatnak ott.” S különben is „az ő tisztességük minden gyanút kizárt”.¹⁶

Nők gyóntatásakor „rövid és velős volt beszéde”.

c) A bűnútálatot, mint az áldozatos élet előfeltételét is megtaláljuk Vianneynél. Erről meggyőz bennünket Cibein grófhhoz 1828-ban kelt levele. Csodálatosan érzékeny lélekről beszél e levélrészlet: „Egy dolog sok gondot okozott nekem: mikor önnél voltam látogatóban, a nélkül, hogy arra gondoltam volna, megszólaltam valakit, ami engem annyira bánt, bár nem gondoltam akkor, hogy rosszat teszek; mint önnek is mondtam, engem félrevezettek. Ha abban a pillanatban arra gondoltam volna, hogy rosszat teszek, inkább mindenemet elvesztettem volna. — Kérem önt, hogy erről ne beszéljen soha. Nagyon szenvedtem e miatt, mivel a földi dolgokért nem szabad a mennyieieket elveszteni.”¹⁷ „Egyszer bevallotta, hogy ha nem lett volna pap, és pedig gyóntató pap, úgy nem is ismerte volna meg a rosszat; ezt a gyónók vallomásaiból ismerte meg.”¹⁸

De Vianney nem állt meg itt. Belefogott a papi élet legnehezebb, legsúlyosabb és legsürgetőbb teendőjébe és mindent megtett, hogy áldozattá váljék. Ezen a papi élethez legszükségesebb ponton Szentünk úgy mutatkozik be, mint a hős, aki minden földies félelmet fölényesen legyőz. Lehet sajnálkozva is nézni ezt az embert, aki önmagát egészen oltárra tette, de jogosan lehet Krisztus oldaláról nézve büszkén úgy tekinteni rá, mint aki a legfontosabb ponton egészen nagyarányú, aki soha meg nem torpant a kereszt útján.

Vianney testét átadta az áldozatra híveiért.

„Imáihoz csatolta a vezeklést. Hogy távol tartsa szigorú vezeklésének tanúit, egész életében csak egyedül akart maradni a lelkészi lakban. Isten gyorsabban bocsát meg a szegény bűnösnek, ha valaki fizeti helyette a váltságdíjat: a lélekmentés sok áldozatot kíván.

Mindjárt megérkezésekor odaadta matracait a szegényeknek. A többi, amit még nem osztogatott szét, a társalgó-szoba székein maradt... Több héten keresztül a földszint egyik szobájában szét-szórt szállóindára feküdt le. Kőpadozat és falak nedvesek voltak. A szigorú vezeklő csakhamar arczabát kapott s 15 esztendeig szenvedett e miatt; a helyett, hogy szobájába ment volna vissza, padlásra adni. Egy Ars-i férfi késő éjtszaka érte jött, hogy haldoklóhoz hívja, hallotta őt, amint leszólt e kényelmetlen helyről. Itt szokott volt lefeküdni a csupasz deszkára, fejét pedig ráfektette a gerendára.

Özv. Renard-né és leánya, akik a lelkészlak közelében laktak, hallották, hogy ez az újfajta párna recsegett, mielőtt a plébános elhagyta volna fekvőhelyét.

Nagyon gyakran ezt a rövid éji nyugalmat még keményebb vezeklés előzte meg. Amint a szobájába visszavonult, Vianney, miután reverendáját félig levetette, vasszögekkel felszerelt korbáccsal korbácsolta „hulláját”, „ezt az öreg Ádámot”; így is nevezte a testét. Egy valaki Lyon-ból, aki özv. Renard-nénál lakott, több mint egy óra hosszat hallotta az ütlegelést, majd megszűnt egy pillanatra, de csakhamar újra kezdődött. „Mikor fog már felhagyni ezzel”, sóhajtott fel a részvevő szomszédnő. A vezeklés eszközeit önmaga gyártotta vagy legalább is javíttatta. Reggel a szobatakaritáskor a bútorok alatt láncdarabokat, kis szögeket, kis vas- vagy ólomdarabokat találtak, amelyek korbácsáról leváltak. Egyet tönkre tett két hét alatt. Szánalom fogja el az embert, — mondja Lassagne Katalin — ha ingeinek balvállát látja, amely fel van szabdalva és vérrel befeccskendezve.

Többször elájulhatott s esés közben a falat bevérezte. Most is látható vércseppek feccskendezték be a falat. Három nagy folt elég hüen adja vissza a váll körvonalait és e barna foltokról folyt a vér lefelé, a padozatig. Más foltokból az ujjak és tenyér nyomára lehet következtetni. A Szent a falon hagyta őket, amikor a falra támaszkodott, hogy fel tudjon emelkedni.¹⁹

„Karjain szöges karperecet viselt. Mozdulatainak modorából — úgy a szószéken, mint az oltárnál — következtetni lehetett, — mondja Garets grófné — hogy vezeklőövet és más hasonló tárgyat viselt testén.”²⁰

A gyóntatószékben „szenvedett az arsi plébános a legjobban. Nyáron a templom gőzfürdő volt. A gyóntatószékben uralkodó hőség, — mondotta maga Vianney — a pokol gondolatát idézte föl bennem. Gyóntatás közben elég gyakran vizes borogatást tett fejére, annyira kínozta őt az ideges fejfájás; ez volt az oka annak, hogy haja elől nagyon rövid volt. Tikkasztó hőség idején annyira megromlott a levegő a keskeny és alacsony templomhajóban, hogy a hős gyóntató rosszul lett, s csak úgy tartotta fenn magát, hogy ecetes vagy kölnivizes üveget emelt hébekorba az orrához. A tél pedig felette kemény volt, különösen ha az Alpokból elszabadult szél süvített végig a tájon; a fagy szinte repeszi a követ. Gyóntatás közben többször elájult Vianney, részben a hideg miatt, részben a betegsége következtében — beszéli Dufour lelkész. — „Hogyan is képes ön annyi órán át oly hidegben a gyóntatószékben ülni a nélkül, hogy lába alá valami melegítőt tenne?” — kérdeztem tőle.

„Barátom! Ez azért van, mert Mindenszenttől egészen Húsvétig nem érzem a lábamat.”²¹

Az itt említett tények is hősieles jellemre utalnak. De Vianney minden áldozatossága, hősiessége még inkább bemutatkozik a Sátánnal való harcában. Ehhez több erő és nagyobb lendület kellett, mint öntestének feláldozásához. És Vianney rendelkezett ezzel a több erővel és ezzel a nagyobb lendülettel. A Sátánnal való döbbenetes bajvívást, melyet Szent Pál is említett, mindig vitézül vívta meg. Ő

soha nem maradt alul. Valami főséges látvány ez a Krisztus-katona, aki utolsó vércseppig és utolsó idegfeszültségéig vív a Sátánnal.

„Körülbelül 35 esztendőn át — 1824—1859-ig — az arsi plébános a gonosz külső támadásainak volt kitéve. A Sátán nem volt képes Vianney nyugalmának és álmának megzavarásával benne az ima, a vezeklés, az apostoli munka iránt kedvetlenséget ébreszteni és őt arra kényszeríteni, hogy elhagyja a lelkek szolgálatát!... Az üdv ellensége emberére talált...“²²

A Sátánnak a pappal való pokoli erőfeszítései számosak voltak.

„1842-ben egy csendőr Messimy-ből, aki sok megpróbáltatáson esett át, szeretett volna az arsi plébánostól tanácsot kérni. Késő este érkezett a faluba. Amint éjfél tájban a lelkész lak kapui előtt várakozott, a mély csendben ő is hallotta a rémséges zajt, amely többször megismétlődött. A plébános szobájában világosság támadt s Vianney kézilámpása világánál csakhamar megjelent. „Ügylátszik, hogy a plébános urat megtámadták... Azért vagyok itt, hogy megvédjem!” — „Ó, kedves barátom, nem történt semmi, csak a fickó (Sátán) volt itt.” — Vianney kézenfogta a csendőrt, aki nemegett.“²³

„Az arsi plébánossal szemben, korának előrehaladásával az ördög kellemetlenkedései mindegyre ritkultak. A gonoszság szelleme, nem tudván a hősi lélek kedvét szegni, maga adta fel a harcot; vagy inkább a jó Isten akarta, hogy ily szép, ily tiszta s látszólag oly nyugodt, de annyira megkínzott élet békés véget érjen. — Vianneyt 1855-től egészen haláláig az ördög egyáltalában nem nyugtalanította.“²⁴

Vianney tehát rátette életét az áldozatra és egész haláláig vállalta ezt az öntépő, önmegsemmisítő, önemésztő, döbbenetes komoly életet.

III. *Honnan vette az erőt?* Az oltáriszentségi áldozatos Jézussal való meleg, átélt, közvetlen kapcsolatából és az áldozat értékéről való mélységes meggyőződésből.

1. Az oltáriszentség Istene volt Vianney Mindene.

a) Lelke mágnese volt az Eucharisztia.

Vianney „már Ecully-i segédlelkész korában megszokta, hogy reggeli négy óraker a templomba ment. Mint arsi plébános még korábban jött, hogy ájtatosságát az oltárszekrény előtt végezze, mely ellenállhatatlan vonzást gyakorolt rá“²⁵

b) Mély átéléseinek gyújtópontja az Eucharisztia.

„A baldachin alatt, a legértékesebb egyházi ruhában, megható méltósággal haladt. Szemeit a szentostyára szegezve imádkozott és könnyezett. A szent félelem az ajkakra fagyasztott minden megjegyzést. A mennyezet mögött hatalmas tömeg éneke s imája szállt fel a Magasságbeli felé.“²⁶ „Az oltár előtt... oly összeszedettséggel, imádsággal térdelt, miközben időről-időre tekintetét a szentség ház felé irányította s ajkai szelíd mosolyra nyíltak, hogy úgy tetszett, mint ha Urunkat látta volna.“²⁷

c) Itt kapott fényt és erőt Vianney.

Fényt! — „Várjon!... majd misém után! — felelt az arsi plébános néha azoknak, akik már kora reggel tanácsot kértek tőle, mint ha csak arra várt volna, hogy a szentmise közben kapja meg az isteni utasításokat.“²⁸

Erőt. — „72 éves kora ellenére két hosszú órán keresztül tar-

totta a Szentséget, s amikor a mezei oltárok lépcsőin fölfelé haladt, egy fiatal ember rugékonyságával lépdelt. „Más alkalommal, az igaz, majd jobbra, majd balra tántorodott és félő volt, hogy elesik“, de csak az idegenek érezhették azt a félelmet; hívei hozzá voltak szoktatva, hogy a legfárasztóbb munka közepette is tudta magát tartani. Önmaga nem érzett semmiféle nyugtalanságot. „Egyik Ünnapon, — beszéli Atanáz testvér — amint teljesen átizzadva a sekrestyébe visszajött, azt kérdeztük tőle: Plébános úr, ön bizonytalán nagyon fáradt lehet? — Ó, hogyan is gondolhatja azt, hogy én fáradt legyek? Az, akit én hordoztam, engem is támogatott.“²⁹

2. Az áldozatos élet értékéről mélységesen meg volt győződve Vianney.

„Az egyik lelkipásztornak, aki egy alkalommal Vianney előtt panaszkodott híveinek közömbösségéről s az ő fáradságának természetlenségéről, a Szent e keménynek látszó szavakkal válaszolt: Prédikált, imádkozott-e? Bőjtölt-e ön? Végzett-e vezeklő gyakorlatokat? Aludt-e kemény deszkán?... Mindaddig, míg ezeket nem cselekszi, nincs joga panaszkodni.“³⁰

„A sátán ma éjjel nagyon nyugtalanított engem; holnap sok ember fog jönni.“ „A fickó meglehetősen ostoba: ő maga jelenti be nekem a nagy bűnösök érkezését...“ „Haragszik, — annál jobb!“³¹

IV. Ezen az úton, ezen a sokszoros alagúton keresztül megnyerte Vianney önmagát. Megnyerte az áldozat és kegyelem erejében kifinomult ént és a minden áldozatra kész lelkiséget. — Nézzük most Vianney lelkét önmagában és az apostoli életre való beállítottság szempontjából.

Az áldozatok és kegyelmi besugárzások után Vianney lelkét jellemzi:

a) Alázata vagyis csekélységének mély átélése.

Vianney így nyilatkozott Atanáz testvér előtt: „Annyira megremültem nyomorúságom láttára, hogy hirtelen arra kértem az Istent, hogy felejtsem azt el. Az Isten meghallgatott engem, de meghagyta semmiségem tudatát, hogy belássam, miszerint semmirevaló vagyok.“³² Egy alkalommal — beszéli Dufour misszionárius — jelenlétében az egyik pap felette hízogó szavakat mondott. Vianney csodálkozó tekintettel ránézett és ezt mondta: „Istenem, de összevissza beszél ön!“³³ Egy alkalommal Devie püspök akaratlanul így fejezte ki magát előtte: „Kedves szent plébánosom!“ Vianneyt egészen lehangolta ez a megszólítás. „Még a püspök úr is félreismer engem! — kiáltott föl. — Tényleg, nagy szemfényvesztő lehetek.“³⁴ „Mit akarnak tőlem, — mondotta Vianney — tanulmányokat nem folytattam; Balley plébános próbált megtanítani engem néhány dologra, de mitsem sikerült elhelyezni rossz koponyámba.“ „Ha más papokkal vagyok együtt, mintha Bordin volnék. (A vidék egyik idiótájának a neve.) Minden családban van egy gyermek, aki kevésbé értelmes, mint a többi; ez a gyermek én voltam.“ Agg korában egyik kevésbé jól sikerült képét nézegetve így szólt: „Ez tényleg én vagyok. Ime, nézzék, milyen bamba kinézésem van.“ Képességeinek ez a túlzott lebecsülése aktivitását egészen megbénította... volna, ha Isten és a felebaráti szeretet nem készítette volna...“³⁵

b) Istennek és Isten ügyei nagyságának mélységes átélése.

Vianney könnyei „az Isten iránt érzett kimondhatatlan gyöngédségből” vagy pedig „abból a lelki fájdalomból származnak, amit a szív azért érez, mert látja az annyira megbántott Istent”. „Ezeknek a könnyeknek, amelyeket az elragadtatás a szemekből kisajtol, Isten az oka” — írja Lacordaire. Vianney „mindig könnyezett, valahányszor a bűnről vagy bűnösről beszélt”. Amikor pedig a keresztyűi ájtatosságot végezte, melléből zokogás tört fel. Amikor áldoztatott, könnyei gyakran, a miseruhára hullottak. Különösen élete végén nem tudott prédikálni az Oltárszentségről, az Isten szeretetéről és jóságáról, a mennyei boldogságról — ezek voltak kedvelt témái — a nélkül, hogy könnyei miatt ne kellett volna félbeszakítania beszédét. Könnyeket hullatott a természet szépségeinek megpillantásánál, ha ezek az Isten jóságát vagy a bűnös keményszívűségét juttatták eszébe.³⁶

c) Csodálatos lélekétség.

„Főtisztelendő atyám, — kérdezte egy alkalommal a fiatal káplán (Toccanier) — ha a jó Isten megengedné önnek azt, hogy szabadon választhasson a között, hogy azonnal az égbe juthasson, vagy pedig folytathassa a bűnösök megtérítésének munkáját, melyiket választaná?” „Itt maradnék” — válaszolta Vianney.³⁷

d) Egyvonalúság és kitartás a legnehezebb életpályán, az áldozat útján.

„Rövid éjjeleit azzal töltötte el, hogy izzadtan hánytavetette magát kemény és keskeny ágyán. Nem is merné az ember elhinni, ha Atanáz testvér nem beszélte volna el, hogy „minden reggel harcolnia kellett önmagával, hogy napfölkelte előtt keljen föl és hogy a templomba csak a legnagyobb ellenszenvvel ment, hogy ismét terhes foglalkozásához lásson: „Csak mindig újonnan hajrá!” — sóhajtott fel. A természet ezen ösztönös lázadozásai ellenére soha — és éppen ebben van utánozhatatlan életének egyik csodája — ez a 73 éves aggastyán soha nem hosszabbította meg „ágyában a pihenést, amely úgysem volt megpihenés. Kedvem lett volna egy kissé tovább aludni, — mondotta egy alkalommal — de nem haboztam fölkelni: a lelkek üdve nagyon fontos. Bár a fáradtság összetörte, mégis a szokott órában a gyóntatószékben van! — Bevallotta előttem, — beszéli Toccanier — hogy egy alkalommal templomba menet a fáradtság következtében négyszer esett össze s hogy csak nagynehezen tudott felkelni...“³⁸

Vianney lelke az apostoli élet szempontjából az áldozatok és kegyelmek ízletes gyümölcsként egészen érett vonásokat tartalmaz.

Vianney apostoli lelkületét jellemzi:

1. Isten ügyeinek igazi megtestesítőjeként állt a hívei előtt.

a) Isten fonségét sugározta a szószéken.

„Ha egy lelkipásztor nem akarja, hogy elkárhozzék — hirdette — és ha a hitközségben súlyos bűnök fordulnak elő, kell, hogy lábbal tapossa az emberi tekinteteket és azt a félelmet, hogy hívei esetleg gyűlölni és megvetni fogják; és ha arról is bizonyosságot szerezne, hogy leszállása után a szószékről megölik őt, ez sem téríthetné el szándékától. A lelkipásztornak, aki hivatását követni akarja, mindig kardot kell tartania kezében.”³⁹ „Őt nem olymódon hallgatták, mint

más közönséges hitszónokot, de mint az Isten küldöttét... ki a túlvilág titkait ismeri."⁴⁰

Krisztus igazságait lelkén átszűrve adta a híveknek. Ez az egyetlen kelléke a korszerű szónoknak. Az ilyen valóban rétor Christi et non sui.

„E kis községben (Arsban) keserűséggel kellett hallania, hogy még a kicsinyek is, akik alig tudták a Miatyánkot, káromkodó szavakat ejtenek ki szájukból. Erről a visszaélésről sohasem beszélt könnyezés nélkül."⁴¹ „Nem a beszéd, nem a szó, hanem az ő zokogása fakasztott könnyeket a szemekben."⁴²

b) Isten irgalmasságát és vigasztalását sugározta a gyóntatószékben.

„A sok vallomás csak az emberek nyomorúságát tárta föl előtte; mély részvétet érzett tehát azok iránt és belátta, hogy e nyomorúsággal szemben jóságos bánásmódot kell tanúsítania."⁴³ „Miért sír, főtisztelendő atyám?” — kérdezte a gyónó. „Eh, csak azért, mert ön nem sír!” „Az arsi plébános által megtértek nekem bevallották, — mondja Faivre Cyrill, maga is híres gyóntató — hogy őket a legjobban meghatotta, amikor az Isten embere sirt az ő bűneik fölött.” — Nem csoda tehát, ha „a gyónók könnyes szemmel távoztak a gyóntatószékből; sőt egyesek hangosan zokogtak”.⁴⁴

„Az arsi plébános mindenegyus panaszra tudott megfelelő vigasztaló szavakat találni és amit mások hosszú beszéddel nem tudtak elérni, ő egyetlen szavával elérte azt... Vigasztaló gondolatait a hitből merítette.”⁴⁵ Garetts grófné így nyilatkozott: „Amikor eltávozott, úgy érezte magát az ember, mintha újra élni kezdene, hogy képes lesz hordozni a keresztet.”⁴⁶

c) Isten szeretetét sugározta Vianney az emberekkel érintkezve.

„Az emberi nyomorúság minden elképzelhető alakban feléje sietett: apák, anyák, gyászoló özvegyek... test és lélek nyomorultjai... kétségbeesett, zúzott szívek. Mintha csak a mások fájdalmaival, szenvedéseivel törődött volna, a saját fájdalmaival soha...”⁴⁷

d) Isten fényét sugározta tanácsaiban.

„Egy tanult papbarátom — beszéli Faivre Cyrill atya — megjelent Vianney előtt, hogy egy nehezen megoldható teológiai esetet terjesszen elő neki; barátom bevallotta előttem, hogy a csodálattól nem tudott magához térni, amikor az arsi plébános föltűnő könnyűséggel s szabatossággal oldotta meg a kérdést.”⁴⁸

2. Vianney apostoli lelkületének másik főjellemzője irgalmas szamaritánusi lelkülete.

Nagylelkű volt Vianney a zsugori és rágalmozó híveiért hozott áldozatokban is.

a) Zsugori emberek között élt Vianney.

„Azt remélte (Vianney), hogy hívei segíteni fogják természetbeni adományaikkal (a Gondviselés-zárdát, alapítását): gyűjtést rendezett, amely... egy zsák burgonyát eredményezett. Föltette magában, hogy többé nem fogja megismételni...”⁴⁹

b) Rágalmozásra hajlandó emberek közt élt Vianney.

„Néhány idegen fickó” és azok a falubeli ifjak, akik kihágásaikhoz nem találtak már cinkostársakat, a pap ellen szövetkeztek s saját piszkukkal kísérelték meg őt bemocskolni. Sápadságát és soványsá-

gát... titkos kihágásoknak tulajdonították... Egy botrányos eset alkalmából — amikor egy szerencsétlen bukott leány a paplak szomszédságában lebetegedett, a nyomorultak az Isten szolgájának erkölcsi tekintélyét bemocskolni iparkodtak... A hír nem sokáig tartotta magát... Visszaemlékezve (Vianney) ezekre a kínos esetekre, élete vége felé ezt mondotta: „Ha én Arsba jövetelem idején mindazt tudtam volna, amit itt szenvednem kell, azonnal meghaltam volna.” Egy időben (e rágalmak miatt) el akarta hagyni a községet...⁵⁰

De Vianney lelke ezek után se fordult el besavanyodva vagy gőgös megvetéssel a „profanum vulgustól”, hanem mint híveinek jóságos atya, bármire kész volt értük:

a) testük gondozásában.

„Renard-né... friss, jó kenyérral látta el (Vianney) házát. De csakhamar azt vette észre, hogy Vianney, a nélkül, hogy a friss kenyeret megízlelte volna, a szegények közt elosztotta...⁵¹ „Egy téli napon, — beszéli Vianney Margit — Balley így szólt bátyámhoz: „On elmegy Lyonba, M. N. asszonysághoz. Szedje rendbe magát és vegye magára az ajándékba kapott nadrágot. Este visszatért nagyon hiányos nadrágban. Plébánosa megkérdezte őt, hogy mit csinált a másikkal. Azt válaszolta, hogy egy hidegtől teljesen átfagyott koldussal találkozott, megszánta őt és kicserélték nadrágjaikat.”⁵²

b) lelkük felkarolásában.

„Élete végéig rendkívüli ragaszkodással viseltetett irántuk. A legnagyobb tömegtödulás közepette „mindent ott hagyott”, hogy beteg hívéhez ellátogasson. Éjjel-nappal szolgálatukra állott. Esti 11 óra tájban Scipiót Magdolna súlyosan beteg anyjához hívja őt. Kívülről szólítja őt kétszer-háromszor. Felébred, kinyitja az ablakot: „Kislányom, azonnal megyek.” A beteghez siet, aki bocsánatot kért, hogy ilyen későn zavarta őt. „Oh, nem tesz semmit” — válaszol. 1823 telén a trévoux-i jubileum alkalmával hóban és fagyban visszajött a községbe, hogy beteg híveit meglátogassa. Fáradtságtól törődötten, átfázva érkezett meg. Semmi sem tartotta vissza, ha övéinek lelkiüdvéről volt szó.”⁵³

„Egy alkalommal maga is nagy beteg volt, mégis átment gyalog Savigneuxbe, hogy egy beteget meggyóntasson. Olyannyira elgyengült, hogy szekéren hozták vissza. Máskor pedig egy esős őszi napon, egy Rancé-i család kívánta papi szolgálatát. Csontig ázva, láztól dideregve érkezett a beteghez, hol kénytelen volt ledőlni a beteg ágya mellett s ily helyzetben gyóntatta meg a beteget. „Én betegebb voltam, mint maga a beteg” — vallotta be visszajövet.”⁵⁴

3. További jellemzője Vianney apostoli lelkületének: paptársai iránt nagyarányú, meleg tetteikben bemutatkozó szeretete.

Pedig nem minden paptársa ismerte el Vianney kiválóságát.

„Azt mondják, hogy ön valóságos szent, — írja több paptársa nevében az egyik lelkész — és mégis mindazok, akik önt felkeresik, nem térnek haza megtérten. Nagyon okosan tenné, ha rosszul értelmezett buzgóságát mérsékelné; máskülönben, őszinte sajnálatunkra, kényszerítve érezzük magunkat, hogy a püspök úr figyelmét erre felhívjuk.”⁵⁵

A lelkészek közül többen kigúnyolták Vianney különködő életmódját, amit egyszerűen örülségnek is neveztek; Devie püspök szo-

morúsággal vett erről tudomást. „Uraim, — mondotta a lelkigyakorlatra összegyűlt lelkészeknek — minden papom számára ily örületből csak egy mákszemnyit kívánnék.”⁵⁶

Ezeket a paptársait nagyra becsülte és segítette Vianney.

„Ducieux Julien, ki 1808 óta plébános volt Miséreux-ben... ki-merült a szolgálatban. Úgy látszik, hogy Vianney különösen jól ismérte e koros szomszédját... Bárhogy is álljon a dolog, mint a miséreux-i anyakönyvek igazolják, 1820 áprilisától 1821 májusáig az arsi plébános ugyancsak sokszor megtette ezt a három kilométernyi utat, mely elválasztotta e két községet, hogy ott kereszteljen, eskessen vagy temessen. Egy különösen csípős, hideg napon temetni ment oda. „Majdnem fagyott arccal jött vissza.” Egy más alkalommal, „miután hasonló körülmények között végezte kötelességét, éjjel tért haza, vizes, sáros utakon. Az arsi plébániára szánalmas állapotban érkezett meg, de ő egyáltalában nem panaszkodott, sőt boldog volt.”⁵⁷

„A Saint Bernard-plébánia jubileumára egyedül csak ő jelent meg az ottani plébános kíségetésére. Minden hívő csak az arsi plébánost kereste föl; a helyi plébános nem vette zokon ezt a mellőzést. Látogató oltártestvéreinek nevetve mondotta: „Jó munkásom van, ki-tűnően dolgozik s mitsem eszik.”⁵⁸

4. Az apostoli élethez annyira szükséges türelemben néma hős volt Vianney.

„Ismételten emlékezetembe idéztem azt az eseményt, — jelenti Tréve András — az időre és a helyre azonban már nem emlékszem, hogy arcul vágták őt, mire így felelt: Barátom! Arcom másik fele irigyen féltékeny.

Ez a csodálatos türelem mindinkább szembeszökőbb volt a tömegek közepette. Itt valóban sok alkalma volt, hogy lemondást gyakoroljon. Tolakodtak azok, akik vele beszélni akartak... Ide-oda rancigálták őt... Ő azonban a szeretet s gyöngédség angyala gyanánt viselkedett. Arcán látható volt az idegek feszülése; indulatosság azonban soha...⁵⁹

„A szent plébánosnak minden lehető módon alkalmatlankodtak az emberek és mégsem tudta megzavarni belső békéjét semmi.”⁶⁰

5. Az élet ökölcspásait és rúgásait meleg szeretettel, meleg kalácsnyujtással viszonzta. Igazi transformátor-lélek volt Vianney.

Borjon János, Vianneynél 23 évvel fiatalabb lelkész, „elég durva hangú levelet írt az arsi plébánosnak, melyben ez a mondat is olvasható: „Plébános úr, ha valaki oly kevés teológiai felkészültséggel rendelkezik, mint ön, annak nem volna szabad a gyóntatószékbe lépnie.” — A levél érzékeny helyet érintett. A jóságos Vianney... bizalmasan elmondta bánatát egyik nagyon kedves hívének... Majd hazament, tollat fogott és ezt az egyszerű és mégis nagyszerű választ küldte a fiatal lelkésznek: „Kedves és nagyon tisztelt paptestvérem, mennyi sok okom van, hogy önt szeressem. Ön az egyedüli, aki engem nagyon jól kiismert. Miután annyira jóságos, hogy szegény lelkem iránt érdeklődni kegyeskedik, segítsen engem abban, hogy elnyerjem azt a kegyelmet, amit már régóta kérek, miszerint elhelyeztessem jelen állásomból, melyre tudatlanságom miatt nem vagyok méltó; hogy meghúzhassam magamat valamely kis zugban, ahol szegény életemet megsirathatnám. Sokat kell vezekelnem, sok kiengesz-

telni valóm van, sok-sok könnyet kell hullatnom!...” „Borjont anyyira meghatotta e levél, hogy azonnal Vianneyhez sietett, hogy a megsértett előtt térdre boruljon. Az arsi plébános, aki már mindent elfelejtett, kezét nyujtotta neki és szívére zárta őt.”⁶¹

6. Vianney lelkét minden áldozatossága és erőfeszítése mellett is, vagy talán éppen azért, eltöltötte az öröm. Olyan ez a vonás lelkén, mint csillogó harmatcsepp a rózsaszirmon. Teljesen áldozatos emberek közös vonása az öröm és az abból kicsorduló ártatlan humor. Ők azok, akik nem tudnak besavanyodni.

„Az évek terhe alatt lassan-lassan, de méginkább a hősi tettrefeszülés alatt meggörnyedt a háta, ránc szántotta keresztül-kasul az arcát; szíve azonban nem öregedett meg... Az arsi plébános maga mondja egyik költői mondásában: „Az Istennel egyesült lélekben mindig tavasz van.”⁶²

„A kis Lardet Johanna kevélyen hordozgatta az új nyakfodrot: — Eladod-e a nyakfodrot? — kérdezte nevetve Vianney. — Adnék érte öt sou-t. — Eh, főtisztelenő úr, mire kell az önnek? — Macskám nyakába akasztanám.”⁶³

„Egyik barátja, Blanchon plébános, ki meglehetősen testes volt, így szólt Vianneyhez: „Plébános úr, önre számítok, hogy könnyen az égbe jussak... Amikor a mennybe fog menni, iparkodni fogok reverendájába fogódzni.” A kedves és hamiskás mosollyal kísért válasz nem késett: „Barátom, ettől igazán őrizkedjék. A mennyzság kapuja igen keskeny: mindketten az ajtó előtt rekedhetnének.”⁶⁴

V. Természetesen az ilyen életet kezébe vette az Isten és mentette vele teljes eredménnyel a lelkeket.

A durva, ösztönös, káromkodásba, erkölcstelenségbe, iszákosságba merült faluból, Arsból, kegyelmies falu lett 20 évnék papi áldozata folytán. „Egy úriember, aki útálta a borgözös jeleneteket, mondotta: „Arsban jól érzem magamat, ott nem találkozom részeg emberrel.”⁶⁵ Maga Vianney is a győzelem hangján fogalmazza levelét: „Egy igen kis, de vallásos parókián élek, ahol az emberek a jó Istennek teljes szívükből szolgálnak.”⁶⁶ „Aratás idején sétáltam a szántóföldek mellett, — mondja Alix de Belvey bárónő — de sohasem hallottam átkozódást. Egy földmíves előtt e miatt csodálkozásomnak adtam kifejezést, mire ezt a választ kaptam: „Ó, nem vagyunk mi jobbak, mint a többiek; de nagyon szégyelnők magunkat, ha egy szent oldalán ilyen bűnöket elkövetnének.”⁶⁷ „Amint a harangszó végigzengett a völgyek és dombok fölött, azonnal félbeszakadt a munka, a férfiak kalaplevéve, a nők összetett kézzel imádkoztak. Ugyanígy történt, ha útközben voltak.”⁶⁸ „A templom teljesen megtelt. Általános lelki összeszedettség uralkodott.”⁶⁹

Más helységek lakóit is Ars felé terelte Isten. Mint a méhek a kinyílt, illatozó virág felé, úgy iparkodtak a lelkek Ars felé. „Életének utolsó évében Vianney nem kevesebb, mint százezer idegent látott templomában.”⁷⁰ „A néparadat oly nagy lett, hogy néha olyanok, akik Vianneyvel akartak beszélni, hat napig is kénytelenek voltak várakozni, hogy csak egypár pillanatra is beszélhessenek vele.”⁷¹

*

Vianney áldozatos beállítottsága és Isten ügyéért bármire kész elszántsága természetesen viszonzásra talált Isten részéről. Le is ha-

jolt mint atya kedves fiához. Rendkívüli kegyelmekkel árasztotta el, nemcsak a lelkek felé, hanem belső életében is.

Legnagyobb kegyelme volt mélységes szemlélődő kapcsolata Istennel. „Amikor az egyik napon a katekézis után állva megette kis ebédjét, azt hívén, hogy magában van, nem vette észre, hogy közben Chanay Johanna a konyhába lépett, így sóhajtott föl: „Valóban! Vasárnap óta nem láttam a jó Istent!” Majd összeresztett, amikor Chanay azt kérdezte tőle: Hát vasárnap előtt látta Őt? A jóságos Szentet bántotta az, hogy elárulta magát, s nem válaszolt semmit.”⁷²

Ezzel az étellel Vianney megnyerte az eget. Önmagának és ezreknek.

Ő a *mi* szentünk. Példaképünk, örömünk, büszkeségünk, szeretetünk tárgya és kegyelmies óráink titkos álma.

Szakács József

FORRÁSMUNKA: Az arsi plébános. Irta: Trochu Francis dr. Fordította: Árvai Nagy Bálint. II. kiadás. Budapest. 1940. Korda. — ¹ 278. l. — ² 123—124. l. — ³ 426. l. — ⁴ 110. l. — ⁵ 192. l. — ⁶ 345—346. l. — ⁷ 341—342. l. — ⁸ 290. l. — ⁹ 303. l. — ¹⁰ 268. l. — ¹¹ 164. l. — ¹² 166. l. — ¹³ 295—296. l. — ¹⁴ 290—291. l. — ¹⁵ 93. l. — ¹⁶ 162. l. — ¹⁷ 353. l. — ¹⁸ 162. l. — ¹⁹ 114. l. — ²⁰ 383. l. — ²¹ 381. l. — ²² 212. l. — ²³ 219. l. — ²⁴ 226. l. — ²⁵ 276. l. — ²⁶ 208. l. — ²⁷ 277. l. — ²⁸ 420. l. — ²⁹ 209. l. — ³⁰ 272. l. — ³¹ 216. l. — ³² 357. l. — ³³ 357. l. — ³⁴ 359. l. — ³⁵ 235—236. l. — ³⁶ 423. l. — ³⁷ 427. l. — ³⁸ 426—427. l. — ³⁹ 156. l. — ⁴⁰ 283. l. — ⁴¹ 133. l. — ⁴² 255. l. — ⁴³ 256. l. — ⁴⁴ 253. l. — ⁴⁵ 347. l. — ⁴⁶ 349. l. — ⁴⁷ 346. l. — ⁴⁸ 237. l. — ⁴⁹ 185. l. — ⁵⁰ 159—160. l. — ⁵¹ 116. l. — ⁵² 94. l. — ⁵³ 202. l. — ⁵⁴ 178. l. — ⁵⁵ 238—239. l. — ⁵⁶ 244. l. — ⁵⁷ 178. l. — ⁵⁸ 176. l. — ⁵⁹ 374. l. — ⁶⁰ 290. l. — ⁶¹ 240—241. l. — ⁶² 293. l. — ⁶³ 146. l. — ⁶⁴ 352. l. — ⁶⁵ 205. l. — ⁶⁶ 196. l. — ⁶⁷ 198—199. l. — ⁶⁸ 199. l. — ⁶⁹ 204. l. — ⁷⁰ 425. l. — ⁷¹ 425. l. — ⁷² 420—421. l.

Bepillantások a jellembe

Gyerekek, fiatalok, felnőttek lelki gondozása van a kezünkön, de sokszor úgy vagyunk, hogy csak állunk mellettük, de hozzájuk nyúlni nem tudunk. Talán megsejtjük, hogy válságokkal küszködnek, de valahogyan bizonytalanok vagyunk ahhoz, hogy elirányítást adjunk. Nem tudjuk, hogy a felszín alatt mi örvénylik, mi vet forgókat, mert jellemükbe komolyan még soha bele nem tekintettünk. S vajon nem vagyunk-e így talán még saját jellemünkkel is? Pedig ha csak egy-két jelenség nyitjához jutunk közelebb, máris sok esetben kész az első segélynyújtás.

Ha tapasztalatunk vagy tanulmányaink Isten kegyelmével több dologra meg is tanítottak, nem lesz haszontalan, ha fölvezetünk néhány olyan fogalmat, amelyek segítségével bepillantás nyílik a jellembe. Ebben főképp Künkel két munkájára támaszkodunk: *Die Arbeit am Charakter* és *Jugendcharakterkunde*. (Előbbi 1935-ben, utóbbi 1932-ben jelent meg, Friedrich Bahn, Schwerin-i. Mecklbg., éspedig 21., ill. 9. kiadásban.)

A jellem képe

Legelső igyekezetünk természetesen arra irányul, hogy fogható és használható képet rajzoljunk magáról a jellemről.

Mikor ezt a szót hallom: jellem, még diákkorom emlékeképen a pompeji keresztény katona alakja merül föl előttem, amint a Vezuv hamu- és tüzessője közt áll az őrhelyén. Mellette özönlük el a menekülő tömeg. Előkelő hintók állnak meg és hívják a bátor katonát, de ő nem mozdul, mert nem jött még a fölmentő parancs. Ez a diákos, romantikus kép azóta kitágult előttem: Isten mindannyiunkat — kérés nélkül, mint a katonát — odaállított a mindenség egy-egy pontjára valamilyen feladattal. A parancs egy, a föladat mindenki számára más, úgyszintén az Istentől kapott fölszerelés is, kinek egy, kinek öt talentum. Azon a helyen, amelyen vagyunk, a hely nyújtotta lehetőségek szerint végeznünk kell Isten munkáját, tartanunk az őrséget. A föladat tehát egészen tárgyilagos: szolgálat a történelemnek éppen abban a mozzanatában, amelyben élünk, úgy, amint Isten elvárja. Az idő lehet nyugodt vagy viharos, a szolgálat mindig kötelez. Tömegek menekülhetnek feladatuk elől, kényelmes hintók urai csábíthatnak szolgálatszégésre és őrhelyünk elhagyására, amíg a legfelsőbb fölmentő parancs nem jön, a *katona* áll a helyén, ha mégúgy hull is a hamu és tűz, ha látja is közeledni a mindent elnyelő félelmes lávafolyamot.

Körülbelül ezt takarja a jellem fogalma.

A *keresztény katona* előtt azonban ott van Krisztus magatartása. A Vezér viselkedése nyújt magyarázatot a katonáéhoz. Krisztus a jellem forrása. Bemutatja, hogyan kell megtartani őrhelyünket a legnagyobb küzdelmek között is: lelki tusát vív, hogy ne az ő akarata legyen, hanem Atyjáé, aki őt a világra küldte. Mikor belül kész a

harccal, már nyugodtan indul Nagypéntek elé. Szótlanul viseli az igazságtalan elítélést, az ostorcsapások testi kínját. Némán tűri, hogy kigúnyolják éppen a legnagyobbat és legkedvesebbet, amire életét áldozta, királyságát az emberek között. Fölveszi és végigcipeli kijelölt útján a keresztet és meghal rajta kifeszítve. Ez az igazi jellem, amely egészen a fenségesig emelkedik és egyúttal kimondhatatlan lelki mélységet és gazdagságot takar. Ha szeretettől lángoló Szívét nézzük, megtaláljuk benne az összes keresztény erények forrását.

A jellem visszája

Ha ettől a mintától emberi gyarlóságából el-eltérünk, még nem mondjuk jellemtelenségnek, de ha életünk alapvonala tér el Krisztusétól, ez annyit jelent, hogy emberi rendeltetésünkhöz vagyunk hűtlenek és gyáván otthagytuk a helyünket. Ez már jellemtelenség. A komoly letérések végeredményben az önzés felé történnek. Akinek ugyanis nem tetszik, hogy ő a mindenségben csak szürke részletmunkás, legalább bensőleg hamar otthagya helyét és a tapasztalat szerint olyan világot próbál magának kiépíteni, amelyben ő a központ. Viselkedése észrevétlenül átalakul és azt mondjuk rá: úgy tesz, mintha ő volna a világ közepe.

Az új középpontot jól kiépített kiserőrendszerrel igyekszik megvédeni minden támadástól. Az erődöket betonnál ellenállóbb életelvek, magatartásunkat parancsolóan szabályozó berögződések alkotják. Ilyen pl. ez: hogy másoknak imponálj, fölényesnek kell lenned; vagy: hogy fölényedet megőrizd, légy szellemes és gúnyolódó; káromkodással tekintélyt szerezhetsz, stb. Sejthetjük, hogy milyen erejük van az ilyen „erődöknek”. Ugyanazt a szerepet viszik, mint a jellemes embernél az erények, csak hogy nem istenszolgálatunk tökéletesebb betöltésére, hanem féltett énünk érzékenységének megvédésére irányulnak. Két kísérő rendszer egészen hasonló, de egymással szemben áll. Érdekes a bemutatkozásuk:

Mikor elindult az „Igazság” és vele ment a „Hamisság”, a szembejövők nem tudták volna őket egymástól megkülönböztetni. De mikor leültek és szobakerült, hogy kinék a pogácsáját egyék meg előbb, mindjárt rá lehetett ismerni a hamisságra. Ő az, aki mindenki másból ennék, de senki másnak nem ad. A jellemtelen emberek csálhatatlan ismertetőjele a „rendesnél nagyobb” önzés, viszont a jellem mindig az egyszerűség és alázat ruhájában jelenik meg. Itt válik el a kettő életsorsa: az egyik „mintha-világban” él. Úgy tesz, „mintha mindenütt középpont volna, noha a világ berendezése más és képességeit sem erre méretezték. Természetesen összeütközésbe kerül az Isten felé központosított való világgal és szorongató aggodalmak közt fogja tapasztalni, hogy milyen kényelmetlen és kínos a világ közepének lenni; érzi, hogy nem ez a boldogság. Az alázatos ember viszont vállalja a helyét és ezért mindig biztos talajon mozog. Nem alanyi kielégülésének szempontja vezeti, hanem a tárgyi valóság. Tárgyilagos. Neki alapjában elég az a megnyugató tudat, hogy ott lehet Isten millió boldog munkása között, és ezért nem sóvárog mások helyére, mások sikereire. Saját helyén keresi a sikert. Szándéka egyenes, erről pedig azt mondja a Szentírás: „ha szemed jó, egész tested világos lesz”. (Mt. 6, 22.) Amint cselekedetei, úgy imája is az Istenre irányul, míg az önző imája is önmaga körül forog.

Jellempróbák

Ezzel fölvezeltük a jellem képét és mindjárt a visszaját is. Megvan a kiindulás, ahonnan a jellemhez nyúlhatunk, megvan az alap, amelyre a menekülőket vissza kell vezetnünk, amelyre magunknak is minduntalan vissza kell térnünk. De eddig csak a két alapbeállított-ságról beszéltünk. További megkülönböztetésekre vezetnek a jellem próbái. Ilyen egy-egy váratlan helyzet, amikor kénytelenek vagyunk kedvenc dolgainkról lemondani vagy nehéz földadatot elvállalni; ilyen mindaz, ami kellemetlenséggel vagy szenvedéssel jár.

Az első hang, amely a próbára megszólal bennünk, az önzés. Legjobban látni ezt a gyerekkorban, amint sokszor leleményes fufanggal igyekeznek kitérni a kis hősök az elől, ami nehéz. De így próbálja ki a diákjellemet is a kellemetlen lecke. Van úgy, hogy sorban minden lehetőt megkísérel az úrfi, hogy mások végezzenek el helyette. Panaszodik, hogy megsajnálják, befeketíti a tanárt, elmegy jobb tanulóhoz, leírja máséről, és inkább csal, mintsem hogy csak hozzá is fogjon a dologhoz. És a felnőttek? Az élet próbái nagy jellem- és érték-különbségeket mutatnak ember és ember között.

A próbák világosságánál három csoportra leszünk figyelmesek. Egyik azoké, *akiket elkényeztettek*. Ők kiskoruktól hozzászoktak: ha elesünk a küszöbön, elég sírni s azonnal rohan a dada, hogy fölemeljen; elég kívánni valamit és meglesz. Nem szokták meg a nehézségeket. Gyámoltalanok maradnak és másokra szorulnak. Nem tudnak határt szabni igényeiknek és szerencsétlenek, ha kívánságuk kielégíttelen marad. A mama annakidején talán csodálkozott, hogy „jólnevelt” fiacskája lopásra vetemedett, de mi nem csodálkozunk, ha az elkényeztetettek később sem válogatnak az eszközökben. Legalábbis erősen hajlamosak lesznek arra, hogy másokkal megcsodáltassák és kiszolgáltassák magukat, és elvárják, hogy mindenki alkalmazkodjék szeszélyükhöz. Ha az elkényeztetett embert komoly nehézség vagy főképp sikertelenség éri, teljes a letörés. A kis uralkodó egyszerre vigasztalást és segítséget kezd koldulni. Ő csak azt tanulta meg, hogyan kell az életben viselkedni, amikor „fölül” van, ha aztán „lekerül”, esetleg teljes nyomorba süllyed vagy elzüllik, mert nem tud magán segíteni.

A második csoportban éppen ellenkezőleg azokat találjuk, *akiket valahogyan eldurvítottak*. Nehezebb körülmények között telt a gyermekkoruk. Bizony maguknak kellett fölkelni, ha elesetek, mert a mamának más dolga volt. Saját erejükre utalva hozzászoktak, hogy ha valamit el akarnak érni, azért nekik kell megküzdeniök. Másokban nem segítséget, hanem ellenfelet látnak, akit le kell győzni és tőle vagy vele szemben előnyt kiverekedni. Innen magatartásukban a kíméletlenség, nagy hang, káromkodás, ökölrázás, verekedő hajlam, stb., mint önzésük kiserődjei. Az első csoporttal ellentétben ezek jól bírják a nélkülözést, de mikor egy kicsit fölkerülhetnek, előnyükkel hajlandók visszaélni. Külsőleg erőt, bátorságot, vállalkozókedvet mutatnak, de belül sokszor feltűnően szegények és gyengék.

A harmadik csoportba azokat sorolnánk, *akik önmagukkal és az étellel szemben bizalmukat veszítették*. Talán gyöngeség, ügyetlenség, testi fogyatkozás volt az oka. Talán mások támasztottak velük szemben erejüket meghaladó követeléseket. Talán kíméletlenül leszólták

vagy kinevelték őket. Önálló próbálkozásaikra csak szigort és elutasítást tapasztaltak. Olyan környezetben nőttek föl, ahol semmit sem szabad, minden szabályokba ütközik, minden moccnásért szidás vagy verés jár. Ha a csiga tapogatója ellenállásba ütközik, behúzza. Ők is végül behúzzák tapogatóikat, és mivel túl sok az ellenállás, ki sem nyújtják többé új próbálkozásra, hanem érzékenységükben maguk is csigaházukba vonulnak vissza. A csöndes, légynek sem ártó „minta-gyerekekre” ismerünk, aki semmire sem kapható, egy lépést sem tenne önmagától, minden szót a szájába kell rágni. Megszokott és biztos kis körén túlmenni fél, mert ott ismeretlen veszedelmek rejtőznek: fel-sülés, gúny, szidás, amint azt már sokszor tapasztalta. Szegény kis elfojtott palánták! Talán nekik, az ilyen agyonnevelt gyerekeknek a legnehezebb később a kibontakozás. Önállótlan, befolyásolható emberré válnak, aki félve nézi mások tekintetét: jaj, csak rossz szemmel ne nézzenek rám.

Igy vesz fel az önzés különböző védelmi állásokat. Az egyik finomabb, a másik durvább eszközökkel, a harmadik félénk visszavonulással és bezárkózással szolgálja önmagát. Mind a három csoportnak közös vonása, hogy maguk szerint akarják az életet és nem önmagukat az élet követelményei szerint. Ott van bennük a rejtett fölfogás, hogy ők a mindenség középpontja. Be kell vallanunk, hogy többé-kevésbé mindnyájan így vagyunk. Ezért jó, hogy az élet változatos és váratlan próbáival leleplezi és összetöri önzésünk kiépített erődeit. Úgy vagyunk, mint a kisgyerek, akit erőszakkal visznek az iskolába. Itt is, ott is megfogódzkodik, megveti a lábát, de édesanyja szeretete erős és tovább tuszkolja, míg sírva a tanító bácsi elé nem áll a jövő kis reménysége, hogy aztán védtelenül beüljön a padba a többiek közé tanulni. Megtanulja, hogy legjobb menekülés a nehézségek elől, ha szembenézünk és megbirkózunk velük.

A jellem teherbírása

Az emberekre is, mint a vasúti teherkocsikra, ki van írva láthatatlan betűkkel: teherbírása ennyi és ennyi. A kazánt meg szokták vizsgálni, hogy milyen gőzfeszültséget lehet beleengedni. Ezen túl könnyen következik a robbanás. A jellemnél is szokott lenni robbanópont, ahol fölmondja a szolgálatot. A jellemnek nemcsak gyöngéjét, de értékét is a próbák mutatják meg, vagyis a ráeresztett feszültség. Isten szinte mindennapra beleszótt az életünkbe egy-egy váratlan teljesítménypróbát. Ilyenkor látjuk, hogy milyen szilárdan tartjuk helyünket az életben. A próbák nem tesznek rosszá, csak nyilvánvalóvá teszik, hogy milyenek vagyunk.

Megbízhatatlan az, akit ösztönei minduntalan elrángatnak a helyéről, aki egy-egy pillangó láttára elfelejti, hogy őrségen áll és utána fut. A megbízhatóság fordított arányban van az önzéssel. A gyöngye jellem azért gyöngye, mert önzésével szemben nincs erős keze. Minduntalan enged és nagyon könnyen enged követelődzésének. Mint a bábszínház kis figurája, mindig úgy tesz, amint a színpalak mögött megbújó valaki láthatatlan szálakkal mozogni kényszeríti. Vagy nem az Istentől kapott föladatát végzi, vagy ha végzi, önmaga szolgálatára teszi. Nem képes azonosítani magát azokkal az objektív követelményekkel, amelyeket a világban elfoglalt helye eléje szab és így meg lehetőségen haszontalan életet él. Legjobban látni a megbízhatatlansá-

got a gyermeknél, aki nem tudja megállni, hogy a tejfölös bögrébe bele ne nyalakodjék és a kockacukrot el ne csenje; kicsiny az ellenállása. Igazán felnőttek csak azt mondhatjuk, aki elbírja ösztönei dörömbölését és nem engedi be őket. Nagykorúságra az jutott el, aki tudja túrni a szenvedést, tudja vállalni feladatát tekintet nélkül arra, hogy kellemes vagy kellemetlen. Katonasorba az lép, aki megvesztegethetetlen és nem hagyja el az őrhelyét sem csábításra, sem ijesztésre. Ez olyan követelmény, amely csak evangéliumi előfeltételeken épülhet ki teljesen. Legjobb talaja a szegénység, tisztaság, engedelmesség.

A cél

Minden jellemnevelésnek egyetlen célja: fokozni az ember megbízhatóságát az Isten előtt egészen addig, amíg csak készen nem áll arra, hogy bármit parancsolhat neki és a legnagyobb dolgokat is véghezviheti általa. Jellemünk építése ezért kezdődik önzésünk erődeinek lerombolásával és kifüstölésével. Tulajdonképpen el akarunk némitani önmagunkban minden ellenséges magatartást az Istennel szemben. A harcos istentelenből, aki mindegyikünkben ott rejtőzik, alázatos embert, új embert akarunk Isten munkáira. Minden magatartásunk mögött egy valakit lehessen fölismerni: Krisztust.

P. Vác Jenő S. J.

Halálunk értékesítése

Mindenki tudhatná, de nem mindenki gondol reá, hogy életünk utolsó pillanatában egy nagy értékről rendelkezhetünk, és ha azt Istennek felajánljuk, a kegyelmek terén teljes ellenértékre számíthatunk.

Édes Üdvözítőnknek földi életében valamennyi cselekedete és szenvedése végtelen értékű volt. Egyetlen könnycseppjével, amelyet a betlehemi jászolban ejtett, megválthatta volna az egész emberiséget és túlaradólag tett volna eleget az áteredő bűnért. Élete folyamán, különösen nyilvános szereplése alatt, ezt az értéket sokszorosan meghatványozta, és kinszenvedése azt emberi értelem számára megközelíthetetlen nagyságra emelte. — És mégis mit látunk? Az Atyaisten sem azokat a könnyeket, sem számtalan imádságban töltött éjjelét, sem a betegek gyógyítása és az igehirdetés körül kifejtett fáradozását; sem elfogatását, sem arculverését, sem megostoroztatását, sem egyéb kínjait nem fogadta el elégtétellül, hanem csupán halálával volt hajlandó megelégedni. Az édes Jézusnak emberi természete visszaborzadt a szemei elé táruló kinszenvedés és halál részleteitől és remegő Szíve alkudozásba bocsátkozott mennyei Atyjával, mondván: „Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem e pohár”; azonban alázatosan hozzátette: „de ne az én akaratom legyen, hanem a Tiéd.” A mennyei Atya valóban hajthatatlan maradt. Csupán abban a pontban tett némi engedményt, hogy egy vigasztaló angyalt küldött hozzá a Getszmáni-kert barlangjába.

Ebből is látjuk, hogy az édes Jézusnak sem volt értékesebb kincse a saját életénél; és ez így van minden embermél. Ha tehát mi Isten kezéből nemcsak stoikus megnyugvással, hanem az Ő szent

Akaratával való megegyezéssel fogadjuk el a halált, akkor az Úristennek ajándékozzuk a legnagyobb értékünket. Az életnél nagyobbat akarva sem adhatnánk Neki. Felfokozhatjuk ezt az értéket azzal, hogy örömmel halunk meg, mert Isten úgy akarja.

Az élet áldozatának ez a bemutatása közismert dolog magasabb lelki életet élő egyéneknek. B. Kolombière Kolozs atyának egy alkalommal írja az ő szent gyónóleánya: „Atyám, ne utazzék el, mert az Úristen itt kívánja az ön *életének áldozatát.*”

Mikor én Grácban voltam kármelita novícius, — akkor már 35. évemet tiportam — élt a zárdánk szomszédságában levő női Kármelben egy magyar mágnásleány, aki azért lett szerzetesnő, hogy a bátyjának lelkét megmentse. Ez a szerencsétlen ugyanis katolikus pap létére elhagyta hitét és ott élt Grác városában mint világi ember. Novíciátusom alatt történt, hogy az illető kedvesnővér súlyos betegségbe esett. Agyhártyagyulladását kapott. Felgyógyulására semmi remény nem volt, és csakugyan rövid néhány nap alatt meghalt. Az én újoncmesterem volt a gyóntatója és tőle tudom, hogy halála rendkívül épületes volt. Félig öntudatlanul állandóan kiáltozta: „Jézusom, jöjj értem! Jézusom, végy Magadhoz!” Az eset annál mélyebb benyomást gyakorolt reám, mert temetésekor én vittem a keresztet. A jó nővér nem érte meg bátyjának megtérését; az csak 10 esztendővel később következett be, amikor egy kármelita atyát hivatott magához, töredelmesen meggyónt, fölvette a szentségeket és Istennel kibékülve halt meg. Az életnek áldozata tehát ebben az esetben sem volt meddő.

Barat Zsófiának életében olvasunk erre vonatkozólag egy érdekes esetet. 1823 áprilisában a szent rendalapító életveszélyes betegségbe esett, úgyhogy az orvosok már-már lemondtak róla. Ekkor egy fiatal unokahúga, a 14 esztendőös Dussaussoy Dosithea, aki az Amiens-i Sacré-Coeur-nek volt növendéke, szentáldozása után arra a hősies elhatározásra szánta el magát, hogy életét kedves nagynénje egészségéért föláldozza az Úrnak. A makkegészséges gyermek még azon napon megbetegedett és rövid fekvés után, a szentségekkel ellátva meghalt. Ugyanazon a napon Zsófia orvosa kijelentette, hogy a veszedelem megszűnt. Az Úr Jézus elfogadta a gyermeknek nagylelkű áldozatát.

Egy alkalommal egy fiatal anyának adtam fel az utolsó Szentégeket. Feledhetetlen számomra az a szelíd megnyugvás, amely a lelkéből sugárzott halálós óráján. „Atyám — mondotta nekem — négy apró gyermekem van. Eddig arról aggódtam, hogy mi lesz velük, ha én meghalok. Most tökéletesen megnyugtat az a gondolat, hogy ha én tudtam volna gondjukat viselni, az Úristen azt sokkal jobban fogja megtenni.” Milyen jól tenné hasonló esetben mindegyik anya, ha életének önként meghozott áldozatával így lekötelezné az Úristent, és biztosítaná az Ő különös védelmét hátramaradott gyermekei számára.

Halálunk áldozatának rendkívüli értékét megérthetjük, ha megfontoljuk először is, hogy nekünk — bármit mondjanak is a beteglelkű, komor világnézetű buddhisták, Schoppenhauer és bölcselelő társai — itt e földön az élet a legnagyobb kincsünk. Vele mindünket adjuk az Úristennek. Nagyobb ajándékkal nem kedveskedhetnénk Neki.

Igaz ugyan, hogy olyasmiről mondunk le, amit Ő abban a pillanatban amúgy is elvenne tőlünk, de ez csöppet sem csökkenti áldozatunknak értékét. Hiszen magától érthető, hogy az Úristennek mi semmit sem adhatunk, amit nem tőle kaptunk volna. A mi érdemünk arra szorítkozik, hogy nem utasítsuk vissza, hanem elfogadjuk följánlott kegyelmét. Életünk áldozatának meghozatala önmagában véve szintén csak egy isteni kegyelem, egy sugallat, amelyet elfogadhatunk és vissza is utasíthatunk. Ha az előbbit tesszük, az Úristen úgy veszi, mintha teljesen a sajátunkat adnók; mintha teljesen Tőle függetlenül rendelkezhetnénk életünkkel és azt Ő iránta való szeretetből ajándékoznók Neki. Ez így van az érdemek egész vonalán és nem is lehet máskép, tekintve a teremtménynek a Teremtőtől való teljes, tökéletes függését. Csakis a gőgös ember tudja magát az Úristentől függetlennek képzelni.

A hallál áldozatának értékét jobban megértjük, ha szemügyre vesszük azokat az erényeket, amelyeket a haldokló benne gyakorol. A lehető legnagyobb, sőt mondhatni hősiesség fokban érvényesülnek benne az isteni erények. Elsősorban a hit. Rendületlennek kell lennie annak a meggyőződésnek, hogy Isten van és a Benne bízokat megjutalmazza, máskép lehetetlen elképzelni ezt az áldozati cselekményt. A haldokló sziklaszilárdan meg volt győződve, hogy biztosra megy; hogy ezen az életen túl várja őt Teremtője; hogy mikor ez életből kilép, szeme elé fog tárulni az a csodálatos szellemvilág, amelyről idelent érzékei nem tanúskodtak; hogy a Szűzanya és Őrzőangyala fogják őt elvezetni kegyes Bírójának, az édes Jézusnak trónusához.

Ezekben a gondolatokban benne foglaltatik a rendíthetetlen remény és az abból folyó lángoló szeretet. Következőleg, aki ezt az áldozatot meghozza, a lobogó szeretet állapotában hall meg, amelynél jobb lelki készülletet az Örökkévalóságba való átlépéshez nem képzelhetünk.

Megvannak benne az erkölcsi erények mind, csodaszép bokkrétát képezve, amellyel Teremtőnknek kedveskedhetünk. Lehetséges, hogy egy hosszú és vallásos emberélet folyamán nem adtunk neki annyit, mint ebben az utolsó pillanatban. Keresztes Szent János mondja ugyanis, hogy a legcsekélyebb fokú lelkiismereti tisztaság nagyobb értékű Isten szemében, mint egész életünk érdemei. Ez a teljes tisztaság pedig itt megvan. Ha előzőleg nem lett volna meg, a felajánlásban bennfoglalt tökéletes istenszeretet eredményezi.

Hogy csak egyik-másik erkölcsi erényt említsük meg, amelyet a haldokló gyakorol, amikor életét áldozatul ajánlja fel, ott van az alázatosság, mellyel elismeri az Úrnak föltétlen rendelkezési jogát élete s azzal együtt mindene fölött. Ott van az erősség, mellyel rendületlenül kitart áldozati elhatározása mellett, bár éppen ekkor a pokol mozgósítja ellene minden hadseregét. Az okosság, amely ezen legcélyszerűbb elhatározásra bírta; az igazságosság, mely szerint Istennek tökéletesen megadja, ami Őt megilleti. A mértéktartás, melynek legmagasabb fokú gyakorlata a haldoklónak szervezeti állapotából szükségképpen következik.

A mondottak alapján sokkal jobban megérthetjük a jobb latornak esetét.

A két első evangélista szerint ő éppúgy szidalmazta kezdetben

az Urat, mint keresztfeszített társa. Megtérése tehát később következett be, és csak az Úr felséges türelmének látása csalta ajkaira azt a feddést, amelyben társát Szent Lukács evangélista szerint részesítette: „Te sem félsz Istentől, holott ugyanazon büntetésben vagy. Mi ugyan igazság szerint, mert tetteink méltó bérét vesszük; de ez itt semmi rosszat nem művelt. És mondá Jézusnak: Uram! Emlékezzél meg rólam, midőn eljössz királyságodba. És mondá neki Jézus: Bizony mondom neked, ma velem leszel a paradicsomban.”

Az Úrnak vigasztaló szavai föltétlenül erős és rendíthetetlen meggyőződést keltettek a jobb lator lelkében. Szívében tökéletes szeretet lángolt fel, amelynek tüzeben előbbi életének minden szennye hamuvá égett, megsemmisült. Lelke olyan lett ebben a pillanatban, mint egy ártatlan gyermeké. Hátralevő szenvedése, rettenetes kínjai, amelyeket a kereszten függve, majd pedig lábszárainak megtörése következtében elviselt, mindeme szeretetnek szorzószámával megsokszorozott érdemekké váltak. Ő tehát legkevésbé sem haszontalan élet után, sőt igen nagy érdemekkel megrakodva ért az Örökkévalóság küszöbéhez.

Életünknek halálos ágyunkon való önkéntes feláldozása valami sajtószerű esztétikai szépséget, kerekdedséget és befejezettséget kölcsönöz földi létünknek, amennyiben annak legmagasabb emelkedettségét a végére teszi. Mivel pedig az Uristen nem nézi azt, hogy mik voltunk, hanem csakis azt, hogy mik vagyunk, ez a magasra föllendülő élet-finálé jóvá tudja tenni egy hosszú életnek mulasztásait is. Márpedig ki volna közülünk annyira megelégedve multjával, hogy ezt ne tartaná megbecsülhetetlen értéknek. Használjuk tehát fel ezt az utolsó meredek kapaszkodót.

Áldozataink és imáink szolgáltatják Isten művéhez a nyersanyagot az erkölcsi téren.

Mikor a világot megteremtette, nem volt, aki erre felszólítsa. Azt kéretlenül tette. De már, ha egy bűnös megtérítéséhez szükséges kegyelemről van szó, akkor elvárja a kérést. A szentek egyességének tanából folyik, hogy az emberiség nemcsak egyénileg, hanem testületileg is munkálja az üdvösséget. Nem csupán magunkért vagyunk felelősek, hanem egymásért is. Az emberek egymást juttatják be a mennyországba, de egymást taszítják a pokolba is. Nemcsak magunkért élünk, hanem a mi Urunkat követve — legelső sorban másokért.

Minél értékesebb valamely áldozat, belőle — mint erkölcsi nyersanyagból — az Úr Isten annál finomabb remeket alkothat: így például Szent Istvánnak, az első vértanúnak áldozatos halála színaranyából kitellett Szent Pál apostol. Minél tisztább tehát a mi életünk áldozata; mennél nagyobb készséggel, örömmel és szeretettel adjuk azt oda Istennek, annál szebb művet fog belőle alkotni, s nekünk, ha az ég küszöbéről visszatekintünk rá, annál nagyobb örömmünk telik benne. Akkor látjuk amúgy igazában, hogy nem hiába éltünk. Olyasmit alkottunk esetleg, ami mérhetetlenül fölötte áll a mi való értékünknek. Szent István maga után hagyta a nemzetek apostolát, aki százszor, sőt ezerszer annyit tett Isten dicsőségéért, mint ő.

Kit ne lelkesítene az a gondolat, valami nagyot tenni Istenért? Sajnos, tehetetlenségünk tudata szárnyát szegi vágyainknak. Ezen az

úton azonban, amelyről most beszélünk, cselekményünk sokszoros hatványa lehet képességünknek, s törpe létünkre hegyet mozdíthatunk ki a helyéből.

Tegyük meg.

Egy szentéletű növendékünk, Kázmér testvér fiatalon halt meg tüdővészben. Szülőfalujából eladdig, emberemlékezet óta ő volt az egyetlen, aki egyházi pályára lépett. Halálát arra a szándékra ajánlotta fel, hogy az Úristen sokasítsa meg falujában a hivatási kegyelmeket. Nincs tíz esztendeje, hogy az Úristen magához vette, de azóta, mint hallom, falujából sokan lettek papok és szerzetesek. Én voltam az újoncmestere. Temetésére engem küldtek el. Koporsójának üvegablaka álláig ért, s mélyre kellett hajolnom, hogy valamit lássak az arcából. Szemeit elmulasztották befogni, nyitva voltak, s így tekintete találkozott az enyémmel. Mintha csak az utolsó kedves pillantással akart volna elbúcsúzni tőlem. Nagyon szerettük egymást.

Ernö atya.

Isten arca

Vajjon ki látta az Istent és milyennek látta? Emberi szemmel aligha látta valaki, mert az Isten arca nem emberi szemek számára való látvány, nem földi érzékeink hivatottak arra, hogy lássák és felfogják Azt, aki mindenütt-jelenvalóságával a Mindenség egészét betölti. Testünk az anyagi világnak paránya csupán, léte időleges és korlátozott, lelkünk ellenben nagy és hatalmas, tértől és időtől független, Istenbe ágyazott, s így egyedül hivatott arra, hogy Isten lényegét megértse, meglássa vagy legalább is megsejtse. A lélek látóképessége a testi látástól körülbelül úgy különbözik, mint fizikai világunkban az emberi látás egyoldalúsága, egy pontra korlátozottsága különböznék olyan szemtől, amelyik egyszerre tudna látni mindent. Ami fizikailag elképzelhetetlen, annak nehézségeit a gondolat, a szellem, a lélek játszi könnyedséggel hidalja át, egyszerre lát minden irányban és sem távolság, sem idő nem korlátozza abban, hogy a mindenség mérhetetlenségét felfogja s így az Isten arcát is megláthassa.

Testi elképzelésünk az Úristent jóságos vagy szigorú öreg bölcs képében látja, akit — miután mindnyájunk Atyja — a jó családapáról mintázták meg festőink és szobrászaink. Ebben nincs is hiba, jelnek ez is jó, mert hiszen nem Isten valóságos arcát akarták ők megalkotni, csupán jelezni kívánták mindenre kiterjedő atyai gondoskodásának földi érzékeink számára is érthető lényegét. Azonban a lélek nem elégedhetik meg a földi jellel, anyagi emlékeztetéssel. Szomjasan vágyódunk közelebb kerülni Isten valóságos lényéhez, hogy láthassuk Őt a maga teljességében, szembe kerülhessünk Vele, aki mindennek eleje és vége, teremtője és fenntartója; megismerhessük Atyánkat, akitől jöttünk és akihez visszatérünk. Az emberi lélek tehát Istent keresve, Isten vonásait kutatva voltaképpen önmaga eredetének és céljának bizonyosságát is felderíteni akarja.

Ennek nehézségeivel tisztában vagyunk. Tökéletes megismerés a testben élő emberi lélek számára földi viszonylatban rendkívül nehéz. Isten és ember között mérhetetlenül nagyobb a különbség, mint egy hangya és a Sirius között, s számunkra mily nagy feladat akár a hangya megismerése is! Ha azonban hangya helyett embert veszünk példának és kérdezzük, vajjon képesek vagyunk-e az ember megismerésére, — azt mondhatjuk: ez is alig lehetséges számunkra. Látunk egy embert és „megismerkedünk” vele. De mit látunk? Egy pillanatfelvételt az ember életéből, s ez akármilyen mély benyomást (látszólag tökéletes bizonyosságát az egyéniségének) kelt bennünk, csupán töredéke marad a képnek, ami ennek az embernek az egész lényét tartalmazná, egész arcát maradéktalanul kifejezné. Teljes megismerésre csak az vezetne, ha ezt az embert születésétől haláláig minden pillanatban láthatnók, s mégcsak nem is az időbe helyezve ismernők minden dolgát, hanem egész élete egyszerre tárulna elénk. Talán éppen ez a „mindentudás” bölcsesége, amire őszülünk áhítoztak, hogy Istennel egyenlők lehessenek, — mi ösbűnben fogant emberek azonban tudjuk, hogy erre mindörökké képtelenek vagyunk. Számunkra nem marad más, mint hogy a legnagyobb igazságokat is gyermek módján szótagolva gügyögjük, s problémáinkat az idő pillanataiba szétszórva igyekezzünk apránként megoldani.

Ha már az ember megismerése ily nehéz, s — a lélek megismeréséről nem is szólva — még az ember arcát se tudjuk tökéletesen megismerni gyakori látás és filmszalagok kilométerei útján sem, — éppen annál az oknál fogva, hogy itt is az egyéniség életbe-időbe szétpermetezett részleteinek parányairól, pillanatfelvételeiről van szó, — hogyan boldogulunk, mikor az ISTEN arcát akarjuk megismerni és megrajzolni?

Próbálkozunk meg először a földi példával, az ember megismerésének lehetőségeivel. Amit földi tökéletlenségünknel fogva egyszerre nem láthatunk, annak képeit egymasmellé rakjuk s egymásután nézegetjük. Amit egyszerre nem tudhatunk, azt az idő dimenziójába helyezve egymásután fogjuk fel, tanuljuk meg és adjuk tovább. Hogy valamely embert jobban megismerhessünk, összegyűjtjük egész élete összes fényképeit, megismerkedünk tetteivel, munkáival, élete körülményeivel, felkutatjuk elmúlt események nyomait, sőt esetleg felkeressük mindazokat a helyeket is, ahol járt, ahol tehát az ő lába nyomain követhetjük életének minden mozzanatát. És ha mindezek után mégsem kaptunk teljes képet róla, nem vádolhat érte minket senki, mert megtettünk minden lehetőt egy ember minél tökéletesebb megismerésére.

Az ember számára tehát csak az időbe elosztott kutatásnak ez a gyermeteg módszere lehetséges: lépésről-lépésre haladni és gyűjteni. Kockákkal játszózni és örülni a képnek, ami az összetartozó kockák egymasmellé állításából tárul elénk. Mozaikot rakni azokból a szépség-szemcsékből, amiket a Teremtő játékosan gyöngéd szeretettel mintha csak azért szórt volna szerte a világba, hogy érdemdús alkalmat adjon nekünk, gyermekeinek azok összegyűjtésére és a szétbontott mestermű újból való összerakására.

Valóban, néha úgy érezzük, mintha minden szépség, minden

kincs, minden lehetőség, minden bölcsesség itt volna körülöttünk a világban, s mi ezekről — mint szerteszórt mozaikszemcsékről — tudunk is, de csak fokozatosan, apránként nyúlhatunk hozzájuk és használhatjuk fel azokat boldogulásunkra. Mintha az Úristen az Édent se vette volna el tőlünk, csupán ennek teljességétől fosztotta meg a kíváncsi és telhetetlen embert, — egyébként pedig csak feldarabolta volna az Édent, hogy örömeit szerteszórja a világba, s bűnéért az emberre csupán azt a kemény feladatot rója, hogy e szétszórt parányokat felkutassa és próbálja meg azokból a teremtés remekművét újból megalkotni. Ez a paradicsom kincseket rekonstruáló törekvés a lényege minden művészetnek, s ez vezet életünk és önmagunk megismerésére is.

Akinek alkalma volt a veneziai Szent Márkus-templom pompás bizánci mozaikképeit megcsodálni, az bátorságot vehet most már további lépésekre is. Megkísérelheti a világba szétszórt mozaikszemcsékből az Isten képének az összerakását, az Isten-arc rekonstrukcióját is.

Ezt a magasztos próbát imádságos lélekkel lehet csak megkezdenünk. Le kell térdelnünk a gondolat fensége előtt Palestrina példájára, aki legihletettebb művét, a „Missa Papae Marcelli”-t (a hagyomány szerint) térdeplő áhítatban komponálta. Térdünk meghajlítása ugyanis lelkünknek fokozottabb Istenhez-hajlását eredményezi, s — tudjuk — Isten annál magasabbra emel minket, minél mélyebbre alázunk magunkat, minél nagyobb bizalommal akarunk egyedül az Ő bölcsességébe kapcsolódni, hogy kérdéseinkre választ, kételyeinkre eligazítást, hitünkre bizonyosságot nyerjünk.

Kíséreljük meg tehát ilyen lelkülettel oldani meg a problémát: összerakni mozaikszemcsékből az Isten arcának képét.

Vajjon hol találhatóak mozaikszemcsék méltók arra, hogy belőlük Isten-arc válhassék? Isten arcát csak az Ő képmásaiból állíthatjuk össze. Isten az embert a maga képére és hasonlatosságára teremtette, s ha az ember gyakran el is követett mindent, hogy természetében az isteni lényegét elölje, háttérbe szorítsa vagy legalábbis elleplezze, — az emberi lelkek jelentékeny része mégis méltó maradt arra a magasztos hivatásra, hogy Isten mozaikszemcséjeként, esetleg magára hagyva, egyedül vívja meg harcát az Isten képének, az Isten dicsőségének érvényesüléséért. *Ezeket az emberi lelkekben megnyilatkozó szépség-szemcséket kell összegyűjtenünk, ha az Isten arcképének mozaikját akarjuk alkotásaiból összeállítani.* Nagy feladat! Sok fáradságot igényel. Kockát fogunk eleget találni, ami külön mind szép, magában azonban még alig ad felismerhető Isten-képet. Valamivel kevesebb már azok száma, amiket kettesben, hármásban találunk, ahol tehát egy szép házasság, testvériesség, barátság s a tiszta lelkiességnek és szeretetnek egyéb formákban megnyilvánuló *egysége* a mozaikszemcsék társulását idézte elő. Az egymásratalált teremtmények *egysége* már világosabb Isten-kép, parányi részlete annak az Isten-arcnak, amelyet teljes tökéletességében talán csak az üdvözült lelkek *egysége* és Istent dicsőítő hozsonnája fejezhet ki.

Mi ettől távol vagyunk. Mi egyelőre még a földön kutatjuk az égi összefüggéseket és a Megváltó lába nyomait. Mi tudjuk, hogy az Isten arcképének mozaikját nekünk kell összeállítanunk. A mozaik-

szemcsék rendelkezésünkre állanak, az Isten kegyelmétől látogatott, Isten jóságával táplált lelkek körülöttünk élnek, s rajtunk a sor, hogy az összefüggéseket megkeressük, a mozaikszemcséket a szeretet szállaival összekapcsoljuk, hogy az isteni Arc csodálatos mozaikjának minél több részletét rekonstruálhassuk. Mily sok részlete megvan már ennek az Isten-arcnak, csupa apró részlet, felismerhető motívumokkal, de mégsem mutatja meg nekünk Isten arcát a maga tökéletességében.

Mit kell még tennünk, hogy Isten arcát jobban megismerhessük?

Buzgó lelkesedéssel fáradozzunk azon, hogy összegyűjtsük a körülöttünk szétszórt, különélő mozaikszemcséket, azokat a lelkeket, akik még nincsenek tudatában emberi missziójuk méltóságának, főleg a testvériség főszees feladatának, annak, hogy: Isten tagjai és az Ő arcának kifejezői.

Segítsünk meg mindenkit abban, hogy a tiszta szeretet erejével örökérvényű kapcsolatot teremthessen másik lélekkel, akivel együtt magasabb egységet alkothat az Isten-kép mozaikján.

És végül teremtsünk egységet olyan emberi lelkek között, akik minden egyéni különbözőségük mellett is legalább abban az egyben megegyeznek, hogy minden problémának megoldása, minden megoldásnak középpontja éppen az az Isten-kép, Isten-arc, amit rekonstruálnunk kell, hogy életünk értelmet nyerjen és hivatásunkat betölthessük.

Ha egykor a Krisztus szeretete szerint való élet, a „milliók testvéri ölekezésének“ schilleri álma megvalósulna és így milliói az egymást kiegészítő mozaikszemcséknek találnának egymásra már itt e földön, akkor hiánytalanul kialakulhatna az Isten arcának hiteles mozaik-képe és senki se mondhatná, hogy nem látta és nem ismerte az Istent. Istent, akinek — s ezt még az álom megvalósulása nélkül is tudnunk kell — mindenünket köszönhetjük.

Csuka Béla.

Apor püspök

Leveli és hivatalos iratai végén még változatlanul égszínkék a névalírás tintája, könyvein és íróasztalán szinte még érezhető a kezenyoma, kellemes hangja sokszor még fülünkbe csendül. Két év nem nagy idő, nem koptatja el az emlékeket, de elégséges ahhoz, hogy valakit elfelejtsenek az emberek, vagy hogy valakiről megállapítható legyen időket álló értéke. Az a két esztendő, mely Győr ostroma óta eltelt, bebizonyította, hogy *Apor Vilmos története nem fejeződött be a vértanúhalállal*: beszélnek róla, bíznak benne az emberek; felkeresik és bekopogtatnak sírfülkéjébe, mintha kihallgatásra jelentkeznének nála; egyszerű, befalazott sírüregét nem borítja arany feliratos márványlap, mégis sokan eltalálnak oda és állandóan friss virágok hirdetik a nemfelejtést és a hűséget.

*

1945 nagypéntek éjszakája kitörölhetetlen a győriek emlékezetéből. A városban nagy tüzek égtek, ösztönindulatok zaklatták az óvóhelyek álmatlanul szorongó népét, üldözött és megkínzott nők sikoltozása veszett bele az éjszakába. Sokan voltunk, akik vértanúságra készen álltuk a helyünket ezen a vívódásos, hősököt termő éjen. Hat fiatal leány elszánt harcának s egy vértanú haldoklásának voltam magam is együttszenvedője. Fialalasszonyok és leányok, derék magyar férfiak áldozták életüket az angyali erény védelmében.

Nagyszombat reggelén, amikor a háromnapos pinceélet után kábultan kimerészkedtünk az utcára, ahol még pernyeszag terjengett s a temetetlen hullák vérszaga csapta meg az orrot, a kármelita kolostor előtt a jó Grácián atya az ostrom emlékeit, az üvegcserepeket söpörte. Tőle tudtam meg, hogy Püspök atyánk is áldozat lett. Még nem halt meg, — él! Mellékutcákon siettem vissza óvóhelyünkre, s közben sírtam, mint egy gyermek. Talán a sejtelem fakasztott sírásra, hogy árván maradtunk, talán a veszteség tudata, hogy kidőlt az, akit sziklaszilárdnak hittünk s akibe mindnyájan kapaszkodtunk; talán a hála és ragaszkodás az iránt, akinek nagyon sokat köszönhetek; vagy talán *a büszke és szent öröm, hogy főlemelő hősi példa, a juhaiért életét áldozó pásztor vértanúsága rajzolódik elénk*. Ennek így kellett történnie: Vilmos püspök kiömlő vére megfestette a püspökvári óvóhely bejáratát, mint a húsvéti bárány vére egykor az ajtófélfákat, s a húsvét tavaszi lehellete érintette meg a bunkerek fáradt lakóit.

Április 2-án, húsvét hétfőjén halt meg a nagy Püspök, miután felajánlotta életét hiveiért, papjaiért, a hazáért és megbocsátott ellenségeinek. Másnap már ravatalán pihent a püspökvár kápolnájában. A törött ablakokon beszáguldott az áprilisi szél és megremegtette a gyertyalángokat. A kórusról elnézegettem Atyánk jóságos arcát. Nem

volt azon semmi visszataszító: mosolygott, mintha csak aludnék. És itt elgondolkoztam: Apor püspöknek vajjon az arccsont-alkata volt-e oly különös, hogy mindig mosoly ült a vonásain, vagy pedig valóban mosolygott mindig? Válaszul csak azt hozhatom fel, hogy az egyéniségéből áradó béke és lelkiség öntötte el és formálta arcvonásait. Halotti arcán is ez volt látható változatlanul. Pedig utolsó benyomásai fájdalmasak voltak: Az égő katedrális, megkínzott nők kétségbeesett segélykiáltása, egy ország süllyedése. A Püspök arcán mégis ott ünnepelt a jólharcolt harc diadalöröme, a beteljesülés dicsősége, hiszen *a szeretet felső fokára hágott az, aki életét adta felebarátaiért.*

*

Szerdán a kármelita templomba vitték a nagy halottat. Ideiglenesen a rendház sírboltjába helyezték nyugalomra. A temetésről sokan hiányoztak. Ebben az időben, az ostromot követő napokban a férfiak közmunkára rendelés, a nők másfajta zaklatás lehetősége miatt nem mozdultak ki házaikból. Hiányzott az egyházmegye papsága és a növendékpapság, hiszen még nem is jutott el hozzájuk a halálhír. Hiányzott a püspöki temetéseken szokásos nagy asszisztencia, egyik kanonokja temette Vilmos püspököt. Mindössze egyetlen, kezdetleges összeállítású koszorú feküdt a koporsó előtt. A templom sérült orgonája használhatatlan volt, ezért egy rozszant harmónium kísérete mellett énekeltük a gyászmise magyar énekeit. Megkezdődött a temetési szertartás. Sírás fojtogatta torkunkat, mikor ezt énekeltük: Venite, exultemus Domino . . .

A temetés után ezt mondtam a Püspök hűséges irodaigazgatójának: „Püspök atyánkat ne temessétek a székesegyház sírboltjába, ahová a hívek nem juthatnak le. Olyan helyre kell temetni, ahol a hívek könnyen megközelíthetik azt, akihez életében könnyen bejuthattak . . .” Valóban: a hívek keresik és ki is használják a Püspök közelségét. Megfigyeltem, megtörtént, hogy hárman is lementek egyszerre a kriptába, s mintha összebeszéltek volna, az ötös számú sírfülke elé mentek, amelynek felirat nélküli zárólapja mögött Apor püspök nyugszik, s térdre ereszkedtek ezen a szűk helyen. Megfigyeltem: akadt, aki egy óvatlan pillanatban be is kopogtatott a zárólapra a sírfülkébe, mintha meghallgatásért könyörögne.

Ha megvalósul a nagy terv, s Apor püspök hamvait átszállítják a székesegyház Szent László-kápolnájába, ahol művészi síremlék fogadja magába a drága tetemet, a hívek kegyelete is körülveheti, szinte érintheti a nagy halottat, akinek csontjaiból élet árad, s akinek szeretetet sugárzó arcát, melegen dobogó szívét, jóságos keze szorítását nem tudja elfelejteni az, aki egyszer is kapcsolatba került vele.

Mi lesz a sírfelirat? Talán egyik papjának (Orbán Lászlónak) márványba illő klasszikus sorai:

*„Angelicum Te beata memoria, Inclyte Praesul,
Pontificem retinet — Martyrem intrepidum:
Omnipotentem — optime Pastor — enixe precare
Redonet ut nobis eia tuum spiritum.”*

Vagy talán többet mondana ez a pár szó:

Dilexit multum, — nagyon szeretett!

*

Fehérvasárnap, mikor már teljes pompájában diadalt ült a tavasz a romok fölött, országos nevű írónőt kalauzoltam Pannonhalma felé. Útközben Apor püspökről beszélgettünk. A veszteségre hivatkoztam, amely a győri egyházmegyét érte, mikor kidőlt az, akit erőnknek és biztonságunknak tekintettünk, aki biztatónk és fölemelőnk volt az összeomlás napjaiban. Micsoda történelmi küldetés várt volna most reá a kibontakozás és újjáépítés éveiben... *És azt hiszi, — tekintett rám rosszalólag az írónő, — nem küldhetett volna az Isten Apor püspök védelmére tizenkét légió angyalt? ... Hivatkozott arra, hogy nagy püspökünk élete így teljesedett be és így nyert megkoronázást: a vértanúsággal. Történelmi küldetése odailleszkedik nagynevű elődei mellé: Gergely püspökkel egy sorba, aki a Muhi-pusztán halt meg a hazáért, s Paksy Balázs mellé, aki Mohácsnál áldozta életét és véréét. De a történelmi, magyar küldetésen kívül lesz még egy másik, sírontúli küldetése is Apor püspökünknek. Erről jóideig csak a hívő lelkek szereznek tudomást, míg el nem jön az idő, hogy tanúságot tegyenek erről a küldetésről.*

A győri egyházmegye által kiadott emlékképecskén a szokásos „Foglaljuk ájtatos imáinkba” felszólítás helyett ezt olvassuk: *„Imádkozzunk, hogy Isten dicsőítse meg hűséges szolgáját, báró Apor Vilmost, a győri egyházmegye vértanú püspökét, aki jó pásztorként életét áldozta fel az angyali erény védelmében.”*

*

Miben volt Apor püspök különösképen nagy?

A szeretetben.

Az elsötétülő világkép és az összeomlásba hanyatló ország nem építkezések és szervező munkák felé irányították főpásztori tekintetét. Tévtanítások és elhatalmasodó tömegszennvedélyek idején, az erőszak, gyűlölet, gyilkolás és rablás őrvjögőivel szembenállva védte a krisztusi tant, az Egyház és a haza érdekeit, félelmet nem ismerve pártolta az üldözötteket, vigasztalta a szenvedőket. Határozottan, igaza tudatában szembeszállt az akkori hatalmasokkal, szemükre lobbantotta felelősségüket, s nála szokatlan keménységgel visszautasította jogtalan és faragatlan támadásaikat. És ez az acélember a megtestesült jóság volt egyben, akiről pontról-pontra elmondható mindaz, amit Szent Pál apostol írt a szeretetről: *„Patiens est, benigna est . . . Non inflatur, non quaerit quae sua sunt, non irritatur . . . Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet . . .”* Azt mondják, Apor püspök csak egyben hibázott: *túlságosan jó volt.* De erre is megvan a felelet: *„Charitas nunquam excidit . . .”* A szeretet végtelen és sohasem túloz. Püspök atyánk is szerette az embereket a nélküli, hogy hálát vagy viszonzószereket várt volna tőlük, vagy törődött volna azal, hogy jóságával és türelmével egyesek visszaélnek. Éppen ez a kristályos emberszeretete tette őt mint főpásztort oly vonzóvá és lelejtethetlenné.

A nagy emberekkel való közelebbi megismerkedés legtöbbször kiábrándulást jelent. Apor püspöknél nem így volt. Igazi nagyságát éppen az mutatja, hogy *aki egyszer közelebbről megismerhette őt, az többé nem szabadulhatott nagyszerű egyéniségének varázsa alól.*

Sokan vagyunk, akik életük büszke örömének vallják, hogy Apor püspököt ismerhették.

Püspök volt: *főpásztor!* Oly jól esett, hogy Apor püspökhöz bármelyik papja bármikor könnyűszerrel bejuthatott. „*Isten hozott, Iam!*” — köszöntötte mosolyogva papját, s leültette. S ettől a perctől fogva lélek beszélt a lélekkel, hosszasan, bátran, őszintén. Minden után érdeklődő, segíteni kész, jóságos atya volt, aki nem tudta volna összetörni a repedezett nádat, s nem oltotta ki a füstölgő mécsbelet. Nem volt megtorló és sujtani kész hatalmasság, aki készséggel fenyegette alattvalóit. Nem akadt olyan bűn vagy hiba, melyre menteséget nem talált volna; nagy tévelyedések láttára is arra gondolt, hogy talán maga is elbukott volna hasonló körülmények között. Fennmaradt naplójegyzeteiből is látható, hogy bizalmat előlegezett papjainak, sokszor érdemen felül is mindig jót tételezett fel róluk. Talán a lélekkezelésnek ezzel a magasrendű művészetével magyarázható, hogy püspökségének négy viharos évében, amikor a világáramlatok és csalóka fények sodrában sokan megkótyagosodtak és helyenkint papi hivatások is derékba törtek, *a győri egyházmegyében* — ahol egyébként is ritka eset az ilyenféle — *aposztázia nem történt.*

A papi lelkiség atmoszférája áradt körülötte, mint a szeretet, jóság, lelki finomság és férfias határozottság csodás vegyülete. „*Nem fogok elfeledkezni rólad*” — mondotta utolsó kihallgatásomon, s hihetőleg másoknak is elmondta ugyanezeket a szavakat. De halála után, főképp a sírja előtt különös fényt kapnak ezek a szavak: Nem fogok elfeledkezni rólad. Nincs napom, hogy ne imádkoznék hozzá, menyeyei közbenjárását kérve. *Imameghallgatások is fűződnek a nevéhez; bizonyára eljön az idő, amikor ezekről bővebben lehet beszélni.*

Nehéz anyagi helyzetben egyszer levélben fordultam hozzá. Hosszú, fölemelő szövegű táviratban felelt, egyidejűleg nagyobb pénzösszeget és ruhaanyagot utalt ki számomra. Kicsordult a könnyem, újból és újból elolvastam a távirat gépelt, néma betűit. Igazi jó atya, nemeslelkű emberbarát, megértő szív szólt azokból a sorokból. Ő nem csak pár szóval és áldással böcsátotta el a vérző szívű szenvedőket, ő teljes és megnyugtató vigasztalást nyújtott.

„*Nem fogok elfeledkezni rólad!*” Hallja meg ezt a biztatást mindenki, aki hisz abban, hogy a vértanúság jutalma maga az Isten, s aki hiszi azt, hogy az üdvözültek hatalmas közbenjáróink az Úrnál. *Apor püspök sírontúli küldetése — érzésünk szerint — éppen az, hogy az üdvözültek honából is segítője legyen a hozzá fordulóknak. Aki az üldözötteket védelmébe vette, megérti és megsegíti azt, aki az igazságért üldöztetést szenved; részvételt volt a szegények, az anyagi gondokkal küzdők iránt: halála után is segíteni fog ínség, gondok, nélkülözés idején; életét áldozta az erkölcsi tisztaság védelmében: nem hagyja cserben azokat, akik tisztaságuk nagy küzdelmeiben, főképp kísértések idején hozzá kiáltanak; megértéssel nyúlt a zátonyra került papi lelkek felé és végzetes katasztrófákat hártott el szeretetteljes közbeavatkozása: a papi élet válságos óráiban bizalommal forduljunk hozzá. Ez a nagyszerű, tiszta pap, a Jópásztornak ez a hűséges követője közbelép és segíteni fog! Bízunk abban, hogy Isten megdicsőíti hűséges szolgálját, — imádkozunk és imádkoztassunk e célra!*

*

A győri Kármel hatalmas sirboltja, ahová a hívek is nagy számban temetkeznek, az ostrom napjaiban óvóhelyül és szállásul szolgált sokaknak. Megható volt, amint a mécsvilág mellett férfiak, nők, gyermekek készítették fekvőhelyüket a kriptá boltívei alatt. Néhány téglát vagy vékony márványlap választotta el a menedéket kereső élőket a befalazott halottaktól. Az élők és holtak világa ennyire összeláncolózott, s az élők nem félték a halottaktól, sőt csendet és védelmet találtak ott lenn, míg fenn, a föld fölött a pusztítás, rombolás és gyilkolás lett úrrá.

A Kármel kriptája továbbra is oltalomhely marad. Ide zárandokolnak a fáradtak és szenvedők, akik meghallgatást és segítséget várnak. Apor püspök egyszerű sírjából hinti azokat a láthatatlan sugarakat, amelyek porladó testéhez elvezetik a vigasztalásra szorulókat.

Sokan szívükbe zárták és nem felejtik soha ezt a fensőbbrendű papi jelenséget, akit Vilmos püspöknek hívtak; de talán még többen lesznek, akiknek lelki életébe és fejlődésébe a vértanú püspök síron túli közbenjárása fog beavatkozni, s akik hálára gyulladva mint édes titkot vallhatják, szabadon használva Petőfi szavait: *„Hogy mi ő nekünk, azt ki nem mondhatom, — Mert nincs rá szó és nincsen fogalom! ...”*

Lantos-Kiss Antal

A pásztor és a nyáj közös küzdelme

A felelős lelkipásztornak küldetése az, hogy Krisztussal egyesülve teljesen áldozatul ajánlja magát — a nyájért. A nyájnak kötelessége imádságban és áldozatban összeforrva közbenjárni Istennél — a pásztorért. A nyáj és a pásztor mint két összetevő szerepel, közös munkával együtthaladnak az eredő felé, mely nem más, mint az örök élet elnyerése. Közös a cél, közös az eléréséért kifejtett munka, közös tehát a küzdelem is, mely nélkül az együtthaladás és együttműködés az azonos célért elképzelhetetlen.

Csak az nevezhető küzdelemnek, ami erőfeszítés, elszórt energia, nem ritkán vihar árán kerül a lelkek ezreinek titokzatos örvényébe. Küzdelmet nem lehet sem felülről, sem alulról megrendezni. A küzdelemhez mindig legalább kettő kell. A küzdelmet nem lehet erőszakolni, ha nincs itt az ideje, ha nincsenek emberei, ha nincs eszme, gondolat, ha nincs bátorság és hiányzik az alkalom. A küzdelem a pásztor és a nyáj között sokszor jó arra, hogy tisztázza a helyzetet. A tisztázás közben derül ki, hogy ki az igazi barát s hogy a nyáj tagjai közül kit választanak el a pásztortól csak vélt vagy látszólagos válaszfalak. Becsületes ellenfelek közül sokszor válnak így legigazibb barátok. A becsületes küzdelemnek nem ritkán gyümölcse a közös feladatok felismerése és mindenekfölött Krisztus szolgálata. Ha már az élet rendje szerint küzdelemnek jönni kell, legyen az becsületes és mindent kövessünk el, hogy gyümölcse áldásos és hasznos, az örök élet szempontjából eredményes és üdvös legyen.

A küzdelem származhatik onnét, hogy egyik vagy másik fél megünja az örökös csendes feszültséget, megünja a formalizmust,

megúnja, hogy csak félszavakat mondjon ki s a többit elnyelje, mert az veszélyes, megúnja az örökös jeremiádokat, hogy úgymint hiába minden, megúnja önmaga félpróbálgatásait.

A pásztor és a nyáj közös küzdelmének vizsgálatánál előre kell bocsátanunk, hogy a sátán hatalma szédületes és a közös feladat oly óriási, hogy csak a szentágostoni gondolat jegyében tudunk megnyugodni: in necessariis unitas, in dubiis libertas et in omnibus caritas.

*

A nyájnak kegyelmes ember kell, belső fegyelemmel vértezett pásztor, aki tudjon vezetni és értsen tanítani. A feladat nagyon nehéz, a nyáj nem tisztá ösztetételű, hanem sokszor bizonytalan áramlásokból és örvényekből kialakult ingatag közösség. Úszni lehet vele, harcolni is lehet ellene, de legnehezebb, ami a feladat: formálni és vezetni. A misszionárius mielőtt Támingba megy, kitanulja az ottani nép erkölcsseit, néprajzát és megismeri lelki világát. Sok pásztor eljő a nyáj mellé alázatos engedelmességből, de alig vérteti föl magát ilyenekkel. Keveset tud a nyájról; köztük él, de nem velük, hallgatókra talál, de követőkre alig. Az út, melyet közösen kell tennie a rábizott nyájjal, sok alázatot és belső fegyelmet követelő, kényelmetlen, kemény és sokban sikertelen. Pásztor-elődök könnyelmű mulasztásai üthetnek vissza az utódokra, évtizedek egykedvű nemtörődömsége áll bosszút azon, aki nem akar tovább a hanyagságok képzelt, nyugdíjas világában élni. A Krisztus Szíve szerinti, mindig csak jót akaró pásztornak meg kell riadnia ezen az úton; ha az epidermis alá tekint, hártatlan mélységeket, súlyos fenyegetéseket talál ott nem egyszer, de szembe kell néznie velük, egyébként készületlen lesz, tudatlan és ügyetlen. Nem lesz más választása, mint a rossz orvosnak, aki egyszerűen eltagadja magának és a betegnek azt a betegséget, amelyet ő nem ismer.

A pásztor és a nyáj közös egymásrautaltságából és sok közös ponton érintkező munkájából származik tehát közös küzdelmünk. Ezt nem tagadhatjuk el magunknak; sajnos, igen jól ismerjük. Az igazi jó pásztor élete a küzdelmek hosszú sorozata, hétköznapokra elosztott litániája. Valami csodálatos hűséggel és soha meg nem csaló bizonyossággal kíséri ez életutunkat a nyáj között. A Gondviselés nemcsak szépséggel, egy csomó szeretettel meg kegyelemmel rajzolja ki hivatásunk útvonalát, hanem a szenvedő szeretet küzdelmes pontjaival is. Ha őszinték tudunk lenni és van bátorságunk szembenézni a tényvalósággal, rá kell döbbernünk, hogy iszonyúan igazságos a mi Jó Pásztorunk. Szinte lépésről-lépésre kimutathatjuk, hogy ott bűnhődünk a legkegyetlenebbül, ahol a legszabadabbak voltunk hatalmunk érzésének erejében. Így vált a küzdelmünk becstelenné és egyúttal Isten szemében sikertelenné, még ha tomboltunk is a győzelmi mámor kábító diadalán. A pásztor és a nyáj közös küzdelme: *szentelt* küzdelem, mely forrongó nyugtalanságával gyöngyököt terem, ha nem téveszti szem elől a jeligt: in omnibus caritas.

A szerénységnek még halvány látszatát is elkerülve, legyen szabad az elmondott elméleti okoskodás igazolására néhány adatot felsorolnom két lusztromos lelkipásztorokodásom közelmúlt idejéből.

Legfőbb gondja a pásztoroknak a hely gondozása, szépítése, ahol a lelkek örök üdvének munkálása történik, a templom. Itt gyűl össze

áldozatra és igehirdetésre a nyáj. Legtöbb küzdelemnek tárgya és színhelye tehát az Isten háza. Mily könnyű ezt leírni: kívül-belül teljesen megújítottuk. S mennyi munka, mekkora áldozat húzódik meg ezek mögött a szavak mögött. Először a megbeszélés az egyházközség vezető embereivel, aztán a nép véneivel és végül magával az egész nyájjal. Mindegyik belátja egyenkint, hogy valóban szép, időszerű, igen jó lesz, nagyon ráfér és mégis micsoda erőfeszítés húzza meg a medret és minő küzdelem mélyíti az ágyat. Mert az egyes hívő, a nyájban már a tömeg-pszichózis törvényei alá kerülve, hűséges lesz a környezetéhez, melybe tartozik. S jönnek az üzenetek, a felelgetések és furcsábbnál-furcsább megjegyzések, mind a pásztorok címezve. S gyűlnek a mi hervadhatatlan koszorúknak gyémántjai, melyeket szeretettel őrizgetünk ama napig, mikor eljő a Főpásztor ítélni fölöttünk és a nyáj fölött.

A pszichológia és cselekvés szabaderejének a legnagyobb ellen-sége a félelem. Amire ez rátelepszik, az elcsenevésesedik és tönkre-megy. Ennek a félelemnek egyik faja az emberek tetszésétől és izlésétől való féltés. Határozottnak, öntudatosan elszántnak kell lennie e tekintetben a pásztoroknak a nyájjal szemben. Ha egyszer jónak látom, hogy az a Maxim-lámpa kell a templom bejáratához, és meggyőző-döm, hogy a kórus szűknek bizonyul, és izlésem azt mondja, hogy az öröklámpát ki kell cserélnem újra, és papi szemem látja, hogy egy József-kép hiányzik a templomban, és elgondolom, milyen szép lenne a templom-tér parkírozása és egy új zászló készítése, akkor nem engedem, hogy az a bizonyos félelem megbénítsa a radikális, erős cselekményt.

Szokásom ez: ha valamit elgondolok, amit jó, szép és üdvös lenne megvalósítani és el lehet kezdeni, mindenekelőtt megtisztítom egyéni, hiú ambícióm-tól, és célul tűzöm ki a „non nobis, non nobis” jeligét. Azután, hogy úgy mondjam: átbeszélem az Úristennel. Sokszor oda kell vonszolnom magamat az isteni Rab elé, Jó Gazdám és Pásztorom elé, és tanácsot tartok vele. Végzetes és elhibázott dolog lenne Őt kihagyni a számításból. Sőt csakis Vele, Benne és Átala, főként pedig Érte tenni mindent! Jézust kell népszerűsítenem és nem magamat. A népszerűség nem a széles gesztusok módszere, hanem bizonyos lelki kiáradás. A küzdelemben ez nem kis szerephez jut majd. Mert ha egyszer azt mondom a nyájnak: lássátok be, hogy a templomhoz szellőztethető vasajtó kell ráccsal ellátva és a torony még nincs villámhárító, noha kell, mert lám a multkor is majd' nagy kárt tett az égiháború, küzdelem indul meg. Ez a küzdelem igen sok esetben anyagi síkon mozog. Zsebre is megy. Mert a viszontválasz sokszor az, hogy atyáinknak is jó volt az a templomajtó és már többszáz éve áll a torony és semmi baj nem történt még. De ha a pásztor fellépése, modora és kellőképpen hangolt kérése nincsen tekintettel a nyáj izlésére és hangulatbeli tetszésére, a nyáj észreveszi, hogy itt egy magasabbrendű placetum ragyog az előadott tervezeten és megvalósítandó szándékon. S ha mégis indul egy szükségszerű küzdelem, ennek élet már elvette a jószándék imádságban fogant ereje és lelke. Ez a küzdelem már nemes, becsületes, az örök élet szempontjából hasznos és üdvös lesz. S mikor aztán átrendeztük a temetőt és benne utakat vág-tunk és az ott nyugvó lelkipásztor sírját kőkereszttel jelöltük meg,

kibuggyan a nyájból a keseredés belefojtott sóhaj: ez szép volt, ezért érdemes volt áldozatot hozni, mondjuk tárgyunkhoz illően, érdemes volt *küzdeni*.

A közös küzdelemhez az első lépést a nyáj a pásztorától várja. Nekem kell mindig megmutatnom, hogy erőfeszítésünk tárgya: szívügyem és elhíhetitek, hogy Isten akaratával egyezik. Iskolaépületünk elé Mária-szobrot szeretnék. Igen, igen . . . Úgy kell ilyenkor a pásztornak szerepelnie, mint a mozdonynak a vasúti kocsik esetében. Gyertek csak utánam! Ha kell, húzlak, ha kell, viszlek, ha kell, löklek benneteket, csak rajta, utánam. A szobor kész. Közös küzdelemünk erőfeszítésének, áldozatának harmatcseppje rajta. Szép, suttogják! Most tudjuk, hogy mi hiányzott eddig . . . Nagy elégtétel van ilyen spontán lélekzetvételben, amit jóleső örömmel és jó értelemben vett „büszkeséggel” könyvelhet el a pásztor. Mert bár elsőleges cél legyen minden közös munkánknál az Isten dicsősége, de azért engedjék meg: emberek is vagyunk, sokszor gyarló és esendő emberek. Jézusnak is jólesett a tíz meggyógyult ember közül egyetlenegynek a hálája és köszönete, nem vagyunk mi sem kivételek. A retributio nem légtüres fogalom a mi életünkben sem. Lisieuxi Teréz a kóruson, ha a zsoldár ilyen sorához ért: propter retributionem, a fejét rázta: nem, nem, én nem a retributióért szeretlek, Uram. Péter Ernő egy alkalommal azt mondotta: dehogyis nem! Nem lehet annyira természetes és magától érthető. Közös küzdelemünknek milyen sok boldogító eredménye csapódik le egy-egy ilyen, minden hízélgéstől és tömjénezéstől mentes elismerő kifejezésben, amelyet a nyájtól kapunk, amelyet annyira szeretünk.

A küzdelemhez tervszerűség, kiépített stratégia kell és a pásztor részéről sapientia. A küzdelmet legtöbbször a pásztor kezdeményezi, de csak az tege, akinek akarata, határozott és meg nem alkuvó, tántoríthatatlan bátorsága van. És még eggyel rendelkezék nem utolsósorban: *szeretettel*, mégpedig két-, illetve háromoldalú szeretettel: ő is szeresse a nyáját, a nyáj viszonszeretettel szeresse őt és mindketten nagyon szeressék a jó Istent, akinek országa terjesztéséért közös síkon küzdenek; tudva azt, hogy a közös küzdelem nem profán célért történik, erőt, lelket, továbbindítást, lendületet és tüzet tehát az imádságból kap.

A pásztornak sokat kell tennie a nyájért, mert ha ő nem tesz, majd tesz a sátán. Tehát következképpen a küzdelem is sok lesz. Állni a sarat, folytatni a küzdelmet, soha el nem csüggedni és mindig nagyot merni csakis a kegyelemmel felkent akarat tud.

Istennek legyen hála, tízéves lelkipásztori működésem ideje alatt sokat tettem (azaz, dehogy sokat, alig valamit) egyházközségemben a temploméért, iskoláért, temetőért, egyesületekért. Tehát küzdelemünk is volt éppen elég.

Amikor az elmúlt év nyárközepén Te Deumot zengett a pásztor és a nyáj az Isten oltáránál alázatosan leborulva, nyíltan megállapíthattam hűveim előtt: Jól tudjátok, sok mindenhez hozzáfogtam, tudom, néha zúgolódva nehezteltetek és sokallottátok is a közös munka iramát és tempóját. De egyet ünnepélyesen leszögezhetek előttetek a fölséges Úristen jelenlétében: bármihez kezdtem, minden sikerült . . .

Igen. Soha nem kellett visszakozót parancsolnom, valamit abba-hagynom, talán megbánnom sem. Nem vagyok Midas, csak igen szerény hirdetője annak a mindnyájunk szent meggyőződésének, hogy a pásztor mindent a nyájért, annak földi és örök boldogságáért tegyen, de mindent Istennel kezdjen, Istennel folytasson, és akkor Istennel is fog mindent végezni.

Schnattner Szigfrid O. S. B.

Ahogy egy lelkeszség indul

Dispozíció: Új lelkeszség, templom- és plébániaépítés, szervezés . . . Utasítások a leszakítandó terület plébánosától . . . Indulás azonnal.

A plébános tájékoztat nagyjából, térkép alapján a hozzávetőleges területről, s egy-két helyi érdekességet említ. Igen fontos mozzanat, hogy az önállósítandó helyen a mater maga vagy kísérettel jár el. Szóval oda vannak szoktatva a hívek az iskolához!

Kiérve, a már önállósított egyházközség egyik tagja üdvözlő, lerakjuk a csomagot. Benne csak a legszükségesebb, szinte utazási felszerelés. — Hogy mi és hogyan lesz ezután, az már teljesen homályos, főleg az elhelyezés és ellátás terén . . . Node lesz, kell lennie valahogy, mert ha a háborúban életveszélyek s abszolút mostoha körülmények között, fogolytáborban is volt valahogy, hát itt is fog gondoskodni a Gondviselés. Ez bizonyos. Talán egy kissé romantikus is! Na, van már lakás: földes szoba, tanyai bútorokkal, kályha nélkül (hamarosan itt a karácsony). Nem baj, még egyelőre jó idő van. — Ágynemű, minden kölcsön. Néhány megmentett háborús evőeszközön kívül alig van más sajátom. Egyetlen „városi” télikabátomat nem vihetem ki kocsira, tehát egy másodrendű tavaszi kabát és egy bőrbekacs jön.

Misén, első alkalommal 20—25-en: nem tudták, hogy most jön az új pap, csak tavaszra várták. „Jobb is lett volna, mit csinálunk vele itt télen, nyakunkra jött . . .” Még a harangozó sem harangozott, magamnak kellett harangoznom. Azt hitték, hogy tűz van, úgy félrevertem a rozoga lábom álló és még rozogább harangot, de mégis megvolt az első mise. A második már dupla látogatottsággal volt egybefűzve s aztán ha nem is mértani, de talán számtani haladványban nőttek. A hajnali misékre már oly sokan jártak, mint máskor vasárnap. S mikor egy alkalommal hivatalos ügyben, bejelentetlenül elmaradtam a roatóról, alig hitték el magyarázkodásomat . . . Ünnepekre telt ház, bár a közvetlen környék iskoláinál is kísérettel jártak. Misepénz is szépen jön a perselyből: a nagy ünnepeken 60 forinton felül. De kell is, mert a tinta-tolltól és rajszegtől, a hivatali könyveken keresztül egészen a keresztelő kapuszálig mindent újonnan kell venni . . . S borzasztóan drága minden . . . Főleg az élelmiszerárhoz, tehát a tanyai nép kereseti forrásához képest.

Még mindig vendégként hívogatnak. Egy-két hétig mindennap

be vagyok osztva ide-oda. 3—5 km-eket kell gyalogolni egy ebédért és vacsoráért, dehát, ha éhesen is értem haza, megérte a családlátogatás, ismerkedés. Szívesen, mondhatni, büszkén segítenek. — Pénz semmi . . . Kongrua még nincs kiutalva, de adósság már van: a kiutazás költségei, stb., első kiadások . . . Tehát még fagypontra állt a pénztárca mérleg. Na, bejött egy miseintenció; jól esett a 4 forint. A második már természetben jött: „Mondana-e a Ft. úr pár tojásért s egy kis egyet-másért (szalonna . . .) misét?” Hogyne mondanék, mikor így nem kell utána szaladgálni s vásárolni az élelmiszereket! — Mostmár úgy állok, hogy kapok is egy-egy kosár ajándékot, jófajta, régenlátott tanyai élelmiszerekkel. Mostmár nem probléma, hogy nem hívtak meg egy ebédre-vacsorára, tudom pótolni . . . Közben változatosan jönnek a meghívások: disznótorok, névnapok, ünnepek. Már ott tartok, hogy be kell osztani, mert egy nap nem mehetek két helyre ebédelni. Van is kis sértődöttség, hogy talán a „gazdagabb helyre” mentem. De azok hívtak előbb.

Az élelem a főprobléma mindaddig . . . Reggeli, vacsora még csak könnyű; tej kenyérral teljesen kielégítő. Csak ebéd kellene rendszeresen. Itt meg ott ajánlkoznak is főzni, de visszakoznak: miért, miért nem? Egyik félt, hogy nem tud kielégíteni, a másik félt, hogy ráfizet. Tehát, magad uram, ha nincs szolgád! Mik a legegyszerűbb ételek? Krumpli: sült krumpli vajjal, sóval, esetleg zsírral és szalonnával vagy sült kolbással. Másik nap főtt krumpli összeszeletelve főtt tojással és zsírral összekeverve, ez egyenlő rakott krumplival, igaz, nem Vadászkiirt-recept szerint. Csináljunk tésztanapot. Ennek részei: 1. lisztet kapni vagy venni, 2. a városban megcsináltatni száraz tésztának, 3. megfőzni; kis cukorral, morzsával, zsírral. Szóval, ha forma nincs is, de materia van; s ez a fő . . . — Ismét másnap: kellene egy kis leves is. Fogalmam nincs, hogyan kell főzni! Na, itt van szárított gyümölcs és befőtt: felmelegítve prima leves. Még egy kis főtt krumplit belekeverni, egészen jó. No, már lassan döcög a tanyai lelkészi konyha . . . Tekintve, hogy heti 1—2 meghívás még megmaradt az első nagy felbuzdulás csökkentével, 5 napra változatos ebédrendszer van már. Néha csak 4 marad belőle, mert hetenkint esik egy utazás: ilyenkor pedig vagy nincs evés vagy meghívunk. Majdnem mindegy már: van egy kis egészség, jobb kondíció és erőtartalék. — Következő hetekben újabb dolgok, újdonságok a konyhán: tejbegríz, zsírba sült lángos. Fontos, hogy gyorsan készen vannak . . . Fentiekből pedig egyik meghívás nélküli vasárnapon fejedelmi ötfogásos menü állt elő, borral a végén. A vacsora már nem ízlett utána, még a tej sem . . . Túró, tejfel egyelőre nincs. Milyen jó lesz újdonságnak később. S tavasszal majd vígan élünk: megindul a gyümölcs. — Egyszer hússal is próbálkoztam: jól sikerült. Prima leves lesz belőle, még zsír nélkül is, ha borjúhúst egészben vagy felvagdálva vízben megfőzzük (ha máj is van benne, még jobb leve lesz). Egyszer nem volt alkalmam megenni délben s vacsorára meg akarom melegíteni: elsőrangú kocsnya lett belőle. Valószínűleg így kell csinálni a disznó-kocsonyát is.

Azt el is felejtettem megírni, hogy közben van már miből venni! Van pénz! Nem sok, de van. Megjön a kongrua, felugrott a stóla- és stipendium-pénzek összege s már meg van szavazva az egyházközségi fizetés is. Csakhogy egyelőre papíron van meg. És semmi remény.

Minden lehetőség elakad. Már pedzem az egyházközségi tagoknak: kolduló pappá kell lennem... Na, erre kölcsönt adnak egy átmeneti időre az egyházközségnek s ebből befolyik minden elsején a fizetés. Nagyon áldozatkészek híveink, ha igazi szeretetet, keresztényt, pásztorit látnak — s még a perselyről sem felejtkeznek meg... Szóval pénzügyek rendben . . .

Megjelent az első fazék a „konyhán”. Ha elpusztul, elteszem emlékébe, a vitrinbe. Mindenféle élelmiszerbeszerzési lehetőség már nyitva, úgyhogy élünk vígan, kár is volt egy pillanatig is hezitálni.

Tüzelő-ügy is hasonlóan sikerült: a hívek és egyházközségi tagok áldozatkészségéből vettünk, amennyiben kölcsönt adtak . . . Próbáltam a fát magam föl vágni: nem ment. Ez ős-tuskókat, akácfa-rönköket alig bírta két ember szétverni két hét alatt. De olyan, mint a szén. Csak a kályha rossz. S fásszín sincs, így vizes a fa. De szerencsére az akác oda se néz egy kis víznek, vígan ég . . .

Már szégyellek bemenni a boltokba: itt is, ott is adnak „egy kis hozzájárulást”, nem akarnak elfogadni pénzt semmiért, pedig már igazán meg tudom ezeket az apróságokat fizetni . . . Sőt megindulhat a ruhabeszerzés is.

Tanyai népünk étkezése egyszerű, mégis tápláló s nem raffinált az elkészítési módja. Bár nem mindent, de sokat lehet tőlük tanulni. Ilyenek még pl. a lesütött és többször felmelegített disznóvágásbeli „hüvelyesek” használata. Akinek több pénze van, megszerezheti magának a sült tésztát száraz kekszek s hasonlóak alakjában, boltból vagy házilag készítve. A városi gurmán-étkezés persze ilyen körülmények között ki van zárva.

Többször hallottam az amerikai étkezési módszerről: a konzerv-étkezésről. Ezt gyakorolják a dolgozó nők és anyák, nőtlen férfiak Amerikában, a konzervek hazájában . . . Persze ott olcsók, jók és változatosak az ilyenek. Főleg jók. Nem állja meg a helyét az, hogy romlott lehet. Hiszen más egyéb is lehet romlott. Ettem belőlük, s aki ismeri ezeket, bizonyítani tudja állításomat. Igen, egyszerű volna a papnak is beülni a konyhának nevezett kis fülkébe, ahol gombnyomásra begyujtva a különböző villanyosmelegítőket, a raktárból tet-szésszerinti menüt hozhat ki s percek alatt eheti. No, ettől még messze állunk!

Térjünk rá a bútór-ügyre. Idegen bútorral kell kezdeni — s tanyán bizony egyszerűbb bútorzata van a magyar embernek, mint műveltebb országok földművelő falusi népének. Széknek soká fakkofferomat használtam . . . A plébániai „szakszerű” íróasztal régi, kékrefestett, disznóölésnél használt alacsony asztal volt, négy sarkán és a közepe felé is egy-egy csomó rendbeszedett könyv- és iratmagaslattal. Mondhatom, nem kell az igazi pasztorálishoz redőnyös íróasztal összkomforttal . . .

Ágynemű tekintetében a szalmazsák derékaljjal meglehetősen jó volt s a sok csomagolástól vékonyvá vált, összetört tollazatú dunára rá kellett mindenfelét teríteni a nagy hidegekben, amit csak az ember a fogason talált. De ezek lényegtelen epizódok . . . Minden „kulturáltabb” lesz, ha talán még e nyáron megépül a várvavárt plébániaépületnek legalább egy részlete, vagy ha más nem, az a szobakonyha, mely később, a szebb jövőben, kápláni vagy házmesteri-

tanyási lakásul szolgálhat. Ez a remény is tartja az emberben a lelket a primitív viszonyok között más „egyéb” mellett. Mert ha a papi lélek számára más „egyéb” nem lenne! . . .

Csak az evilágiakat tartottam szem előtt, mikor vázlatos képet adtam egy indulásról. A pasztorális munka indítása is szép dolog, de más lapra tartozik.

Már túl vagyok a Rubikonon! Vivant sequentes! Nem túlnehéz a Rubikonban evezni. Legjobb azonban fejest ugrani bele s egy-kettőre át lehet úszni baj nélkül.

Dr. F. L.

(A fentiek leírására nem önként szánta rá magát az író, hanem kérésemre. E kérdésben az *önellátás* volt hangsúlyozva. Célomat átlátják az olvasók: *íme a lelkipásztor konkrét aszkézise!* Az természetes, hogy csak való tényeket írt le az új lelkészség szervezője. Szerk.)

Írás és jellem

Az ember belső világa mások számára nehezen ismerhető meg, éppen azért a legrégebbi korokban is fokozottan érdeklődtek iránta az emberek. Azonban nem marad annyira zárt, hogy külső megnyilvánulásából ne lehessen következtetni sok jellemadottságra vagy jellemvonásra. Nem kell hozzá nagy tudomány, mindenki saját tapasztalatából rájön arra, hogy egészen más vérmérsékletű egyén egy barnabőrű, göndör fekete hajjú, déli ember, mint egy fehér, szőke s kékszemű északi. Egészen másképp fog kezét egy határozott ember, mint egy lágy, puha egyéniség. Más a hangszíne egy finom, nemeslelkű embernek, mint egy durva, nyers modorúnak.

Belső világunk egyik kivetítődési területe pedig éppen egy sajátos szellemi tevékenységünk: a kézírás. Az egész *egyéni*ség bélyegét hordozza magában s nem motorikus tevékenysége az embernek, hanem szellemi világának különféle összetevői hozzák létre. Érdekesen bizonyítja ezt, ha valaki nevét vagy más szót kézzel ír le, majd fogai közé vett tollal s végül lábbal, akkor az alapvonások mind a három írásban egyezők s csak a technikai kivitelezése más, vagyis a száj- és lábírás vonalai ügyetlenebb benyomást tesznek. De mindenki megfigyelheti, hogy milyen mély összefüggése van belsőnknek a kézírással, mert egészen más lendületet látunk egy jó hangulatban írt mondat leírásában, mint amikor valaki csüggeteg lélekkel, fáradtan ír. Nem lehet tehát eleve elvetni és komolytalannak minősíteni a karakterológiai vizsgálódásoknak grafológiai vonásait.

Sajnos, az emberi érdek és haszonkeresés már eleve árt a grafológiának s tekintélyét sokak előtt lerontja vagy tévesen felértékeli. A tény az: emberi kézírásból lehet következtetni értelmi, akarati és idegadottságokra, illetve az ezekből következő jellemvonásokra. Vagyis létező képességek felismerhetők a kézírásból, ami azoknak kivetítődési területe. Az egész kérdés akkor válik komolytalanná, ha valaki „jóslási” vonalon ad ennek hitelt.

Az írás és jellem közötti összefüggést már az ókorban vallották. Demetrius (Kr. e. 345—283.) mondta: „A betű mutatja a lelket; aki betűket ír, az valósággal benyomja ezekben lelkének képét; mi tehát az írás által megismerhetjük az írónak szokásait.”

A japánoknál már ósrégi idők óta megvolt a kezdetleges grafológia. Tintával rajzoltattak papírlapon egy vonást és a hosszúsága, vastagsága, gyöngesége, élessége, stb. után meghatározták az illető jellemét.

Komolyabb törekvést az írás és jellem közötti összefüggések kiderítésére Európában a 17. századtól kezdve látunk felbukkanni. A

fiziognómia atyja, Lavater is figyelmet szentel ennek. Majd az 1800-as évek elején indul meg, főleg Franciaországban, az intenzívebb kutatás ebben az irányban. Hoquart Edouard 1812-ben megjelent könyve az első, mely a kézírás jellemteni elemzésével módszeresen foglalkozott. Az érdeklődés eziránt mind nagyobb lett, különösen a papság körében, ami érthető éppen az emberek belső világával való foglalkozásukból. Az első grafológus-iskola tagjai is leginkább papok voltak. Közülük Flandrin apát emelkedett ki, aki már jelentős eredményeket ért el az írásban kifejeződő jellemvonások felismerésében. Hírnévre azonban tanítványa, Jean Hippolyte Michon abbé tett szert, akitől származik a „grafológia” elnevezés is. Az ő nevéhez fűződik tehát a komoly, tudományos grafológia megalapozása. Majd mind többen foglalkoztak ezzel, akik közül kiemelendő még Crépieux-Jamin neve. A német jellembúvárok között nagy érdeklődés nyilvánult meg a kérdés iránt, s lehet mondani, hogy 1895-től kezdve, amikor Preyer tanár híres műve megjelent, a tudományos grafológia művelésének súlypontja áttolódott Franciaországból Németországba, ahol egész sora támadt a híresebbnél-híresebb grafológiai szakembereknek, akik ezt a kérdést orvosi, kriminológiai és lélektani szempontból dolgozták fel és számos kiváló munkával gazdagították a vonatkozó irodalmat. Mint akik alapvető munkát végeztek, ki kell emelni közülük Busse, Langenbruch, Max Pulver és Klages nevét.

Magyarországon is kialakult a grafológiai szakirodalom s legújabbán már karakterológiai szempontból tárgyalt művekkel is találkozunk.

*

A személyiség és írás közötti összefüggés mind fizikai (fiziológiai), mind pszichikai vonatkozásban kimutatható.

A fizikai sajátságok megnyilvánulását mindenki tapasztalhatja. Úgynevezett nehéz kezű ember (ügyetlen) darabosabban ír, mint egy olyan, aki veleszületett kezűgyességgel rendelkezik. Megfigyelhető ez nehéz testi munkások, finomabb ipar (órás, ékszerész, stb.) végzők és tisztán szellemi munkások írásának összehasonlításánál. — De minden írásban, még az ú. n. kultúráltban is azonnal észrevehető a testi fáradtság, fiziológiai zavarok, betegségek jelei. Ilyen írásokban találunk reszketős, szaggatott, tört vonalakkal, hanyag ékezhelyezéssel, süllyedő sorokkal. Saját írásunkban is megfigyelhetjük, hogy egészen más lendületet mutat írásunk akkor, ha kipihenten, jó hangulatban, életerőnk teljében hoztuk létre, mint amikor fáradtak, letörtek vagyunk.

Mivel azonban az írás szellemi folyamatból jön létre, a pszichikai vonások domborodnak ki benne legfőképpen.

Egy írásképből mindenekelőtt írójának szellemi színvonala tűnik ki. A szellemi életet élő és foglalkozásában is e területen mozgó emberek írása élesen különbözik azokétól, akik materiális életpályákon dolgoznak. Ezért mondjuk azt, hogy valakinek az írása intelligens („kiirt”) vagy nem az. Ez különösen akkor vehető észre, ha az írás összképe, illetve a betűk és kapcsolásaik egyenként nem hordozák magukon az iskolában tanult, sablonos formákat, hanem mind több egyéni vonást tüntetnek föl. A gyorsan gondolkozó, friss értel-

miséggel rendelkező ember írása is gyorsabb s ehhez szükséges, hogy rövidítsen, egyszerűsítsen. Lassú és nehézkes gondolkozású embernél természetesen nem így áll a helyzet, tehát írásában is jobban megmarad a tanult betűformák mellett, vagyis egyéni invenciók hiányoznak belőle. Egy-egy kézírás összértékelésénél mindig döntő jelentőségű a színvonal megállapítása, mert minél emelkedettebb az, annál jobban tompul az előnytelen vonások jelentősége. — Következésképpen gondolkodó ember soha nem fog szakadozottan írni, de éles logikai kapcsolása a folyamatos íráskapcsolásból világosan felismerhető.

Az akaraterő szintén megnyilvánul az írásban is. Mindenki magától is gondolhatja, hogy egész más írásképet mutat egy diktatórikus hajlamú, kolerikus ember írása, mint egy szerény, halk, melankólikusé. Határozott jelleműek írásánál megfigyelhetjük, hogy írásuk vonalai is határozott, karakterisztikus jelleget mutatnak, a sorok iránya egyenes, írássebességük magas, jelentvén az akarati élet energiatelítettségét, cselekvési vágyukat, tevékeny készségüket. Gyöngé, ernyedti akaratú emberek írása erőtlenséget mutat vonalvezetésében, betűformáiban egyaránt. Fegyelmezett és fegyelmezetlen emberek írásainak összehasonlítása a két akarati irány különbözőségét azonnal szemünk elé állítja.

Az érzelmi élet foka szintén megnyilvánul a kézírásban. Főleg az írás szabályosságából, illetve szabálytalanságából vonhatunk le erre vonatkozó döntő következtetéseket. Lelkes, jó hangulatú, érzelmileg telített ember írása felfelé haladó és sok benne a nagyvonalú felső húzások száma. A kedélyes emberek vonalvezetése ú. n. girland formát mutat, míg hűvös, száraz érzelmi világúaké szöges vonásokat. Barátságos, szívet-lelket kitérítő egyének írásainak megfigyelésénél széles betűk használatát látjuk, vagyis az írás törzsvonala nagyobb az átlagnál.

Az érzékies és anyagiás beállítottságú egyén írásában megfigyelhetjük az alsó betűszárak dominálását, melyeknek különböző fokai, variánsai ezen jellemvonásnak mértékét mutatják meg. Aszketikusan élő, az anyagtól magát függetlenítő embernél az alsó húzások egészen leegyszerűsített, nem domináló formában jelentkeznek.

*

Rövid tanulmányunk célja nem grafológiai oktatást adni, hanem csak rámutatni az írás karakterológiai jelentőségére, mint egy megnyilvánulási területre, melyen keresztül emberismeretünket jelentősen növelhetjük, ha ezzel részletesen foglalkozunk. Ezért csak néhány grafológiai szempontra mutatunk rá, melyből látható, milyen vonatkozásokban lehet egy-egy embert írásán keresztül is felismerni.

Ha az írás szellemi színvonala magas, de az írás egyébként lassú ütemű, összeszedettséget, megfontoltságot és megbízhatóságot jelent.

Mesterkélt írók különcködő írásstilizálása feltűnési vágyból származik, mert ezzel az illetők mintegy ki akarnak emelkedni az őket körülvevő környezetből. Sokszor alakoskodó jellemek sajátosága ez.

Az érvényesülni vágyók írásában legtöbbször nagy kezdeti hangsúlyt látunk, amely a mondatok vagy szavak kezdetén álló nagybetűk vagy pedig formájuk miatt hangsúlyozásra különösen alkalmas

más betűknek szembetűnő kiemelésében áll. Ez kifejeződik nagyságban, gazdagabb díszítésben, erős nyomásban, különös szögleteségben stb.

Fősvény ember az írást mindjárt fent kezdi, hogy takarékoskodjék a hellyel, sőt margót is szűket hagy baloldalon, jobbfelé pedig végig kiírja a sorokat. Mert az írásfelület az író számára a világot szimbolizálja s így ebből meglátható, hogyan bánik a világban való térfoglalásnak eszközével, a pénzzel. Tehát a bőkezű nem fog takarékoskodni a papirossal, írása nem lesz a papírfelületen zsúfolt és szűkített.

A rend és izlés iránti érzék szintén megnyilvánul az írás feltektetésén, annak tetszetős, csinos elrendezésében.

Szarkasztikus természeteknél sok éles, töryszerű vonást látunk, különösen az áthúzásokban.

Az önzetlen, nyílt ember írása jobbra futva nyílt betűvégződésben mutatkozik, míg a magabazárt egyéniségnél balra tartva bezáruló képet tüntet fel.

*

Mindezen megállapítások csak annak vázolására szolgálnak, hogy megsejtessék, mennyi összefüggés van az ember írása és jellemadottságai között, mert az írás alakításában, az íráskifejezés tartalmosságában megnyilatkozik a személyiség lényege és belső tartalma.

A régi grafológiai iskolák rendszereket állítottak fel és sablon-szerűleg magyaráltak egy-egy írásformát. A mai törekvés az, hogy egyedileg kell az írást tanulmányozni s írójának jelleméről összképet kell alkotni. A lényeg a kérdésben mindig az, hogy adottságokat, hajlamokat lássunk meg egy-egy írásképből, ami nem jelenti még, hogy az illető olyan is, mert például önfegyelmezéssel sok előnytelen vonást képes az ember magában megrendszabályozni. Nem szabad tehát kaptafa módszerrel vizsgálni az írásokat és megállapításokat tenni.

Állandó és rendszeres megfigyeléssel, a kérdés tanulmányozásával nagy segítséget nyerhetünk ebben az eszközben a lelkek megismeréséhez, megértéséhez.

Felhasznált irodalom: Soltész: Emberismeret az írásból. — Giay: A grafológia tankönyve. — Bíró: Modern grafológia. — L. Meyer: Lehrbuch der Graphologie.

Havass Géza

Grafológizálás

(A grafológia lélektani alapja és a jellemmegismerés bizonyossága.)

Az írás *tudatos mozdulatok eredménye*; de olyan mozdulatoké, amelyekben egy hosszú ösztönös mult is van.

Az ember jelleméből, egyéniségéből az is sokat elárul, ami mozdulataiban van. Járásból, taglejtésből, arcmimikából, testtartás-

ból és mozdulatokból eléggé pontosan rekonstruálható az egész ember belső világa.

A sok próbálkozás, míg az ember-porontyból ember lesz: amíg az ösztönös hadonászásokból beidegzett mozdulatok lesznek, egy élet történetét foglalja magában.

Az ember külső megjelenése nem véletlen eredménye, hanem az egyéni biológiai fejlődés és alkat munkája az egyedi ember felé. Ebben a fejlődésben és kibontakozásban részt kér a vérmérséklet, életerő, esztétikai érzék, a külvilággal szembeni belső reakció, egy szóval mindaz, ami testünk történetéhez tartozik.

Nem is kell nagyon gyakorlott szem, sem pedig különös tehetőség, hogy jellegzetes mozdulatokból következtessünk az egyéniségre. Ismerősünket már messziről felismerjük, amikor csak halványan látjuk körvonalait, mozgása elárulja.

Mozdulatainkban és külső magatartásunkban van valami állandóság, és ha a pillanatnyi kedélyhangulat rajta is hagyja nyomát, mégsem tünteti el az egyéni vonásokat.

Az írás voltaképpen *fénykép mozdulatainkról*. Az egyszeri látással szemben az az előnye, hogy állandóan előttünk van, akárcsak a fénykép. Sok ismétlés változatlanul fekszik előttünk az egyes írások vonásaiban. A jellegzetességek is jobban kitűnnek. Valami állandó összképet ad az írás az emberről, amely maradandóan mutatja be az egyéniséget.

Az írás azonban nemcsak mozdulatok eredménye, hanem *szellemi tevékenység is*. Nemcsak a fizikumról egy fénykép, egy diagramm, hanem szellemi életünk tükré is, amely nemcsak a jelenlegi állapotunknak hű mása, hanem egész belső fejlődésünknek is a története. Az első ákom-bákomtól hosszú az út a kiírt írásig, egész multunk, a belső történések nagyobb mozzanatai mint valami életrajzban jelennek meg előttünk.

A fantázia élénksége és gazdagsága, az értelmi munka ébersége és világossága, az akarat ereje és állhatatossága, a kedélyvilág változékonysága vagy kiegyensúlyozottsága rajzolódik le a papírra rótt soraink nyomán.

Az írás tehát elárulója a fizikai erőnek, a vérmérsékletnek, szellemi adottságainknak és egy kicsit egész multunknak.

A grafológiai következtetések *szolid alapja* ugyanaz, ami általában az ember külső magatartásából vont következtetéseké; ugyanúgy és ugyanannyit árul el írásban önmagáról az ember, mint egyénisége más külső megnyilatkozásaiban (járás, beszéd, modor stb.) és szellemi életének külső produktumaiban (asszociációk, életszemlélet, célok és akarások, tervek, gondolkodó készség stb.).

A grafológia története és részleges jelenségei után kissé *rendszerezünk* azokat az *általános szempontokat*, amelyeket a grafológus szem előtt tart egy írás elemzésénél. Az áttekinthetőség kedvéért először táblázatban foglaljuk össze ezeket és utána szükség szerint magyarázzuk az egyes pontokat.

Szempontok:	Az írás sajátsága:	Az írásnak megfelelő jellemző tulajdonságok:	Általános megjegyzések:
1. Az írás nivója	magas nivó alacsony nivó	eredeti ember önállótlan, sablonos	Ez a legfontosabb megállapítás és kiindulópont!
2. szabályos, szabálytalan írás	magas nivó esetén alacsony nivónál magas nivójú alacsony nivónál	akarat-ember kedélyszegény szenvedélyes, heves ösztonélet	Általában az érzelmi élet elárulója.
3. ritmikus aritmikus	magasnivójú alacsony nivó magas nivó alacsony nivó	belső mélység, gazdagság lusta az apátiáig érzékeny lélek belső tartalom hiánya	Tendencia a külsőre.
4. gyors lassú írás	magas nivó alacsony nivó magas nivó alacsony nivó	aktív ember féktelen, meggondolatlan flegma, passzív ember lusta, apatikus	Az egyéni élet intenzivitása jut itt kifejezésre.
5. nagy írás kis írás	szabályos írás szabálytalan írás magas nivó alacsony nivó	intenzív akarati élet erős ösztonélet megfontolt, józan, számító kicsinyes, korlátolt	A belső kiélése, kifelévaló megnyilvánulása.
6. széles írás szűk írás	magas nivó alacsony nivó	ambíciózus (felületes) önuralom kimért, bizalmatlan	Az ember állásfoglalása a világgal szemben.
7. erős nyomás gyenge nyomás	szabályos írásnál szabálytalan „ sebes írásnál alacsony nivójú	intenzív akarati élet heves ösztonélet aktív ember határozatlan, gyenge akaratu	A fizikumról árul el valamit.
8. hajlásszög: jobbradülő álló írás balradülő változó szög	sebes írásnál alacsony nivó kiegyensúlyozott igen ritkán legtöbbször (női írásban) általában dült írásban	szenvedélyes, fanatikus szalmaláng ember szentimentális ész embere, fontolgtató aszкета, önfegyelem színészkedő, képmutató kiegyensúlyozatlan belső küzdelem képe	Az érzelmi élet megnyilvánulásai.
9. vonalvezetés: fonalas girlandos árkados szöges változó vezetésű írás kombinációk	magas nivó alacsony nivó magas nivó alacsony nivó fesztes girland szöggel: magas nivó alacsony nivó magas nivó alacsony nivó szög és girland szög és árkád	alkalmazkodó túlteszi magát minden altruista határozatlan, ellankad a legetikusabb kombináció jó ízlés nem-szociális akarati hajthatatlanság sokoldalú jellemtelen kedvező írás kőszívű, kérlelhetetlen	Mindíg: határozatlan, kiszámíthatatlan. Szellemi régiók felé mutat. Mindíg: nem következetes egyén (hangulat).

Szempontok:	Az írás sajátága:	Az írásnak megfelelő jellemző tulajdonságok:	Általános megjegyzések:
10. szárkülönbözet: csekély nagy	magas nivó alacsony nivó csökkent önbizal- mú egyénnél: nagyobb felsőszár alsó nagyobb	nagy önbizalom indolens, flegma elégedetlen idealizmus nehézkés, materialista	Az ösztlönélet kifejezői.
11. írástartalom: gazdag forma egyszerű forma	magas nivó alacsony nivó cikornyás hanyag írásnál	társadalmi formák respektálása szegényes lelki élet fontoskodó, hiú izléses, rendes ember lompos, lelkiismeretlen	Szellemi életről.
12. elrendezés: nagy köz kis köz	jó elrendezésnél kusza elrendezés növekvő sorköz	világos fejű ember világosság hiánya önállótlan belemelegszik a munkába	A sorvezetés a pillanatnyi han- gulatot adja vissza.

Egy kis összevetés után úgy találjuk, hogy több szempont mint-ha magától értetődnek, csak nem gondoltunk rá. A nyomás az írás-ban pl. éppúgy elárulja az egyént, mint a heves kézzsoritás vagy kézrázás.

A fontossági szempontok, amelyek szerint megítélendő az írás és az író, kb. megfelel a számőzésnek.

A nivó, ez a legfontosabb szempont, nem határozható meg, csak körülírható. A nivó a jó és rossz írást jelenti. Jó írás és így magas nivójú az eredeti, átélt írás, nem iskolaszerű. Ritmikus, világosan elosztott, arányos írás, kedvező írás. Az önállótlan, sablonos, iskolaszerű alacsony nivójú. Természetesen ügyelnünk kell az írás-készésre. A képzettség jele a célszerű leegyszerősítések.

Szabályos írás, hol az írás alapvonalai (amit lefelé húzunk, amit kezdőfokon vastagon írunk) egyenlőek.

A ritmus harmóniát jelent: egyenletes elosztás, töretlen vezetés, nincsenek nagy kiugrások, eltérések.

Az írás sebességét a hajlékonyságból, karcsúságból, ékezetek elhelyezéséből lehet megítélni.

A széles, erős nyomású és valamire dülő írás értelme magától adódik.

A vonalvezetést az m, n, u betűknél figyelhetjük meg leginkább. Ezzel aztán kb. minden lényegest el is mondottunk.

A *szisztemikus grafológizálásnál* a következőkre kell ügyelnünk:

Az első és általános szempont szerint kell megítélnünk az egész írást. A részletjelenségek könnyen félrevezetnek. Természetes, ha több szempont található, akkor ezeknek a valószínűsége nagyobb.

Legideálisabb grafológizálási objektum: hegyes tollal írt (meglátszik a nyomás és mázoltóság) egy ívoldalnyi mennyiség. Általában a fogalmazványok jobban elárulják az egyéniséget, mert mesterkétlen.

Ellentétes megítélések is adódnak elő a különböző szempontok szerint. Ekkor a fontosabb a döntőbb; vagy az, amely többször ismétlődik.

Az írásból adódó ítéletek bizonyossága felér a statisztikai törvényszerűségek bizonyosságával, hisz így, ezen az alapon fejlődik a grafológia tudománnyá. Ha az összkép helyes, akkor kis gyakorlattal kétharmada biztosnak vehető. Általában egy jobb grafológus nagyon ügyel arra, hogy nagyon a részletekbe ne menjen, különösen ha ki is mondja véleményét. Ilyenkor persze a laikusok csodálkoznak, hogy 100 %-ra eltalálta. Azt se felejtsük el, ha egy lélektanban járatlan egyén önmagáról egy többértelmezésű szöveget kap (amolyan: *reginam occidere...*), akkor mindig arra gondol, ami benne van és találónak fogadja el a grafológiát. A „jóslások” persze csak annyiban fogadhatók el, amennyiben valakinek a természetét ismerve, megmondhatom az életsorsát. Ez azonban igen kétes dolog, de ezzel keresik meg — éspedig igen szépen — az időnkint megjelenő „grafológusok” a kenyerüket.

Az igazi grafológus nem mesterember, intuícióval dolgozik. Az íráselemzés is olyan tehetség, mint pl. a megfigyelőképesség, művészi érzék . . .

Mindenki viheti itt valamire, akinek egy kis szeme van. Csak a kezdet-kezdetén vagyunk még ma a grafológiának, tág tere van az érvényesülésnek. A kezdő munkáját megkönnyíti, ha más támpontja is van az íráselemzésnél, ha ismert írást elemez és így kísérletezik.

Érdemes egy kicsit foglalkozni vele, mert lehetőséget nyújt arra, hogy ezen a címen (tréfásan és fájdalommentesen) megmondhatjuk azokat a közlendő kényes dolgokat, amelyekre nem találunk formát.

P. Laskay Antal S. J.

Pasztorális aszketika

Van is ilyen, meg nincs is. Pedig kell egy kódex, kodifikált aszketika a lelkipásztorkodással foglalkozó papság számára. Ilyen címen nem olvastam még könyvet s szívesen venném, ha valaki felhívná figyelmemet ilyenre. De részletekben természetesen volt és van is ilyen! Van általános aszketika, akárhány, világiak s persze egyháziak részére is. A benne foglalt, Szentírásból és egyházi tanításból összegyűjtött keresztény életszabályokat vajjon hányan tartják meg, legalább jórészen? Vannak külön, egészen részletes aszketikák, melyeknek megvalósítására pl. csak a kontemplatív életet élők, szerzetesek képesek. Kell végül speciális aszketika az egyes foglalkozási ágaknak. Címekre nem emlékszem, de vannak ilyenek is. Lelki gyakorlatokban, előadásokon szoktak lelkivezetők és szónokok kitérni ilyenekre, legalább per tangentem. A papságnak is kellene különleges aszketikai szabályok. Ilyeneket minden becsületesebb ember kialakíthat magának. De jó, ha kodifikálva vannak.

Most beszéljünk a papság zömét alkotó világi lelkipásztor-papság aszketikai szabályairól.

Talán nagyjából meg is van minden, csak szétszórva. Össze

kellene szedni. Van az általam ismert lelki könyvek közül néhány ilyen pasztorális-aszketika-féle. Egyik igen jó lelkiismeretvizsgálati kérdés-formákban fogalmazott latin könyv: *Examen ad usum Cleri*. Manrézában, lelkigyakorlaton alapos pasztorális lelkiismeretvizsgálatot tarthattunk ez alapon. Bár csak futólag, mert az alapvető lelkigyakorlatos témáknál kellett maradni lényegileg; a Manrézában pl. Szent Ignác szerint. Ilyenek még: Minden papnak saját szemináriumi *lelki jegyzetei, a spirituális punkták*, s ahol a tantervbe van véve, az *aszketika és karakterológia*; — *Noldin: De praeceptis clericorum*-ban hoz egy kis részt a kódex alapján, de csak töredék ez a nagy, kerek pasztorális élethez! Mégis érdemes átélmélni többször. Ha jobban megfontoljuk, tudjuk, hogy a könyvtár mely könyveihez nyúljunk ez irányban. Igen épületes a *pap-szentek életrajza*, esetleg a közismert *Schütz-kötetek alapján*. A negyedik kötet végén van egy összeállítás, mely külön veszi az apostolokat, tanítványokat, majd remetét, szerzeteseket, egyházi írókat, pápákat, püspököket, hittérítőket, végül a vége felé a papokat is. Itt azután van alkalom a pasztorális aszketika életté varázsolt szabályait tanulmányozni, esetleg összeszedni. Van bennük: admiranda et imitanda.

Az *Egyházi Lapok* régi és mai szerkesztésében sok hasznos útmutatást adnak.

A PAPI LELKISÉG igen szép és értékes dolgot tud nyújtani e téren.

E kiadványsorozat s minden más hasonló kiadvány a pasztorális élet munkásainak nagyszerű szabálygyűjteménye. Átolvasás után kiszűrhetjük belőle a leginkább nekünk valókat.

A pasztorális munka kiért van? A hívekért! Ne *kérdezzük meg tehát az érdekelt híveket?* Hiszen az ő „bőrükre” megy a pasztorális aszketikát betartó vagy be nem tartó papság munkája. Igen, nagyszerű szabályzatot tudnának írni ők egy papnak, főleg saját plébániájuk papjainak. De csak az aláztos papok, vagyis az igazságba szerelmes papok tudnak ilyenekből okulni. A kevélyek sértődötten visszautasítanak minden „illetéktelen beleszólást belső ügyeikbe” s még az egyházközségi gyűlésen is hivatkoznak az EK. Szab. 58. §-ára: „Hitelvi, egyházfegyelmi-kormányzati ügyek, templomvagyon és nem egyházközségi javadalmak, a lelkipásztorokodás, valamint az istentisztelet ügyei nem tartoznak a képviselőtestület hatáskörébe.” Ugyanezt kimondja a tanácsra a 65. §. Megvannak ennek a jól kidolgozott előnyei. Mégis kérdelem, van-e arra valamilyen §, hogy a hívek teljesen kizárandók, még jóakarató hozzászólás formájában is az egyházi ügyek nem kormányzati és fegyelmi, hanem nagyjából a többi részéből? Igen, a napi áldozók és AC-ba beszervezett hívek, az ú. n. agyonpasztorált hívek tudnának sok mindent mondani. Csak attól lehet tartani, hogy éppen ezeknek nem felelne meg akármilyen pap, ki az aszkézist már csak hírből ismeri! Vagy talán egyszerű lélekkel a főpásztortól egy „szedett-vedett papot” kérnek, mert hát ők szegények, s nem telik fizetni egy értékesebbet? (Mint ahogy hallja többször az ember e történetet vagy élcet.) Talán inkább a „legrosszabbakat” vagy legalább is nem a legjobbakat kérnének meg, akik csak az ő általuk megfogalmazott feltételek betartására hajlandók reagálni papjuk bármely pasztorális munkájára. Leszámítva a

tényleg éretlen és komolytalan kritikát vagy rosszakaratot, sokban, talán túlnyomó többségben helyes dolgot mondanának. Általános érvényű pasztorális szabályok lennének ezek, de fűszerezve volnának papjuk hibáinak feltárásával. Emlékszem, kispap koromban, V.-éven arra határoztuk el magunkat, hogy írásbeli kritika formájában tárja fel mindenki osztálytársai hibáit. Meg is tettük. Nagyon gyümölcsöző volt!

S vajjon igazság-e az, hogy legnagyobb, legelkeseredettebb ellenségeink hideg politikából hízelegve kendőznék hibáinkat: csak-hogy minél nagyobb kárára legyünk az általuk gyűlölt Egyháznak!? Sőt, lovat adnának a hibásan dolgozó pap alá.

Csak egy alkalmas formát és lehetőséget kellene találni a konstruktív kritika kifejezésének. Haladás volna ez egy kissé demokratikusabb egyházi élet felé. Megtörtént próbálkozások: milyen könyvet szeretnek leginkább olvasni; miről szeretnének prédikációt, előadást hallani; templomban, egyházközségben kihirdetni, hogy bárki-nek bármilyen egyházi dologra vonatkozó megjegyzése van, személyesen tegye meg a plébánián.

Megemlíthető még az is, hogy *Migne nagy Patrológiájá*-nak indexében sok utalás van az *egyházatyák, írók és pápai írások, körlevelek* (bocsánat a rossz terminológiáért) papságra vonatkozó részeire. Gyönyörű idézetek és szabálykomplexum van ott! Végül közismert, hogy minden *teológiai szakirányú tankönyvben van* — sajnos elég kevés — *utalás a pasztorális aszkézisre*. Ilyenek találhatóak pl. a szónok, hitoktató, gyóntató kellékeinek felsorolásánál.

E néhány gondolat csak futólagos belekapást jelent ide és oda, nem taxatív felsorolást. Keressünk, kutassunk, gondolkozzunk, elmélkedjünk, alázatosan valljuk meg pasztorális hibáinkat s tegyünk jó feltételeket. Ha csak a fent említett dolgokat keressük ki *isméltésként, lelkiolvasmányként* vagy ami még jobb, folytatólagos *elmélkedési anyagként*, meglevő és legtöbbször porosodó teológiai tankönyveinkből: egész évré szóló gondolkozási és teendő-anyagot kapunk s évfordulóra kezdhetjük előlről. Hogy egy szép, kevésbé ismert pap példájával fejezzük be, Szent Pacificusról olvassuk: „Egész lélekkel állt a munkába s rengeteg nehézség dacára is nagy eredményeket ért el. Nem sajnálta a fáradságot... mindig igyekezett tökéletesen elvégezni épp azt, ami eléje volt adva.” Nekünk is ez a főprogramunk! Ma is!

S más nem lehet célunk.

Dr. Farkas Lajos

Kegyelmi egység

Isten országának békéje.

Szent Ágoston békerendszerének, ennek az égbe vezető Jákoblétrájának, legfelső fokán ott áll Isten országának diadalkapuja a felirattal: Pax vitae aeternae et vita aeterna in pace. Ez a választottak reményeinek tárgya, a küzdő Istenországának végső célja. Ezen a kapun át csak azok vonulhatnak, qui legitime certaverint, akik szabályszerűen küzdöttek. Miben áll ez a végső béke és kik harcolnak szabályszerűen?

Isten országának békéje az egyházatya meghatározása szerint a „legrendezettebb és legegységesebb társaság Isten és egymásnak Istenben való élvezetére”. Élvezzük az Istent. Esszük Őt, isszuk Őt, csodáljuk Őt, öleljük Őt. És csak ez az élvezet szerezhethet számunkra békét az egész örökkévalóságon át. Minden más Istenen kívül arra való, hogy bennünket Isten élvezetére segítsen. Az ember sem kivétel. Azonban az ember Isten képmása s ebben a képben élvezhetjük magát az Istent.

A keresztyén tanításról írt művében Szent Ágoston részletesen kifejti az élvezet és a használat különbségének tanát. „Élvezni annyi, mint valamely dologhoz szeretettel hozzátapadni önmagáért.” (1. kv. 9. fej.) Önmagáért csak Istent szabad szeretnünk, vagyis az Isten által számunkra tartogatott isteni javakat. „A többieket pedig használnunk kell, hogy amazok élvezetére eljuthassunk.” (1. kv. 20. fej.) Mármost a szeretet parancsa önmagunk és felebarátunk szeretetét is parancsolja. Szeretnünk pedig csak olyasvalamit lehet, ami élvezetet okoz. Viszont élveznünk nem szabad mást, mint a végső célunkat. Mi tehát itt a megoldás? Az, hogy önmagunkban is, másokban is csak azt szabad és kell szeretnünk, ami Istenre vonatkozik. „Midőn pedig az embert Istenben élvezed, akkor inkább élvezed az Istent, mint az embert. Mert élvezed, ki téged boldoggá tesz... Ezért szólt Pál Filemonhoz: „Úgy van, atyámfia! Én most élvezni akarlak az Úrban — Ego te fruor in Domino (Filem. 20.). Ha nem tette volna hozzá e szavakat „az Úrban” és csak annyit mondott volna „élvezni akarlak”, akkor beléje vetette volna boldogságának reményét... Ezt azonban nem teheted mással, csupán ama Háromsággal, vagyis a legfőbb és változatlan Jósággal.” (1. kv. 33. fej.)

A szabályszerű küzdelem pedig éppen a szeretetnek ebben a helyes rendjében van. Szabályszerűen küzd, akinek jól rendezett szeretete van. „Az ilyen nem fogja szeretni, amit nem szabad szeretnie és szeretni fogja, amit szeretnie kell. Nem szereti jobban, amit kevésbé szabad szeretnie. Nem fogja egyenlő mértékben szeretni, ami kevesebb vagy több szeretetet kíván. Nem szereti inkább vagy ke-

vésbbé, amit egyenlőképen szeretni tartozik. Minden bűnöst, amennyiben bűnös, ki kell zárunk a szeretetből és minden embert, amennyiben ember, szeretnünk kell Isten kedvéért — Istent pedig önmagáért kell szeretnünk.” (1. kv. 26. fej.)

A szeretet rendjéből következik az is, hogy akik közelebb vannak Istenhez, azokat jobban kell szeretnünk. S ez az egyedüli helyes mértéke a szeretetnek. Ezért a keresztényeket általában véve jobban kell szeretnünk, mint a nem-keresztényeket, mert Krisztus titokzatos testének tagjai. A katolikusokat jobban kell szeretnünk, mint a nem katolikusokat, mert megőrizték Krisztus testének egységét. A papi vagy szerzetesi renden lévőköt jobban kell szeretnünk, mint általában a híveket, mert közelebb állanak az isteni Főhöz. Mindez csak általánosságban érvényes, mert egyenkint tekintve mindig több szeretetet érdemel az, akiről biztosan tudjuk, hogy a kegyelem állapotában van, mintsem a Krisztushoz közel álló Júdás.

Az itt következő fejtegetésekben a papi és szerzetesi egységen belül éppen a kegyelmi egységet akarjuk áttekinteni. Éspedig nem annyira dogmatikai, mint inkább gyakorlati oldalról. *A kegyelmi emberek közössége, a kegyelem talaján.* Ez az a papi és szerzetesi egység, mely egyedül lehet termékeny csirája a clunyi mozgalomhoz hasonló kegyelmi áradásnak. Ennek az egységnek kell a „legegyetértőbb és legrendezettebb társaság” fogalmát az Egyházon belül leginkább megközelítenie, ha előfutára akar lenni az örök isteni békének. Ez a „Szentlelkes egység”, amint látni fogjuk, nem akarja fölbontani a szerzetek és a papság egyházzjogi kereteit, hanem megerősíteni. Azt akarja, hogy mindegyik a maga sajátos kegyelmi forrásaiból merítsen és különös, Istentől eredő hivatását teljesítse akkor, mikor a többivel kegyelmi közösségben, Krisztusban egyesül s egyik a másikban keresi a Szentháromság Egy Isten élvezetét.

A kegyelmek különbözősége és egysége.

Ha nagyon le akarnánk egyszerűsíteni a kérdést, azt mondhatnánk, hogy a kegyelmek egysége a megszentelő kegyelemben van, sokfélesége a segítő kegyelmekben. Ámde tudjuk, hogy a megszentelő kegyelemmel szorosan kapcsolódnak a Szentlélek ajándékai és az isteni erények, a segítő kegyelmekben pedig legalább két kiemelkedő csoportot különböztethetünk meg, t. i. az értelmet megvilágosító és az akaratot indító sugalmazásokat. Az utóbbiak közé számítanak a régi lélektan értelmében az érzelmi vigasztalások is. Miért is a mai lélektan alapján a kegyelmeknek három osztályát is felállíthatjuk: az értelem, akarat és az érzelem hármias lelki tevékenységének megfelelően, a szerint, hogy melyiknek természetfeletti síkra való emelését szolgálják. Így az értelem tökéletesítésén dolgoznak a kegyelmi tevékenységek közül a megvilágosítások, kegyelmi készségek oldaláról a Szentlélek ajándékai. A szorosan vett akaratot a segítő kegyelem sugalmazásai és az isteni erények; az érzelem s vele a lélek egészének felemelésén az érzelmi vigasztalások és szorosan vett megszentelő kegyelem. Természetesen még így is túlságosan egyszerű a séma a valóság gazdag tartalmához képest, hisz nem szólnunk a szentségi kegyelmekről, a hivatás kegyelméről, a nyolc boldogságról. Ezeket bizonyos megfontolások alapján a harmadik cso-

portba osztjuk be. Az első csoportba sorozzuk a különböző misztikus imabeli kegyelmeket, a másodikba a csodatevő erőt stb. Így a nélkül, hogy ennek a felosztásnak helyességét vitatni akarnánk, van áttekintő vázlatunk a kegyelem rengetegének felmérésére.

Szent Pál különösen két helyen szól behatóan a kegyelmek harmonikus egységéről. Egyik hely a korintusiakhoz írt első levél tizenkettedik fejezete. „A kegyelmek ugyan különfélék, de ugyanaz a Lélek. És a szolgálatok is különfélék, de ugyanaz az Úr. És az erőnyilvánulások is különfélék, de ugyanaz az Isten, ki mindezt mindenben cselekszi.” (I Kor. 12, 4—5.) A felosztás nagyjából megfelel hármas besztásunknak. A kegyelmek úgylátszik itt elsősorban a Szentlélek ajándékai, az erőnyilvánulások, csodajelek az akaratérő természetfeletti kiegészítői, a szolgálatok hivatásbeli kegyelmek.

„Egyiknek ugyan bölcsesség beszéde adatik a Lélek által, a másikonak meg tudomány beszéde ugyanazon Lélek szerint.” (I Kor. 12, 8.) Ezek az értelmet tökéletesítő kegyelmek. „Ennek hit ugyanabban a Lélekben; annak gyógyítások adománya ugyanazon egy Lélek által; ennek csodatevő hatalom, annak prófétálás, ennek a szellemek megítélése, annak nyelvek nemei, amannak beszédek értelmezése.” (I Kor. 12, 9—10.) Részben az akaratot, részben az értelmet tökéletesítő adományok.

„Mindezeket pedig egy és ugyanazon Lélek műveli, kinek-kinek úgy adván részt, ahogy akarja. Mert amint a test egy, bár sok tagja van, a testnek pedig minden tagja, bár sok, mégis egy test, úgy van Krisztus is. Ugyanis mi mindnyájan egy Lélekkel itattattunk.” (I Kor. 12, 11—13.)

A kegyelmi egységet tehát Szent Pál a Szentlélekben és Krisztus titokzatos testében jelöli meg. Éspedig nemcsak az értelmi és akarat, hanem az állapotbeli kegyelmek egységét is az Egyházban látja. „Ti pedig Krisztus teste vagytok, és egyenkint tagjai. Éspedig némelyeket az Isten az Egyházban először apostolokká tett, másodsor prófétákká, harmadszor tanítókká, azután némelyeknek csodatevő erőt adott, továbbá gyógyítás adományát, segélynyújtásokat, kormányzást, nyelvek nemeit, beszédek értelmezését.” (I Kor. 12, 27—28.) Ezután következik a tizenharmadik fejezetben a szeretet gyönyörű himnusza, melyet minden lelki adomány fölé emel. Majd a következő fejezetben tanácsokat ad a karizmák használatára, hogy rend legyen az Egyházban. „Mert az Isten nem a zűrzavarnak az Istene, hanem a békességé.” (I Kor. 14, 33.)

Ennek a gondolatmenetnek mintegy folytatása az efezusiakhoz írt levél negyedik fejezete. „Igyekeztek megtartani az egyetértést a béke kötelékével. Egy test és egy lélek, amiképp hivatástok egy reménységre szól. Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség. Egy az Isten és mindenknek Atyja, aki mindenkfölött, mindenben és mindnyájunkban vagyon. A kegyelmet azonban mindegyikünk Krisztus ajándékozásának mértéke szerint kapta... És ő maga megtett némelyeket apostoloknak, némelyeket pedig prófétáknak, másokat meg evangélistáknak, másokat pedig pásztoroknak és tanítóknak, hogy alkalmassá tegye a szenteket a szolgálat munkájára Krisztus testének kiépítése végett.” (Ef. 4, 3—7. 11—12.)

Mi felel meg napjainkban jobban a Szentlélek által kiosztott hivataloknak, mint a különböző papi és szerzetesi hivatások? Ő tett meg egyeseket apostolkodó szerzetrend tagjainak, másokat a próféták lelkiségét követő rendbe hívott; némelyeket evangelistákká, az Egyház írástudóivá, másokat lelkipásztorokká, hittanárokká tett vagy tanítórendbe szőlított. A karizmák pedig a különböző lelki irányokat jelzik. Egyeseknek a bölcsesség, tudomány, értelem s a Szentlélek egyéb adományai adatnak, másoknak hit, egyéb isteni és beléöntött erkölcsi erények.

Istenben és az Egyházban való egységünk tudata ma is él bennünk, legalább is a dogmatikai hit, azonban a morális, gyakorlati átélés és értékesítés terén már több hiány mutatkozik. Hol van a szerepeknek az az éles elosztása, amit Szent Pál követel? „Ha az egész test szem: hol a hallás? ha az egész hallás: hol a szaglás? Márpedig Isten helyezte el a tagokat, mindegyiket a testben, amint akarta. Ha mindnyájan egy tag volnának, hol volna a test? Márpedig sok ugyan a tag, de egy a test.” (I Kor. 12, 17—20.) Ma gyakran tapasztalhatunk olyan jelenségeket, mintha egy-egy tag akarná átvenni a másik vagy akár az egész test szerepét. Innen van szolgálataink gyengesége. Ma, midőn a szellemi, sőt technikai téren is mindinkább hódít a specializálódás, a természetfelettiekben sem maradhatunk polihisztorok, hanem meg kell osztanunk a szerepeket. „Nem mondhatja ezért a szem a kéznek: Nincs rád szükségem; vagy pedig a fő a lábaknak: Nincs rátok szükségem; sőt amelyek a test gyöngébb tagjainak látszanak, sokkal inkább szükségesek; és amelyeket a test kevésbé nemes tagjainak tartunk, azokat nagyobb tisztelességgel vesszük körül.” (I Kor. 12, 21—22.)

Nem feladatunk itt egyes konkrét bajokra rámutatnunk, elég ha általában felpanaszoljuk, hogy a test részeihez hasonló munkamegosztás és összeműködés a különböző szerzetek egymásközi és a világi papsághoz való viszonyában, sajnos, mind a mai napig nem fejlődött ki. Még csak annyira sem jutottunk, hogy egymás hivatásbeli és lelkiségi alapvonásait s a kinek-kinek juttatott kegyelmeket megismertük, elismertük volna és nagyra értékelnénk; nemhogy a szerepeket egymásközt elosztanánk, egymást kölcsönösen és tervszerűen támogatnánk az egész test javára.

A papi egység feladata volna a helyes, a különböző hivatások kegyelmi adottságainak megfelelő munkamegosztás kiépítése. Az új Cluny eszménye kegyelmi téren nem akarja az uniformizálódást jelenteni, hogy minden szerzet ugyanazt csinálja, ugyanúgy járjon el. Nem egyformaságra van szükség, hanem harmóniára. Nincs szomorúbb jelenség, mint ha egy szerzetes azokat a kegyelmeket ócsárolja, amelyeket a Szentlélek éppen az ő rendjének adott. De nem sokkal kevésbé szomorú az sem, ha a másik rendnek juttatott kegyelmeket becsméreli. Mindenképen vétkezik a Szentlélek és Krisztus titokzatos teste ellen. Egyik tag se mondja a szemnek: nincs szükség rád, nincs szükségünk szemlélődő rendre, se a kéznek: nincs szükség cselekvő szervezetre, se a fejnek: nincs szükség pápára, püspökökre, világi papságra. Lehetséges, hogy valamely szerv megbetegszik. Akkor sem mondhatjuk a farizeusokkal: „Mi közünk hozzá, te lássad!” Hanem segítségére kell lennünk mindnyá-

junknak. Ha pedig valamelyik nagy megbecsülésben részesül, az nem fájhat a többinek, hisz egy testet alkotnak vele. „Ha tehát az egyik tag szenved valamit, együtt szenved vele valamennyi tag; vagy ha az egyik tag megdicsőül, együtt örvendezik vele valamennyi tag.” (I Kor. 12, 26.)

Minden egyházi szolgálat csak akkor tehet nagyot az egész Krisztus-test érdekében, ha a neki juttatott kegyelmeket ápolja. Mert nem mondhatja a szem azt, hogy: én a kéz szerepét akarom betölteni, sem a kéz, hogy: én a fejét akarom pótolni. Így a hivatások közül is a szemlélődő ne akarja az apostolkodó helyét betölteni és fordítva. Csak így tud kialakulni az egészséges összmunka. Régi szállóige, hogy minden szerzet a saját hivatásának jó betöltésére kap elsősorban kegyelmeket. A fejnek pedig az a szerepe, hogy mindezt mérlegelje és minden szervet saját hivatásának teljesítésére alkalmazzon.

(Folytatjuk.)

Kerkai György S. J.

A papi összetartás és lelkiesség nagy oszlopa (IV.)

A würzburgi papnevelő-intézetben.

Schönborn János Fülöp gróf, mainzi érsek és választófejedelem, egyúttal würzburgi püspök és Frankónia hercege, 1653-ban Regensburgba, a birodalmi gyűlésre utazott. Útközben felborult a hintaja és eltört a karja, orvosai tanácsára tehát a salzburgi fejedelemséghez tartozó, már akkor is igen híres Gastein-fürdőben keresett gyógyulást. Felépülése után Lichtenstein Károly grófnak, a salzburgi káptalan dékánjának társaságában, fényesen diszített hajón tért vissza a Salzach folyón. Útközben a papnevelésről társalgot kisérőjével, s így Holzhauser intézményére terelődött a beszéd, amelyről Lichtenstein gróf csak jót és dicséretet tudott mondani.

Estefelé Tittmoningba értek és ott kikötöttek, mert az egyházi választófejedelem annak várában kívánta az éjtszakát tölteni. A parton a fejedelmet majdnem a város egész lakossága fogadta, a templom előtt pedig a papság hódolatát mutatta be. Midőn a fejedelem megtudta, hogy azok a papok Holzhauser társulatának a tagjai, nagyon kívánt e társulatról bővebbet megtudni. Ezért Lichtenstein a társaskáptalani egyház dékánját, Siberer Lénártot meghívta a várba. A fejedelem igen barátságosan fogadta a dékánt, kérdezősködött tőle az intézmény külső-belső berendezése, a tagok száma és életmódja után. Kijelentette, hogy mindez megnyerte tetszését, de szeretne róla írásbeli vázlatot kapni. Siberer rögtön tudósította erről Holzhausert, ez pedig Isten ujját látván a fejedelem kívánságában, Rottmayer társaságában haladéktalanul Regensburgba hozzá utazott. A fejedelem kegyesen fogadta őt és behatóan érdeklődött intézménye iránt. Holzhauser oly lelkesen és akkora nyomatékkal adott a fejedelemnek felvilágosítást, hogy már az első találkozásuk alkal-

mával is tökéletesen megnyerte a jóindulatát. A fejedelem gyakran szíve mélyéből felsóhajtott Holzhauser fejtegetései alatt; midőn pedig az apostoli férfiú a papság romlottságáról beszélt, az érsek felkiáltott: „Titeket a mindenható Isten küldött hozzám. Sokat hánytorgattam elmémben ezt a dolgot, de nem tudtam embert találni, aki nekem segítő kart nyujtana és az ügyet intézné.” Aztán megkérdezte a tiszteletreméltó papot, elvállalná-e a würzburgi papnevelő-intézet vezetését, hogy a jövő papi nemzedéket a maga társulata szellemében nevelje. Holzhauser háromnapos megfontolási időt kért, utána pedig elfogadta az ajánlatot. Három papját küldte egyelőre a würzburgi papnevelő-intézetbe azzal a szándékkal, hogy később, ha majd Tirolban és Tittmoningban elintézte az ügyeit s püspökétől megkapja az elbocsátását, maga is követi őket Würzburgba.

A közben a mainzi érsek, mint afféle bölcs férfiú, még behatóbban igyekezett Holzhauser intézményét megismerni. Ingolstadtba küldötte tehát meghitt emberét, Nihusius Bertoldot, a későbbi erfurti segédpüspököt, hogy Holzhauser ottani alapítását, a Bartholomaeum-szemináriumot gondosan megtekintse és róla jelentést tegyen. Ez a jelentés annyira kedvezett Holzhauser intézményének, hogy a fejedelem alig tudta az apostoli férfiú jövetelét megvárni. Mivel pedig Holzhauser kénytelen volt betegsége miatt elutazását halogatni, az érsek sajátkezű levelében kifejezte, mennyire szomorkodik Holzhausernek betegségén és mennyire kívánczik jövelele után. Levelét e szavakkal fejezte be: „Ezeket az írja neked, aki téged szívéből kedvel.” Mihelyt Holzhauser csak némileg is visszanyerte egészségét, sietett az annyira jóindulatú érsek kívánságának eleget tenni. Úgy látszik azonban, hogy a würzburgi papnevelő-intézetet csak addig kormányozta, míg ez az első nehézségeken túl volt. Ugyanis az érsek őt nemsokára az eljövetele után (1655) bingeni plébánosná és esperessé nevezte ki.

A rajnavidéki Bingen új esperes-plébánosa.

A rajnamenti Bingen városát (1632—1648) majd a svéd, majd a császári hadsereg foglalta el. Képzeltető, hogy a város a harmincéves háborúnak e szakában igen sokat szenvedett. Legszebb épületeit tűz hamvasztotta el, egykor gazdag polgárai a tűzvész és hadisarcok következtében koldusbotra jutottak, a katonaság zabolatlansága pedig az erkölcsöket fenyegette veszéllyel. Siralmasan jellemzi az akkori állapotokat a város egyidejű képén olvasható felirat.

Mint az egész vidék lelkipásztorai, úgy Kalb Jakab, Bingen akkori plébánosa is (1613—1652) menekülni volt kénytelen a svédok elől, de neki kivételképen rövid idő múlva sikerült híveihez visszatérnie, míg a környék többi plébániája a maga lelkipásztora nélkül maradt. A buzgó Kalb plébános azonban erejéhez képest pótolta hiányukat: amennyire tehette, az egész vidék lelki szükségleteiről gondoskodott. Bingeni hívei egyébként nem tántorodtak meg hitükben, sőt 1640-ben, amikor a veszély legnagyobb mértékét öltött, a város szenátusa örök időkre azt a körmenetet fogadta, amelyet ott a legújabb időkig Nagyboldogasszony ünnepén évenként megtartanak. Azonban a város, manapság kerületi székhely, abban a korban nem-

csak elszegényedett, hanem lakosságának jórészét is elvesztette, amennyiben alig lakott benne több 2000 léleknél.

Idekerült tehát Holzhauser, öccse, Menyhért pedig a szomszédos Budesheim plébánosa lett. Mind a ketten a társulat szellemében csodálatos buzgósággal megújították a hitéletet.

Holzhauserről ki kell emelnünk, hogy ma is „a bingeni iskolák atyjának” nevezik, mert az effélé cím a modern időkben ugyancsak megtisztelő. A harmincéves háború korában az iskolaügy siralmas állapotba került; igen sok iskola-épület elpusztult. A háború lezajlása után főleg a katolikus papok, a világi lelkészek közt elsősorban Holzhauser és társai fáradoztak a tanügy felújításában és fejlesztésében. Holzhauser Bingenben és környékén több iskolát alapított és ugyanarra intézménye tagjait is kötelezte. Mint az algesheimi káptalan dékánja, az ügyhöz méltó eréllyel sürgette, hogy minden plébánián, ahol nem volt elemi iskola, a lelkész azt megszervezze; a már létező iskolákban pedig a felügyeletet gyakorolja. Utasítást is adott arra, mikép lehet az iskolaalapításhoz szükséges anyagi eszközöket megszerezni. A tanítókat felette megbecsülte. Hogy pedig ne csak több papot, hanem igaz keresztény tanítót és világi tisztviselőt is lehessen nevelni, rajta volt, hogy minden nagyobb plébánián gimnáziumainkhoz hasonló latin iskolák keletkezzenek. Ebben ő maga járt elől példával: már 1655-ben, bingeni lelkészkedése első évében alapította ugyanott azt a latin iskolát, amely majdnem kétszáz évig fennállott. Első tanítójává káplánját, Starck Mátyást rendelte, a későbbi mainzi segédpüspököt. Ezekben a latin iskolákban szegény fiúkat díjtalanul tanították. Ahol pedig nem állott fenn latin iskola, ott a plébános a maga házában oktatta a jó tehetségű fiúkat.

Holzhauser és érseke meg II. Károly angol király

Holzhauser és Gindel a mainzi érsek-választófejedelemnek nagyon meghitt emberei voltak. Valahányszor Holzhauser Mainzba érkezett, mindannyiszor a nap legnagyobb részét az érseknél kellett töltenie, sőt gyakran késő éjtszakáig kellett nála időznie. Ezekben a napokon az érsek személyzete azt szokta mondani: „Ma aligha látjuk a választófejedelmet, mert a bingeni esperes van nála, ez pedig ugyancsak le tudja kötni beszédével.” Mikor aztán Holzhauser vagy Gindel eltávozott, az érsek nem ritkán összekulcsolt kézzel hálát adott Istennek azért, hogy ezeket a férfiakat hozzá vezérelte, mert társágukban mindig felüdült és lelki nyugalmat érzett. Ha pedig a fejedelem Rheingauban székelt, a tiszteletreméltó férfiút kocsin odavitette magához. Midőn egykor udvari papjai csodálkozásukat fejezték ki a fölött, hogy ezekkel az egyszerű papokkal oly gyakran és oly szívesen társalog, ezt válaszolta nekik: „Hálát adok Istennek, hogy nekem ezeket a férfiakat küldötte: ők megnyugtadják lelkiismeretemet és így biztonságot nyújtanak nekem arra, hogy az Isten majd helyesli működésemet. Mint püspök, alattvalóim lelke üdvéről tartozom gondoskodni: ebben a tekintetben pedig hála Istennek, nyugodt vagyok. Ugyanis jó lelkipásztorokkal rendelkezem és segítségükkel más, hozzájuk hasonlókat is tudok nevelni.”

Holzhauser e buzgó és nagytekintélyű fejedelem pártfogása alatt gyönyörű napokat töltött Bingenben. Papi intézménye terjedt, őt ma-

gát tisztelték, szerették és nemcsak egyszerű, hanem igen magas állású emberek is felkeresték. Ezt a következő eset is bizonyítja.

Egyik nap késő este hírnök érkezett Holzhauserhez az érsek azon üzenetével, hogy azonnal keljen át a Rajnán és keresse fel őt Geisenheimban. A főpap ugyanis ott szándékozott az éjszakát tölteni. Vele volt azonban II. Károly angol király, a lefejezett I. Károly fia, aki atyja erőszakos halála óta még akkor sem tudta trónját elfoglalni, hanem külföldön bolyongott. Noha már éjjel volt, Holzhauser tüstént sajkára szállt és éjfél után, ugyancsak viharos időben a folyam másik partjára ért. Megérkezése után rögtön a király elé vezették. Az érsek ugyanis megelőzően Károlynak Holzhauser Angliát illető jóvendölését emlegette, a király pedig a jóslat behatóbb értelmezését kívánta a tiszteletreméltó paptól hallani. Holzhauser felelt is Károly kérdéseire, azonban beszélgetésükről semmi sem tudódott ki. Távozásakor bensőségesen ajánlotta Holzhauser a királynak az angol katolicizmus ügyét, Károly pedig keze nyújtásával biztosította az apostoli férfiút, hogy kéréséről majd nem feledkezik meg. (II. Károly 1685-ben, halálos ágyán visszatért az Egyház kebelébe.)

Holzhauser abban az időben erősen el volt tökéelve arra, hogy Angliába hitelesítőnek megy. Evégett már elbocsátását szándékozott az érsektől kérni. Angliától ugyanis sokat remélt az Egyház javára és örömet ontotta volna hitéért a vérét. Midőn Gindel és Vogt értesültek szándékáról, kérve kérték, hogy a társulat érdekében maradjon Bingenben, hiszen a társulatot csak nemrég ültették át a mainzi érseki megyébe, annak tehát föltétlenül szüksége volt alapítója jelenlétére. Így is csak nagynehezen sikerült Isten vértanúlelkületű szolgáját szándékáról lebeszélniök.

Egyébként az isteni Gondviselés is megakadályozta Holzhausert terve kivitelében. Küldetését már teljesítette, Isten a vértanúság után való kívánczóságát élete feláldozásának számította be és őt örök jutalma elnyerésére hívta.

Boldog halál.

Holzhauser három évig működött Bingenben. Papjainak hűséges atyja, híveinek pedig jó pásztorja volt. E rövid rajnamelléki munkálkodása után súlyos lázba esett. Sietve elhívták hozzá Gindelt, aki a veszély láttára így kiáltott fel: „Mi ez atyám? Már most kell meghalnod, amikor legtöbb művedet még csak megkezdted és egyiket sem fejezted be? Vajjon mi lesz intézményedből, ha bennünket e szorongatások között elhagysz?” A szentéletű férfiú erre így válaszolt: „Megvan nektek minden, ami az intézményben lényeges: a vagyonszövetség, a testvéri együttélés, a nőktől való elkülönítés és minden ház igazgatására megvan az előjárótok. Tartsatok ki ezekben híven! A többi előírás közül minden aggodalom nélkül csak azokat tartsátok meg, amelyeket tudtok megtartani!”

Betegsége három héten nagyon gyötörte Isten emberét, de ő hihetetlen türelemmel viselte el. Gyakran hallották, amint félhangosan mondta e szavakat: „Hiszek, remélek, szeretek.” A szentségeket akkora megindulással és áhítattal vette fel Starck Mátyás káplánja kezéből, hogy az összes jelenlevők sírva fakadtak.

1658 május 20-án reggel 9 óra tájban már utolsó pillanatai kö-

zeledtek. Társulata papjai mélységes fájdalommal állották körül betegyát, ő pedig ekkor többi között arra intette őket, hogy vessék bizalmukat Istenbe, majd így szólt: „Férfi módra, törhetetlen lélekkel tartásotok meg az intézmény lényeges előírásait!” Midőn aztán papjai a „commendatio animae” ez ígéreihez értek: „Subvenite, Sancti Dei” — Isten hű szolgája kilehelte lelkét. Holzhauser ekkor 45 éves volt, 19 évet töltött a papi rendben, intézménye pedig 18 év óta állott fenn.

Holzhauser tetemét, hívei nagy részvételével, a bingeni egyház Szent Kereszt-oltára előtt temették el, 1880-ban pedig ugyanott nagy-szerű sírba vitték át, fölötte ezt a feliratot helyezték el: „Isten tiszteletreméltó szolgája. Holzhauser Bertalan, a szent hittudományok licenciátusa, bingeni esperes-plébános, a világi papok közös életének Felső-Németországban helyreállítója, meghalt 1658 május 20-án.” Sírját máig gazdagon borítják virággal halála évfordulóján. I. Lajos, bajor király (1825—1848), a tudomány és művészet lelkes pártolója, a Regensburg melletti „Walhallában” Németország legnagyobb fiai emlékművei közé Holzhauser márványszobrát is odaállíttatta.

A tiszteletreméltó férfiú korai halála nagy fájdalommal töltötte el barátjait, főleg Ingolstadtban. A legnagyobb szomorúsággal mégis a mainzi érseket illette. Szemére hányta környezetének, hogy miért nem figyelmeztették Holzhauser válságos állapotára, meglátogatta volna, mert még sok más megbeszélője volt vele; most már nincs más módja, mint hogy a sírjánál komolyan elmélkedjék.

Holzhauser szenttéavatásának ügye.

Holzhauser papjai meg voltak győződve, hogy alapítójuk a szentek sorába került. Azért már 1660-ban — két évvel halála után — würzburgi nagy összejövetelükön ezt határozták: „Azok, akik jámboremlékű, tiszteletreméltó atyánkkal életében meghitt viszonyban állottak, írják meg a feljegyzésre méltó dolgokat és küldjék Würzburgba.” A legértékesebb feljegyzéseket P. Lyprand György, jézus-társasági atya küldte Würzburgba, hiszen ő volt egykor Bertalannek gyóntatója Ingolstadtban. Legtöbbet fáradozott Holzhauser kanonizációja ügyében dr. Appel János (1645—1700), aki a társulatnak előbb Rómában prókuratora, majd pedig általános főnöke volt. Újból kiadta e végett Holzhausernek a tökéletesség útjáról szóló művét és Rómában az apostoli férfiú kis arcképeit osztogatta. Noha valódi célját el nem érte, mégis sikerült az Apostoli Szentszéktől a következő imádság jóváhagyását kieszközölnie: „Deus, qui nos saeculi honores, divitias et voluptates feliciter effugere ac in amore fraternitatis sobrie, iuste et pie convivere per famulum tuum Bartholomaeum docuisti, concede, ut ipsius ductu et patrocinio ad gloriam tuam perveniamus in coelis, quam unice affectamus in terris. Per D. N. J. Chr...” Ezt az imádságot a Szentszék csak magánhasználatra engedélyezte, de adja Isten, hogy nemsokára magának az Egyháznak nevében a szent áldozatban és zsolozsmánkban is mondhassuk.

A bingeni hívek „tiszteletreméltónak” szokták szentéletű lelkipásztorukat nevezni. Az ő közbenjárásának tulajdonították, hogy midőn halála után 30 évvel a francia hadsereg városukat felgyújtotta, szép plébániatemplomuk ép maradt. Állítólag maga a francia had-

vezér is így kiáltott fel, mikor a templomot az általános tűzvész után épen látta: „Vagy Istennek sajátos háza ez vagy pedig szentet rejt magában!” A hívek meggyőződése szerint az utóbbi volt igaz, mert szentéletű lelkészüket teteme nyugodott a templomban.

Tiszteletüket 1858-ban, az apostoli férfiú halálának 200. évfordulója alkalmával kivált azzal nyilvánították, hogy kihantolták sírjából és méltóbb módon temették el. Tetemét a következő állapotban találták: Vánkoson nyugvó arca az oltár felé volt fordítva. Miseruhájának szélei és viaszkegyhének egyes részei még megvoltak. Mindent, csontjaival együtt, cinkkoporsóban a kriptában helyezték el. Vajha minél előbb dicsfényben oltár fölött látnók a képét és aranykelyhekben a szentáldozatot mutatnók be tiszteletére! Említettük már, hogy 1880-ban újabb, díszes sírban helyezték el tetemét.

Egyébként az Unio Apostolica a legutóbbi években gyűjteni kezdte Holzhauser szenttéavatásához az adatokat. Folyóirataiban felszólítást közölt a hívekhez, hogy kérjék pártfogását és közöljék imádságuk meghallgatását. Közölt is több ilyen imameghallgatást. Azonfelül a következő rövid imádságot is terjeszti Holzhauser kanonizációja érdekében:

Örök Atyánk, felajánlom neked a mai nap minden szentmiséjét annak a kegyelemnek megnyerésére, hogy Egyházad szolgájának, Bertalannak a nyilvános tiszteletet megítélje. Dicsőítsd meg, Urunk, mielőbb alázatos szolgádat! Amen.

Holzhauser intézményének további története és megszűnése.

Holzhauser elterjesztette intézményét a salzburgi, chiemseei, freisingi, eichstätti, augsburgi, würzburgi és mainzi egyházmegyében, azonfelül a svájci németajkú papok is csatlakoztak hozzá. Halála után a Németbirodalomban még a passauai, wormszi, speieri és prágai egyházmegyében is elterjedt a társulat.

Az intézmény azonban Németország és Svájc határain túl is meghonosodott, mégpedig elsősorban Magyarországon (1674), azután a szicíliai Palermóban (1680). Ebben a városban még ma is megvan a bartolomiták háza, az egyetlen az egész világon, Szent Eulália temploma mellett. Ezek a bartolomiták azonban alig tudják, ki volt az alapítójuk, sem a szabályokat nem tartják meg pontosan. 1682-ben a spanyol Geronában a bartolomitákra bízta a papnevelő-intézet vezetését, a következő évben pedig Lengyelországban telepedtek le. Itt őket a 1685. országgyűlés különleges pártfogásába vette, a főpásztorok pedig több helyen, így Varsóban, Vilnában, Janovicében, Kielcében rájuk ruházták a papnevelést. Ugyanabban az évben XI. Ince pápa átadta nekik Rómában a Piazza Scossacavallin a konvertiták házát, 1690-ben pedig VIII. Sándor pápa a St. Pantaleone ai Monti templomot kolostorral együtt. Itt körülbelül 1784-ig maradtak.

1680-ban egy francia, 1684-ben pedig egy angol bíboros igyekezett az intézményt hazájában meghonosítani, de törekvésüket nem koronázta siker.

Az intézmény 1700-ig virágzott. Pápák, császárok, fejedelmek hatalmasan pártfogolták. Legnagyobb pártfogójuk XI. Ince pápa volt, aki brévékben felszólította a császárt, a bajor választófejedelmet, az esztergomi, mainzi és salzburgi érsekeket, úgyszintén a bécsi püspököt, hogy pártfogolják és terjesszék az intézményt.

Az intézmény papjainak száma, úgy látszik, sohasem volt nagy nekrológjai szerint 1658—1790 mindössze 1595 tag halt meg benne. A tagok aránytalanul nagyobb része (902) a mainzi érseki megyéből került ki, Lengyelország különböző egyházmegyéiben 168-an, Palermóban és Itália más egyházmegyéiben 30-an voltak. (A magyarországi bartolomiták számát e sorok írója sajnos nem állapíthatta meg, mert nem tudott hozzáférni a magyar egyházmegyék levéltáraihoz.) A bartolomiták legnagyobb része lekipasztorkodott, de papnevelő-intézetekben is sokan működtek közülük. Heten püspökök lettek, köztük egy Bethlen Lajos Fülöp is Németországban.

A bartolomiták szelleme jó volt. Dr. Vogt és káplánjai Bingenben, mások pedig Mainzban a pestisnek estek áldozatául betegeknek gondozása folytán. Schemelius plébános († 1679) 500 kálvinistát térített meg. Weinberger segédpüspök és Fabius Masculus, palermói bartolomita a 18. században szentség hírében halt meg, Müller Kristóf plébánost pedig a legbuzgóbb aszkétának nevezték.

Az intézménynek — Holzhausert is beleszámítva — összesen tíz általános főnöke volt. Az öt utóbbi idejében, 1700-tól fogva, sajnos hanyatlás állott be, míg csak az utolsó Hunold János Kristóf dr. tiszttségéről le nem mondott († Mainzban 1770-ben). Itt-ott fennmaradtak ugyan továbbra is a társulat házai, de a francia háborúk nagyban hozzájárultak teljes felbomlásához. 1804-ben a bajor kormány a lanshuti Bartholomaeum-szemináriumnak is véget vetett, ezzel a Holzhauser-féle intézmény — palermói telepe kivételével — megszűnt.

A müncheni politikai kerület levéltárában fennmaradt az 1770 utáni évekből egy névtelen irat, amelynek szerzője Holzhauser intézményének eltörlését a következő okokból sürgette: az intézményt nem lehet megvalósítani, mert előírja a vagyonközösséget, a nőktől való elkülönzést és a testvéri együttélést; továbbá az előjáróknak csak testvéri megintésre és az ingolstadti papnevelő-intézet s a kiérdemült papok erdingi otthonának ellenőrzésére van joguk; végül az általános főnök ellen a püspököknek kifogásaik vannak. Ez okok közül alighanem annak tulajdonítható az intézmény hanyatlása és utóbb megszűnése, hogy az általános főnöknek csekély jogköre folytán csökkent a tekintélye. A társulat papjai ugyanis már nem tartották meg a szabályokat, hanem úgy vélték, hogy csak tisztességes papi életre és buzgó lekipasztorkodásra, bizonyos imádságok és szentmisek elvégzésére, úgyszintén egyforma papi ruha viselésére vannak kötelezve; azonfelül még néhány papnevelő-intézetnek és elaggott papok otthonának fenntartásához kell anyagilag hozzájárulniok. A vagyonközösséget, nőktől való elkülönzést és a testvéri együttélést tehát már nem tartották meg. Ha azonban az általános főnökök éltek volna a szabályokban biztosított hatalmukkal, a tagok bizonyára Holzhauser előírásait követték volna. Természetesen akkor is kétséges, tudta volna-e túlélni az intézmény a francia háborúk zűrzavarait.

Holzhauser intézménye bizonyára jobb sorsra volt méltó. 150 éves fennállása alatt számtalan érdemet szerzett, mégpedig igen súlyos időkben. Papjai ugyancsak kivették részüket az ellenreformációból és az ifjúságnak meg a papságnak neveléséből. Az intézményt tehát nem elnyomni, hanem eredeti életmódjához visszavezetni kellett

volna. Sohasem lehetett ugyan elvárni, hogy az egész világi pap-ság vagy legalább a zöme csatlakozik hozzá, de ha aránylag kevés is a tagja, ezek kétségkívül igen áldásos befolyást gyakorolnak a többi világi papra. A szerzetesek ugyan szintén üdvös példát adnak nekünk, de mégsem oly hathatósat, mint adnának a szabályaikhoz hű bartolomiták. Hiszen ha XI. Pius az Actio Catholicáról szóló körlevelében azt hangoztatta, hogy a munkásnak a munkás, a kereskedőnek a kereskedő a legjobb apostola, stb., akkor a világi papok közt is világi pap tud legsikeresebben apostolkodni.

Holzhauser szellemi örököse: az Unio Apostolica.

Holzhauser intézménye feloszlott, de magasztos eszméjét nem lehetett kiirtani. Hiszen ez az eszme az égből való: Krisztus maga élt szerinte apostolaival.

1858-ban Graduel, orléansi általános püspöki helytartó felkereste Holzhauser Bertalan sírját, amelyet éppen azon időtájt megnyitottak. Négy évvel később, 1862-ben kiadta a püspöki helytartó a szentéletű pap életrajzát; benne felette nagy bámulattal és tisztelettel adózott emlékének. Ugyanabban az évben felújították Franciaországban Holzhauser társulatát, pedig azelőtt sohasem tudott abban az országban meghonosodni. Tagjai a „Sacerdotes a SS. Corde Iesu” nevet vették föl; később a társulatot így nevezték: „Unio Apostolica saecularium sacerdotum a SS. Corde Iesu.” Terjedését leginkább IX. Pius mozdította elő 1866 március 16-án kelt brevéjével, mert benne Holzhauser intézményének felújítását ajánlotta. A pápa példáját követték ama kor nagy főpásztorai: Ketteler Vilmos Emmanuel mainzi, Dupanloup Félix Antal Fülöp orléansi püspök és Simor János esztergomi érsek, bíboros hercegprímás.

Közben Unio Apostolica néven Holzhauser eszméi alapján papi egyesületek is támadtak. „Ezek — amint XV. Benedek pápa 1921 április 17-i apostoli iratában mondja — elterjedtek a keresztény földkerekség igen sok egyházmegyéjében és Európában nem kevésbé, mint Észak- és Dél-Amerikában, Ausztrál-Ázsiában (Óceániában, Polinéziában), Kokinkinában, Kelet-Indiában és más távoli vidékeken csodálatosan virágoznak s az istenfélelemnek meg szentségnek bő gyümölcsét hozzák.” IX. Pius, XIII. Leó, főleg X. Pius pápa s az éppen idézett XV. Benedek kiváló dicsérettel szóltak az Unio Apostolicáról, az utóbbi pápa is megerősítette legújabb szabályait. Sőt X. Pius mindjárt trónralépése első évében, 1903 december 28-án kelt apostoli iratában ekkép nyilatkozott róla: „Magunk is egykor tagja voltunk és mivel tapasztaltuk a hasznát s kiválóságát, még püspöki méltóságunkban is akartunk hozzá tartozni.” Nem is akart az Unio Apostolicának bíborosai sorából védnököt rendelni, hanem mielőtt jelzett apostoli iratában az Unio Apostolicának búcsukat és kiváltságokat adományozott, ekkép szólt: „Először is, hogy mindenki lássa, miféle lelkiüettel viseltetünk az említett Unio iránt, atyai szeretetünk bizonyosságául Mi magunk vállaljuk el és fenntartjuk Magunknak ennek az intézménynek a védnökségét.” Végül, hogy minden világi pap beléphessen az Unióba, enyhítette annak szabályait.

Ez enyhítés folytán az Unio papjait csak a következők kötelezik: 1. a matutinum és laudes mise előtti elvégzése; 2. elmélkedés;

3. egyházi tanulmányok; 4. a rövid társulati imádság; 5. lelkiolvasmány; 6. a szentolvasó elmondása; 7. szentséglátogatás; 8. az egyházi számadási könyvek és az intenciós könyv vezetése; 9. részleges és általános lelkiismeretvizsgálat; 10. az úgynevezett schedula vezetése (a schedulán naponként fel kell jegyeznie a tagnak, elvégezte-e az 1—9. alatt felsorolt kötelességeit; magát a schedulát pedig legalább kéthavonként az egyházmegyei Unio Apostolica igazgatójának beküldeni tartozik). Azonfelül köteles évenként 1 frank tagsági díjat fizetni a párizsi központnak és egy szentmisét az elhunyt tagtársakért bemutatni. Mindez azonban nem kötelezi bűn terhe alatt.

Ugyancsak X. Pius óta nem kötelezők ugyan, de ajánlatosak az alábbi erény- és áhítatgyakorlatok: 1. a heti vagy legalább kétheti szentgyónás; 2. a havi rekollekció; 3. a meghatározott időben való felkelés; 4. készüllet a szentmisére; 5. hálaadás utána; 6. az elmélkedés előkészítése, végül 7. a Szentírás legalább egy fejezetének naponkénti olvasása.

Nem kötelező tehát a vagyonközösség, a testvéri együttélés és a nőktől való elkülönzés, a többi előírás pedig enyhítve van.

1937-ben a tagok száma körülbelül 16.000 volt.

Azonban némely tagok manapság is közös életet élnek. Így Bécsben 1932-ben vorarlbergi úniónistákra bízta egy templomot (Wien, XII. Philadelphiabrücke), s ezek a tagok egy szomszédos házban, az egyházi törvénykönyv 134. kánonja szellemében közös életet folytatnak. Az efféle papi házak rendkívül fontosak, mert tűzhelyei a buzgóságnak. Ezek a társulati papok igen jó példát adnak más úniólista társiknak, akik életkörülményeiknél vagy egyéb viszonyaiknál fogva nem folytathatnak közös életet (pl. magános lelkészek). Adja Isten, hogy minél több ilyen ház megalakuljon; adja azt is, hogy minél több világi pap belépjen az Únióba, ha mindjárt magánosan kell is plébániáján vagy más papi tisztségében napjait töltenie. A belépés mindenkünknek lehetséges, hiszen az Únió voltaképpen nem követel meg tőlünk többet, mint az egyházi törvénykönyv és valamint ez, úgy az Únió is, sőt még inkább fogad el mentőokokat, ha egyik-másik előírását semmiképp vagy csak megerőltetéssel tudnók teljesíteni.

Szívleljük meg XIII. Leónak az Únióról mondott következő igéit: „Valahány világi pap csak van, azt mind intjük, hogy csatlakozzék ehhez a felette üdvös társulathoz, ha magáról és a vallás ügyéről hathatósabban gondoskodni akar. Indítsa őket arra az isteni Gondviselés nyilvánvaló tetszése, amely ezt az intézményt most felújította szükségét szenvedő Egyháza segítségére. Indítsa meg őket az a körülmény, hogy ezt a művet az Ég áldása kíséri, mert csak így tudott a legnagyobb nehézségek között is rövid idő alatt csodálatosan előhaladni. Indítsa meg őket a püspökök tetszése, ennek az Apostoli Széknek szüntelen dicsérete, indítsák meg a már elért eredmények, amelyek már magának a társulatnak terjedésénél fogva is egyre bőségesebbeknek ígérkeznek.”

Dr. Szyllaba Emil

A káplán

A régi papi humor a latin hivatalos megjelölést „cooperator” így fejti ki: „*contradicens omnibus operibus parochi, escas raras anhelans, toto ore rebellans*”. Bár igen sok kivétel erősíti ezt a szabályt, mégis nagyon sok öreg pap, de fiatal is, keservesen érzi azt a különös feszültséget, mely a plébános és a káplán viszonyát gyakorlatban oly sokszor jellemzi. Feszültség: nem kell rögtön in sensu pejorativo ellenségeskedésnek, rosszakaratnak értelmeznünk. Ennek a teljesen tárgyi jellegű feszültségnek eredőjét helytelen volna akár a plébános, akár a káplán hibás magatartásában keresnünk. Ha a kérdés gyökerére akarunk tapintani, azt kell megállapítanunk, hogy a plébános és káplán közötti feszültség: adottság, mely az étellel jár. A helyzet itt a természetfeletti létsíkon ugyanaz, mint a természetes létsíkon az apa és felnőtt fia, mint általában az ifjabb generáció és az öregek között.

A plébános atya kell hogy legyen, a káplán pedig, amíg ebben a beosztásban van, bár ugyanolyan fölszentelt pap, az atya keze, fősege alatt dolgozó, az atyai házban élő fiú szerepét tölti be mellette.

A természetes világban az a dolgok rendje, hogy a fiú miután egy ideig atyja keze alatt élt, önálló családot akar alapítani és ha meg is marad a régi patriarchális családi közösség, annak keretein belül bizonyos önállóságot követel magának. Az ő családjának ő a feje. Nyilván természetellenes lenne minden törekvés, mely őt ebben gátolni igyekezne. Megfigyelhetjük, hogy a családokban a szülők és gyermekeik közötti feszültség legtöbbször a családalapítási ösztönök kivirágzásának korában szokott kirobbanni főként, mikor a szülők ezen természetes önállóságra való törekvésnek szülői jogaik és kötelességeik helyes vagy helytelenül értelmezett érvényesítése által ellenállni törekcszenek. Vannak jámbor természetű gyermekek és vannak jámbor engedékeny szülők, vannak mindkét oldalon tapintatos, áldozatos lelkek és igen sok ellentétet letompít egymás gyöngeségeinek kölcsönös megértése. De viszont igen gyakran kirobban az ellentét.

Mindenesetre a természetes életsíkon a megoldás igen egyszerű: a fiú fölkerekedik és külön megy. Követi a természet szavát és új életcellát, új önálló családot alapít. A feszültség rendszerint azonnal megszűnik, de az apa és fiú közötti viszony új jelleget vesz föl: az apa idősebb jóbarát lesz és nem a családfő jogai, hanem a szülőkkel szemben köteles kegyelet lesz új viszonyuk szabályozója.

A káplán helyzete sokkal súlyosabb. Benne is megéri a vágy, hogy önálló krisztusi családot alapítson, melyben ő legyen a hívek atyja Krisztusban, a családfő, melynek tagjaiért ő felelős Isten előtt. Innen magyarázható a kápláni lelkület azon sajátossága, hogy általában nagy előszeretettel foglalkoznak az egyleti munkával, ahol

mégis nagyobb mértékű önállósággal tevékenykedhetnek, ahol egy közösség élén állhatnak és szinte azt mondhatnám plébániásdit játszhatnak. És ugyancsak a plébános is érzi, hogy ő mintegy családfői jogaiiban van korlátozva az által, hogy híveinek egyrésze már nem hozzá jön, hanem inkább a káplán mögé áll. Természetesen ezt az önállóságra törekvő ösztönt és annak megnyilvánulásait és ugyancsak a féltékenységet a plébános részéről bölcs belátással az egyik részről, önfegyelemmel és okossággal a másiktól meg lehet rendszabályozni és el lehet venni élet a dolognak. De baj volna és egészségtelen jelenség, azt mondhatnám a papi lelkületnek szinte lecsökkenésesedése, ha a káplán, a fiatal pap nem törekedne önállóságra, krisztusi családalapításra és ugyancsak baj volna, ha a plébános e törekvés minden megnyilvánulásában azonnal személye elleni akciót vélne fölfedezni.

Mindkét részről legalább annyi kölcsönös tapintatra és megértésre van szükség, mint amennyit egy természetes család harmonikus közösségi életének megtartásához az élet megkövetel. Azonban természetfölötti viszonylatban mind a káplán, mind a plébános magasabb szempontokkal hozakodhatik elő. Míg az apa ura házának és vagyonának, addig papi életsíkon mindketten egy Úrnak a szolgálói, sáfárjai. Így mindketten vitáikban az Egyház, a lelkek magasabb érdekeinek képviselőjével igyekezzenek gyöngeségeiket menteni és megindokolni. (Főltéve, hogy ellentétre kerül a sor!)

A legnagyobb különbség az apa és fiú, a plébános és káplánja közötti viszonyban az utóbbiak megkötött helyzete. A fiú elmehet, önálló családot, új otthont alapíthat, a káplán azonban nem kérheti elhelyezését vagy a plébános káplánja eltávolítását, a nélkül, hogy egymást kölcsönösen ne vádolnák valamilyen hibával vagy mulasztással. A fiú akkor megy és alapít önálló családot, mikor ennek vágya lelkében megéri, a káplánnak azonban várnia kell, míg javadalom üresedik vagy valahol új plébániát, lelkészséget szerveznek. Mivel azonban sok az eszkimó és kevés a foka, bizony átlagban ki mondhatjuk, hogy egy-két szerencsés kivételtől eltekintve a fiatal papnak rendszerint 5—10 évig kell várnia, káplánkodnia, míg végre egy krisztusi közösség élére kerülhet.

Ez a természetellenes, kényszerű káplánsor termeli ki azután azt a pszichozist, melyre az öreg pap humora a fentebb idézett latin szójátékban bölcs mosollyal rámutat. Kitermeli az ellenmondás, az elégedetlenség szellemét, a nyugtalanságot, a válogatást az asztalnál, — hiszen már nagyon szeretné a maga kenyerét enni, nem is abban van a hiba, amit kap, hanem abban, hogy kapja — és főként kitermeli a káplánpárti szektát a hívek között, mely jórészt a plébános ellenzékéből, no meg az ájtatos egyleti lelkigyermekéből szokott rekrutálódni.

Érdekes volt egyszer egyik ilyen tipikusan káplános magatartású káplántársamat megfigyelni. Egy félévre előre megkapta az ígéretet az egyházmegyei hatóságtól, hogy önálló helyre fogják disponálni. Eddigi lázadó nyugtalansága egyszerre elmúlt. Sőt a legjobb barátság fejlődött ki közöttük és plébánosa között és kezdte egészen alaposan kihasználni annak gyakorlati élettapasztalatait. Sokat beszélgettek együtt lelkipásztori és hivatalos problémákról.

Ebből azt következtetem, ha minden káplán legalább is úgy körülbelül tudná, mennyi idő múlva kerül önálló helyre és tudná, hogy nem fogja kibőjtölni plébánosát és biztos lenne a felől, hogy ha valami galibát nem csinál, pár év múlva ő is krisztusi családot alapíthat, egészen másként fogná föl munkakörét. Nem igyekezne öntudatlanul is megreformálni plébánosa plébániáját, nem igyekezne kis közösséget teremteni maga körül, hanem minden erejét a jövőre való fölkészülés foglalná le. Hiszen a káplán segédlelkész az öreg mester mellett. A segéd föladata pedig, hogy a műhelytitkokat ellesse és gyakorlatra tegyen szert.

Igen ám, de mindezzel szemben a ma dívó rendszerben a káplánság nem átmenet és fölkészülés az önállóságra, hanem állandó állapot. Mi egy vagy több káplános plébániákat különböztetünk meg és vannak káplánok, kik tíz, sőt több évig megmaradnak ebben a minőségben. Szerény nézetem szerint ez a helyzet nem nevezhető egészséges állapotnak, mert az egyházszervezet egészséges és organikus kifejlődését akadályozza. Ugyanis ahol már olyan nagy a hívek száma, hogy állandóan két vagy több pap munkájára van szükség, ott már elérkezett annak az ideje, hogy a plébánia megosztására gondoljunk. Ha ezt a megosztást nem végezzük el, a krisztusi élet organikus kifejlődésének vetünk gátat. (Ennek az egész mélyreható dogmatikus problémának alaposabb kifejtésével a szerző most készülő „A kegyelmi élet morfológiája” c. könyve foglalkozik.) Tulajdonképpen a káplán (capellanus) szó etymológiája is erre látszik utalni: a káplánnak csak kápolnája van, mely egyelőre a régi plébániai közösség védőszárnyai alatt egy új krisztusi életcsírárt jelent, mely azonban az önállóság felé indul fejlődésnek. Így keletkeznek ma mindenfelé egyre nagyobb számban a helyi lelkésziségek, melyek azután megerősödvé önálló egyházközségekké, plébániákká lesznek.

Természetesen idősebb és beteges papoknak egy időre és akár huzamosabb időre is szükségük lehet koadjutorra, kiségitőre. Az ilyen azonban rendszerint már gyakorlottabb ember, aki nem a fiatalság nyugtalanságával nézi az életet és nem érzi magát fejlődésében visszaszorított, jogokat követelő fiatalnak idősebb paptestvérével szemben.

Az egészen fiataloknak erejük és munkabírásuk teljében levő plébánosokra van szükségük, akik még vezetni és tanítani képesek és akik erejük tudatában még fölényes nyugalommal tudnak mosolyogni a fiatal titán szeleskedésén és mindent megújítani akarásán és akikben még nem dolgozik az öregkorral együttjáró, a benső vitalitás gyengülését jelző féltékeny „csak azért is” mindenáron vezetni-akarás.

A kérdésnek ezer oldala van és másik ezer vitatható pontja. Én csak egy megoldási vonalra akartam rámutatni, arra, amelyen — legalább is nekem úgy rémlik — a baj gyökerét megtaláljuk. Nem mintha így egyszerre minden papi problémát megoldottunk volna, de azt hiszem, egy egészségesebb fejlődésnek útja erre felé vezet.

Dr. Lenkey Károly

A plébános és káplán viszonya

A plébános és káplán viszonyát úgy is föl lehet fogni, mint a följobbvaló és az alárendelt viszonyát, és ahol ezt nagyon hangsúlyozzák, sose fog kifejlődni az az összhang, amelyről azt mondja a Szentírás: *Quam bonum et iucundum habitare fratres in unum*. Mert ezen fölfogás mellett a plébános szívében kifejlődik bizonyos visszataszító gőg, a káplán szívében pedig az ellentmondási ingertől hevített dac; a gőg lenézi a káplán munkáját, a dac pedig megsemmisíti a munka arómáját, a végzésében talált örömet. S így lesz a lelkipásztori munka favágássá, pedig mindig faápolásnak kellene lennie.

Lehet a plébános és káplán viszonyát úgy is tekinteni, mint két bajtárs viszonyát, ami helyes, ha valóban a bajon van a hangsúly és nem cimboraságot értünk alatta. Cimboraságot, mely lepertusodik, együtt iszik, együtt kártyázik és lassan odafejlődik, hogy káplán és plébános kölcsönösen kendőzik egymás, a papi hivatással homlok-egyenest ellenkező hibáit, hanyagságait és kilengéseit. Amire első-sorban a *salus animarum* fizet rá.

Igen helytelen felfogás, amire nem hiszem, hogy volna még időnkben példa, hogy a plébános a káplánt csak alkalmazottnak tekint, éppúgy, mint a minden-es-cselédet vagy a szakácsnőt. Onmagát pedig úrnak, aki csak rendelkezik, parancsol, ellenvéleményt nem tűr; — ez a felfogás az olyan káplánt, kinek nincs elég lelki alapja, hamarosan mercenáriussá teszi, cui oves non sunt propriae, elkese-ríti, néha még aposztáziába is kergeti. Akinek ilyen hajlamai vannak, fundamentális bűnt követ el, ha elfogad olyan plébániát, amelyen káplán is van.

Létezett már olyan felfogás is, hogy a plébános javadalmas, a káplán pedig robotos, aki a plébánost köteles felmenteni minden munka alól, ama gúnyos betűjáték szerint, mely a *parochus* szó minden betűjéből szót faragva, így szól: *parum agens, reliquens omnia cooperatori, usuram sibi*. Az ilyen plébánosnak a plébánia csak üzlet és csak az üzleti haszon szerint mérlegeli a káplán egyéni értékét. És ezért a káplánjaival való viszonya odáig fajulhat, hogy mindenben ellensége káplánjának, ami nem jár haszonnal, főleg kosztban, fűtésben, ellátásban és mindenben, ami nem jövedelmet, hanem kiadást jelent. Ez a fölfogás okvetlen munkakedvét szegi egy gyöngelkű káplánnak, és csak a megfejsre és nyírásra, de legeltetésre nem szánt juhok lelkiüdvé bánja meg. Az is megtörtént már, hogy a káplán tekintette hivatását egyedül jövedelmet hajtó állásnak, principálisát pedig jövedelemforrásnak s ezért mindent utált, amiért külön fizetést nem kapott és mindig azon tünődött, köteles-e ezt vagy azt megtenni, nem jogtalanul követel-e a plébános tőle olyan munkát, amely az ő és nem a káplán dolga volna. A ráfizetés, a kárvallás ilyenkor is a halhatatlan lelkeké.

Helytelen felfogás az is, amit egy káplán vallott, hogy a plébános és káplán között semmi jogi különbség nincsen, a plébános csak *primus inter pares* és a plébánián legföllebb a *primatus honoris* élvezi. Tehát a káplán főleg templomon kívüli viselkedéséhez semmi köze, a plébániai házirend betartását nem követelheti, a káplán még az istentiszteleti dolgokban is azt vezetheti be, amit ő akar és azt

hagyja el, amit ő jónak lát. A plébános elsősege tehát csak üres cím.

Amit eddig említettem, mind hamis és sokszor bűnös felfogása is a plébános és a káplán egymáshoz való viszonyának.

Véleményem szerint az egyedül helyes felfogás a plébános és a káplán viszonyáról a következő: a plébános és káplán alapján véve egyenrangú presbyter, sacerdos Dei, Isten szolgája, mindkettőjüknek ad maiorem Dei gloriam kell élni ezzel a jelszóval: *suprema lex salus animarum esto!* A különbség pedig az, hogy a plébániáért, a lelkek üdvéért a plébános felelős, az övé a nagyobb onus, ezért a káplán köteles magát az ő jogos intézkedéseinek alávetni, a lelkek üdvére adott parancsait meg sem várva engedelmeskedni, az idősebb és tapasztaltabb kor iránt tisztelettel viseltetni; a káplán pedig tapasztalni akar, tanulni akar, mert még tapasztalatlan és fiatal, azért joga van, hogy a plébános szerető manuduktora legyen mindenben, ami őt az Úristen munkájában ügyessé teszi. De alapján egy a hivatás, egy a cél, ha a földön nem is egyforma a rang és méltóság, az égben egyforma jutalom vár rájuk. Ezért szeressék egymást, mint apa és fiú szokta egymást szeretni. Ez az egyedül helyes felfogás a káplán és a plébános viszonyáról. A plébánosnak is vannak jogai, a káplánnak is. A plébánosnak is vannak kötelességei, a káplánnak is. Mindenki végezze lelkiismeretesen a kötelességeit, tartsa tiszteletben a másik jogait, s akkor a szeretetteljes viszony, mely szükséges plébános és káplán között, sohasem fog lelkük üdvének kárára ellenségeskedéssé fajulni.

Egy káplán a plébánia kertjében sétált, egyházi jogi szigorlatra készült. A plébános belépett a kertbe egy tanár barátjával, aki barátságosan megkérdezte a káplánt, mit csinál? Azt felelte egyházi jogot tanulok. Ő, igen, a jogait tanulja, mondotta a tanár, mire közbeszólt a plébános; hogy a káplánnak nincsen joga. De egy van, felelte a káplán: *ius murmurandi contra parochum.*

A káplánnak, eltekintve a parochiális jogoktól, mint presbyternek ugyanazon jogai vannak, mint a plébánosnak. Van joga *praedicandi verbum divinum, administrandi sacramenta, offerendi sacrificium missae, ius ad sustentationem*, joga van a munkának jutalmához, joga van minden emberi joghoz, tehát sose lehet azt mondani, hogy a káplánnak nincsen joga; csak parochiális joga nincsen. Nagyon helytelen felfogás a káplánt jogon kívüli embernek tekinteni. Az első joga a káplánnak az, amit neve fejez ki: *cooperator*, együtt dolgozó és nem *operator*, egyedül dolgozó. Ezt mindig szem előtt kell tartani és úgy beosztani a munkát, hogy ne az egyikén legyen minden, a másikon semmi. Egy most már nem élő pap azt mondta nekem egyszer, hogy neki olyan principálisa volt, aki nem temetett, se nem hitoktatott, se nem prédikált, s ha nem volt fizetett énekes mise, nem is misézett, az irodát sem vezette, csak minden este bejött az irodába, kihúzta az íróasztal fiókját, zsebre vágta a napi jövedelmet s újra kiment. Nem hiszem, hogy akadna ilyen plébános a világon, de ha van, ne csodálkozzék azon, ha a munkában magárahagyott káplánja durcás és kelleetlen vele szemben, morfondíroz, hogy mi joga veszi fel a plébános a fizetését, mily jogon élvez olyan javadalmat, *beneficiumot*, amelyből csak a benét vállalja és az *officiumot* a káplánra hárítja. A C. I. C. szerint a plébánost kötelezi első-

sorban a prédikálás és püspöki jóváhagyás nélkül nem hagyhatja huzamosabb ideig a káplánra. Elsősorban a plébános kötelessége a betegellátás, a jegyesoktatás már természeténél fogva is az ő dolga és nem a tapasztalatlan kápláné, a hitoktatásban már csak azért is részt kell vennie, hogy megismerje oves suas, az életbe fölcseperedő fiatal generációt. Az egyházközségnek ő a hivatott vezére; a férfi és nőegyesületek megnyugodottabb kort kívánnak. Némileg sértő a korban előre haladott férfiakra és nőkre, ha azok egyesületi vezetését olyan fiatal káplánra hagyják, aki valamennyinek fia lehetne. Ha a plébános mégis mindezeket a káplánjára bizza, és egész plébánosi működése nem áll másból, mint a három sátoros ünnepen mondott prédikációból és a pro populo mondandó misék elmondásából, úgy a káplán joggal sine-curázónak nézi, megveti és lenézi; a lenézett és lenező viszony pedig sose lehet alapja a papi működéshez szükséges összhangnak. A plébános mutasson példát a káplánnak a munka szeretetében, buzgóságában, mindenütt, ahol cooperációt kíván a káplántól, legyen ő is ott. Ez tiszteletre és becsületre készíti a káplánt.

Ez a szó: cooperator azonban nemcsak azt a jogot jelenti, hogy a plébános együtt dolgozzék a cooperatorral, hanem azt a kötelességet, hogy a káplán dolgozzék és ne helyezkedjék arra az álláspontra, amelyet egy káplán hangoztatott, aki azt mondotta, hogy a káplán csak ott köteles segíteni, ahol a plébános magában nem bírja. Mert ő csak segédlelkész, azért neki csak segíteni kell abban, amire a plébános elégtelen. Ismertem káplánt, aki még a hitoktatást is úgy végezte, hogy egész óra alatt breviáriumozott. A gyermekekre ráparancsolt, hogy csendben tanuljanak, aki mégis megtörte a csendet, azt elverte. Mert úgymond, azért a kis hitoktatási díjért nem érdemes többet fáradni... Mikor temetni kellett volna, megkérte a principálist, hogy ő végezze a temetést, mert ő nagyon náthás. Mikor visszajött a plébános a temetésről, épp akkor ült föl a káplán a biciklire és elment a szomszéd plébániára szórakozni. Erre már nem volt náthás. Plébánosa vasárnap délután nagyon el volt foglalva, ezért a Rózsafüzér-társulat vezetését órá bízta, mikor a plébános hónapok után érdeklődött a Rózsafüzér-társulat állapotáról, kisült, hogy egy fél éve sem volt már gyűlés, mert „azok a vénasszonyok már úgy sem romlanak el, és nem is javulnak már meg”. A vasárnap délutáni prédikációkat a plébános távollétében beszűntette, mert az embernek csak egy vasárnapja van, amikor társaságba, moziba mehetne, kártyázhatna stb... Az ilyen káplán már nem cooperator, hanem valósággal csak kenyérpusztító a plébánián. Fiatalkorúak egyesületének vezetésére már természet szerint is fiatal vezető való, aki koránál fogva is jobban tud még együttérezni és együttjátszani a fiatal-sággal. Ezeket egy munkaszeretetéről híres káplán mind feleslegesnek mondotta, elég a nagy egyesület, a sancte mater Ecclesia, mely mindenkit magában foglal. Ne csodálkozzék az ilyen káplán, ha plébánosa nyűgnek tekinti s minél hamarább szeretné lerázni a nyakáról.

Csak mind a két részről megnyilatkozó munkakedv, buzgóság, odaadás, mintegy szent versengés, ki tehet többet Isten dicsőségére, a lelkek üdvére, lehet komoly alapja a plébános és a káplán közötti kölcsönös megbecsülésnek és összhangnak. De vigyázzon a plébános és a káplán, nehogy a szent versengés szent irigységgé fejlődjék —

ez is nagyon könnyen megzavarja az áldásos, a lelkipásztori működéshez szükséges jó viszonyt a plébános és a káplán között. Ha egy plébános 10—20 évig egy helyen van, akármilyen jó szónok, lassan megunottá vagy legalább megszokottá lesz, a kenyér biztosan jobb, mint a málé, de mivel mindennapi, az ember hébe-hóba jobbnak, izletesebbnek találja a málét: *varietas delectat*. A szentbeszéd hallgatásában is. Ezért ne irigykedjék a plébános, mikor dicséretet hall a káplán szentbeszédeiről s ne zárja el ezentúl előle a szószéket. Az emberekben van bizonyos akár szemérem, akár álszemérem, mely-nél fogva a gyónást is jobban szeretik ismeretlen, mint ismert, újabb, mint régebbi embernél végezni. Ha a plébános sokáig van egy helyen, ő lassan odáig jut, hogy a gyónók háromnegyed része a káplánhoz megy. Ne irigykedjék ezért, ez a természet rendje — ne haragudjék ezért a káplánjára, ne gyanúsítsa azzal, hogy magához csalogatja a híveket, hogy tőle elidegeníti azokat, — ennek pszichológiai alapja van és ez mindenütt így van. Ne tiltsa el ezért, mint egy volt principálisom, a káplánt a gyóntatástól. Ez egy ambiciózus káplán szívében keserőséget kelt és képes ambícióját megtörni. Nincs is joga a plébánosnak ily módon a káplánnak a püspöktől kapott gyóntatási fakultását korlátozni. A jogtalanság pedig mindig keserőséget szül.

A káplán meg ne gondolja és ne hirdesse is, hogy az öreg már nem kell senkinek, se gyóntatószéke, se szószéke. Ha most őt tennék az öreg helyére, ő most Vianney Szent János munkáját végezné — dehogy végezné. A Vianney Szent Jánosok rendkívüli kegyelmeket nyertek. Egy pár év múlva ő is úgy járna, mint a plébánosa, ő is megszokottá válnék és az ő káplánja felé vonzaná az embereket az újság ingere. Nagy baj, ha a plébános akár szóval, akár tettel nyilvánítja a káplánjára irígységét. Éppen olyan baj, ha a káplán folyton azt hangoztatná, hogy plébánosa már kihúzott sorsjegy s a maga népszerűségével dicsekednék, mert bizonyára vannak, akik szavait visszaadják. S az ilyesmi egy gyengelelkű plébános és szintén gyengelelkű káplán között súlyos nézeteltérések okává lesz. Szent Pálban is fel akarták kelteni ezt a szent irígységet és féltékenységet. Szent Pálnak azonban az volt a felelete: *Mindegy ki által, dum modo praedictur Christus*. Se a plébánosnak, se a káplánnak ne okozzon fájdalmat, hogy a plébános vagy a káplán miséjére, a plébános vagy a káplán prédikációjára, a plébános vagy a káplán gyóntatószékéhez mennek-e többen vagy szívesebben, a fő az, hogy misét hallgatnak, hogy prédikációt hallgatnak, hogy szentségekhez járulnak. Hogy kit kedvelnek jobban, erről szó se essék köztük. Ez erősen szolgálja majd a jó viszonyt és megértést közöttük.

A plébános is, a káplán is szolgál ad *operandam gloriam Dei*. A fő a gloria Dei és nem a gloria parochi. Ennek kifejezésre kell jutnia külsőségben is. Faktum: Egy kis város plébánosa nagyon ápolta a gloria propriat. Minden szertartáshoz külön ruhája volt. Külön albái, külön karingei, külön miseruhái. A miseruhák sorrendje a következő volt: első a kamarás úr legextrább ruhája, azután nagy ünnepi ruhája, ünnepi ruhája, vasárnapi ruhája, hétköznapi ruhája és csak azután jött értékben és tisztaságban a káplán urak ünnepi ruhája. Hiba, ha a plébános ennyire legyezgeti önhiúságát, mert ebből is

könnyen azt olvassa ki a káplán, hogy nem az Isten a fontos, hanem a plébános. És így lassan túlzott hiúságáért megveti. Helytelen volna az is, ha a plébános minden szónoklata, gyűlésen való megjelenése, ünnepi celebrálása, jótékony adománya, minden sóhaja és köhintése ujságba kerülne mint fontos hír, míg a káplánról mindig hallgatna a krónika, mintha nem is léteznék. *Sub specie aeternitatis* kell nekünk mindent tenni, és hogyha a káplán princípálisa működésében nem veszi észre a *species aeternitatis*-t, hanem a dicsőséghajhászást, könnyen megszületik a káplán lelkében a megvetés, a megvetés pedig sosem alapja a közös megértésnek.

Nem igaz, hogy a káplánnak nincs joga. A káplánnak joga van munkájának jutalmához a Szentírás ama szavai szerint: *Dignus est operarius mercede sua, et quis militavit suis stipendiis unquam?* Van hely (lassan már inkább volt hely), ahol a plébános jövedelme igen nagy, a kápláné pedig igen csekély. Szóval igen nagy a szociális ellentét a káplán és a plébános között. A szociális ellentét pedig mindig alkalmas gyűlölet keltésére. Ha a plébános a legközelebbi városban emeletes házat tudott venni, autót tudott tartani, Karlsbad-ba vagy Rivierára ment, a káplánnak pedig, ha nadrágot akart csináltatni, egy hónapig le kellett mondania a dohányzásról, ez egészségtelen állapot. A plébános ilyenkor iparkodik ezen az állapoton könnyíteni, úgy, hogy a káplánnak is juttat a mellékjövedelemből... Juttasson neki is az énekes és koporsós misékből; ha sok jól fizetett temetés van és a káplán úgyszólván reggeltől estig temet, — engedje át legalább egyik temetés stóláját; ha a káplán reggeltől estig segít, mint utóbbi időben sok plébánián anyakönyvi kivonatokat kiállítani, jusson neki is pár forint. Az ilyen jóindulat, mely nem is alamizsna jellegű, hanem megdolgozott jutalom jellegével bír, igen jól esik a káplánnak és fokozza munkakedvét. A szabály tehát az, hogy főleg jó javadalmakban a plébános ne legyen szűkmarkú és garasos, de viszont a káplán se legyen követelődző. Mindenki átesett a kápláni éveken, valamikor annak a plébánosnak is szűkebben mértek, a káplán sem marad örökké káplán. Neki is fognak még bővebben is mérni. A plébánosnak a jövedelméből a káplánt is kell tartania, reprezentálnia is kell, missiók tartása stb... — néha egy-két havi jövedelmét is elveszi. Erre is gondoljon a káplán. Arra is gondoljon, hogy minden pályán, akinek több a szolgálati ideje, annak több a jövedelme is. A plébános ne legyen fukar, a káplán meg ne legyen kapzsi. És főleg ne sírja tele az egész falut az ő és a plébános fizetése közti nagy különbségről. Sokszor nincs is igaza a káplánnak. Nem a fizetése kevés, hanem az igényei nagyok. Manapság van káplán, akinek nem egyik vagy másik, hanem a következő tárgyak mind kellenének: motor, írógép, fotografálógép, zongora vagy legalább pianínó, esetleg autó is, kombinált szekrény, rökamié, püspöki terembe illő fotelek, rádió stb... És miután ezekre nem telik, sír, zokog kicsiny jövedelme miatt és havi ezreket lát plébánosa kezében, ha nincs is; — erről beszél fűnek-fának, míg a dolog a plébános fülébe jut s kész az ellentét.

A káplánnak joga van tisztességes, úriemberhez illő ellátáshoz. Hiszen legtöbbször azért kisebb a káplán fizetése, mert természetben kapja ellátását, beleértve a kiszolgálást is. Sok helyen azért van ellen-

tét a plébános és káplán között, mert ez az ellátás és kiszolgálás nem mindig úri. A közmondás azt mondja, hogy az ember szívéhez az út a gyomron keresztül vezet. Nem nagyon elegáns közmondás, de van benne igazság. Sok szerepe van a káplán és plébános közti jó viszonyban a kosznak is. Ha már az ökörről is azt mondja a Szentírás: ne kösd be a nyomtató ökör száját, mennyivel inkább áll ez a káplánról! A káplán legtöbb helyen annyi hittanórát ad le, mint amennyi egy tanító heti óraszámára. Ehhez jön még a parochiális munka, temetés, gyóntatás, filiára, tanyára kiszállás, készülődés prédikációra, egyesületek vezetése stb. Van idő, mikor megállása sincsen. Fáradtságos munkája után joga van a tisztességes úri ellátáshoz. Az a plébános, aki nem ad úri ellátást, igazságtalanságot cselekszik, a káplánja száján elvont fillérekből akar meggazdagodni. Egy öreg zsugori papról azt mondták, hogy vasár- és ünnepnap az ünnepi fogás káposztában főzött füstölt szalonna volt. Faktum: Ismertem a káplánt és a plébánost is. Valami nézeteltérés miatt a káplán szobájába kapta a kosztot. Egy pénteken magam láttam, miből állott az egész ebéd: egy tányér leves és három mérsékelt nagyságú sütemény. Hogy lakjam jól, — kérdezte a káplán — jól nevelt embernek kell magamat mutatnom s a három süteményből még egyet itt kell hagyni illemfalatnak. Ismét faktum: Egy helyen a káplán reggelire egy bögre rum nélküli teát kapott és egy darab kenyeret. A plébános ugyanakkor vele egy asztalnál rumos teát, vaját, kolbászt és kuglófot reggelizett... Ahol így bánik a plébános-atyja a káplán-fióval, nem csoda, hogyha a már fiatalsága miatt is mindig éhes káplán mostoha apát lát a plébánosban... S ha nincsen benne lelki erő, gyűlöletnek is ad helyet szívében.

Viszont a káplán is értse meg, hogy minden lehetőségnek van határa. Faktum: Egy plébánián burgonyaleves, rántott karfiol és túróscsusza volt pénteken ebédre. A káplán úri helyen elpanaszolta, hogy milyen hitvány ebédet kapott. De rápirítottak, hogy pont ugyanaz volt az ő ebédjük is. Mit kíván még többet? Azt felelte, kaviár és balatoni fogas is van a világon. Egy öreg prépost panaszolta nekünk a szemináriumban, hogy káplánjának foglyot, fácánt, majd özgerincet készítettett s még azt sem találta jónak. Egy káplán úgylátszik azzal is meg akarta tagadni multját, hogy a kóser ételeket mind megvetette, semmiféle szárnyast nem akart enni, csak borjúhúst egy olyan helyen, ahova mindennap a 30 km-re fekvő városból kellett volna ezt hozatni. Ismertem káplánt, aki a következőket nem ette meg: burgonyát semmiféle formában, karalábét, káposztát, kelkáposztát, sajtosat, csokoládésat, füstölt húst, tejfelest. Az ilyen hóbortos és lehetetlen és mindenben affektált igények kielégítéséhez uradalmi jövedelmek kellenének. És az ilyen folytonos válogatás elnézéséhez jöbi türelem kellene. Sok tapasztalatlan káplánt meghívják ide is, oda is ünnepi ebédre, vacsorára. Naívságában azt hiszi, hogy a vendéglátók mindig így élnek, csak a plébánián spórolnak. S még panaszkodni is kezd e miatt jobbra-balra, az oktalan panaszok a plébános fülébe jutnak és nem természetellenes dolog, hogy nem tud jó szemmel a káplánra nézni. Nagy hibát követ el a plébános, ha talán gyomorbeteg vagy fiatalkori jóétvágya miatt koplalni kénytelen s rá akarja kényszeríteni a káplánjára is a diétás lötytyöket, vagy hogyha ő már úgy

betelt minden jóval, azt gondolja, hogy annak a fiatalabb és még farkas-étvágygal rendelkező káplánnak is mindegy, hogy mit eszik. De a káplán is hibát követne el, ha azt akarná, hogy a plébános az étkezésben alkalmazkodjék az ő egyéni ízléséhez, hiszen a plébánosnak valóságos kísérleti nyulat kellene a gyomrából csinálnia, mivel ő marad, a káplán pedig sokszor esztendőnkint változik.

Az ellátáshoz tartozik a kiszolgálás is. Ott a plébános gondoskodik róla, hogy a káplánt úgy szolgálják ki, mint úriembert kell kiszolgálni. Lakását, mint úriember lakását, tartásuk tisztán és rendben. Gondoskodjanak arról is, hogy a háztartási alkalmazottak mindig megadják a tiszteletet a káplánnak. Jogos kívánságait mindig teljesítsék, ne szájkodjanak és szemtelenkedjenek vele, — másképp ne szólíthassák, mint tisztelendő úr vagy káplán úr — becsmérő szavakat vele szemben ne használhassanak. Ez utóbbira főleg ott kell vigyázni, ahol a háztartást rokonok vezetik, akik könnyen a családba tolaikodott idegennek nézik a káplánt és szívesen leszólják. Egy plébánián pl. a káplán neve a plébános rokonai között mindig ez volt: Der Kaplan Esel. Ha ezt egy plébános túri, ha a káplán valóban Esel volna is, önmagát is lealacsonyítja, mert ő is Krisztusnak szentelt pap és Krisztusnak szentelt paptestvért enged becsmérni.

A káplánnak joga van úri megbecsüléshez kosztban és ellátásban s joga van becsületéhez is. De éppen ilyen joga van a maga becsületéhez a plébánosnak is. Hogy sok káplán és plébános nem tud összeférni, annak sokszor az az oka, hogy hitvány rongynak tekintik egymás becsületét és egymásra pletykáznak. Minden faluban, illetőleg minden városban vannak, akik a plébánossal nem szimpatizálnak. Némelyek azért, mert másvallásúak s a plébánost intransigens katolikusnak tartják. Másik azért, mert a plébános helytelenítette elváltását, a harmadik, mert valami jogtalan kérését nem teljesítette. Az egyházi törvényeket a plébános kénytelen végrehajtani, s ebből sokszor oktalan harag származik ellene. Pl. az egyik faluban örök haragot és magázást tartott az egyik tanító a plébánossal, mert az nem engedte szentgyónáshoz és szentáldozáshoz leányát azon a napon, amikor reverzális nélkül másvallású pap előtt kötött másvallásúval házasságot. Már most előfordul, hogy a káplán pont az ilyenekkel keveredik a legjobb barátságba. Ismertem káplánt, aki kiszámítottan csak reformátusokkal tartott társadalmi összeköttetést. Az ilyen társaság azután a fiatal tapasztalatlan káplánt kérdezetgi, hizeleg neki és észrevétlenül belesodorja a plébánosa szapulásába. Egyik-másik káplán azután valóságos gyönyört talál abban, hogy ilyen társaság előtt folyton feltálalja plébánosa hibáit, sőt ő is elhisz mindent plébánosáról, amit mondanak és viszi tovább a hírt házról-házra. Az ilyen viselkedés súlyos véték a plébános becsülete ellen. A plébánosnak joga van a becsületéhez, sőt joga van hozzá az egész plébániának s a legsúlyosabb vétkek egyike ezt a becsületet, amely az egyszerű híveknél a fundamentum fidei-hez tartozik, tönkretenni.

De viszont joga van a káplánnak is az ő becsületes hírnevéhez. Azt mondják, hogy az asszonyok között sok van, aki nem tud egyebet, mint a cselédeket szapulni. A plébánosok között is van, aki egyebet sem tud, mint káplánját szapulni. Hagyján még, ha papok előtt teszi, azok esetleg ismerik a megszapultat és a szapulót is és kellő

mértékre szállítják le a szapulást, de némelyik megteszi világiak előtt is, egyébről sem tudván beszélni, mint káplánja lustaságáról, tudatlanságáról, ivási kedvről, műveletlenségéről, udvarlásairól stb. . . . Pedig sokszor még a kvintesszenciája sem igaz. A hitben járatlanabb világiak előtt a káplán becsülete is fundamentum fidei. A hit és az Egyház ellen vétkezik tehát az ilyen plébános, aki káplánja becsületét nem kíméli. Egy bankigazgató kijelentette előttem, hogy egy régebbi tartózkodási helyén azért nem ment templomba, mert ha a káplán meglátogatta, az a plébánost szapult, ha a plébános meglátogatta, az meg a káplánt szapult. Igaz, hogy mi papok is emberek vagyunk és nem angyalok, nekünk is vannak hibáink, a plébánosoknak is meg a káplánoknak is. De ha valakinek, nekünk kell szem előtt tartanunk az Irás ama szavait: „Ha van valamid atyádfia ellen, intsd meg négyszem között. Ha nem hallgat rád, dic ecclesiae!” Ha a káplánnak feltűnik valami plébánosa viselkedésében, ami a lelkek üdvének ártalmára van, kellő tisztelettel és fiúi alázattal figyelmeztesse plébánosát, hogy mi az, ami miatt megbotránkoznak hívei benne. Ha a plébános makacsul ragaszkodik hibáihoz, beszéljen a dologról az esperessel, ha kell a püspök úrral, de ne tárgyalja meg a kántorral, tanítóval, főjegyzővel, a Kati nénivel és az Örzse nénivel. Viszont a plébános is így járjon el esetleg súlyosan vétkező káplánjával szemben, mert ha a plébános és a káplán kitergetik egymás akár létező akár vélt hibáit vagyis pletykáznak egymásról, a pletykálás híre mindkettőnek fülébe jut s megszületik az egymás iránti gyűlölet, mely a lelkipásztori munkában sem jó tanácsadó.

A pletykálásról lévén szó, nagyon vigyázzon a káplán arra is, hogy a plébániának kerítése és ajtaja is van és nem szabad onnét híreket kihordani. Egy plébánián történt, hogy az egyik egyházközségi képviselő, aki természeténél fogva összeférhetetlen ember, de egyébként vezető hivatalnok, bár a plébános legjobb barátjának mondotta magát, feltűnően kezdett misehallgatás helyett vadászatra járni, az összes egyházközségi gyűlésekről távolmaradni, a testületi közös szentáldozásokról elmaradni. Igen rosszul esett a plébánosnak, hogy az viselkedik így, aki legjobb barátjának mondja magát. Egyszer az ebédnél kemény kifejezést használt, hogy ezt az urat el kell távolítani a képviselőtestületből. Még le sem szállt az est, már a káplán jelentette az illető úrnak, hogy mit mondott a plébános. Mondottam már, hogy nem vagyunk angyalok és ezért megtörténhetik, hogy helytelen kifejezést használunk, de végtelen gyöngé papi jellem az a káplán, aki így akar magának jóbarátokat szerezni, hogy pletykázással összeveszejtje a plébánosát híveivel. Talán csak azért, hogy nagyobb legyen az ő népszerűsége. Szívvel és lélekkel gondolkodó káplán sohasem felejt el, hogy ő tulajdonképpen jövő-menő ember, a plébánosának pedig maradnia kell, a lelkek üdvének sokkal nagyobb érdeke, hogy a plébános legyen népszerűbb, mint a káplán. Egy áldottlelkű káplántársam, mikor egy alkalommal egy cudar rossz ebéd után harmadik káplántársammal együtt a sekrestyést a henteshez küldtük hideg felvágottért, bár kopogott szeme az éhségtől, mégis azt mondta, hogy ő nem hozat semmit sem, mert nem akarja ezáltal rossz hírbe keverni a plébánosát. Ez az igazi testvéri együttérzést ápoló viselkedés; ha a plébános a maga részéről is úgy visel-

kedik és mindenkép vigyáz káplánja hírnevére, aligha lesz köztük komoly és tartós nézeteltérés.

Nézeteltérés oka, illetőleg rossz viszony alapja plébános és káplán között főleg az szokott lenni, hogy mindkettőben, mind a káplánban, mind a plébánosban túlteng az öntudat. A mai fiatalság, és ebből sok fiatal pap sem kivétel, minden negyvenöt-ötven éven felüli embert a kortól, a tudománytól, a modern életfelfogástól elmaradt, semmire sem használható embernek tartja, akit már nyugdíjba kellene küldeni; majd ők megmutatnák, hogy kell kiemelni a világot a négy sarkából. Ők megtalálnák azt az archimedeszi pontot, amelyet az öregek eddig hiába kerestek. Sok tapasztalatlan káplán ezt principálisa előtt is folyton hangoztatja és lebíral mindent, amit plébánosa a legjobb akarattal és szándékkal végez. Az a plébános talán már 25—40 éve iparkodik Jézus szerinti pap lenni, most aztán előáll egy fiatal káplán, hogy plébánosa nem jól prédikál, nem jól hitoktat, nem jól végzi a pasztorális munkát, minden módszere már Noé bárkájába való. Ha azután a plébános nem hajlandó reformata deformare, et confirmata confundere, jobbról-balról hallhatja a káplánnak kiszólásait az ő elmaradottságáról. Így jártam magam is egy káplánommal, aki mindenképen be akarta vezetni minden szombat éjjel a litániát este 9 óraker és utána gyóntatást lehetőleg éjfélíg, hogy a Nikodémusok is jöjjenek. Hiába magyaráztam, hogy ez nem volna más, mint szándékos Nikodémus-kitermelés, és hogy földműves emberek között működünk, akik nyári időben 10 óraker jönnek haza este a mezőről holtfáradtan, örülnek, ha lefekhetnek és kinyújtózhatnak. Hiába volt minden, telesírta az egész falut, hogy a plébános nem engedi érvényesíteni a modern pasztorációt. Az ilyen túltengő öntudat nem alkalmas a jó viszony táplálására plébános és káplán között. Azonban megvan ennek a megfordítottja is, hogy a plébános áll túlságban azon az állásponton, hogy *experto crede Ruperto*, és abban a káplánban csak egy tudatlan gyermek-embert lát, egy sárgacsőrűt és zöldfülűt, akire semmit sem lehet rábízni, legfeljebb temetést, misézést s egy kis hitoktatást, de ezt is csupa bizalmatlanságok közepette. Első principálisom a következő funkcióktól tiltotta el a káplánokat mint hozzá nem értőket és mint akik iránt a nép nincs bizalommal: prédikálás, gyóntatás, esketés, litánia, beteglátogatás, a legszegényebb néposztályt kivéve. Természetes, hogy ez a káplán sem akar nulla lenni és ellenszenvvel viseltetik az olyan plébános iránt, aki őt sem osztó, sem szorzó számnak nem tekinti, hiszen az a fiatal káplán is sokat, éppen annyit vagy még többet készült szent hivatására, mint a plébános. A jó viszony úgy marad fönin a plébános és a káplán között, ha mindkettő Szent Pál apostollal együtt úgy gondolkodik: *inutile servi sumus; gratia Dei sum, quod sum*. Az Isten kegyelme pedig, ha kéri, megadatik a fiatalnak is, és nem hagyja el az öreget sem. A fiatal igenis gondoljon arra, hogy ő még gyerek, az öreg pedig arra, hogy ő lassan megint gyerekké lesz. A fiatal gondoljon arra, hogy a tapasztalat nagy mester, az öreg pedig arra, hogy idők múlnak és új igényeket szülnék, tehát annak az újításokat kéro fiatalnak is lehet igaza. A fiatal ne akarjon mindent a feje tetejére állítani, az öreg meg ne akarjon minden újításnak útjába állni. Pl. dőreség volna a káplánt eltiltani a liturgikus misehallgatás bevezetésétől,

mert régente a nép mise közben hallgatott. Mert bizony régente nem volt így. Dőreség volna, ha a plébános nem engedné bevezetni a gyermekek gyakori áldozását, mert az ő gyermekkorában még nem volt szokás. Ha tiltaná a káplánt pl. Jézus Szíve trónraemelését házankint elvégezni vagy a Szent Család karácsonyi jelképes vándorlását a hívekkel megismertetni, mert az régen nem volt így. De dőreség volna a káplán részéről is, ha pl. rövid egy-két évi káplánkodás alatt még a templomot is ki akarná forgatni régi valójából. Ismertem egy káplánt, aki a plébános tudta nélkül, illetőleg annak távollétében átépíttette a mellékoltárt és teljesen hasznavehetetlenné tette, az összes ruhaneműeket átszabta és átalakította, más formát adott a májusi ájtatosságnak, a rózsafüzér-ájtatosságnak, fölfordította az istentiszteletek sorrendjét stb. . . . Az ilyen túltengő öntudat sosem használhat a békés viszonynak, hiszen ha nem is fejezi ki szóval, tényleg azt mondja, hogy a káplán a plébános összes eddigi munkáját semminek nézi, és ezért akar mindenütt tabula rasat csinálni.

A káplán főképp óvakodjék a mai káplánoknál szokásos titkolódzástól és suttyomban cselekvéstől. Velem történt, hogy az egyik káplánom a nélkül, hogy egy szót szolt volna, feloszlatta a lánykört, összes eddigi tagjait széjjelzavarta és ismétlőiskolás lányokból új lánykört csinált. Majd tudtom nélkül, holott katolikus ház áll rendelkezésre az egyesületeknek, a leánykörnek új helyiséget bérelt, mire tulajdonképpen csak véletlen útján jöttem rá. Ismételten megtörtént, hogy a plébános idegenektől tudta meg, hogy ez vagy az az egyesület ünnepélyre, díszelőadásra készül, hogy a szívgárda kirándul stb. . . . Ez természetesen megszégyenítő a plébánosra, ha idegenektől kell megtudnia, milyen munka folyik a pasztorációval határos területeken. Ez pedig sajnos mostanában föltűnő szimptóma a kápláni berkekben, mintha külön arra nevelnék őket, hogy principálisikkal szemben bizalmatlanok legyenek és titkolódzzanak. Azután még meg is botránkoznak, hogyha a principálisuk, mikor egyik-másik általuk megindított megmozdulást fináncírozni kellene, szűkmarkúnak bizonyul. Jézus, a Mester azt mondotta: Én nyíltan szólottam és titokban semmit sem cselekedtem, — ez legyen a káplán elve, de ez legyen a plébánosé is. A káplán azért, mert utolsó vonalon a plébánia lelki életéért a plébános a felelős, a plébános azért, mert neki kötelessége a káplánt vezetni, oktatni és tanítani, mintegy praktice bemutatni neki azt, amit a teológián teoretice tanult. Ezért szeretettel beszéljen meg mindent káplánjaival, együtt latolgasson, fontolgasson velük, még a plébániai irodát se tartsa hét lakattal lezárva, melybe a káplán soha be nem teheti a lábát, hanem szívesen lássa és foglalkoztassa néha ott is, hiszen valamikor az is plébános lesz, s ezeket az irodai dolgokat is meg kell tanulnia. Hol tanulja meg, ha a plébános hermetice elzárja előle az irodát és azt mintegy titokzatos füstbe borítja. Ha a plébánosnak nincs titka a káplánja előtt a pasztorációnak semmi terén, a káplán kénytelen érezni a plébános jóindulatát, s ő sem zárkózik el terveivel a plébános elől.

Említettem, hogy a plébános és a káplán beszéljék meg egymással pasztorális terveiket, ne titkolódzzanak egymás előtt, mert a titkolódzás alapja a bizalmatlanságnak, a bizalmatlanság pedig sose lehet alapja a jóindulatnak. A megbeszélésekre legalkalmasabb időpont az

ebéd és vacsora ideje és az azután együttes társalgásban eltöltött fél vagy egy óra. Ezért igen bölcs ember volt az, aki bevezette a plébános és káplánjai egy házban való lakását és együttes étkezését. Igen súlyosan vétkezik a plébános és a káplán közti szükséges jó viszony ellen az a plébános, aki azért, hogy könnyebben jöjjön ki a háztartás költségeivel, a káplánokat asztalától kosztházakba vagy vendéglőkbe utalja, de az a káplán is, aki mert esetleg kifózdéből olcsóbban étkezhetik, kiveszi a kosztpénzét és otthagyja a plébános asztalát. A legkedvezőbb óráktól fosztják meg egymást az ilyen pap-testvérek, amelyekben a jó viszony megszilárdulna s esetleg elromlott jó viszony helyreállna. Faktum: Egy fiatal káplán sértve érezte magát, mert plébánosa egy jogosult kérését nem teljesítette. Ezért dacolt plébánosával, pár napig nem beszélt vele. A jó öreg erre az egyik napon megfőzette a káplán kedvenc ételét, még mielőtt maga szedett volna, a káplánját kínálta e szavakkal: Tisztelendő úr, maga szedjen ebből először, mert maga ezt nagyon szereti. Főlragyogott a káplán szeme, mint mikor felhős, borult égen valahol kibújik a nap, elnevette magát, s úgy beszélt plébánosával, mintha sosem haragudott volna rá. Tulajdonképpen szeretetvendégség az ebéd és a vacsora, ahol valahogyan fesztelenebbül van együtt az ember embertársaival; ettől sose fosszák meg önmagukat, ha jóban akarnak lenni egymással plébános és káplán. A legalkalmasabb idő a pasztorális munkák és tervek megbeszélésére az étkezések ideje, azért már praktikus szempontból is, nehogy a plébános mondanivalóit ne tudja elmondani, a káplán sose maradjon el a plébániai asztaltól bejelentés nélkül. Ezt kívánja a pasztorális érdek, — mert legkönnyebb pl. vacsoránál megbeszélni a másnapi teendőket, de ezt parancsolja a jólneveltség is, melyre elsősorban a papoknak kell adniok. Vegyünk csak elő egy illemtant, olvassuk el, s olvassuk el utána a Szentírásból a Liber Proverbiorumot vagy Jézus Sirák Fiának könyvét, azt fogjuk tapasztalni, hogy az illemkódexek rendkívül sok szabálya ezekből a könyvekből van véve. Valami szent ihlet van tehát az illemszabályok felett. Ne várassa ezért a káplán be nem jelentett távolmaradásával plébánosát az étkezéssel, és ha megtörténik, aminek csak igen ritkán szabad megtörténnie, hogy hirtelen kell elmaradnia, — és sehogy sem tudja plébánosát értesíteni — tartsa kötelességének a legelső találkozásnál excusálni magát. De ugyanezt a tapintatosságot tanúsítsa a plébános is káplánjával szemben az udvariasságon felül. Ez azért is szükséges, mert nagyobb helyen sosem lehet tudni, mikor kell hirtelen egyszerre három helyre is pap és nagy baj lenne, ha a plébános nem tudja, hol van a káplán és a káplán nem tudja, hol van a plébános. Az udvariasság mindig vonz, az udvariatlanság taszít, rosszul nevelt káplán és udvariatlan plébános között sosem lesz atyai és fiúi jó viszony.

A jó viszonyt a káplán és plébános között igen sokszor megbolygatja a politika. Azt mondják, hogy pap ne politizáljon. Ez bizonyosan nem százpercentes igazság, de ötven percent igazság van benne és így formáznám: a pap ne úzzön pártpolitikát, ha az nem okvetlenül szükséges. Legkevésbé pedig akkor, ha nem ért hozzá. Pártpolitizálásra csak akkor van szükség, ha a plébániának a területén vallásellenes világnézetű párt akar diadalmaskodni. Akkor a

pap is álljon ki a katolikus világfelfogású párt mellett minden erejével és tehetségével. Ha azonban a plébánia területén küzdő pártok világnézeti szempontból nem állnak ellentétben az Egyházzal, kár a papnak politizálni, mert politikai pártállásával magára haragítja az ellenzékét, ahol pedig szintén az ő hívei, esetleg buzgó hívei is foglalnak állást. Az egyszerű emberek konfundálják a papot a vallással s a pappal együtt meggyűlölik a vallást és az Istent is. Ennyit pedig nem ér a politika. Ezért, ha hit és egyházvédelem nem parancsolja a politikát, a legjobb távolmaradni tőle. Ha azonban akár szükségből, akár politizálási ösztönből mégis politizálnak a plébánián, a világ minden kincséért ne legyen a káplán és a plébános két ellentétes pártban, akik esetleg egymás ellen szónokolnak és pártülésein dorongolják egymást. Ez nyílt botrány volna és semmikép sem válnék a papi tekintély javára. Magán a plébánián is egész biztosan kutya-macska viszonyba hozná a paptestvéreket. Ha a plébános politizál és a káplán nem tudja osztani politikai nézeteit, legjobb, ha szilenciumot parancsol önmagának, előveszi a dogmatikát vagy a morálist és politizálás helyett mondjuk plébánosi vizsgára készül. Egyenesen botrány volna, ha a káplán éppen csak ellentmondási viselkedésből vagy szereplési vágyból egy olyan politikai pártot támogatna, melyhez a plébánia kisebbsége tartozik és amelynek világnézete legalább tisztázatlan. Ezen sok jó hívő megbotránkozik s még a faluban, plébánia területén sok kavardást is okozhatna. A káplán sose kavarja fel a zavaros vizeket, sose feledkezzék meg arról, hogy ő ma itt van és holnap már az egyházmegye másik végén lehet, a plébánosnak azonban maradnia kell és neki kell meginnia a káplán meggondolatlan politizálásának zavaros vizét. Ha ezt is szem előtt tartja mind a káplán, mind a plébános, bizonyára rossz viszony helyett sok jó óra rojta őket boldogítani.

Még sokat lehetne mondani, köteteket lehetne írni erről a kérdéstről, melyhez nemigen szeretnek hozzányúlni, — de ha csak ennyit tartunk is meg, mind a plébánosok, mind a káplánok ritkán vagy sohasem lesznek citálva ad audiendum verbum Episcopi és maguk fogják érezni és tapasztalni a Szentírás szavait: „O quam bonum et iucundum habitare fratres in unum!”

*Dr. Krämer Tamás**

* Talán e cikk némely olvasója igényli is azt a megjegyzést, hogy az író: tb. kanonok, pápai kamarás, esperes-plébános — s ezt a dolgotatát esperesi ke-rülete egyik gyűlésén felolvasta. Szerk.

A pap és a nagybőjt

Nagyon fontos dolog, hogy lelkiségünk folyama visszakanyarodjék az egyházi év medrébe. A természetes élet mozgása is az évszakokat követi: tavasz, nyár, ősz, tél; mindegyik hozzáadja a maga erejét az élet dinamikájához. A lélek életét az Egyház szándéka szerint az egyházi év irányítja. Ez is a maga évszakaival egy célt szolgál, hogy a lélekbe belevigye az isteni élet dinamikáját.

Próbáljuk meg, hogyan lehetne a nagybőjt szent idejét lelkiségünk fejlesztésére a liturgia szempontjai szerint kamatoztatni.

Mit tegyünk nagybőjtben?

1. Gyarapodjunk az isteniek megismerésében.

A szent negyvennap lelki kiaknázására vonatkozóan a keresztény ókor gyakorlata a legjobb vezető. A régi keresztényeknél ez a negyven nap szolgált arra, hogy a hitújoncokat előkészítsék a keresztség föl vételére, melyet húsvét vigiliáján szolgáltattak ki. Komoly és alapos előkészítés volt szükséges ahhoz, hogy értékelni tudják a keresztségi kegyelmet és átlássák Krisztus megváltói munkájának nagy fontosságát. A hitoktatás felölelte a keresztény hitvallást a maga teljességében. Ránk maradt jeruzsálemi Szent Cirill „Catecheses mystagogicae” c. munkája, amely remek mintája annak, milyen lelkiismeretességgel készültek elő a húsvéti nagy kegyelem fogadására. Nekünk azért fontos mindezt tudnunk, mert az Egyház a nagybőjt igazi értelmét ma is azokkal a miseszövegekkel, énekekkel, liturgikus olvasmányokkal magyarázza meg, amelyeket régen a katechumenátussal kapcsolatban használtak. Az Egyház azt akarja, hogy egész hívő közösségünk helyezkedjék bele ezeknek a hitújoncoknak a lelkiállapotába. Úgy kell éreznünk magunkat, mintha kezdők volnánk a lelki élet területén és mintha most kellene elsajátítanunk a lelki élet alapelemeinek ismeretét. A kezdők hevével és lendületével kell a lelki munkához állnunk. Mi is húsvéttól várunk kegyelmeket. Ennek hatásossága azon múlik, mennyire készülünk elő rá. A nagybőjt folyamán bőjtől a test, a lélek meg táplálkozik isteni tanítással. A lelki élet nemcsak azáltal laposodik el, ha valakinek az imaélete hiányos, hanem azáltal is, ha nem halad előre az isteniek megismerésében. Átlátták ezt már a régi, tapasztalt lelkivezetők is. Előkelő helyet foglal el ezek között Szent Benedek, aki Regulájának 49. fejezetében ezt írja: „A negyvennapos böjt e napjaiban mindenki kapjon könyvet a könyvtárból és azt úgy, amint van, a maga egészében olvassa el.”

Nagybőjt folyamán részletesen és tervszerűen át kellene elmélnünk a szimbolum igazságait úgy, amint a miseszövegek, a Brevi-

árium olvasmányai stb. élénk tárják. Mindegyik miseszöveg valami nagy, életbevágó igazságot akar szemünk elé állítani. Ezt az igazságot kell megkeresnünk. Nem lehet tagadni, hogy a mi lelkeségünk nagyon elméleti, filozófikus, moralizáló. Azért van ez, mert lelkeségünk nem a liturgikus szövegek gazdag televényéből táplálkozik. Egész más lenne a nagybójtói idő felhasználása lelki szempontból, ha nem egy újkori Jézus szenvedéséről szóló elmélkedési könyvet vennénk a kezünkbe, amelyben kész elmélkedések állanak rendelkezésünkre, hanem föllapoznánk a Breviárium és a Missálé lapjait. Egész földi életünk, de az isteni üdvösségmunka értékelése szempontjából is rendkívül fontosak azok a szövegek, amelyek az ember teremtéséről, paradicsomi állapotáról, a bűn tragikumáról és ugyanakkor arról a kimondhatatlan irgalomról szólnak, amellyel az Isten az embert elindította a történelem útjára. Nagybójt folyamán ezeket a tényeket kellő megvilágításban kell látnunk, mert annál jobban tudjuk majd értékelni az üdvösség legnagyobb tényét: a föltámadást.

Fogadjuk el Szent Benedek tanácsát, vegyük a kezünkbe a liturgikus szövegeket, és lelkeségünk gazdagodik.

A hívőknek sem kell másról beszélnünk nagybójtói délutánokon, szentbeszédekben. A liturgia szövegei nem unalmasak, változatosak, gyakorlatiak, aktuálisak.

2. Töltsön el bennünket a vezeklés szelleme.

A keresztény ókorban a nyilvános bűnösöknek nyilvánosan kellett bűneikért vezekelniük. Hamvazószerdán a püspök hamut hintett a fejükre, kizárták őket az egyházi közösségből, és csak nagycsütörtökön fogadták vissza őket újra az Egyház kebelébe. A visszafogadásig nagyon kemény vezeklést kellett végezniük, mert csak így látszott meg a maga valóságában az, hogy a bűnbánatuk mély és igazi.

Akkor üljük meg a nagybójtót a liturgia szellemében, ha ezeknek a nyilvános bűnösöknek vezeklői szellemét magunkévá tesszük. Ezt akarja az Egyház, amikor a liturgia szövegeiben bűnbánatra, bójtra, alamiználkodásra, imádságra szólít föl bennünket. Aktuális, ennek a mai materiális világszemléletnek szóló fölhívás, de fontos nekünk is, mert a kegyelmi élet szempontjából újabban nagyon hangsúlyozzuk a természetes alapok fontosságát. Ez helyes bizonyos mértékben, mert a lélek indisponált testtel nem olyan fogékony a kegyelem sugallataival szemben. A természetes alapok túlságos hangsúlyozásában azonban benne rejlik az a veszély, hogy lelki életünk kissé nyárspolgáriás, kényelmes lesz és abban a hiszemben leszünk, hogy keresztény életet élni lehet aszkézis nélkül is. Vegyük szigorúan a bójtot! A bójtoi prefáció utolérhetetlen szépséggel fejezi ki a testi bójt nagy jelentőségét: „A testi bójt által a bűnöket elnyomod, a lelket fölemeled, erőt adsz és gazdagon jutalmazol.” A komoly bójtölés elvon bennünket az alsóbb lelki és testi rossz tulajdonságoktól és így megerősíti bennünk a belső embert, megacélozza az akaratot, ami nagyon fontos, mert hiszen az üdvösség munkájában az akarat a legjelentősebb emberi tényező. Bójtölésünknek értéke természetesen csak akkor van, ha együttjár a bűntől való elfordulással. A bójt a lelki életnek tehát egyik legfontosabb eszköze, a leghatásosabb ve-

zeklés. Ezért az összes lelkipásztorok előírják a testi böjt pontos megtartását egyéb önmegtartózkodásokkal együtt. Az őskeresztény lelkiség formábaöntője, Szent Benedek pl. ezt írja: „Kiki a reá szabott mértékben felül ajánljon fel valamit saját akaratából a Szentlélek örömeiben Istennek, azaz: vonjon meg valamit testétől ételben, italban, alvásban, fecsegésben és üres tréfákban, és így a lelki vágyódás örömeiben várja be a szent húsvétot.” (Reg. 49. fej.)

A böjtot fűszerezze lelkiismeretesebb *imádság*, de ne a szokott koldustempóban, hanem legyen az imádságunk a miseszövegek átelmélkedése nyomán lelkünkben önként fogant istendicsőítés.

Végezzünk keresztutat! A nagyböjti idő Krisztus megváltó halálának emlékezetét különösebben akarja a lelkünkhöz közel hozni. Érthető: a mi megváltásunk az ő szenvedésének és halálának gyümölcse. Jó tehát, ha a keresztutat járva ennek a diadalmas szenvedésnek minden szakaszát végigelmélkedjük. Fontos azonban, hogy Jézus szenvedése, halála olyan módon álljon előttünk, amilyent megérdemel, ahogyan a dogmatika és a liturgia bemutatja. Két dolgot legyen szabad itt megjegyezni:

1. A keresztutat járva, ne csak azt kutassuk, milyen erényeket gyakorolt Jézus szenvedésének egyes mozzanataiban és mi mit tanulhatunk tőle, hanem legyünk annak tudatában, hogy mi Krisztussal együtt harcot vívunk a Sátán ellen, hogy az Ő sorsa a mi sorsunk is és hogy saját szenvedéseink Krisztus szenvedéseinek a kiegészítői.

2. Jézus szenvedését ne csak emberi oldaláról nézzük. Megrendítő látvány az oszlophoz kötözött, a megostorozott, a nagy elhagyatottságban és nyomorúságban élő Istenember. A középkor Jézust mindig így ábrázolta: szenvedéstől, kínzástól meggyötört. Az isteni arcvonásokon pedig biztosan átsillogott egy másik jellemvonás, — és ez a döntő — amelyik azt mondja, hogy az Istenember teljesíti Atyja akaratát. Jézus szenvedésének a célja a mi megszabadításunk volt, az ő halála nekünk örömhír. Örömlünk kell annak, hogy „kiszabadított bennünket a bűn rabságából és kiragadott a sötétség hatalmából és átvitt bennünket a világosság birodalmába”. Így kell a keresztutat járva a liturgia szellemében Krisztus szenvedéseit végigelmélkednünk és a vezeklés szellemét bevinnünk életünkbe.

3. Lélekkel végezzük a szertartásokat.

Nagyböjtben, különösen nagyhéten sok örökértékű szertartás van. Ne peregjenek le ezek öntudatlanul a hívők szeme előtt, gépiesen és hidegen, hanem, amennyiben lehetséges, kapcsoljuk bele a híveket is tevőlegesen. A szertartásokat nekünk is, hívőknek is ismerniök kell. Nekünk ez az ismeret azt hozza gyümölcslé, hogy nagyobb átéléssel fogjuk végezni, a hívőknek pedig, hogy jobban fogják becsülni őket.

Hamvazószerdán adjunk egy kis nagyböjti programot a hamvazás szertartásával kapcsolatban. Magyarazzuk a szertartás jelentőségét és azokat a szép imádságokat, amelyeket a pap a hamvasztással kapcsolatban mond, olvassassuk föl egy rátermett világi hívővel.

Virágvasárnap: a pálmászenteléssel kapcsolatban ismertessük a szertartás történeti hátterét, és egypár jellegzetes szöveget emeljünk

ki a liturgiából. A körmenettel kapcsolatban igen hatásos lenne, ha egy fiúkból és leányokból alakult kis énekkar fölváltva énekelné gregórián dallamban a „Gloria, laus et honor tibi sit...” antifónát, amelynek a dallama kedves és nagyon könnyen elsajátítható.

Nagycsütörtök: az utolsó vacsora emléknapja. Ezen a napon minden tevékenységünk középpontjában az Oltáriszentségnek kell állania. Igen jó alkalom, hogy egyházközségünk összeforrjon Krisztussal. Ha lehet, közös szentáldozás legyen e napon, amelyen az egyházközség családjai együttesen vesznek részt. Az Oltáriszentséget elviszik a főoltárról. Új helyén éppen olyan tiszteletben kellene részesíteni egészen a következő reggeli istentiszteletig, mint nyilvános kitételnél. Ezt, ahol lehetséges, meg kellene valósítani.

Lehetne buzdítani a családapákat, hogy nagycsütörtökön az asztalnál olvassák föl az Úr Jézus búcsúbeszédét és utána imádkozzanak, énekeljenek.

Nagypénteken használjuk ki a szent szövegeknek bő tartalmát, és amit lehet, olvassunk föl belőlük híveinknek magyarul, különösen a passió után következő megemlékező imádságokat. Ahol mód nyílik rá, tanítsuk meg a gyermekeket vagy a hívőket is egy pár gyönyörű gregórián dallam éneklésére, pl. „Agius o Theos”, a kereszt leleplezésénél, „venite adoremus” stb.

Délután folyamán a szentsírnál Jeremiás siralmait szokták énekelni. Ez az „officium tenebrarum”-nak egy maradványa. Ne engedjük kizárólagosan a kántornak énekelni, hanem vonjunk be másokat is és ami a fődolog, lehetőleg alkalmazzuk a gregórián dallamhoz. Megelőzheti a Siralmak magyarázata vagy a messiási zsoltárok, pl. a 21. zs. gyakorlati fejtegetése.

Nagyszombat tele van szimbolumokkal: a tűzszentelés, a „Lumen Christi”, a húsvéti gyertya. Ezeket okvetlenül meg kell magyaráznunk, mert a hívők előtt a szertartás különben értelmetlen lesz. Egészen bizonyos, hogy ha a hívők ismernék pl. a keresztvíznek a nagyszombati keresztkütszenteléssel kapcsolatos dícséretét, egészen másképpen gondolkoznának a keresztségről: benső ereje is hatna rájuk.

A liturgia nem szegény; megváltásunk eszköze. Kapcsolódjunk bele mi magunk, de híveink is lélekkel a szertartások menetébe és az áldozattól ne riadjunk vissza. Így fog majd számunkra kamatozni a nagybőjt a kegyelem kincseiből.

Papi lelkeségünk számára erőforrás lesz nagybőjt, ha

1. a Szentírás és a miseszövegek elmélkedésével gyarapodunk az isteniek megismerésében és ezt a tudást átnyújtjuk híveinknek magyarázatok, bibliaórák stb. által.

2. a vezeklés szelleme él bennünk és nem riadunk vissza a testi és lelki önmegtágadások keménységétől.

3. eleven módon és lélekkel veszünk részt a nagybőjt liturgiájában.

P. Vönöczki Fábián O. S. B.

Papi lelkülettel az oltárnál

„Ex altari tuo, Domine, Christum sumimus: in quem cor et caro nostra exsultant.” Az Úrnap zsolozsmázó ünnepi áhítata szövögette ezt a csipkefinom antifónát a 83. zsoltár paraphrazisaként. Szívem és lelkem örvendeznek az élő Istenben. Mint a madár vágyódik fészke után; úgy vágyom én is oltáraid után! Altaria tua, Domine virtutum: Rex meus et Deus meus!

Oltár! A pap kegyelmi életének tűzhelye! A papi lelkeség forrása; Isten követségében fáradozó papok pihenője. Szívünk ide vonzódik és itt van itthon! Introibo ad altare Dei; felmegyek az oltárhoz. Ó, de sokszor imádkozza a pap egy hosszú életlen keresztül! A magasságok felé, a kegyelem hótiszta hegyvidékére! Kell-e mindezeket újból és újra elmondani? Kell-e ismételtetni, hogy a pap egész élete lépcsőima legyen? Kell-e hangsúlyozni, hogy a pap az oltárnál építi magának az örök hajlékot lángoló hitével, míg a földi életet csak az oltár legalsó lépcsőjének tekinti.

És mégis; mindezt nem felesleges újból és újra elismételni, ha megfigyeljük nem egy közönyös pap lélektelen cselekményeit az oltárnál; az elsietett, elnagyolt mozdulatokat, szinte nem ritkán komikus szórakozottságot, hajlongásokat, gyors lépteket, hanyag formaságokat. Fájdalom, az így miséző pap elveszti az összeköttetést Istennel; észre sem veszi, hogy Isten közelében van; mint a vak, aki nem tudja, hogy az uralkodóval áll szemben.

A trienti szent zsinat szerint a világ Megváltója az utolsó vacsorán alapította meg a papi hivatalt és az újszövetség áldozatát. Folytathatjuk még a zsinat szellemében, hogy az Úr ekkor szentelte fel az első templomot, ekkor történt meg az első oltárszentelés, az utolsó vacsora asztalánál.

A próféta szerint még a csillagok is örülnek őrhelyeiken ragyogva és amikor szólíttatnak, azt mondják: Adsumus, jelen! És vidáman világítanak Annak, aki alkotta őket. (Baruch. 3.) Csak a hanyagul miséző pap nem tud örülni őrhelyén, az oltárnál; nem hallja az Úr szavát; lelke idegenben csatangol.

Milyen döbbenetesen nagy igazság, hogy az Utolsó Vacsora óta az Úr oltára körül dübörög az egész világtörténelem rettentő kavargása. Az Oltár lángja közel húsz évszázada sugározza fényével az emberiséget. Ez a láng Jeruzsálemből, az Utolsó Vacsora terméből indult el világhódító útjára. Ösvényét jelzi a történelem izgalmas drámája: a kisázsiai egyházak, a görög szigetek, Athén oltára „Agnosto Theo”, az Ismeretlen Istennek tiszteletére, Róma és óriási birodalmának legszélső határai, a megkeresztelt népek Európája, Afrika tengervidékei. Aztán közel másfél évezreden keresztül világított ez a misztikus láng, küzdve, lobogva vészes eretnekségek, szakadár törtetések sötét kavargásában, amikor megindul az Atlanti Óceán végtelen vizein, hogy messze idegen világrészek népei közt világítson. Az Oltár körül tombol az Egyház elleni lázadás vad fürgetege, a francia forradalom viharsele, az újkor társadalmi, gazdasági világrengése; a filozófiai rendszerek sötétfényű villogása, az anyagelvű világnézet ijesztő földrengése. És húsz évszázad hirdeti, hogy az Oltár örök és legyőzhetetlen. A forradalmak süvöltik, hogy trónokat és oltárokat rombolnak le; az

előbbiek sorsa minket kevésbé érint, az Oltár miatt nem aggódunk: örök és elmúlhatatlan, és ameddig él az emberiség, a népek, nemzetek köréje fognak telepedni, lángkévájének sugarai szakadatlanul villognak glóriás tündökléssel; mint valami diadalmas bíbor és arany fényzuhatag ömlik a történelem örvényei fölött.

Mélységes hittel kell közelednünk az Úr oltárához. Aquinói Szent Tamás szerint: „*Prima coniunctio hominis ad Deum per fidem!*” Nem valami elvont képzelődés, bizonytalan sejtelem, ködös derengés; hanem rendíthetetlen hit és meggyőződés, mely Istenhez köt. Az Evangélium szelleme vonz az oltárhoz és ezt a szellemet úgy szívja fel a hit kegyelmében élő papi lélek, mint az illatos rét a harmatot, mint a sutgó erdő a napsugarat. Az oltárnál találja meg a pap az életet, a boldogságot és itt elfelejti a szívnek gyarló vágyait, a lélek keserveit és lecsendesíti bánatát. Tengernyi keserűség hullámzik az életben és milyen boldogító tudat bevezni ebbe a biztos kikötőbe és a híveknek is integetni: „*Venite, exsultemus Domino!*” (Ps. 94.) Az oltárnál valóban „*Sziclán állunk*” és eszünkbe jutnak a zsoltár szavai: „*Et de petra melle saturavit eos.*” (Ps. 80.)

Szalézi Szent Ferenc egy pillanatra sem tudott nyugton lenni a lelkek üdvéért vívott nagy küzdelmeiben; de ha az oltárhoz lépett, akkor elfelejtett minden gondot, aggodalmat; lelke tengermélység volt igazgyönggyökkel. Amikor ideges, szórakozott, sietős kapkodó papot látunk az oltárnál, szinte ajkainkon van a figyelmeztető kiáltás: „*Dominus videt*”, mint Ábrahám nevezte azt a hegyet, ahol áldozatát bemutatta. Látja az Úr: hogyan lesz a Confiteor egy mély meghajlás, mellverés és már vége; a Glória egy terjengős kézmozdulat, gyors keresztvetés és vége; hasonlóan a Credo egy hirtelen térdhajtással vegyítve. *Dominus videt!* A felajánlás fohászai egy-két röpké pillanatra; a 25-dik zsoltár a kézmosásnál csak addig tart, míg gyorsan megtörli ujjait és leteszi az oltár sarkára a ruhát; máris vége. *Dominus videt!* Az Úr látja nyugtalan, közönyös, szórakozott lelkedet; az Úr hallja, hogy semmit sem mondasz helyesen és értelmesen. Tudod, hogy a pap *Alter Christus*, de nem végzed úgy, mint aki Isten követségében jár.

A kapkodó, hadonászó papnak szeretnénk odasúgni: Elsieted a keresztvetéseket? Nézd Szent András apostolt; amikor a vértanúság helyére vonszolták, már messziről kiáltotta: *O bona crux!* redde me Magistro tuo; *ut per te me recipiat, qui per te me redemit.* Oltártestvér! Keresztvetéseiden megbotránkoznak a hívek. Szent András két napig függött a kereszten és akkor sem szűnt meg Krisztus hitét prédikálni, míg végre ahhoz költözött, *cuius mortis similitudinem concupierat.* (Breviarium. nov. 30.)

Az átváltozás szent igéi! Amikor az Úr Jézus kimondotta a leg-hatalmasabb szavakat: *Ez az én testem, ez az én vérem!* akkor a világtörténelemben beállott a legmisztikusabb fordulat. Ime, itt az újszövetség áldozata! Itt az örök papság! Nem lesz többé kor az emberiség életében, melyben ne kellene számolni ezzel a misztikus fordulattal. Örök és elmúlhatatlan; ősrégi kultúrák, világbirodalmak eltűntek; a görögbirodalom kultúrájából megmaradt egy nagy terjedelmű kömledék és egy bizarr mitológiai mesegyűjtemény. A római világbirodalom kultúrájából csak tanulságos hatások a későbbi századokra.

A még régebbi korok csak történelmi adatfoslányokat hagytak maguk után. De amit Krisztus Urunk az Utolsó Vacsora oltáránál művelt, az mélyebben, rejtélyesebben, misztikusabban izgatja a világot minden tudományánál, művészetnél; minél inkább rohannak a századok, minél inkább dübörögnek a nagy események a történelem légörvényei közt, annál inkább ostromolja az emberiséget a csodálatos szavak nagy rejtélye: „Ezt cselekedjétek az Én emlékezetemre!”

Az Alter Christus, aki ezt cselekszi az Úr emlékezetére, a mai siralomvölgyben, az oltárnál a hívő lelkek előtt mintha túlvilági misztikus alakot öltene magára. Az apokaliptikus világrengésben, a véres és tövises életúton a hívő lelkek tágranyitott szemekkel merednek az oltárnál álló pap felé. Az oltárban a megrendült lelkek túlvilági óvóhelyet látnak; ide menekülnek, mint bombazivatar elől a betonpincékbe és a pap mutatja meg a biztos vészkijáratot a sokszor feledett örökkévalóság felé, a csalóka remények omladékai közt.

Jaj és ezerszer jaj, ha az Alter Christus úgy mondja el ezeket a világhódító szavakat, mintha csak egy jelentést olvasna a lapokból. Ezerszer jaj, ha a pap úgy cselekszi ezt az Úr emlékezetére, mint akinek sietnie kell az oltártól, mert fontosabb dolgok várnak elvégzésre; ha annyira megszokottá válik ez a szent cselekmény, mint egy üres ceremónia, melynek semmi különösebb jelentősége nincs sem az ő, sem a hívek számára.

Európa egyik országában a világháború előtt évről-évre mindig több visszatérést jelentettek a statisztikák. Az egyházi hatóságok felszokták jegyezni a megtérők különféle lelki élményeit, avagy éppen leíratják velük. Nagyon figyelemreméltó volt egy fiatal újságíró visszatérése. Lelki élményeiről beszámolt részletesen. Leírja, hogy alkalmá volt megfigyelni egy papot, mit csinál a templomban, ha teljesen egyedül van; úgy vélte, majd ügyes riportot ír erről a tárgyról egyik katolikusellenes újságban. Először hideg közönnyel és nem csekély csalódottsággal figyelte a mély áhítatot, az alázatos hódolatot az oltár előtt, mintha tömve lett volna a templom, pedig teljesen üres volt. Másodízben, harmadszor már felébredt érdeklődése a pap szent buzgósága iránt. Majd ismét; és végül megszólította a papot a templomban, aki meglepődött, mert azt hitte, hogy egyedül van. A buzgó Alter Christus megmagyarázta, hogy az üres templomban is Anna hódol az oltár előtt, Akinek a zsúfolt templomban. Spiritus ubi vult, spirat. Az újságíróban győzött a segítő kegyelem, nemcsak visszatért az ősök által elhagyott Egyházba, hanem pap lett. Anima naturaliter christiana catholica! Ime a pap, aki az oltárnál felemelkedik a szent-ség hófehér magaslatára.

A pap az oltárnál áldozatot mutat be, de ő maga is áldozat! Onmagát áldozza, amikor megkapja az ordinációban a papi „character-t”, az eltörölhetetlen jelet, hogy egész életét Istennek szentelje és a hívek üdvének javára meghozza a lemondás áldozatát. Az oltárnál erősödik, izmosodik a nagy lelki küzdelmekre. Itt érzi Krisztus titokzatos jelenlétét és táplálja lelkét a bajvívásra. „O res mirabilis.” Kiáltjuk Szent Tamással az Úrnap himnuszában. „Manducat Dominum pauper servus et humilis.” A szegény és alázatos szolgát az oltárnál szolgál, szelíd engedelmisséggel cselekszi az Úr parancsát. „Loquere Domine, quia audit servus tuus.” Imádkozza

az áldozó és áldozat-pap az oltárnál Sámuel prófétával. A mély áhítattal szolgáló pap itt az oltárnál valóban igazolja a zsoltár titokzatos ígeit: a kenyér megerősíti szívét, a bor felvidámítja lelkét. „Vinum laetificet cor hominis, panis cor hominis confirmet.” (Ps. 103.)

Az emmauszi tanítványoknak is eszükbe jutott a kenyérszegés után: lám, mennyire gerjedezett szívünk bennünk, amikor szólott az úton és megfejtette az írásokat. Pedig mekkora keserűség, bánat és erőtlen csüggedés szállt lelkükre! Mintha csak örök sötétség borult volna életük egére. De most egyszerre kigyúlt a rejtelmes csillagfény. Néri Szent Fülöp életrajzában olvassuk: „Sacrum vero faciens aut ferventius orans, in aëra quandoque sublatus, mira undique luce fulgere visus est.” A szentmise közben a levegőbe emelkedett és arca csodálatosan fénylett. Ez a titokzatos „elevatio” éppúgy, mint a szentek arcának ragyogása és „xenoglossia” tudományos néven megjelölt nyelvek-tudása az orvostudományt is sokat foglalkoztatja és itt különösen érvényesül az a megállapítás, hogy „még a misztikai megismerés lehetősége sem okszerűtlen”. Mi pedig megértjük ezt a csodás jelenséget, ha átérezzük az oltár szent varázsát.

A pap és orvos működésének hasonlóságát szeretjük hangsúlyozni. Már a régi görögök mondták: „Iatros philosophos isotheos.” A jó orvos bölcs és Istenhez hasonló. A pap az oltárnál méginkább! Ő, ha a közönyös pap megfigyelné, hogyan dolgozik a bölcs és gyakorlatias orvos; megvizsgálja a pulzust minőségileg és mennyiségileg; hőmérőz és közben figyel a beteg végnélküli panaszaira; máris tisztában van a helyzettel, de ezzel nem elégszik meg; végigkopogtatja ujjával hátát, mellét, kihallgatja stetoskóppal; fülével, majd újra kopogtat, még plessimeterrel is; hadd hallja a beteg a zörgéseket; na ez bizony kitűnő orvos, nem hiába mások is dicsérik; jön az orvosság és a gyógyulás, a beteg erősen bízik. Az orvos tudja, mit jelent a heterosuggestio, a sugalmazás; hatalmas lelki tevékenység; tehát szuggerál. A közönyös pap pedig kiábrándít; nem szeretem a sok teketóriát; pedig önmagára cáfol, mert oltárszolgálat csupa teketória; nem szeretek sokat ceremóniázni, pedig ténykedése lélektelen üres ceremónia! Annyi a dolgom, azt sem tudom, hol a fejem; ezért siet a legszentebb munkában, az oltárszolgálatban. Milyen szédítő örvénytátong a „pauper servus et humilis” és a „serve nequam” közt!

Fritz Brentano finom humorú német íróművész egy uralkodóherceg főudvarmesterét veszi tollára; ő az etikett megtestesülése és gáncsnélküli lovagja; de egy alkalommal valami jelentéktelen etikett-hibát talált önmagán; nincs nyugta; Ő Fensége is észrevette — valószínűleg! Horribile! Josias von Wittungen báró úr ugyancsak megszenvedett gyarló etikett-hibája miatt: még álmát is megzavarta; álmában megjelent neki Etikette Úrnő, brokátselyem ruhában, kezében lángpallossal és megfenyegette, hogy kikergeti birodalmából. — Ki figyeljen jobban, mint a pap, a szentély udvarmestere az oltár etikett-szabályaira, a rubrikákra, a méltóságteljes viselkedésre!

De mindenekelőtt a szentségi jelenlétre! Méltán suttoghatják az áhítat ajkai az Úrnap szentmiséjében: „Laudis thema specialis, panis vivus et vitalis, in sacrae mensa coenae.” Ujjongó, lelkes dicséret, dicsőítő ének az élő és életetadó szent kenyérnek a szent vacsora oltárán! Énekeljen a lélek! Megragadó ihlettel, mélységes érzé-

sekkel, a bel canto énekművészet túláradó áriáival, álomszerű finomsággal; az égiesen csengő pianissimo „specialis laudis” művészi élményeivell Így lesz a szentség hevületében égő áldozó és áldozatpap a legnagyobb művész; az Ég Urának feddhetetlen lovagja, valóban „chevalier sans peur et sans reproche”, félelem és gáncs nélküli lovag! „Non timebis a timore nocturno, ab incursu et daemonio meridiano.” Most már megértjük, hogyan tudtak a győri kármeliták és más áldozat-papok kirohanni rejtekeikből csákánnyal kezükben, a Legméltóságosabb Oltáriszentséggel szívük fölött a bombák zuhogásában az omladékok közé, hogy segítsenek a veszendő lelkeken. Az Oltárnál tanulják! Anima Christi, sanctifica me! Imádkozzuk minden reggel a szentmise előtt Loyolai Szent Ignáccal. Krisztus Teste, ments meg engem, Krisztus Vére, üdíts engem!

Aranyszájú Szent János megragadó szavakkal figyelmezteti a híveket, hogyan vélekedjenek az oltárnál látható fölséges eseményről: „Verum et tu, laice, cum sacerdotem videris offerentem, ne ut sacerdotem esse putes hoc facientem, sed Christi manum invisibiliter extensam.” Nem a pap, hanem maga Krisztus nyújtja ki kezét láthatatlanul. Ime az Alter Christus megrendítő gondolata!

Ezért fénylett Loyolai Szent Ignácnak is az arca, — luce caelesti — mint az említett Néri Szent Fülöp megfigyelte. A szent papokon teljesül a próféta titokzatos nyilatkozata: „Deus ostendet splendorem suum in te.” (Baruch. 5.)

Vercruysse Brúnó híres jezsuita lelkivezető a papság által világszerte ismert és számtalan kiadásban megjelent elmélkedéseiben nagyszerű gondolatokat szentel a nagy Rendalapító Loyolai Szent Ignác tiszteletére. Az elmélkedés pontjaiban a Szent életének legkimagaslóbb eseményeit teszi megfontolás tárgyává. Megsebesülése, a világról lemondása, a Manréza magánya, Monserratban a Boldogságos Szűzanya oltára előtt leteszi tiszti kardját; ruháit szétosztja a szegényeknek; az általános életgyónás; sok ima és böjt, önsanyargatások; a Lelkigyakorlatok és a Szabályzat megírása. „Tandis qu’ Ignace en dresse les constitutions, on le voit, retiré loin du bruit, jeünant et priant afin que tout y soit conforme à la volonté de Dieu et de nature à procurer la plus grande gloire de Dieu.” Míg a konstitúciókat megszerkesztette, visszavonult a világ zajától, böjtöléssel és imádság közben, hogy legyen abban minden Isten akaratával egyező és szolgáljon teljesen Isten nagyobb dicsőségére. „Ces dernieres paroles, devenues la devise du Saint.” Ezek az utóbbi szavak lettek a Szentnek „devizája”, jelszava. Minden papnak ez a legelső és legvégső célja, amikor az Oltár elé lép: Isten nagyobb dicsősége, Nomini Tuo da gloriam! Ut glorificetur Pater in Filio!

Isten közel van hozzánk; az Urat közel hozza a csillagos égbolt, a tenger, az erdő halk zúgása; de a templom csendjében, az oltár bensőségében találja meg Őt a papi lélek legközelebb. Itt lesz a pap szíve az a titokzatos szántóföld, melyben az Úr elrejtje az örökkévalóság túlvilági kincseit. Új életet hoz a tavasz napsugaras virágpompája, a nevető rétek illatos dísze, a nyár forró, sugárzó égboltja és termékeny áldása; de a mély papi lelkiséggel végzett oltárszolgálat kitarja az áhítat szárnyait, mint a sas, mikor az ég mélységében úszik; ez a lelkület lesz életerőt sugárzó fényforrás; mint a nap, melynek hiva-

tása, hogy sugárujaival végigsimogassa a földet és éltető erővel újítsa meg a színpompás természetet. Itt lesz a papi lélek tiszta, mint a harmat, fehér, mint a lilium; imájának suttogása érthetőbb lesz, mint a vihar szava; felemelkedik az ég trónusáig; éneke édesebb lesz és titokzatosabb, mint a drágakövek csengése.

Ahhoz azonban sok lelki munka, gondos készület, ima, önmegtagadás, elmélkedés szükséges, míg végre a papi lelkület tömjén-illatú himnusz lesz az Úr oltáránál. Titánokat fárasztó küzdelem, óriások erejét meghaladó gyakorlat, mire a lélek erős lesz, mint a tölgy a júliusi forróságban vagy a rideg téli viharban. Az oltár mérhetetlen motívumokat sző a papi életbe: Isten Fia egyesül tanítványával; isteni jelenséggé dicsóíti a hú szolgát; fénykoszorút fon feje körül; Evangéliumot hirdet ajkain keresztül és mennyországot ígér neki ezért a munkáért. Az előbbi útja nehéz és fárasztó, mint az Alpeselek hegyiösvényei; az utóbbi ígérete biztató, mint viharban a csillagfény; ünnepélyes, mint az éjféle mise. Nagy Szent Gergely pápa szerint: „Ars artium est regimen animarum.” A művészetek művészete a lelkek kormányzása. Hát akkor a pap az oltárnál a művészek művésze; ezüstös arcélével, sápadt, finom vonásaival, komoly, zárt; mintha megöregedett volna már fiatalon; éles, átható tekintete mögött valami titokzatos láng tűzfénye villog; amint halkan, nesztelenül suhan arannyal átszőtt ruhájában az oltárhoz; megelevenült ima, mozgó áhítat; nem látszik itt az emberi test, csak a szelíd, sápadt arc és a finom, vékony ujjak; eltűnik a test a brokát, a selyem, az aranyos-ezüstös ruhák súlya alatt. A természet korlátok közé szorított indulatait kizárni nem lehet, de a lélek őrt áll a papi lelkiség öntudatának erényküszöbén és távol tartja a világ démonjait. „Non timebis a daemónio meridiano.”

Ime, ide jutottunk: a pap az oltárnál a művészek művésze. Hogyan készül a művész, mire felküzd magát a világhírnév fényes égboltjára? Fadrusz János (1858—1903) a világhírű magyar szobrászművész szinte fantasztikus és alig hihető gondolatot valósít meg „Krisztus a keresztfán” óriási műve kidolgozásában. Keresztre feszítette magát kötelekkel, órákon keresztül szenved, viaskodik, minden izma rándul, feszül, arca gyötrődő kínokban torzul és munkatársai mindezt fényképezik. Utána hetekre van szüksége, mire kipiheni magát, mire megkínzott teste helyre jön. De alkotása világhírnevet szerzett számára. Művészi élmény!

Thus ardens in igne! Mint a tűzben égő tömjén! Ez a papnak művészi élménye. Passio Christi confortata mel!

Ám térjünk még egyszer vissza kedvelt hasonlatunkhoz, hogyan lesz a művész valóban művész, illetve hogyan lesz a pap a művészek művésze, ha elég a tűzön, mint a napkeleti bölcsek tömjénje. Az esti félhomályban búbajos Chopin-gyöngysorok csengései sziporkáznak a művész ujjai alatt; majd Beethoven-szonáta következik; heves, robbanó, dinamikus, mély fájdalom; hatalmas megnyilatkozás, mely mögött a Titán óriási géniusza lángol a metafizikai titkok borzongató hátterében; mintha szakadatlan fénykévék sugarai tombolnának szemben a tompa, sápadt félhomállyal; az ábrándos lelkű zongoraművész felvonul ideálizmusának elefántcsonttornyába, retteg a hétköznapi világ romboló érdekességétől; leül jó barátja mellé, a finom művü pánccél-

keretes zongorához és együtt beszélgetnek az elefántcsont billentyűk bűbajos nyelvén; a művész gyakorol, fél éjjelen keresztül, naponta tíz órán át, egy életen át folyton és mindig; mert művész, mert a hangok birodalma az ő élete. Egy virtuóz említette, hogy Paganini—Liszt „La Campanella” művét, melyben ez a két zeneóriás minden képzelhető nehézséget felhalmozott, évek óta naponként elgyakorolja. Amikor Gieseking Walter, Európa ma élő legnagyobb zongoraművésze Budapesten hangversenyezett, a hangszer valósággal életre kelt; ujjai alatt az Elsüllyedt Katedrális szinte harangozni kezdett messze idegen világban, misztikus mélységekben; borzalmasan nagyszerű hangzási élmények voltak.

Oltár művésze! Aki téged barátjának nevez, az oltár Királya előtt a világ legnagyobb művészei is térdre hullanak, hogy kezedet fölemeld fölöttük abszolúcióra vagy hogy az Angyali Kenyeret nyujtsd nekik táplálékul. Így leszel a művészek művésze; de ehhez sok gyakorlat szükséges, az ég titokzatos nyelvén, reggel imában, elmélkedésben, nappal a finomkötésű Breviáriummal és rózsafüzérrel kezdedben, este meditációs pontokkal készülődve, Szentséglátogatások fellelegvárába visszavonulva, lelki nagygyakorlatokban megédződve, a gonosz világtól borzongva és lelki szemeidet mindig az oltárra függesztve. Ez az oltár művészenek gyakorlata, folyton, mindig, egy életen keresztül.

Miért szeretjük a művészi hasonlatot és miért használjuk ismét és újra? Mert az Egyház a művészetet a legtökéletesebben tudja beleállítani az oltár szolgálatába, Isten dicsőségére. A világhírű zene-művészek: Beethoven, Mozart, Haydn, Liszt, a képzőművészetek örök értékei: Michelangelo, Tizian, Raffael, Tintoretto és még tovább: Bramante, Bernini, Dante Isten dicsőségére alkották halhatatlan műveiket és az ég misztikus fensége éppen a világhírű művészek géniusát vonta leginkább tündöklő fénykörébe. Ezek a nagy géniusok mint tüneményes drágakőhalom, világítanak bele a történelem éjtszakájába. De a fényszóró a pap, aki felfedi a nagy titkokat, megvilágítja a lélek éjjelét, amikor az oltáron felmutatja az Angyalok Kenyerét.

Schubert, a transzcendentális finomságok klasszikus művésze, a hatszáz dal, köztük a világ legszebb dalának, az Éji dalnak költője, nem tudott és nem akart addig meghalni, míg 1828-ban, halála évében meg nem írta örökbecsű Es-dur miséjét; ezzel ajándékozta meg az oltárt, hogy élete utolsó akkordjaként a zene titokzatos birodalmának ez a világhíres óriása egy szentmise tündöklésében lépjen az örökkévalóság küszöbére; az oltár misztikus fényözönébe akarta beolvasztani életének szomorú tragikumát, őszinte mélységes hitét, szomjas művészi áhítatát, lelkének megrázóan szubjektív mélabús hangulatát.

A művész zenét komponál, képet fest, szobrot farag vagy kupolát épít az oltár fölé, de az életet a katedrálisokba, a fényes dómkömbbe, a kőbe vésett imába és áhítatba a pap önti. A múzeumokban, művészeti csarnokokban van kép, szobor, műremek, díszmű, sőt templomi felszerelés is bőven: kereszt, kehely, miseruha, füstölő, pásztorbot; de a lélek művésze, a titkok nagy trubadúrja ott áll az oltár fénykörében. A világhírű székesegyházak, az ég felé törő hatalmas

dóмок, a tornyok csúcsán villogó keresztek, a zúgó harangok, a hatalmas kupolák, a virágdíszes oltárok és aranyos miseruhák, a drágaköves kelyhek, együtt mind fölséges harmónia, káprázó szín; sírontúli élet tükrözése; titokzatos fények villogása; egy óriási, világfölötti muzsika partitúrája, és ennek az énekese a miséző pap az oltárnál; lelke olyan hangokat kiált bele a világba, melyek szebbek, fenéségebbek minden dalmúnél; ezekben a hangokban van az időtálló, minden időkre érvényes örök zene; mint az angyalok betlehemi éjféli éneke.

Isten énekese a pap az oltárnál. A Próféta megrendítő színekkel festi Isten végtelen hatalmát. „Ante faciem eius ibit mors.” Orcája előtt megy a halál; mert Színe előtt nem győzhetnek az ellenségek; örökkévalóságának léptei alatt lesüllyednek a világ halmai; megrendülnek a hegyek; dedít abyssus vocem suam; altitudo manus suas levavit; az örvény szózatát hallatja és a mélység fölemeli kezeit. (Habacuc 3.) Ezt a végtelen Hatalmat énekeli a pap az oltárnál. Isteni papság lángoló feladat: szembezállni a bűnnel, a romlottsággal nagy égi gondolatokért. Isten úgy állítja az oltárhoz a papot a világ zűrzavaros zúgásában, mint sziklát a habok fölé, mint csillagot az éj sötétjébe. Erre a tündöklő szerepre egészen átszellemült, küzdő, ihletett apostol való. Aki mindenütt a lelket keresi és látja; mint a régi görög filozófia tanítja: Panta psychés pleré, minden lélekkel van telítve és hozzátelhetjük tovább: Panta aistheseos pleré; minden érzéssel van telítve. A papi lelkület az oltárnál a legfölségebb hittitkokból táplálkozik; bensőséges áhitat, Istennel társalgás; ideális élet, mely élvezi a magasságok tiszta levegőjét, a Tábor-hegy fényözönét. És az ilyen papi lelkület vonz; úgy vonzza a lelkeket, mint az oázis forrása a sivatag vándorait. Sokszor csikorog, ropog ez a papi lélek, mint a kifeszített láncc, de lélekkel és érzésekkel van telítve és nem veszti el erejét; mert az oltár lelkesíti, hogy tudjon túrni, hódítani és győzni. Az Egyház az Úrnap zsoltosmájában az egyik légiiesen finom antifónával tanít minket erre: „Paratur nobis mensa Domini adversus omnes, qui tribulant nos.”

Szeberényi László

Nagy vállalkozók az Áldozat körül (II.)

Ha tehát más időkben szükség volt ilyen elvonult lelkekre Isten Egyházában, akkor manapság egész különlegesen meg kell lennie és virágoznia ennek az életformának, ma, mikor azt tapasztaljuk, hogy olyan sok keresztény elhanyagolja az égiekkel való foglalkozást, sőt egyenesen elhesseget magától minden gondolatot, ami az örök életre vonatkozik, kizárólag vagyonszerzésre és érzéki élvezetekre törekszik; mind a magán- mind a nyilvános életben az Evangéliummal ellenkező, pogány erkölcsöket követ.

A Szentatya az egész Egyház felé fordul és kifejezi óhaját: manapság különösképen meg kell lennie és virágoznia ennek az életformának, „*potissimum hodie esse ac vigere oportet*”. Szavai burkoltan feleletet adnak a miértre is: ahol túlrad a bűn, ott túl kell áradnia a kegyelemnek is. A kegyelmek kiesdői pedig ezek a szerzetesek.

Egy pillanatra itt is meg kell csillantatunk azt a teljességet, mely a katolikumot minden nézőpontból jellemzi. Fölfogása szerint ugyanis a kegyelemnek és természetnek egyensúlyban kell lennie. Ahogy nem lehetséges tiszta kultúra, ugyanúgy nem lehet tiszta természetfölöttiség sem. Csak egy Humbolt kísérelte meg a természetes életfeltételeket szinte teljesen kiküszöbölni, hogy annál tökéletesebben szentelhesse minden idejét a kultúrának. Az eredmény természetesen éppen ellenkező lett. Hasonlóképpen vagyunk a tiszta természetfölöttiség problémájával is. Abban a pillanatban, mikor a természet végleges kikapcsolására törekszünk, magát a természetfölöttit pusztítjuk el, hiszen gyertya nélkül nincsen lobogó láng sem.

Ma azonban éppen ellenkező a helyzet, az egyensúly a természet javára bomlott meg, és pedig szörnyen. Csak a föld, csak a test és csak a vagyon jelent vonzóerőt. Sajnos a keresztényekre is! Valóságos életük csupán esztétikus betét, mint az időszakonként visszatérő színházi esték. A természetfölötti erők nem hatolnak a mélybe, nem válnak motívumokká. Arra persze általában nem gondolunk, hogy a tiszta természet sem lehetséges a jelen üdvrendben. Csak később jövünk rá, ha egyáltalán eszmélődünk, hogy éppen a természet túlhajtása vezetett a természet korai összeomlásához.

Mi tehát a teendő? *Megint egyensúlyba kell hozni a megbomlott mérleget.* Ha az a helyzet, hogy a naturalizmus serpenyője mélyen alászállt, akkor a természetfölötti serpenyőjét kell fokozottabban megterhelni. Ha ott a föld és test szeretete túlzásba csapott, szabad itt is elmenni a végső határig: a természetet és szempontjait, — nem összetörni — de a minimumra lecsökkenteni. Ha az egész világ az érzékek mámorától megtévelyodva harsoghatja Vergiliusszal: „*Insanire libet!*”, akkor jogosult a „*sainte folie*”, a Krisztus szerelmétől

megittasult lelkek szent örülete is. Tehát nagyon kellene a minden szílat elszakító és Isten emésztő szeretetébe beleszédülő vezeklő szerzetesek. Hátha éppen azért rohan a világ mind jobban vesztébe, mert megfogytak a nagy aszkéták és az Egyházba is mélyen benyomult a naturalista-esztéta szemlélet? Nem lenne nehéz kimutatni, hogy minden időben a kontemplatív szerzetesek száma a legjobb hőmérő a hitélet mélységének megállapításához.

Sok szó esik manapság a középosztály csődjéről, megbizhatatlanságáról, folytonos súlypontáthelyezéseiről. Igaz-e ez, nem keresük. Annyi mindenesetre tény, hogy a legjobban ki van szolgáltatva a mindenkori uralomnak, hiszen tőle függ egész egzisztenciája. Ez egy kicsit meggondolkoztató. Vajjon mi papok sok esetben nem éppen így szolgáljuk az Egyházat? Úgy tartozunk hozzá, mint egy párt-hoz, mint egy hatalmi csoporthoz, amelytől egzisztenciánk függ, s amikor érdekeit védem, burkoltan a magam érdekeiért harcolok. Az ilyen magatartás mögött bizonyára nem az égő hit lobog. *Ez is naturalizmus, mely a mérleget Krisztus ellenségei javára terheli.*

Azután hány esetben fűtenek apostoli tüzek bennünket, a valóságban pedig túlfűtött tevékenységi láz levezetéséről vagy pláne ambícióink kielégítéséről van szó. Lelkesedéssel mélyedünk el a szent tudományokban, éjjelt nappallá téve tanulunk, gyűjtünk s a végén vesszük észre és még jó, ha észrevesszük, hogy tisztán tudományos hajlamaink vezetnek vagy éppen csillogni, érvényesülni vágyunk. Hisszük, hogy lelkeket akarunk hódítani, pedig titkos hatalmi igényeket élünk ki magunkból. Mennyi kísértés, mennyi rejtett veszély, s mindez a naturalizmus serpenyőjét súlyosbítja.

Lehet Krisztussal napról-napra letelepedni Lévi lakomájához s Érte ugyanakkor nem lelkesedni, lehet Júdasként kezelni Krisztus pénzét, de Benne nem himni, lehet az Úr útjait adminisztrálni és Őt magát nem szeretni, lehet ígét szép szavakkal hirdetni és az étellel mindjárt meg is cáfolni. Mindezt lehet. De nem lehet egy életet elrejtve fölálldozni belső meggyőződés nélkül, nem lehet mindennap újból keresztre feszíttetni lángoló hit nélkül. Az Úr Jézus egyszer határozottan megmondotta: *Egy a szükséges!* Azután egész keresztútján hirdette, most már nem szavával, hanem a halálba induló élet lángolásával: *Egy a szükséges!* És azóta is, minden stációnál várják hallgató lelkek és keresztjeikkel csatlakoznak a menethez. A szemlélődő vezeklő szerzetes, mikor belép a pusztába, leborul az oltár előtt és elsuttogja: *Egy a szükséges.* Ajka azután elhallgat és keresztje veszi át a szót s hirdeti egész életén keresztül: *Egy a szükséges!* Hogy azonban a kereszt prédikációját megértsük, nagy hitre van szükségünk.

Talán még ma is akadnak, akik úgy vélekednek, hogy bizonyos erények, melyeket jogtalanul passzívoknak neveznek, már régen idejüket múlták, és hogy a régi kolostori fegyelem helyébe az aktív erények tágabb és szabadabb gyakorlatát kell állítani. Ezt a véleményt már halhatatlan emlékü elődünk, XIII. Leó „Testem benevolentiae” c. levelében elítélte és fölfedvén hamiságát megbélyegezte s ma sincs senki, aki be ne látná, milyen sértő és végzetes ez a fölfogás a keresztény tökéletesség elmélete és gyakorlata szempontjából.

A pápa szavai az *amerikanizmus* eltévelyedésére utalnak, mely a századfordulón kezdte mind hangosabban hirdetni végzetes tévedését. Ennek teljes kivirágzását tapasztaljuk most az újpogányságban. Szerinte a *passzív* erények, mint pl. alázatosság, engedelmesség, elrejtett áldozatok jók lehettek a középkorban, a mai emberekhez és férfias népekhez azonban csakis az *aktív* erények illenek, a harc, küzdelem, önállítás, önigenlés. E különböztetés alján az aktivizmus húzódik meg, mely az élet értelmét csak a mozgásban és alkotásban tudja látni s az értéket az eredménnyel azonosítja.

Mióta XIII. Leó tévedésnek bélyegezte a tant, azóta az Egyházon belül ebben a nyers formában nem jelentkezett többé. Mivel azonban az *újpogányság* és *aktivizmus* itt él körülöttünk, a fertőzés finomabb formában, főként a fiatal vagy a germán alkatú lelkekre állandó veszélyt jelent. Tehát bővebben foglalkoznunk kell vele.

1. Legáltalánosabb ellenvetést a szemlélődő élettel szemben így szoktak fogalmazni: *az ember természeténél fogva társaslény, aki tehát kiszakad a közösségből és a magányba vonul, az természetellenes.* Mivel pedig a természetfölötti nincs ellentétben a természettel, azért ez az élet a kegyelmi rendben is helytelen. Már Aristoteles megmondotta: aki teljes magányban él, az vagy Isten vagy állat.

Erre a véleményre Szent Tamás megadta a feleletet, mikor látószólag igazat adott Aristotelesnek. Valóban kétféle magatartással lehet a magányba vonulni. Az egyik menekül a világból, mert vad természete nem bírja el a közösséget, ez állati vonás. A másik viszont azért keresi a magányt, mert ott egészen Istennek akar élni, ez pedig nem természetellenes, hanem természetfölötti, isteni jelenség. (II-II, q. 188, a. 8, ad 4.)

2. Mások ennek az életnek áldozat-jellegét támadják meg. Szerintük a *természetes emberi képességek föláldozása, a kulturális munkákról való lemondás, a közösség megtagadása nem szolgálhatja Isten dicsőségét.* Aki lemond az alkotó tevékenységről és természetes képességeit hozza áldozatul, az a „lerontás-elmélet” életet sorvasztó alapjára helyezkedik. Az ilyen magatartás erkölcsileg nem igazolható. Minden túlságos aszkézis, elvonulás és a kultúrföladatokkal szemben való passzivitás barbárság. Ami az áldozatot illeti, *Szent Ágoston* fölfogása az irányadó: Minden jócselekedet, amit azért végzünk, hogy Istenhez kapcsolódjunk, áldozat.

Erre az ellenvetésre is Szent Tamás szellemében válaszolhatunk. Igaz, hogy *tág értelemben* minden jócselekedet áldozat, amit Isten dicsőségére végzünk, *szorosan véve* azonban az áldozat azt jelenti, hogy valami érzéki dolgot adunk oda Istennek, annak jeléül, hogy elismerjük korlátlan hatalmát. Ha pedig a jelen üdvrendben az engesztelést is figyelembe vesszük, akkor a „mortificatio” gondolata is az első vonalba lép. A bűnös halált és megsemmisítést érdemel. Aki tehát magára veszi mások bűneit, hogy érettük eleget tegyen, az vállalja a halált is. (I-II, q. 102, a. 3, ad 5.) Igaz ugyan, hogy minden jócselekedet áldozat, de vannak cselekedetek, amelyek csak azzal válnak jóvá, ha áldozattá tesszük őket. Ha tehát a kultúrát művelem Isten dicsőségére, tágabb értelemben az is áldozat, de ha magam áldozattá válok azokért, akik visszaélnek a kultúrával, akkor szorosan

vett áldozatot hozok. Világos, hogy az egész vallásos élet nem mérülhet ilyen értelemben vett lemondásba, de nem is lehet el nélküle. (II-II, q. 85, a. 3.)

3. Gyakran hallható nehézség az is, hogy *a tisztán szemlélődő élet nem nevezheti magát Krisztus követésének, mert hiányzik belőle az apostolkodás.* Márpedig a keresztény számára csak a teljes Krisztus lehet az eszménykép.

Ez az érv talán a legtetszetősebb, de túlságosan felszínes. Elfeledkezik arról, hogy az Úr Jézus földi életének harminc évét szemlélődéssel töltötte s csupán hármát vagy még annyit sem fordított külső apostolkodásra s azt is egészen kis helyre, egészen ismeretlen népre korlátozta. Okosabb akar lenni az Úrnál, aki maga mondotta félreérthetetlenül: *Mária a legjobb részt választotta.* Nem gondol arra, hogy Krisztus Urunkat elsősorban magatartásában kell követnünk, külső körülményeihez azonban nem mindenki és nem mindenkor alkalmazkodhatik. Elfelelji ez a vélemény, hogy egyedül Krisztus az út, mi csak *utások* vagyunk s minden utat két oldalról lehet elkezdeni. A teljes Krisztust csak a teljes Egyház követi, mi tagok csupán részletmunkára vállalkozhatunk. Nem veszi tudomásul ez a vélemény, hogy éppen az Egyház legbuzgóbb századaiban a szemlélődő-remete életben látták az ideális Krisztus-követést. Szem elől téveszti, hogy Krisztus parancsa nem minden hívőnek szól: *Elmenvén tanítsatok!* De minden kereszténynek szól: *Vedd föl kereszteted mindennap és kövess engem!* Ez utóbbi elsősorban szerzetesek programja. Azon is el lehet gondolkodni, melyik követi tökéletesebben Krisztust, az-e, aki sokat apostolkodik kifelé, de keveset vagy éppen semmit sem halad befelé, vagy pedig, aki a magányban mindennap fölveszi testvéreiért a keresztet s élete végén mégis könnyezve vallja meg, hogy még egy lépéssel sem jutott közelebb az eszményhez? Nem, ez az összehasonlítás sem szerencsés, inkább csak *argumentum ad hominem*. Az Egyháznak szüksége van *Mártákra* is meg *Máriákra* is. Csak a gögös és magabizó Márták és öntelt, szülklátókorú Máriaik vonják kétségbe egymás kölcsönös hivatását.

4. Ha e feleletet el is fogadjuk, még mindig marad egy nehézség: *hogyan nevezheti a Szentatya a tisztán szemlélődő életformát a legtökéletesebbnek?* Hiszen a teológiai közvélemény ma már általánosan a *vegyes életet* helyezi első helyre. Már *Szent Tamás* lezárta a vitát: *szemlélődő és tevékeny élet között az a tökéletesebb, amelyiknek magasabbrendű a célja.* Ebből a szempontból nem lehet vitás, hogy a szemlélődő élet tökéletesebb. De rögtön hozzáteszi, hogy a tiszta szemlélődésnél tökéletesebb az, ha valaki a kontempláció gyümölcszeit mások javára gyümölcsözteti. (II-II, q. 188, a. 6.)

Tehát akkor mégis csak igaza volt az előbbi ellenvetésnek? Nem, mert a szemlélődés eredményeit más úton is lehet közölni, mint külső apostolkodással. Tudjuk nagyon jól a modern fizikából, hogy a hanghullámoknál vannak sokkal finomabb és láthatatlan sugárzások is, a kegyelemtanból pedig ugyancsak tudjuk, hogy a természetfölötti kozmoszra is érvényes ez a megállapítás. Mikor Szent Tamás a tökéletességet így fogalmazza: *contemplata aliis tradere*, egészen hasonló szellemben mondja a Szentatya, hogy a vezeklő-szemlélődő szerzetesek eleget tesznek ennek a programnak, mert szemlélődé-

sük kincseit vezeklésükkel gyümölcsöztetik a lelkek javára. Ez a magyarázata annak, hogy különösen az utóbbi idők pápái, XIII. Leó, X. Pius és XI. Pius folytonosan hangoztatták a szemlélődő rendek apostoli jellegét, őket magukat pedig minden alkalommal a vezeklésre buzdították.

5. Ha ez tényleg így van, akkor az következnie kellene, hogy *mindenkinek remeteségbe kellene vonulnia*. Mi lenne akkor az Egyházzal és föladataival? Erre mi is kérdéssel felelhetünk? Mi lenne a világgal, ha mindenki pappá lenne és celibátust vállalna? Kihalna az emberiség. Ettől azonban nem kell félni, tehát amattól sem. Katolikus fül számára a *mindenki és senki* közé még odakivánczol egy szó: *valaki*. Valakinek kell apostolkodnia kifelé és valakinek kell vezekelnie befelé, hogy kinek hol a helye, azt a hivatás szabja meg. A Szentatya nem csupán azt mondja: jó, ha van ilyen hivatás is, hanem egyenesen kijelenti, hogy a vezeklő-szemlélődő szerzetesek munkája a fontosabb:

Egyébként könnyen megérthető, hogy azok, akik az állandó imádság és vezeklés szolgálatát látják el, sokkal többet tesznek az Egyház javáért és a lelkek üdvösségéért, mint azok, akik az Úr szántóföldjét közvetlenül művelik. Ha ugyanis ők le nem vonnák az égből a bőséges kegyelmek termékeny esőjét, az evangéliumi munkások munkájuknak nagyon gyér gyümölcsseit élveznék.

Talán ha nem a pápa mondaná e szavakat, méltatlankodva hártánánk el magunktól őket. A mi magyar fülünket annyira szokatlanul éri e kijelentés, hogy a nyomaték kedvéért megismételjük eredeti formájában: „*Facile, ceteroqui, intelligitur, multo plus ad Ecclesiae incrementa et humani generis salutem conferre eos, qui assiduo precum macerationumque officio funguntur, quam qui dominicum agrum laborando excolunt.*” Nos, jó, — mondjuk erre — egy pápai kijelentés még nem alkot dogmát. Hát akkor halljunk egy másik nyilatkozatot, jelenleg uralkodó szentatyánktól, XII. Pius pápától: „*Vajjon nem az áldozatok termékenyítik-e meg a cselekedetet és tanítást? Nem kell-e többet szenvednie, mint dolgoznia annak, aki az Igazság mellett való tanúskodásra szenteli magát?*” (1939 dec. 8-i beszéd.) Vagy emlékezzünk Néri Szent Fülöp szavaira, őt igazán nem nevezhetjük „egyoldalú” szentnek és mégis ezt a tanítást adta: „*Nagyon fontos Istenről beszélni a bűnösöknek, de mennyivel fontosabb Istennel beszélni a bűnösökről.*” Ilyen és hasonló kijelentéseket vég nélkül idézhetnénk a nagy szentek és apostolok ajkáról, azonban elégedjünk meg végezetül *Donoso Cortes*, a nagy filozófus államférfi szavaival: „*Akik imádkoznak, többet tesznek a világért, mint akik harcolnak, s ha a rossz világ még rosszabbá válik, ez azért van, mert több a háború, mint az imádság.*”

Igen ám, de mikor annyi a tennivaló! Hát azt gondoljuk, az édes Jézus legszentebb Szívét nem nyomta ez a gond, nem nyomta sokkal égetőbben, mint a legtüzesebb apostolét? „*Nézzétek a vetéseket, már sárgulnak az aratásra!*” Micsoda végtelen vágy vibrálhattott ezekben a szavakban! És mégis! Csak olvassuk tanulékony lélekkel az Evangéliumot. Az Úr nem ezekkel a szavakkal folytatja: Rajta,

siessetek az aratásba! Ne késlekedjeteK egy pillanatra sem! Tegye-tek minden mást félre! Nem, mindezt nem olvassuk az Evangéliumok-
ban, hanem: „*Kérjétek az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat aratásába!*” Itt minden szó fontos! Az Udvözítő nem is így mondja: Tehát kérjétek az aratás Urát, hogy arassa le a termést! Ha valaki az imádság és vezeklés kizárólagosságát hirdetné, az az ellenkező tévedésbe esnék.

Az Úr szavaiból világos, hogy szükség van *imádkozókra és munkásokra* egyaránt. Az első azonban az imádság, mert a megvál-tás, a bűnösök megtérítése és a lelkek megszentelése sokkal inkább a kegyelem, mint az emberi erőfeszítés műve. Az ember nem teremt és nem közöl kegyelmet, hanem csak közvetít. A kegyelmet egyedül Isten adja s ezt leginkább az imádsághoz kötötte. Aki jobban bízik a munkában, mint a kegyelemben, aki többet épít saját képességeire, mint az Istenre, azt nem volna szabad katolikus névvel illetni.

Természetesen sohasem helyes a két föladatot teljesen elválasztani egymástól. Az imádkozónak is, mint láttuk, apostolkodnia kell, de a külső munkára képzettségénél és képességeinél fogva kevésbbé alkalmas. Viszont az apostolnak is állandóan imádkoznia kell s nem bízhat mindent a „kegyelmi háttérre”. Azonban nagyon sokszor rend-kívüli kegyelmekre is szüksége van, ezek kiesésére viszont hatéko-nyabb és intézményes imádságra van utalva. *Hatékony* az ima, ha vezeklő élet támasztja alá, *intézményes*, főként ha erre a célra alapított szerzet végzi. Ezt az intézményes imát sürgeti XI. Pius pápa másik körlevelében.

A püspökhöz fordul: „Mindenekelőtt szavaitokkal és írásai-
tokkal arra törekedjeteK, hogy egyházmegyétek területén meghono-
sodjék és fokozatosan terjedjen az imádság szent szokása, hogy egy-
részt *az aratás Ura küldjön munkásokat aratásába* (Mt. 9, 38.), más-
részt pedig, hogy adja meg papságának a természetfölötti megvilágo-
sítás és az imádság kegyelmét. Mindenki előtt világos, hogy az isteni
irgalmasság előtt sokkal hatékonyabb az az imádság, mely állandó és
folytonos gyakorlatokból fakad, mint az, amit csak szórványosan vé-
gez valaki. Bármennyit is dolgozzanak a pogányok megtérítésén a
hithirdetők, akár verejtékes munkájukkal egész életüket áldozzák is
erre, vessék latba minden készségüket és leleményességüket, vegye-
nek igénybe minden emberi tudást, semmire sem mennek, minden tö-
rekvésük kárba vész, ha csak Isten kegyelmével meg nem érinti,
meg nem lágyítja és magához nem vonja a hitetlenek lelkét.” (Rerum
ecclesiae, 1926.) Ha a mi körlevelünkbe állítjuk bele ezeket a sza-
vakat, akkor szinte érezzük a Szentatya kérését a püspökhöz: Azt
akarjátok, hogy egyházmegyétekben az *intézményes imádság* megva-
lósuljon, akkor alapítsatok tisztán szemlélődő szerzeteket, mert erre
a célra ők a legalkalmasabbak:

*Ennek az intézménynek lényege abban állt, hogy a szer-
zetesek cellájuk magányában, minden külső apostolkodástól men-
tesen és függetlenül, egyedül az égiekre irányították figyelmü-
ket. Ezzel csodálatos hatást gyakoroltak a keresztény közösségre.
Lehetetlen volt föl nem figyelni példájukra. Papság és hívek
egyenként épültek rajtuk, mikor látták, hogy Krisztus szereteté-
lől elragadtatva a legtökéletesebb, de egyben a legkeményebb föl-*

adatra vállalkoznak: mint Istennek szentelt áldozat, Krisztus rejtett, názáreti életét utánozva óhajtották betölteni azt, ami még hiányzik az ő szenvedéseiből.

A Szentatya itt az imádságon és engesztelésen kívül még egy újabb fontos szempontra hívja föl a figyelmet. Nem elégséges csupán a keresztény hősiességről prédikálni, nem elég csupán hirdetni a lemondás szellemét, amely nélkül nincs Krisztus-követés. Döntően fontos, hogy azt *gyakorlati példák* szemléltessék. Persze itt is alkalmaznunk kell a főtebbi elvet: az igehirdetőnek is eszményi példát kell mutatnia, azonban más a hirdetés és más az élet. Neki akkor is az eszményt kell hirdetnie, mikor még a lelki életnek csak kezdetén áll, viszont nélkülözhetetlenek az olyan példák, melyek már megközelítik az eszményt.

Könnyen válaszolhatná valaki: hogyan lehet példakép egy szemlélődő szerzetes és annak élete a világban harcoló és bukdácsoló hívő számára? E kérdés nagyon jogosult. Azonban figyelembe kell venni, hogy a példa szerepe elsősorban nem az, hogy pontosan ugyanazt a külső formát utánozzuk, hanem hogy a lényegre világítson rá és annak követésére buzdítson. A szentek életét sem azért állítja elének az Egyház, hogy mindegyik útját kövessük, — ez képtelenség volna — hanem hogy az Isten-szeretet hősiességét tanuljuk meg tőlük.

Főként ott mérhetetlen ennek a példának hatása, ahol egy mechanikus, zakatoló, mindent kiüresítő civilizáció még nem rabolta el a lelkek mélyebb igényét és fogékonyságát az imádság szelleme iránt. E sorok írójának módjában volt eritreai abesszín cisztercieket megfigyelni s így személyes tapasztalatával igazolhatja, mennyi készség lakik bennük a szemlélődésre.

Ezért mikor XI. Pius pápasága elején kiadta híres körlevelét a missziókról, amely nemcsak egyéniségének bélyegét viseli magán, hanem egyben hosszú időre irányt is szab a jövő felé, erre a szempontra külön nyomatékkal hívta föl a figyelmet. A missziós püspököket kéri e szavakkal: „Amikor sürgetve kérjük az illetékes rendek vezetőit, ugyanakkor titeket is Tisztelendő Testvérek és kedvelt Fiaink, minden más tekintetet félretéve sürgetünk, gondoskodjatok a missziós területeken arról, hogy a szigorú szemlélődő életforma megfelelő apátságok alapítása által meghonosodjék és minél jobban elterjedjen. E magányban élő férfiak ugyanis az égi kegyelmek csodálatos bőségét esdik majd le rátok és munkátokra. Semmi kétség sincs aziránt, hogy e szerzetesek a ti vidéketeken a legalkalmasabb helyre találhatnak, mert az ottlakó népek, különösen egyes helyeken, hajlamosak a magányra, imádságra és szemlélődésre, jöllehet nagyrészt még most is pogányok. Éppen ezért fejezzük ki nagybecsülésünket ama monostor iránt, melyet a reformált ciszterciek a pekingi apostoli helynökség területén alapítottak, ahol közel száz, legnagyobb részt kínai szerzetes gyakorolja a legtökéletesebb erényeket, hogy állandó imájával, kemény életével és a nehéz munka elviselése által engesztelje meg Istent a saját és a hitetlenek bűneiért, ugyanakkor pedig a pogányokat hatékony példájával Krisztushoz szelídítse. Tehát a napnál világosabb, hogy a mi remetéink, mikor alapítóik szándékának és szellemének sértetlen birtokában minden külső mun-

kától tartózkodnak, akkor napról-napra nagy jelentőségű szolgálatot teljesítenek az isteni ígéretének sikere érdekében. Ha tehát az ilyen rendek vezetői a ti kéréseiteknek engedve apátságokat alapítanak olyan helyeken, ahol az általános ítélet tetszésével találkozni, nagy szolgálatot tesznek, elsősorban a pogányok hatalmas tömegének s ugyanakkor minden elképzelhető módon Nekünk is kedvünkben járnak és örömet okoznak.” (U. o.)

A missziókról szóló enciklikában elsősorban a missziós területek püspökeihez szól a pápa; ez érthető. Hogy azonban az egyetemes Egyházra is vonatkozik, kitűnik a következőkből:

Vajjon kinek csodálatát ne vívnák ki ezek a férfiak, akik az emberi közösségtől távol egész életükre elvonulnak, hogy titkos és szóltan apostolkodással küzdjenek az emberek örök üdvösségéért s éppen ezért rejtett életüket folyton a cella mélyén éljék, onnét az évek folyamán soha, semmi okból, semmi külső tevékenység miatt ki ne lépjenek.

A Szentatya szinte magától értetődőnek veszi, hogy a már nem missziós területeken minden egyházmegyében legalább egy ilyen szerzetesletelep fejt ki áldásos működését, ezért külön nem is említi. Tudja, hogy az igazán katolikus táj sehol sem nélkülözi a csendes völgyeket s e völgyek mélyén a rejtett monostorokat, ahol a szerzetesek a pápa szavai szerint „*oculto quodam tacitoque apostolatu*” dolgoznak a lelkek üdvösségén.

Mi ez a *titokzatos apostolkodás*? Harc a rejtőzködő és láthatatlan szellemek ellen. Az Úr Jézus többször beszélt arról, hogy a gonoszlelkek „víztelen helyeken” húzzák meg magukat. (Lk. 8, 29; Mt. 12, 43.) Talán erre támaszkodott az ősegyház hagyománya, mikor szilárdul hitte, hogy a gonoszlelkek a pusztaságban laknak. A remete arra vállalkozott, hogy a gonoszlelket saját lakóhelyén keresse föl és harcra kényszerítse. *Remete Szent Antal életében* olvassuk a gonoszlelkek méltatlankodásáról: „Mit akarsz a pusztában? — kérdik tőle. Ez a mi területünk. Egyetlen hely se marad már számunkra. A keresztények mindent betöltenek, most még a pusztát is benépesítik a szerzetesek!” Ó, mennyi realizmus volt ebben a látásban! S milyen nagy baj, hogy ma már alig hiszünk a személyes rossz létezésében. Pedig ha valamikor, hát éppen napjainkban lehetetlen észre nem venni e diabolikus jelenségeket. Gondoljunk a tömegek példátlan félrevezetésére és a hazugság parixizmusára. „*Mert nem a test és vér ellen kell tusakodnunk, hanem a fejedelemségek és hatalmaságok ellen, ennek a sötétségnek világkormányzói ellen, a gonoszágának égi magasságokban levő szellemei ellen.*” (Efez. 6, 12.)

Ehhez a harchoz azonban egészen különleges fegyverekre van szükség. Az Úr Jézus szavai szerint: „*Hoc autem genus non ejicitur nisi per orationem et jejunium.*” (Mt. 12, 20.) Az intézményes imádság csatasorait és a kemény böjtölés nehéz tűzértségét kell szembeállítani vele. Amilyen fokban valaki e két gyakorlatban előre halad, olyan fokban lesz hatalmas a gonosz szellemek fölött. Ma tehát, amikor szenvedjük a gonosz pokoli hatalmát, mikor a rettenetes háború árnyai mögött egy még rettenetesebb harc körvonalai rajzolódnak

elő, akkor millió kéznek kell az ég felé emelkednie: *Uram, adj nekünk nagy imádkozókat és böjtölőket!*

Működésük másik módja a *hallgató apostolkodás*. Maguk soha el nem hagyják magányukat, de azt megengedik, hogy a papok és buzgó világi férfiak belépjenek megszentelt falaik közé. Ilyenkor sem szóval tanítják őket, nem vezetnek lelkigyakorlatokat. Meghallgatják gyónásukat és engedik hatni a csendet. A nyugati katolikus nyelvhasználat pontosan különböztet *exercice* és *retraite* között. A lelki gyakorlatos házak mellett ezek a monostorok lelki üdülőtelepek. Hatósugarukban élő papok és egyesületi vezetők néhány napra kiszakítják magukat munkájuk zajából és belépnek az imádság légkörébe, nem hoznak magukkal nagy terveket. Programjukat otthon hagyják és különös szándékaik sincsenek. Csupán Isten előtt akarnak tölteni néhány napot. Lelkileg kipihenik magukat és ez mérhetetlenül sokat jelent. Engedik, hogy elöntse őket a kegyelem sugárzása s valami meginduljon a mélyben olyan észrevétlenül és szándéktalanul, mint ahogy az élet épül.

Ó, boldog órák, feledhetetlen emlékek! Két kézzel kell most fegyelmeznem a tollamat, hogy olvasóim ne vádolhassanak romantikával. Mert nem igaz, hogy exotikumot mentünk keresni. Nem igaz, hogy a műgyűjtő szenvedélyével szentek után szimatoltunk és lopva misztikus különlegességekre számítottunk. És mégis találtunk valamit, amit a világ másutt meg nem adhat. Megtaláltuk az embert és ebben visszakaptuk önmagunkat. Hát igaz, mondhatja valaki, könnyű nekik, volt idejük emberré élni. Mindegy, a tény a fontos!

Ne szégyeljük megvallani, attól a pillanattól kezdve, hogy önmagunkból végérvényesen kiábrándultunk, talán be sem vallottan, de egész életünkön át egy titkos reményt rejtegetünk a szívünk alján: keressük az embert, akiben nem kell csalódnunk. Akiben megvigasztalódunk az ember miatt. Akiben megmenthetjük az emberről álmódott hitünket. Ó, nagyon megértjük az első keresztény századokat, mikor messze keletre zarándokoltak a hívők, hogy egy-egy pusztai atyától néhány egészen egyszerű ígét kapjanak.

Ó, boldog ember, aki már leülhetett egy suttogó öreg tölgy árnyékában. Ó, boldog ember, aki néhány egyszerű ígét kapott útravalóul. Nem gondol rájuk és íme, világítani kezdenek őszi estéken. És ezerszer boldog, aki szívében őrzi egy másik ember képét, akinek köszönheti a hitet, hogy *érdemes* és a reményt, hogy mégis csak *lehet*. Ez a remény sokszor harangozni kezd a szívében s a messziből ilyenkor mindig megemeli a kalapját...

A Szentatya ezután történelmi visszapillantást nyújt. Az első keresztény századok elmúltával olyan idők következtek, amikor a szemlélődő, elvonuló élet megfogyatkozott az Egyházban. Külső okok következtében a szemlélődést a gyakorlati étellel kapcsolták össze. Nagy Szent Gergely pápa a hittérítés szolgálatába állította őket. A világi papság nem bizonyult elegendőnek s az államhatalom is sürgette a népek nevelését. Aztán jött a népvándorlás hosszú vihara, amelyek végén a szerzetesi közösségek szétzilálódtak és ellanyhultak. Az Egyház nagyon érezte a hiányt és nélkülözötte az első idők szerzeteseit. Végre a 11. század meghozta a beteljesedést.

Az Egyház legforróbb vágya volt, hogy ez a mindennél szentebb életforma, ami annyi századon keresztül töretlenül élt a monostorok falai között, újra életrekeljen és soha többé ne hiányozzék, s hogy ott minden külső tevékenységtől mentesen könnyörögjenek, Isten irgalmas színe előtt esedezzenek s azok számára, akik saját üdvösségüket elhanyagolják, égi kegyelmet esdjenek le.

Aki a Szentatya egész gondolatmenetét figyelmesen követte, az nem tud kitérni a végső következtetés elől sem: *ennek az életformának soha többé nem szabad hiányoznia az Egyház életéből.* Ebben a pillanatban azonban mély fájdalom szúr a szívünkbe, mert magyar földön, sajnos, hiába keressük a szemlélődő monostorokat. Ennél is nagyobb baj, hogy még csak nem is érezzük hiányukat. Mi ennek az oka? Vagy nem hiszünk igazán a pápa szavainak vagy hazánkat nem szeretjük komolyan. Más magyarázat alig adható.

Vegyük csak fontolóra a Szentatya súlyos kijelentéseit: *E remete-szemlélődő életforma a legtökéletesebb, — az Egyház szentségének egyik legtermékenyebb forrása, — a kegyelmek kieszközlésének leghatékonyabb módja, — az életáldozat nyilvános tisztsege, — sokkal többet tesz a lelkek üdvössége szempontjából, mint a külső apostolkodás.* Hát ezen a magyar földön nincsenek nagy bűnösök, akiket meg kellene téríteni? Nekünk, magyar katolikusoknak, nincs szükségünk rendkívüli nagy kegyelmekre? Intézményeink és vállalkozásaink mögött nem tartjuk fontosnak a kegyelmi háttérrel? Az a magyar lélek, amelyet Isten történelmi helyzeténél fogva hősnek predestinált, katolikus vonalon nem érez igényt a hősi életformára?

Ó, mi olyan büszkék vagyunk arra, hogy egyoldalúsággal sohasem kacérkodtunk! Nem csináltunk sekrestye-katolicizmust. Hála Istennek, ez utóbbi igaz. De ettől még lehetünk egyoldalúak a másik irányban. Csak annyi következik belőle, hogy szorgalmasan jártuk a germán katolicizmus iskoláit: az akción és szervezésen túl sokszor alig jutottunk. Minden olimpiai bajnokságon szerepeltünk, a világ katolikusainak e magassági-versenyében azonban még csak nem is indultunk. A magyar színeket nem lengeti a szél a szemlélődő-vezeklő élet árboacán. Európa minden hóbortját olyan könnyen kopírozzuk, politikai és világnézeti zagyvaságokat importálunk, de ezen a ponton nem rösteljük, hogy lemaradunk az európai nívóról. A legtökéletesebb életformának még csak hely sem jutott hazánk határai között. Sőt, valljuk meg, egy kicsit büszkék is voltunk „józan-ságunkra”, így legalább nem kellett szégyenkezniük „hypervallásos és misztikus hóbortok” miatt. A pápa szavai után mindenesetre e magatartásunkat revideálni kell.

De hát ha ez az életforma nálunk nem talál talajra, annak a jele, hogy nem nekünk való. Gyakran hallani ezt a logikai halálugrást. „*Ab esse ad posse valet illatio*” — mondja a bölcséleti axióma. Ami van, az lehetséges is. Az ellenkezője azonban vaskos tévedés: *A non esse ad non posse licet concludere.* Mert ami nincs, az még nem lehetetlen! Hogy mennyire nem, megmutatja a középkori Magyarország s a még nem germanizált magyar katolicizmus. Legalább tizenöt szigorú fegyelmű ciszterci apátság, öt karthauzi s talán ugyanannyi ka-

malduli remeteség népesítette be hazánkat. Az egyetlen magyar rend, a pálosok, szintén remeterend volt.

Kis nép vagyunk, — mondják mások — ilyen fényűzésre nekünk nem telik. A pápa szavai után fényűzésről nem beszélhetünk. Ami pedig a kicsinységet illeti, annak legragyogóbb cáfolata a *holland példa*. Nálunk sokan idegenkednek a román népek „exaltáltságától” és „túlzásaitól”. Nos, a hollandokat mindenki józan és élelmes kereskedőknek ismeri. Országuk kisebb a mi Dunántúlnknál s annak is csak a jó harmada katolikus. És íme, ezen a kis területen hat trappista apátságot számolhatunk közel ötszáz szerzetessel. Magában a Koningshoeven-i monostorban Tilbourg mellett 145 trappista imádkozik és vezekel. *A holland katolicizmus nem is nevezhető egyoldalúnak, mert ugyanakkor ő adja a legtöbb hithirdetőt is a világnak.* A kettő között nem véletlen az összefüggés. Éppen itt a magyarázata annak is, hogy Magyarország, ahol egyetlen szemlélődő apátság sem található, a legutóbbi időket leszámítva a missziós statisztikában is utolsó helyen szerepelt. Szomorú privilégium. Ha csak a közvetlen szomszédoknál nézünk körül, Szlovákiában vannak karthauziak, a kis Szlovéniában pedig a karthauziak mellett trappisták és szigorú feyelmű ciszterciek is vannak. *Egész Európában mi vagyunk az egyetlen katolikus többségű ország, ahol nem találunk szemlélődő-vezeklő monastorokat.*

Aki a külföldi apátságokat járja, itt is, ott is találkozik magyarral. Ügylátszik, minden vonalon *kivándorló nép* vagyunk. Vagy inkább *bújdosó*? Mindegyikük, mielőtt vándorbotot vett a kezébe, „szertenézett s nem lelé honját e hazában”.

Megemlékezésnek, a lélek ünnepének indult ez az írás, nem az ő hibája, hogy magyarság-probléma lett belőle. Csupán antenna akart lenni egy pápai megnyilatkozás számára, de mire a Szentatya szavai magyar éterbe értek, szemrehányás és számonkérés lett belőlük. „*Megbűnhötte már e nép a multat s jövődőt!*” — valahányszor énekeljük, lélekben mindig kijavítjuk e nem katolikus fogalmazást, és mégis olyan sokszor abba az álomba ringatjuk magunkat, hogy *Árpád-házi Szent Margitunk* egyszersmindenkorra megvezekelt a magyar mult és magyar jövődő minden bűneiért. A nagy pápa szavaira szakadjanak le szemeinkről az illúziók! Most, amikor ősi katolikus magyar értékek recsegnek-ropognak, legyen ez az írás csendes harangozás... lelkiismeretvizsgálás és ígélet a jövőre...

P. Halász Pius S. O. Ciszt.

A dominikánus lelkiiség (II.)

Az eszközök.

Szent Domonkos Atyánk rendjében minden az *apostoliságnak* van alárendelve, ez a vezéreszme és sarkcsillag, amihez mindennek igazodnia kell. A cél minél könnyebb és minél tartósabb elérése miatt

1. *Szent Domonkos szerzetének mozgékonyak* kell lennie. Ezért nincs meg benne a *stabilitas loci*, vagyis az egyes rendtagoknak meghatározott rendházhoz való elválaszthatatlan tartozása, amint ezt

a megelőző kor szerzeteinél kivétel nélkül megtaláljuk. Fiai nem egy apátság, kolostor vagy egy püspökség számára tesznek fogadalmat, hanem egyszerűen a rendfőnöknek, aki az egyes tagok fölött a rend magasztos és nemzetközi feladatának megfelelőleg teljesen szabadon rendelkezik... S ebből a szerzetesrendek fejlődésére nézve életbevágó újításból érthető meg a nagykáptalanok azon intézkedése, mely szerint a rend tagjainak a plébániák vezetését és az apácázárdák rendes kormányzását elfogadniok nem szabad. Az ilyen szűk működési kör ugyanis a rend általános célját, a lelkek üdvösségén való munkálkodást hiúsította volna meg. Ezzel az új szerzet ellentétbe helyezkedett a régi szerzetekkel és névleg a kanonok-rendekkel, amelyek inkább az ilyen szűkebbkörű lelkipásztorkodásra voltak elhivatva.

2. *Erős papi vonás* a következő jelleg. Ez is az apostoli célból következik... A régi rendeknél általános a kézimunkára való kötelezettség. Erre nézve elég az illető régi alapszabályokra hivatkozni. Ennek megfelelőleg a szerzetesrendek nagyrésznél a papi állásra való hivatás mellékes volt, a laikus testvérek képezték azok nagyobb, túlnyomó részét. Így Asszisi Szent Ferenc és valószínűleg Szent Benedek is, habár nagy rendalapítók voltak, mégsem voltak felszentelt papok. Egészen másként volt ez rendünkben kezdettől fogva. Maga a Rendalapító, de az első testvérek is, a kanonok-rendiek mintájára, áldozópapok voltak. Éppen ezért hiányzik rendünk szabályaiból a kézimunkára vonatkozó utasítás. A rend különös feladata, a *prédikáció és tanítás* ugyanis nem volt összeegyeztethető a helyi viszonyhoz kötő foglalkozással. Azért nálunk a háziteendőket kezdettől fogva külön e célra felvett laikus testvérekre bízta.

3. A rend vezéreszméjének szempontjából kell megítélni továbbá Szent Domonkos azon elhatározását is, mely szerint a földi javakról nemcsak az egyes tagok számára, — ami már tulajdonképpen a szegénység fogadalmához tartozik — hanem az egész intézmény számára is lemondott. Szent Domonkos rendje *kolduló szerzet*. Fel akarta ugyanis menteni az övéit az anyagiaktól való foglalkozástól, hogy annál behatóbban munkálkodhassanak a lelkek üdvösségén. Igaz ugyan, hogy a ferencrendiek kezdettől fogva ugyanezt tették, de meg kell jegyezni, hogy rendünk hasonló intézkedése független volt a ferenciek irányától és más indítóokra kell visszavezetnünk. Szent Ferencnél a tökéletes szegénység eszköz az Úr Jézus hívebb követésére, az önmegszentelésre s a hívek épülésére. Szent Domonkosnál a teljes szegénység a szabadabb és függetlenebb apostoli munkálkodás eszköze és így a rend apostoli főcéljából folyik.

4. Ugyanebből az alapgondolatból kiindulva Szent Domonkos azt akarta, hogy rendjében a szerzetesi étellel összefüggő szigorúságok, pl. a böjt, virrasztás, a vezeklés *más jelentőséggel* bírjanak, mint a régi szerzeteknél. Rendünk már kezdettől fogva arra az állápontra helyezkedett, hogy *az eszköznek a cél szerint kell igazodnia*. Éppen azért Szent Domonkos rendjében a kolostori szigorúságoktól való kivételnek vagy *felmentésnek* nemcsak akkor van helye, ha a rendtag beteg vagy gyengélkedő, hanem, *sőt főleg akkor, ha azt a rend hivatása, a prédikáció, a tanulás, tanítás, a lelkek üdvösségén való fáradozás megkívánja*. Nagyon fontos jelentőséggel bír ez a dispensáció.

5. Szent Domonkos műve lelkeségének helyes megítélésénél egyik legfontosabb mozzanat még, hogy az új rend apostoli feladata a hittudományi tanulmányok művelését, a komoly stúdium szellemét okvetlenül megkívánja. Hisz alapos kiképzés nélkül a rend sajátos magasztos céljának elérésére: a prédikációra, az eretnekségek kiirtására, a tévhitűek megtérítésére teljesen alkalmatlan lett volna. Ami tehát a tudományok hivatásszerű művelését illeti, Szent Domonkos rendje úttörő és kezdeményező szerepet játszik a szerzetesrendek történetében. Igaz ugyan, hogy több rendben és kolostorban a teológiai tanulmányok már Szent Domonkos előtt is virágoztak, ámde az egyes szerzetek célja és sajátos feladata nem kívánta meg a tanulmányokkal való hivatásszerű foglalkozást. Ugyanezt kell mondani a mienkkel egy időben keletkezett Ferenc-rendről is, melynek tagjai csak jóval az alapítás után, Szent Bonaventúra idejében kezdtek a tanulmányokkal behatóbban foglalkozni. Nálunk azonban a rend hivatása már kezdettől fogva szükségessé tette a rendtagok magasabb színvonalú kiképzését. Történetileg tehát a mi rendünk az első, amelyben a tanulmányok ápolását a rend céljával adott életkérdésnek tekintik és ezt oly törvényekkel szabályozzák, amelyek a rendtagokat a tanulásra nemcsak mint afféle dícséretes vagy hasznos munkára, hanem mint hivatásszerű foglalkozásra kötelezik.

A stúdium olyan nagy jelentőségű, hogy nem árt, ha hosszabb ideig időzünk ennél a pontnál... Hogy mily fontosnak tartotta a Rendalapító első fiai kiképzését, kitűnik abból a tényből, hogy egy évre a rend pápai jóváhagyása után, 1217-ben, hét rendtagot küldött Párizsba, a tudományok akkori középpontjába, rendházalapítás céljából. Ezen szám annál feltűnőbb, mert más helyeken csak 2—3 tagot szokott hasonló feladattal megbízni. Így pl. Magyarországra is csak két testvért, *b. Szádokot* és magyarországi *b. Pált* küldte ki a rend bevezetésére. Párizsban tehát nemcsak közönséges zárda megnyitásáról, hanem a rendtagok számára berendezendő tudományos központ létesítéséről volt szó. S valóban már 1219-ben 30, öt év múlva már 120 rendtagot találunk itt, ami annak a jele, hogy a többi rendtartományokból is sokan jöttek e tudományos gócpontba. A tudományozó testvérek Párizsban oly hamarosan elszaporodtak, hogy az odaküldött rendtagok számát nemsokára korlátozni kellett, mert az ottani ház nem tarthatott fenn annyi embert. Ezért a Párizsba küldött rendtagok számát tartományonként háromra korlátozták. E mellett az otthonmaradt testvérek képzéséről is gondoskodott rendünk, mert már kezdettől fogva elrendelte, hogy a nagyobb városokban, illetve zárdákban, magasabb tanintézetek (*Studia generalia*, *Collegia*, *Universitates*) létesüljenek. Ezek hasonló intézetek, melyeket a rendhez nem tartozó egyének is látogathattak, gyakran az egyetemek kiegészítő szervei voltak.

A rendtagok magasabb kiképzésére irányuló gondosság hozta magával rendünkben azon ősi intézkedést is, mely szerint új zárda alapításához a többi feltételeken kívül okvetlenül egy „doctor” (*Lector*) is megkívántott. Azt akarta ezzel a rend elérni, hogy minden rendházban legyen valaki, aki a tagok szellemi képzettsége fölött örökösök és azokat a rend szellemének megfelelő tanulmányokban segítse. A régi szerzetesrendeknél hiába keresünk hasonló rende-

tet. Ezért a novíciusok felvételénél rendünkben már kezdettől fogva döntő szerepet játszott az illető ifjak képzettsége és a felső tanulmányokra való rátermettsége. A próbaév alatt gyakran kell őket a tanulás fontosságára figyelmeztetni és ebbeli készségüket kiismerni; a fogadalom után pedig, amikor a stúdium állapotbeli kötelességük, tanáraik mellett külön tanulmányi felügyelő (magister studentium) áll mellettük, aki a tudományok elsajátításában segítségükre van, illetőleg ebbeli előmenetelüket folyton szem előtt tartja és ellenőrzi.

Továbbá mivel a felsőbb tanulmányokkal való foglalkozás a rend főfeladatához tartozik, azért az előjárónak már kezdettől fogva megvan az a joga, hogy a tanulás miatt alattvalóit a rend szigorúságai alól felmentheti. Sőt a lektorok és a magasabb tudományokkal foglalkozó rendtagok, egyes napokat leszámítva, a karimán sem kötelesek megjelenni. Ez az intézkedés annál fontosabb, mert rendünk a kanonok-rendből származott, ahol tudvalevőleg a karima a szerzetesi élet legfontosabb teendőjét képezte. Az új szerzet azonban még ezt is a főcélnek rendelte alá. Az ünnepélyes karima megmaradt ugyan a rendben és arra a szerzet törvényei egész napjainkig mindig nagy gondot fordítottak, de már kezdettől fogva meghagyták, hogy a közös zsolozsma röviden és folyékonyan végeztessék, hogy a hosszú és sokáig tartó karima miatt a tagok a tanulásban kárt ne szenvedjenek.

Mindebből világos, hogy Szent Domonkos rendje az akkori időben egészen új alkotás volt és teljesen új fordulatot jelentett a szerzetesi intézmények történetében. *A prédikáció, az evangéliumi igazság hirdetése és az Egyház hagyományos tanának megvédése, a püspökök ezen isteni jogon alapuló hivatása lett az új rend lelkiességének főjellemvonása, mégpedig a teológiai tanulmányok szakszerű és beható művelése által.*

A stúdium szelleme a dominikánus lelkiességben olyan lényeges vonás, hogy ennél még tovább kell időznünk. A dominikánus lelkű studens és páter nem iskolaszerűen tanul, hanem *lélekből hevül az igazságért*, mint Szent Ágoston (az ő szerzetesi regulája a hivatalos regulája a Domonkos-rendnek), mikor Cicero Hortensiusát olvasta: „immortalitatem sapientiae concupiscebam aestu cordis incredibili” (Conf. III. 4.)... „et accendebar et ardebam” (Ib.). Ha így tudnánk nem egy pogány bölcs, hanem a Doctor Angelicus et Universalis műveit forgatni! A dominikánus lelkület nem mondhatja el magáról: „O Veritas, Veritas, quam intime medullae animi mei suspirabant tibi!” (III. 6.) „O dulcis Veritas!” (IV. 15.), — míg nem érezzük meg, *hogy az igazi dominikánus lelki öröm az igazságon gyúlt öröm — „beata vita gaudium de veritate” (X. 23.), — addig kifelé fordult és saját ürességünktől felfújott emberek leszünk: „projicientes intima sua et tumescentes forras.” (VII. 16.)*

Ezért minden dominikánus lelkű dominikánust el kell töltenie a vágyak: *megismerni a Kinyilatkoztatást: „fames et sitis audiendi verbum Domini” (Amos VIII. 11.).* A dominikánus kispapoknak a fiatalság lendületével és szenvedélyével kell magukat rávetniök a szent Stúdiumra, *az Igazság megszerzésének hétéves szeretet-szolgálatára*, mely néhány röpke nap módjára múlik el „prae amoris magnitudine” (Gen. 29. 20.), *mint Ráchel* (aki a kontemplatív élet szim-

bolumæ, cf. S. Th. II-II, qu. 182, a. 1. c.) kezéért szolgáló Jákob hét esztendeje. Éjjel-nappal a *Nagyok társaságában* éljenek (Szentírás, Szent Ágoston, Tamás, Pascal, Newman, Scheeben, P. Weiss, Prohászka, Maritain... etc.) a lábnálulók figyelő áhítatával, mint *fra Angelico Szent Domonkosa a keresztt alatt*. Mert ezen lelkület nélkül csak dohos iskolaszag terjeng a szent falak között s a kaszárnýába zártak unottsága ül az arcokon.

De még tovább kell mennünk a stúdium vonalán! A Szentatyák üde, friss lelkületével nézni a Szentírást és a kinyilatkoztatást. Elötük még nem volt kész a teológia rendszere, azért kutatásukat az új meglátások és felfedezések vágya sugallta, s tekintetük a gyermek tekintete volt egy lassan kibontakozó panoráma előtt...

S ha a dominikánus lelkű dominikánus előtt a sok stúdium közben felvetődik az a gondolat, hogy milyen testi-lelki nyomor sorvasztja mostanában a népek millióit, s ha ilyenkor reánk nehezednék az a kínzó kétely, hogy nem haszontalan dolog-e ezalatt az iskolában ülni és elvont spekulációkba temetkezni, — akkor a dominikánusnak erre kell gondolnia: *a nagy nyomor és a társadalmi zűrzavar legmélyebb oka széles néprétegek evilág-keresése, anyagba-fúlása s a magasabb, szellemi, isteni értékektől való elfordulása. Ezért éppen most van szükség lelkekre, akik szent ideálistmustól hajtva szomjazzák az igazságot, egyrészt, hogy Istent igazság-szolgálatukkal engeszteljék, másrészt, hogy a lélek magasabb igényeinek kiáltó protestációi legyenek a dohos világban.*

A dominikánus lelkiség megrajzolásához fontos az alábbi mondanivalónk. Az igazság mély megismeréséhez okvetlenül szükséges az iránta érzett szeretet hajtóereje, az igazságnak nemcsak az értelemben, hanem az akaratba való élményszerű begyökereztetése is. Nem becsülhetjük le a *spekulatív kiképzés* óriási jelentőségét, hiszen az Egyház buzdító szava ösztönöz a tanulásra s a dominikánusnak kötelességszerűen halálíg kell tanulnia. Mindenekelőtt igyekezzünk minden kérdésben tiszta fogalmakra szert tenni s megtanulni mindent magas elvekre visszavezetni s bennük szemlélni. *A spekulatív képzettség mélyenlátóvá tesz, kincsesbányákat nyit meg, felfegyverez a hit megvédésére és megóv az értelem tévutaitól.* De mindez csak az első lépés. Ehhez még szükséges az *igazság megélése*, a kemény és íztelen hüvelyen keresztül az édes gyümölcs megízlelése. Hiszen a földön elérhető legnagyobb tökéletesség *nem a megismerésben, hanem a szeretésben áll.* Végső célunkkal mélyebben egyesülhetünk a szeretés, mint a megismerés útján. *Tehát a tudás és a szerető megélés harmóniájára kell törekedni.* De mi is segít el bennünket a tanulásban az *élményszerű igazságmegragadásra?* Az imádság, a hitből való világszemlélet, az életnek a tanult igazságok fényébe való állítása, a tanultak átélmélkedése, az élet egész vonalán az Istenhez vezető analógiák keresése, minden jelenségnek magas szempontokból, — főként az Istenhez-jutás szempontjából való nézése és értékelése, probléma-szeretés, természet-, élet- és ember-megfigyelés, a rózsafüzér, a liturgia, a Szentírásnak a Szent Gertrúd-féle „*emlékezzél, ó Uram!*” szellemében való olvasása, a külvilág benyomásainak öntudatos felfogása és feldolgozása, a mindenütt prédikációs anyagot gyűjtő s az apostolkodást megtermékenyíteni akaró vágy s végül

alázatos imádság a Szentlélekhez a *donum sapientiae* minél bősége-
sebb belénk-árasztásáért, mely per connaturalitatem ismerteti, ill.
éreztetni meg mindenben Istent.

Mert a dominikánus stúdiumnak ez a főcélja: *mindenben Istent és mindent Istenben látni* (mint Szent Domonkos Atyánk, aki csak Istenről vagy Istennel beszélt — mondja róla a hagyomány), hogy a kül- és belvilág minden tényét kapcsolatba tudjuk hozni a Szent-háromsággal, a Megtestesüléssel, az Eucharisziával, továbbá az Evan-géliummal és Krisztus személyével, szavaival és tetteivel! De mily fáradságos, ólomléptű és cammogó munka ez, ha a Szentlélek nem emel szárnyaira. Vele azonban belemerülhetünk Istenbe, ahogy a sas belefúrja magát az ég mélységeibe. Ha Ő szemeket ad, — „illu-minatos oculos cordis” (Eph. I. 18.) — akkor az áhitattól elfogultan nézhetjük Istent s szüntelen kontemplációban körötte keringhetünk, mint az Evangélista-sas a Prologusban a Verbum körül . . .

Tanulásunkban *organizált ismeretekre* kell szert tennünk. Igye-keznünk kell arra, — gyarló testi és értelmi erőnk mértéke szerint — hogy mindent, amit látunk, hallunk, tapasztalunk, olvasunk s tanu-lunk, szerves *kapcsolatba* hozzuk már *megelevő, előző ismereteinkkel*, szempontjainkkal, elveinkkel. Ezáltal lelki és értelmi életünk *Istenben összefutó eleven egység lesz*, nem pedig laza mozaik-kockák halmaza, s minden kis ismeretnek szerves beleillesztése az előző teo-lógiai tudásunkba kimondhatatlanul édes örömet fog szerezni nekünk: „*elinxi stillam dulcedinis ex Tua veritate, Domine*”. (S. Aug. Conf. XIII. 30.)

De mindez még nem elég, *mert kontemplálva kell tanulnunk!* De mit jelent kontemplálva tanulni? A betűn és gondolaton keresztül a valóságig hatolni és benne szeretettel megpihenni. Tudatára ébredni az azonosságnak (*conscientia identitatis*), hogy t. i. Isten, akiről a Summa elvontan tárgyal, azonos azzal az Istennel, aki most és min-dig létet ad nekünk, mozgató, indító, készítő és ölény hordó s akinek szentháromságos élete lelkünknek kincse; — hogy az Evangélium lap-jainak s a III. Parsnak Krisztusa azonos azzal a Krisztussal, aki az Eucharisziában rejlik s akit naponkint magunkhoz veszünk . . . Míg nem tudjuk tudatunkban *életszerűen azonosítani a megismerés és a valóság világát*, addig talán lelkesedni tudunk az Istenről és Krisztus-ról való megismerésért, de maga az Úristen és Krisztus hidegen hagy bennünket. Megtörténhet, hogy a kinyilatkoztatás inkább csak mint rendszer, vagyis mint *artefactum logicum* érdekel bennünket, nem pedig mint valóság. Sőt az is, aki ennek valóság-értékét hangsúlyozza, jobban lelkesedhet e valóság-érték bizonyítékaiért és a róla szóló eszmemenetekért, mint magáért a valóságért. (Mily veszély a vallási és lelki életben, hogy buzgalmunk szubjektivizmusba reked s hogy a „res” helyett a „repraesentatio”-t ölelgetjük! cf. II-II, qu. 180; a. 1. c.)

Az ember szomorú kettősségben, megosztásban szenved, míg az *ismeret és valóság* két idegen világ számára. A lelki élet olyan mér-tékben halad előre, amint e két világ *tudatunkban mindjobban egybe-ölelkezik és azonosul*. A keresztény tökéletesség a kontemplációban áll, mely a megismerés és valóság világának egyetlen, közös átöle-lésben való lefoglalása, birtokbavevése a szerető megismerésben. — Mária! — mondja a feltámadott Krisztus. S Magdolnában egyszerre

kigyúl Krisztus felismerésének fénye, melyet nyomon követ a *térdre-készített szeretet*. Ezt kell eredményeznie a dominikánus *stúdiumnak is a dominikánus lelkületben!* . . .

Sőt tovább! Fejlődjék ki bensőséges baráti viszony köztünk, földi zarándokok és a mennyei szentek között. Próbáljunk oly áhíttattal nézni fel rá, *Tamás testvérré*, mint *Szieniai Szent Katalinra az a szieniai öregasszony*, akinek a megindultságtól könnybe lábadtak szemei.

6. A dominikánus lelkiség *kisarkításában* nagy szerepet játszik a napi egyórás *elmélkedés* és az évi szigorúan kötelező *10 napos zárt lelkigyakorlat*. Mert csakis az elmélkedések kohójában lehet a dominikánus lelkületű dominikánus *sas*, mely napraszegezett szemmel kering s a szárnya sem libben, csak emelkedik. — Az isteni Ige ihletett *dalosa*: az Ő ajkán csendül meg a Prologus, e fölséges himnusz: az isteni misztériumok zúgó dallama. — *Teológus*: ki, mint Szent János az Utolsó Vacsorán Krisztus keblén pihent, Ő is hallgatja misztikus boldogságban a Szent Szív lüktető dobogását: „*evangelii fluenta ex sacro dominici pectoris fonte...*” (Off. Dom.) — Az elmélkedések tüzében áll a dominikánus *a keresztt alatt* s könnybelábadt szemekkel tanulja a szentmise ritusát. Megrendülve hallja e szót: „Ime, a Te Anyád!” — s felbukkan szűzmáriás szívéből a hyperdulia folyama. A sok-sok elmélkedésben a dominikánusnak ott kell állnia a Tibériás-tó partján s szerető szíve az éj ködében is megérzi Urát, de nem siet a tengerbe Péter után: szívében máris átfogva tartja Krisztusát, habár sajkájával még kint lebeg a tengeren. (Jo. XXI. 7.) Az Apostolok Cselekedetei felett elmélkedve misézget az *efezusi* csendes házban: a legszentebb miséző a legszentebb misehallgató: a Szűzanya előtt — s kigyúlnak szívében a nagypéntek emlékei, hogy új küzdelmekre lendüljön szíve és karja. *Patmosz* hasogatott szikláin ülve szemléli az Egyház eljövendő küzdelmeit és diadalát; látja leereszkedni mennyből az új Jeruzsálemet, látja a trón előtt a 144 ezer morajló dalát s megittasult lélekkel hallgatja az égi citerások húrjainak zengő dallamát. (Apoc. XIV. 2.)

7. A *liturgia* jelentőségét illetőleg a legnagyobb megegyezést és összhangot találjuk szerzetünkben. Rendünk, mint kanonok-rend, ugyanis a liturgia ápolására hivatásszerűen köteles volt, azonban ebbeli kötelezettségét a főcél — a tanulmányokkal való foglalkozás és a legtágabb értelemben vett lelkipásztorkodás — szerint kellett megvalósítania, illetőleg mérsékelnie. Innen van egyrészt, hogy a rendi szabályok kezdettől fogva igen előkelő helyet biztosítanak a liturgiának, másrészt azonban rendünk keletkezésekor szokásos formák rövidegére és rövidítésére („*breviter et succincte*”) törekszenek minden irányban. Ez utóbbi szempont különösen fontos a korális formák rövidítésének a megítélésénél . . .

A domonkos-liturgiának megvannak a maga rítusjellegzetességei. A több közül csak egy-kettőt említünk: így pl. bor- és vízbeöntés a mise előtt van, a lépcsőimánál a 42-ik zsoltár helyett rövid imák vannak, a kehely felajánlása a paténával együtt történik, stb. De mindez csak *accidens*, a domonkos liturgiának a lényege az, hogy a *dominikánus* legyen eleven tudatában azoknak a *kapcsolatoknak*, amelyek állandóan — de különösen a szentmisében — összefűzik:

a) a nagy természettel, amelynek a nevében tudatos dicsőítést kell Istennek bemutatnia („Benedicite“, „Laudate“) s amelyet meg kell áldania, hogy ne az Istentől elfordulásnak, hanem az Istenhez emelkedésnek eszköze legyen (a pap áldó hatalmáról cf. a különféle dominikánus áldási formulákat).

b) az egész emberiséggel, ill. a küzdő Egyházzal (éspedig a küldetés és a felelősség köteléke által: „de universo orbe vobis ratio reddenda est!“ és a rászorultság kötelékével, mert az Egyház imájára és közbenjárására szüntelenül rászorul: „mea culpa, precor vos orare pro me!“ „Orate, fratres!“) s főként azokkal, akikről a misében megemlékeznek: pápa, püspök, jelenlevők („memento Domine... omnium circumstantium“) s akik bármiképen lélekkben bekapcsolódnak az áldozatba („vel qui tibi offerunt“); azután akiknek az intenciójára miséznek; végül azok, akiket külön szeretetből belefoglal, s apostoli szemeinek látnia kell az oltár körül láthatatlanul ott feketéllő tikkadt lelkek tömegeit, — a bűnösökét, de a szentekét is — mint Mózes mögött a szomjazó nép és várja, hogy az oltárszíkából a kegyelem vizei fakadjanak számára a pap kezei által.

c) a szenvedő Egyházzal: különösen a gyázmisékben, de minden szentmisében is a halottak Memento-jakor.

d) a dicsőséges Egyházzal: „Communicantes“ vagyis közösségben állva a Szent Szűzzel és a többi szentekkel. (Milyen társaság! cf. Apoc. V. 6—12. és VII. 2—12.) Hány szentet szólít meg a dominikánus egy misében! egyszer az átváltoztatás előtt és kétszer utána egy-egy ragyogó felsorolásban — és különösen azzal a szenttel, akitől van esetleg a mise. Ezzel való kapcsolatának az évenként visszatérő szentmiséjében bensőséges baráti viszonyra kell mélyülnie.

e) az angyalokkal: akik láthatatlanul adorálnak az oltár körül s akik az égben Istent dicsőítik: „cum quibus et nostras voces ut admitti jubeas, deprecamur; „jube haec perferri per manus sancti angeli tui in sublimi altare tuum“, s Szent Mihály arkangyallal: „sancte Michael archangele, defende nos in proelio!“

f) Krisztussal, akinek a személyét egészen magára ölti, úgyhogy elmondhatja: hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei!

g) a Szentháromsággal, akinek a színe előtt áll, akit tegez: „Suscipe, sancta Trinitas“, „Pater noster, qui es in coelis“, és a kihez végeredménykép minden ima intézve lesz.

Mert mikor a pap, az apostol a szentmisét bemutatja, az oltár körül lehullanak a templom falai és láthatóvá válik az egész teremtett világ és az egész emberiség; és felül is nyílás támad és belátni a túlvilág mélységeibe és látni az égben Isten trónusát és körötte a választottak seregét, úgy, ahogy Szent János látta Patmosz-szigetén, amikor a Titkos jelenéseket írta. S annak az apostolnak van igazán papi öntudata, aki a szentmisénél és máskor is mindig érzi, hogy lelke legmélyébe vannak eresztve és erősítve azok a kapcsok és kötelékek, amelyek a fent felsoroltakhoz fűzik.

S boldog az a dominikánus, akinek minden szentmise egy ilyen látomással szolgál! Az oltarról lejövet ragyogni fog az arca vagy legalább is a lelke, mint Mózes arca, mikor leszállt a hegyről, ahol Istennel társalgott. Ó, boldog az a dominikánus, aki ilyen lélekkel miséz, mert akkor „ibit de virtute in virtutem“ és egy naponkinti

szent kontemplációban megtapasztalja, hogy rája is vonatkozik Krisztus ígérete: „Majus his videbis!” (Joan. I. 50.)

Ezt a lelkületet fejleszti ki bennünk a napi szentmise mellett másik erőcentrumunk: a közösen végzett papi zsolozsmáink. Mintha minden antifónából és respensoriumból ez csengne felénk: olyan dominikánusok kellene, akik az élettől már nem várnak semmit, semmit, — s akiknek az élet többé nem nyújthat semmit — akik a másvilág örömeire szegezett szemekkel haladnak előre, s keményen duzzadó kebelükkel s a földi vágyak nyűgétől meg nem terhelt vállakkal feszülnek neki az Isten-országa roppant feladatainak. Apostolok, akik szemrebbenés nélkül teszik kockára mindenüket, mert boldogságukat már rég letették Isten kezébe. Így érzett Szent Pál: „existimo omnia detrimentum esse, ... omnia detrimentum feci et arbitror ut stercore, ut Christum lucrifaciam”. (Phil. III. 8.) S a haladó idő fenyegető ujja is egyre fenyegetőbb érthetőséggel figyelmeztet, hogy Isten ma ilyen áldozatokat kíván apostolaitól.

8. A dominikánus lelkület kivésését szolgálják még egyéb szent monasztikus eszközök: pl. hajkorona, a heti capitulum culparum, ruha-csuklya stb., de ezek mind csak járulékos eszközök, úgyhogy több dominikánus provinciában, ahol a világi törvények ellenzik a hajkorona és a papi ruha viselését, nincsenek meg. *Lényeges* eszköz azonban rendi célunk eléréséhez: az *intenzív Szűzanya-tisztelet*. A completorium után naponként *Salve Regina*val köszöntjük mennyei Édesanyánkat, hetenkint a kötelező Loretói-litániával s a rendi szabályok melegen ajánlják a Szűzanya-votívmséket, de főként előírják a naponkinti *rózsafüzérmondást* közösségben. S a rend vezetése alatt áll egyike a legelterjedtebb, kegyelmekben leggazdagabb társulatoknak: a *Rózsafüzér- vagy Szentolvasó-társulat*. Célja az olvasó imádkozása által a Boldogságos Szűz Máriát kiváló módon tisztelni és azzal anyai oltalmát, segítségét kieszközölni. Célja egyszersmind az olvasóimádságban előforduló szent titkok megfontolásával az isteni erények és hitigazságok megértésében gyarapodni és az ezeknek megfelelő istenfélő, erényes életet gyakorolni. A Rózsafüzértársulat tehát a Mária-kultusz mellett a keresztény tökéletességre akarja vezetni tagjait, de inkább csak az isteni parancsolatok alapján, mint ez a Társulatoknál egyáltalán szokásban van. Sőt apostoli munkát is végez, mikor a szent titkokkal a legfőbb hitigazságokat, a jóerkölcset, az erényeket hirdeti és neveli a társadalomban. Azért volt a rózsafüzérimádság már kezdettől fogva hathatós szer, győzelmes fegyver és szent talizmán a hitetlenek, az eretnekek megtérítésére és az erkölcsök megjavítására. A Rózsafüzértársulatot, valamint a rózsafüzérimádság mai alakját is Szent Domonkos Atyánknak tulajdonítják. Sajnos azonban, hogy Szent Domonkos idejéből származó hiteles, írásbeli történeti adatokat a Társulatra nézve nem tudunk felmutatni. Bár X. Leó pápa „Pastoris aeterni” bullájában (1520 okt. 6.) azt írja, hogy „amint a történelemben olvasható, Szent Domonkos Rózsafüzértársulatot alakított a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére”, de azért biztos adatokat a Társulat fennállítására nézve csak a 15. század második felében találunk. Kölnben 1475-ben alapította meg P. Sprenger Jakab perjel a Társulatot. Magyarországról a 17. századból vannak hiteles adatok a Rózsafüzértársulatról. P. Paár István domonkosrendi

perjel 1766-ban kéri az akkori győri püspököt, vasonkevi *gróf Zichy* Ferencet, hogy ne engedje az olvasóimádságnak a szombathelyi plébániatemplomban történt eredeti alakjából való kiforgatását... — A Rózsafüzér-társulatot csak rendfőnökünk külön engedélyével lehet törvényszerűen megalakítani. A megalakítás kérelmezésénél mellékelni kell a megyéspüspök vagy az erre külön felhatalmazott püspöki helynöknek előzetes engedélyét. A megalakító lehet világi pap vagy szerzetes, maga a kérelmező is. De a személyt illetőleg mindig külön rendfőnöki meghatalmazásra van szükség. Legtöbb esetben domonkosrendi atya a rendfőnök delegáltja. A kérvényben meg kell nevezni annak a templomnak védőszentjét, ahol a Társulatot meg akarják alakítani, az avatásra kerülő rózsafüzér, illetve társulati oltárt és azt, aki a Társulat igazgatója kíván lenni. A tagok a felvétel napján teljes búcsút nyerhetnek. Azonkívül igen sok, a holtakért is felajánlható búcsú van engedélyezve a Társulatnak, sőt még a Szent Domonkos-rend és a tagok lelki javainak is részeseivé lesznek. A rend vezetése alatt áll még a rózsafüzér-testvérületen kívül az Élőrózsafüzértársulat is. Ez az előbbinek egy hajtása, a szentélynek mintegy előcsarnoka és arra való, hogy a rózsafüzér imádkozását megkönnyítse, megkedveltesse és a híveket a testvérületbe való belépésre előkészítse...

Mindezt nem volt felesleges leszögezni itt, a *dominikánus lelki-ség* megrajzolásában, hiszen a *dominikánus, kinek oldalán van a rózsafüzér mint hatékony, erős fegyver, a szentolvasó és a Szűzanya-tisztelet intenzitása nélkül el nem képzelhető!* A dominikánus ideálja, amit egy életen át mintáznia kell, *Krisztus és édesanyja, a Szent Szűz.* S amint az egész teremtett lét Istent tükrözi, úgy az emberi élet a két legmagasztosabb ember, *Krisztus és Szűz Mária életét szimbolizálja,* pozitív és negatív irányban. Minden eset és eszmény legfőbb értéke ránk nézve az, hogy analógiákat nyújt, melyek segítségével felemelkedhetünk Krisztus és az Ő szent Anyja lelki életének és élményeinek megsejtéséhez és utánérzéséhez. Ez sugárzik felénk szentolvasónk minden szeméről...

És még valamit! Szent *Domonkos* Atyánk különös gonddal, páratlan szeretettel vigyázott szívtisztaságára és ezt: a ragyogó szív-tisztaságot hagyta örökségül gyermekeire is. Erre figyelmeztet bennünket az „O spem miram...” gyönyörű imádsága és a *szentolvasó! Mert Szűz Mária a legszebb női eszmény!* Ami női szépség feltűnt azóta e világon, mind annyiban szép, amennyiben a Szent Szűz vonásait viseli és Őreá hasonlít. Minden *női szépség* — elsősorban a lelki — a Szűzre emlékeztet, Őreá mutat, Őt hirdeti s Ő feléje vezet. Amit Szent Ágoston Istenről mond, hogy az Ő szépségében szép minden, ami szép: „pulchritudo pulchrorum omnium” (Conf. III. 6.), az a Szent Szűzre is alkalmazható: *minden női szépen az Ő szépsége sugárzik keresztül.* — *Ez a szentolvasóból sugárzó felfogás a szerzetest mindig és mindenben óvja a más nembeliekkel való viselkedését illetően a lealacsonyodástól, az eldurvulástól és az eldurvítástól s a nemes férfiasságból való kivetkőzéstől.* A nőről való szűzmáriás felfogás megóvja a papot az érzékiség veszedelmétől s egyúttal fogokonnyá teszi lelkét a szeplőtelen nőiség behatásain való *fínomodásra.* A Vér elleni kemény küzdelemben, amikor a dominikánus a szent-

olvasót morzsolja, arra kell gondolnia, hogy a *Könyörgő Mindenhatóság*, ha a szentolvasóval kérjük, nem vonja meg kegyelmét tőlünk és olyan tisztaszívű dominikánusok lehetünk, mint Szent Atyánk volt! — A dominikánus gyakran imádkozik a szentolvasóban a szép Szeretet Anyjához a *más nembeliekkel való bánásmód kegyelméért*.

Kit Te, Szent Szűz, a méhedben fogantál . . . Ki érettünk a nehéz keresztet hordozta . . . Ki Téged, Szent Szűz, a mennyben megkoronázott: csodálatos titkok és a hármasszentolvasóban páratlan titkosorozatok, a sűrített kisevangélium, ahol dióhéjban minden megvan; de micsoda nevelőiskola is, ha a szentolvasó megtanít bennünket: szep-lőtelen szívvel megszeretni a Szeplőtelen! . . .

Folytathatnók az eszközök felsorolását, de a nyolc pontban megadtuk a legfontosabbakat, a következőkben még egyszer röviden összefoglaljuk, hogy *miben is áll a dominikánus lelkiség, mi az a specificum dominicanum?!*

*

Amint a szerzetesi élet sajátossága a világi kereszténységgel szemben nem abban van, hogy más életeszmenyt tűz ki, hanem hogy sajátos eszközökkel a közös keresztény eszmény legtökéletesebb megvalósítására törekszik, — hasonlóképpen a dominikánus élet és lelkiség sajátossága a többi rendekkel szemben nem abban keresendő, hogy más szerzetesi eszménye van, hanem hogy egy felsőbb szintézisben egyesíti magában a *többi rendek s ezért lehet mondani, a szerzetesi élet jellegzetes értékeit, mint a monasztikusok elzárkózottságát és obszervanciáit, a modern rendek világban-forgolódását és külső tevékenységét, a bencések liturgia-ápolását s ehhez mint karakterisztikumot: a stúdiumot*. S ezek az elemek a rendi eszményben nem merő egymásmellé helyezettségben rendeződnek, sem nem dominál egyik a másik felett, hanem azáltal vannak összhangban, hogy mind alá vannak rendelve a *legfőbb rendi célnak, a prédikációnak*. Ezen beigazítottáguknak köszönik egymással szemben való *egyensúlyi helyzetüket* is. A prédikáció a Rend dómjának záróköve és torony-rózsája: minden, ami alatta van, *ezt tartja és támogatja*; míg más rendek több más mellett prédikálnak is, addig nálunk a *prédikáció az első, a rendi „unum necessarium”*. Így tehát a dominikánus lelkiségben a *prédikáció mint egységesítő cél szerepel! . . .*

De meg kell jegyeznünk lelkiségi szempontból, hogy a szerzetesi életnek *mint ilyennek*, legfőbb célja az *egyéni önmegszentelődés*. Minden más ezt szolgálja mint eszköz: tehát az obszervanciák, a liturgia, a stúdium és maga a külső apostolkodás és prédikáció is, amely a kegyelmi rendben is érvényes akció-reakció törvénye szerint megszentelően hat vissza arra, aki végzi. Az egyes rendeknek azonban az általános szerzetesi célon kívül megvan a maga sajátos célja, amelynek megvalósítására alapultak, s ez nálunk a *prédikáció, a kontempláció bőségéből fakadó igehirdetés*. Úgy van ez, mint a szentségekkel: mindegyik szentségnek mint szentségnek az a célja, hogy kegyelmet közöljön, — de mint ez vagy az a szentség, más és más sajátos kegyelmi hatás létrehozását célozza.

Conciliatio oppositorum. A dominikánus lelkiséget jellemzi, hogy a legszélsőbb ellentéteket akarja összhangba hozni: a *kontemplá-*

ció és misztika mély *spekulatív értelmi képzettséggel* párosuljon; az *egyénségek* sajátosságainak nagy *respektálása a közösségbe illeszkedéssel* és a közösségből éléssel egyesüljön; *akció és kontempláció* termékenyítő kölcsönhatásban legyenek egymással. Ezért ez az eszmény a *legnehezebb eszmény*, és ezért oly ritka a megvalósulása egyesekben vagy közösségekben, s ezért oly nagy dolog már az is, ha valaki *világosan látja* ezt a célt és rászegzett tekintettel nem szűnik meg *törekedni feléje* egész életében. S ezért ez a lelkiség — mint ily nagy szélsőségek összhangja — a szépség tekintetében is a legmagasabbat, a *főnséget* (sublime) valósítja.

Szintézisre törekvés. Az előbbiekből következik, hogy a *dominikánus lelkiséget* és tevékenységet jellemzi minden kicsinyeskedéssel, szüklátóköriességgel és a nehézségeket letompítani törekvéssel szemben a *szintézisre törekvés*, a valóság feszülő ellentétjeinek igénye, gyakorlati, pasztorációs és értelmi kérdésekben a *felsőbb, kiégyenlítő megoldások keresése*. Ez a dominikánusnak egyébként is kell hogy a vérében legyen már a stúdiumnál fogva is, mert hiszen annak a *Szent Tamásnak* az iskolájában járt, aki a legnehezebb szintézisek legnagyobb virtuóza.

A rendi hagyomány. A Rend éppúgy a kereszténység éltető vizéből él, mint minden keresztény és minden más rend. Azonban, amint a föld vizei a szerint, hogy más s más körtegen keresztül jutnak a felszínre, más és más összetételűek, ízűek, erejűek és hatásúak lesznek, éppúgy a kereszténység vizei is, *ha a rendi élet rétegein szűrődnek át*. S ezek a szűrőrétegek nemcsak a felszínen vannak, a *jelenben*, mint a liturgia, az obszervanciák, közösségi élet, — hanem a mélyben, vagyis a *multban* is. Ha tehát a dominikánus a rendi élet s a rendi hagyomány és mult rétegein keresztül merít a kereszténység vizeiből, *akkor sajátosan dominikánus ízű és erejű lesz a kereszténysége, egyénisége és tevékenysége*. Ezért szerető tanulmány tárgyává kell tennie a Rend *történetét* s különösen azokat a korszakokat, amelyek szinte a hőskor jellegével bírnak; — gyakorolnia kell a *nagy ősök utánczó kultuszát*; — lelki közösségben és barátságban kell élnie Rendje *szentjeivel*, hogy tetteikből állandó ihletést merítsen, s ismernie kell a rendi *nagy írókat és tudósokat*, hogy belőlük táplálkozhas-sék. A rendi élet és a hagyomány az a folyam, amelyben meg kell mártóznia. „Der Strom, in dem ich bade, ist die Überlieferung und die Gnade.“ (Goethe.)

„*Media*, a Sanctissimo Patriarcha ad nostrum finem consequendum praestituta, sunt: Praeter tria vota sollemnia obedientiae, castitatis et paupertatis, vita regularis cum observantiis monasticis, divini officii sollemnis recitatio, et studium sacrae veritatis assiduum. Haec apud nos nec tolli nec substantialiter immutari possunt, licet valeant, votis quidem exceptis, aliquatenus, pro temporum circumstantiarumque exigentia, opportune temperari, ita ut ad faciliorem finis adsecutionem fiant aptiora, maiorique polleant efficacitate.“ (Constitutiones O. Pr. cap. I., 2. §. I.) A dominikánus lelkiségnek ezek tehát az eszközei, hogy velük a „*Laudare, benedicere et praedicare*“ felségjegyében elérje a célt: *a lelkek mentését!* S 1216. december 22-e óta, amikor III. Honorius pápa hivatalosan megerősítette a Rendet, a dominikánus lelkiség mindig ezeket az irányvonalakat kopírozta, Szent

Domonkos Atyánk intenciója szerint, hogy „*lucernae ardentis*“ legyünk!...

A *tomizmus*. A Rend egyik legnagyobb kincse és sajátja Szent Tamás és az ő *gondolatvilága*. Mármost bizonyos, hogy mások gondolatainak vagy *gondolatvilágának* elsajátítása nemcsak értelmi, hanem más lelki tényezőktől is függ, amilyenek elsősorban a *szimpátia*, a tanulékony, megbízó ráhagyatkozás a Mesterre és a magát képeztetni engedés. A *tomizmus* *gondolatvilágának* elsajátítására ezek a lelki tényezők és feltételek kétségkívül hasonlíthatatlan nagyobb mértékben megvannak egy dominikánusban, mint egy más rendbeliben. A dominikánus az egy-családbeliek szeretetével és rokonszenvével néz fel Szent Tamásra: ő a mi rendi családunk fia, hús a mi húsunkból, csont a mi csontunkból. Mi nem azzal a bizonyos fenntartással, rejtett idegenkedéssel és hűvös *distancia-tartással* fordulunk feléje, mint amilyenel más rendbelieknél oly gyakran találkozhatunk vele szemben. Ő dominikánus hazai talajon nőtt, s ezért a dominikánusnak nemcsak katolikus, hanem „*hazafias*“ kötelessége és szívügye is a *tomizmus* elsajátítása. S a dominikánust Szent Tamás tanulmányozására nemcsak pápai előírások készítetik, hanem az egész rendi élet és egy 700 éves rendi élet *tradíció-folyama* viszik feléje. Ezért, habár más rendbeliek is merítenek Szent Tamásból, de — *ceteris paribus* — *sohasem azzal az intenzitással, beleéléssel, szívóssággal és termékenységgel*, mint egy dominikánus. És ez megint egy *dominikánus sajátosság!* Ezenkívül a dominikánus Szent Tamás iskolájából merítésre hozza a *jellegzetes törekvést is mindig az első forrásokból merítésre és a nagy készséget a princípiumokban nézésre és ítélésre*. Mindez azonban feltételezi a dominikánusban mint sajátos erényt a holtig való *éjjel-nappal tanulás kötelességének halálos komolyba-vevését*.

Ezt is Szent Tamástól kell elsajátítanunk s meg kell becsülnünk azt a *felmérhetetlen kincset*, amelyet az Egyház Szent Tamásban a kezünkre bízott: „*Le monde a mis six siècles à comprendre que d'avoir fait Saint Thomas, et d'avoir donné aux hommes cette lumière, c'est peut-être le charisme le plus merveilleux dont Dieu ait gratifié son Église depuis les temps apostoliques. Soyons donc fidèles à Saint Thomas comme à une grâce de Dieu.*“ (*Maritain.*)

Proferre de thesauris. (cf. Mt. 13, 52.) Minden életfakadás a saját életünkben és minden életfakasztás, amelyet másokban végezhetünk, *egy eszménynek önfényében való meglátásából, illetőleg meglátásából fakad*. Így volt ez pl. Szent Domonkosnál is, aki az ősegyház életében (főképp amint az Apostolok Cselekedeteiben van leírva) s Szent Ágoston példájában, elgondolásában és tanításában meglátta az apostoli élet eredeti eszményét (cf. *Mandonnet: St. Dominique*). Ebből a meglátásból született meg az *Ordo Praedicatorum*. S mivel minden megújulás az egyéni és közösségi életben *az első forráshoz való visszatérésből ered és táplálkozik, azért nekünk is ezt a szentdomonkosi meglátást kell egyszer tündöklő fényben meglátnunk, hogy rajta keresztül visszatérhessünk az őforrásokhoz: Szent Ágostonhoz, az ősegyházhoz és az apostolokhoz*. Ez annál is inkább fontos, mert ki-meríthetetlen értékraktárakból merítő kereszténységre és szerzetes-ségre van szükség. Papok és szerzetesek kellene, akik tudatára eb-

rednek a mélységeknek, amelyek partján állnak és az értékeknek, amelyek kezeikre vannak bízva, s *akik szenvedéllyel merítenek is belőlük. Rá kell ébrednünk arra*, hogy mindenben gazdagokká lettünk Krisztusban („in omnibus divites facti estis in illo“, I. Cor. I. 5.), hogy semmi kegyelemben nincs többé hiányunk („ita ut nihil vobis desit in ulla gratia“, Ib. 7.), hogy minden a miénk s mi Krisztusé („omnia vestra sunt, vos autem Christi“, III. 23.), hogy az Istent-keresők semmiben sem szenvednek hiányt („inquirentes Dominum non minuentur omni bono“, Ps. 33, 11.), s hogy minden fölösen hozzáadatik nekünk, ha az Isten országát keressük mindenekelőtt (Mt. 6, 33.). *Mozgósítani kell a dominikánusnak mindazt az értéket, amelyet a kereseténység és a szerzet méhében rejt.* „Si scires donum Dei“ (Jo. IV. 10.); „investigabiles divitias Christi“. (Eph. III. 8.) A dominikánus lelkiületnek egyik pregnáns sajátossága az, hogy szeret a legmélyéből meríteni, hiszen a szerzetesi élet *hatalmas eszközöket: „media sanctissima“* (Const. 4. II.) ad a kezünkbe az önmegszentelésre és a lélekhódításra, mint pl. a közös ima, az obszervanciák, a stúdium, a liturgia, a fogadalmak s a közös élet. *Azonban nem ismerjük fel jelentőségüket, nem bízunk erejükben és nem értünk felhasználásukhoz és kiaknázásukhoz sem.* Azért nagyrészt hatástalanok maradnak s idővel kelletlen teherré válnak, vagy pedig a bennünk lapangó játékosztón, illetve változatosságkeresés kielégítésére szolgálnak (mint pl. főképp a karima). Olyanok lesznek, mint a legmodernebb fegyver, ha hozzánemértő kezekbe kerül: érdekes holmi, el lehet játszani, sőt büszkélkedni is vele, de a harcban alkalmatlan szerszám-má, sőt akadállyá lesz. Ezért merít mindig *a dominikánus lelkiség* a rendi élet mélységeiből: *profert de thesauris...*

A dispenzáció. A Rendünket a nagy *önállóság- és egyéniség-tisztelet jellemzi.* Ennek egyik megnyilvánulása a *dispenzáció-elv*, amely nálunk az egész szerzetesi életnek a rendi cél tökéletes megvalósítása érdekében alkalmazott principium moderans et regulans-a (cf. Const. n. 68. és a régi Const. magyarázatát p. 28.). *Nálunk a dispenzáció nem „vulnus legis“, hanem szinte maga is „lex“.* Akit tehát a stúdium vagy a prédikálás érdekében dispenzálnak, — ha mégoly sokszor is — az nem üti a legkisebb részt sem a törvényen és még mindig rajta belül helyezkedik el. Nem kétséges azonban, hogy ez a törvény (a dispenzáció) igen veszélyes, amennyiben könnyen tág teret nyithat mindenféle lazaság érvényesülésének. Alkalmazása csak akkor nem jár veszéllyel, ha az alattvalók annyira *önállóak és belső törvényűek* („lex Dei ejus in corde ipsius“), hogy nem folynak szét a törvény egyik korlátjának felhúzása következtében, s ugyanakkor annyira *eszményi felfogásúak*, lelkiismeretesek és fegyvelemszeretők, hogy csakis felsőbb okokból, *a lélekmentés, a prédikáció és a stúdium* érdekében, nem pedig kihúzási szándékból veszik igénybe, ill. kérik a dispenzációt (de akkor csakugyan igénybe is veszik, nehogy bizonyos obszervanciák, amelyek csak eszköz jellegűek, akadályozzák a cél elérését.) *S a Rend, amikor felállítja a dispenzáció elvét, feltételezi tagjaiban ezeket a kiváló lelki kvalitásokat s ezzel tiszteletét és becsülését fejezi ki egyéniségükkel és önállóságukkal szemben.* Pregnáns vonásai ezek a *dominikánus lelkiségnek...*

Modern-e a dominikánus lelkiség? Ez az utolsó pont tanulmá-

nyunkban. A francia forradalom felszabadította a polgárságot, azonban liberalizmusa a belőle kinőtt kapitalizmussal a munkásosztály életbehívásához, majd pedig elnyomásához vezetett. A mai kollektív forradalmak felszabadították a munkásságot és arra törekcsenek (legalább is elvben), hogy a közjó értékeit és a kultúra javait az egész nemzetestre kiterjesszék. Mivel pedig az Egyház és a szerzetesség alakulása mindig összhangban volt az európai emberiség nagy változásaival (cf. Mandonnet: *St. Dominique*, I. 28. squ.), azért a mai kor jellegzetes mozgalmának, a kollektivizmusnak is megtaláljuk az Egyházban a *tisztult pendantját*, az *Actio Catholicát*, amely a laikus világ részeltetése a hierarchikus apostolságban. *Ez a mai kor egyháztörténetének legjellegzetesebb mozgalma*. Ezért az Egyház nagy szervei, a Rendek közül is az lesz a *legmodernebb*, amelyik a legjobban megérti az Egyház ezirányú intencióit (mint annakidején Szent Domonkos), vagyis amelyik *a leghatalmasabb előmozdítója lesz az Actio Catholicának*. *Ez a mi lelkiségünknek és Rendünknek kezdettől fogva hivatása és öröksége* (Szent Domonkóst az ősegyház apostoli életformája ihlette, amelyben tudvalévően papság és laikusok vállvetve dolgoztak az Evangéliumért), amennyiben sajátos célja az *apostolkodás a maga teljes szélességében és mélységében* (ennek a virtualitásában benne van a világi hívők belevonása az apostoli munkába, ami nálunk kezdettől fogva csakugyan meg is volt, főkép a III.-Rend révén; ezért ennek ma különös korszerű hivatása van mint az A. C. céljaira teremtett szervnek). Azért a Rendnek, ha modern akar lenni, nem kell mást tennie s a lelkiségünknek, ha *a legmodernebb akar lenni*, nem kell másra törekednie, mint *megújulnia legigazibb mivoltában és eredetének forrásaiban*, és hatalmasan forgatnia azokat a fegyvereket, amelyeket alapítójától örökölt. A mi *lelkiségünk* oly elasztikus, oly tág programú s annyira univerzális beállítottságú, hogy kereteinek szétrepesztése és sajátos jellegének feladása nélkül tud beleilleszkedni a korba, és a korszükségletek oly kielégítését tudja nyújtani, mint ahogy a Rend keletkezésekor tette...

Ezek alapján befejezésképen felkínálkozok egy reflexió: Eddig úgy volt, hogy a nagy történeti korszakokban az Úristen nagy rendalapítókat küldött az Egyház segítségére. Lehet, hogy most nem így lesz, — vagy legalább is nem szabad rá számítanunk — hanem a már meglévő apostoli rendeknek és apostoli *lelkiségeknek kell az első kezdet lelkesedésében megújulniok*. Ez pedig nekünk dominikánusoknak annyit jelent, hogy *vissza kell térnünk az ősegyház szelleméhez s Szent Ágoston és Szent Domonkos apostoli igehirdető eszményéhez, s náluk kell inspirációt keresnünk: „apostolicam vivendi formam renovare”*. (Praef. S. Dominici.) S ha lelkiségünk ezen a legbiztosabb jó úton halad a Cél: Isten bírása felé, akkor boldog örömben virágozhat ki ajkunkon a fohász: *„Jesu bone, Prece Dominici, Tibi praesta nos gratos effici.”* (Resp. VIII. S. Dom.)

P. Fenyvessy Jeromos O. P.

Felhasznált fontosabb irodalom:

1. *Acta capitulorum generalium*, Monumenta Ordinis Praedicatorum historica. Ed. Reichert. O. P. 9. vol. Romae. 1898—1904.)
2. *Annales Ordinis Praedicatorum*. Auct. FF. Mamachio, Pollidorio, Badetto, Christianopulo, Romae, 1756.

3. *Année Dominicaine*, ou vie des Saints, des Bienheureux, des Martyrs et des autres personnes illustres de l' Ordre de Freres Precheurs. Lyon, 1883—1896.
 4. *Baumker Clemens*: Die christliche Philosophie des Mittelalters. (Kultur der Gegenwart 1., V.) 2. Aufl. Berlin und Leipzig, 1913.
 5. *Balme et Lelaidier O. P.*: Cartulaire ou Histoire diplomatique de Saint Dominique, 2. vol. Paris, 1897.
 6. *Bullarium Ordinis FF. Praedicatorum*. Ed. Ripoll et Bremond O. P. 8. vol: Romae, 1729. sequ.
 7. *Casitto*: Liturgia Dominicana. Napoli. 1804.
 8. *Constitutiones Fratrum S. Ordinis Praedicatorum*. (Ed. Romae, 1932.)
 9. *Denifle Heinrich O. P.*: Quellen zur Gelehrten-geschichte des Predigerordens im XIII. und XIV. Jahrh. U. o. II. (1886) 165—248.
 10. *Esser P. Th. O. P.* Beitrag zur Geschichte des Rosenkranzes. Katholik, 1897:
 11. *Finke Dr. Heinrich*: Ungedruckte Dominikanerbriefe des XIII. Jahrh. Paderborn, 1891.
 12. *Grabmann Dr. Martin*: Thomas von Aquin, Kempten u. München, 1913.
 13. *Guiraud*: Saint Dominique, éd. Paris, 1899.
 14. *Dr. Horváth Sándor*: A Szent Domonkos-rend multjából és jelenéből, Budapest, Stephaneum-nyomda R. T., 1916.
 15. *Dr. Horváth Sándor*: Aquinói Szent Tamás világnézete. (Bpest, Stephaneum, 1924.)
 16. *Humberti de Romanis O. P.*: Opera de vita regulari. Ed. J. J. Berthier O. P. Romae, 1888.
 17. *Ipolyi Arnold*: Adalékok a magyar domonkosok történetéhez. M. Sion V., 1867.
 18. *Mandonnet Pierre O. P.*: Les Dominicains . . . Paris, 1893.
 19. *Sertillanges P. D. S.*: Thomas d' Aquin. 2. vol. Paris, 1910:
 20. *Vasari*: Le vite de piu eccellenti pittori sculturi e architetti. Nuova ediz. die Milanesi. Firenze, 1878. seue.
-

P. Király (König) Kelemen O. F. M.: *Hitlerizmus és kereszténység*. (A németországi evangélikus hitvalló egyház harca a nemzeti szocializmussal.) Ferences Missziók kiadása, Budapest, 1946. 267 l.

Ennek a munkának megírásában nemcsak az okmányok alapos tanulmányozása volt segítségére a szerzőnek, hanem személyi közvetlen tapasztalatai is. Ez magyarázza könyvének életszerűségét és világos áttekinthetőségét. Nem marad a főlzínen csupán az események vonalán, hanem kutatja a rugókat, a belső okokat és a végső eszmei és mozgalmi indítékokat. Akik a nemzeti szocializmust mélyebben és egységesen akarják megismerni és harcáról a kereszténységgel tájékozódást akarnak szerezni, nyúljanak e könyv után. A szerző, a keresztények egységének apostola, hű marad e könyvben is önmagához. Az a nagy cél is vezeti írásában, hogy megmutassa a Gondviselés csodálatos útját, amely ezeken a világnézeti harcokon keresztül közelebb hozza egymáshoz a hívő protestánsokat és a katolikusokat.

Nyílt levél Páter Ernőhöz

Főtisztelendő Atyám!

Talán szokatlan, a rendestől mindenesetre eltérő formáját választom annak a körülménynek, hogy megtisztelő megbízásból nyilvánosan köszönetet mondjak sokak nevében az „Emlékeim” c. könyvért. S a köszönet egyúttal ismertetés is akar lenni azon oltártestvérek felé, akik még nem tudják, hogy a magyar egyházi irodalomnak minő értéke a Veritas kiadásában 1944. évben megjelent 464 oldalas könyve a sarutlan kármelita-rendből való Ernő Atyának.

Karácsonyi ajándékként leptem meg vele önmagamat s azóta akárhány paptestvérem megfordult nálam, kézbe vette s kijelentette: No lám, nem is tudtam, hogy megjelent... Ignorantia, de hála Isten, vincibilis. Ezért is íródnak e sorok nyílt levél formájában.

Ernő Atya!

Amikor azon a bizonyos, igen emlékezetes 1919 április 9-i, szerdai napon, a győri kármelita-templomban Atyám fogadalmat tett Brokárd tartományfőnök kezébe, a bencésgimnáziumnak voltam ugyanott második osztályos tanulója. Vasárnapról-vasárnapra legszívesebben Atyám gyóntatószéke előtt ácsorogtam, türelmesen várva az időt, míg bejuthatok. Nekem nincsen olyan éles és bámulatos emlékezőtehetségem, mint Atyámnak, de azt hiszem, valami igen vonzott ott a sekrestye mellett levő gyóntatószékbe, Ernő Atyához. Mi, diákemberek is suttogtuk, hogy itt egy olyan valaki ül Krisztus képében, aki előbb cisztercita tanár volt, a kolostor küszöbén letette az apáti méltóságot és az aranyláncot, fapapucsban jár és azt mondják, igen boldog. Valami vonzott... Most már tudom, az *Emlékeim* megmondja: vonzott az, amit a lélek tudat alatt megérezett, hogy Ernő úrból Ernő atya lett; amit a világ értéknek, csillogó kincsnek lát, azt Ernő apátúr elhagyta először is azért, mert — mint mondja — nem érdemes sokra becsülnünk azt, amit könnyen elveszíthetünk; másodszer azért, hogy minél jobban elérhesse egyetlen óhaját, „bepréselődni” a mennyek országába.

Szerény véleményem szerint úgy ítélem, ez a két vezérgondolat vonul végig az *Emlékeim*-en.

Aki Atyámat meg akarja érteni, annak úgy kell az életet, a természetes életet látnia, hogy sötét éjtszakában járunk mindaddig, míg érzékeinknek, szemünknek, fülünknek, tapintásunknak életét éljük. Azt hisszük, világosság veszi körül érzékeinket, pedig az egész nem több, mint a szentjánosbogár vibrálása. S az *Emlékeim* gyönyörűen elmondja, hogy miként kellett Ernő Atyának ezt az érzéki életet megtagadnia, ezeket a test résein benyomuló fényeket

lezárnia, hogy az igazi világosságra, élete igazi tartalmára eljusson. Nem véletlen, hogy ezt a kármelita-rendben találta meg. A Gondviselés akarata. Főtisztelendő Atyám talán nem is gondolja, mennyire izgató lélekrajzot adott kezünkbe, igenis, aki a kezébe veszi ezt a testes könyvet, szájátva hallgatja, olvassa ennek a roppant józan, mindig bölcs, végtelen egyszerű kármelita öreg szerzetesnek igaz „fecsegéseit”. Ő, minket az nagyon érdekel, hogy Ernő atya lelke mint vonja el magát lépcsőről-lépésre a világtól, az anyagtól, az érzéki örömeiktől; mint lép rá a szűk és rögös útra és az Isten az ő kegyelmével mint tépi ki a lélekből a földhöz tapadó gyökereket, mint veszi el a testi élvezetnek, a világ örömeinek ízét és permetezi be az érzékek táplálékát, hogy undort keltsen, sőt fájjon az élvezésük. S amint a kegyelem segítségével eloltotta Ernő Atya az érzékek mécsesét, eloltotta lassan az értelem lámpáját is s amint a sötétkamrában nem szabad más fénynek lenni, csak annak az egynek, úgy nincs már Ernő Atya lelkében sem más világosság, mint a *hit* fénye.

Ez az, ami engemet legelőször lenyűgözött a könyv olvasásakor. Ez a mindent alárendelő, mindent felülről néző, megdöbbentően mély és ugyanakkor gyermekien egyszerű, csodálatos nagy hite Atyámnak. Ezért igaz önmaga is, mondanivalója is, mert hitből él. Magyar szakos tanár ember vagyok, kötelességből is meg azonkívül is élvezetből, kíváncsiságból, szórakozásból sok könyvet olvastam, de érdemesebbet, megkapóbbat alig. Atyám bizonyára a fejét csóválja, pedig így van. Miért mondom ezt? Azért, mert az *Emlékeim* minden lapja, minden sora és betűje őszinte és igaz. Akár a világi ember, akár a pap szemével olvassam, el kell jutnom erre a megállapításra. Atyám egy égi világ kegyelmi nyelvén beszél velünk: természetesen, világosan, egyszerűen, szóval őszintén és igazán. Úgy, ahogyan eddig senki sem szólt hozzánk.

A *via illuminativa* és a *via purgativa* kikerülhetetlenül páros út minden szentségre törekvő lélek életében; Atyám az égi titkoknak olyan tájaira jutott el, melyek — míg a test határolt rabjai vagyunk — felülmúlják a magamfajta gyarló ember értelmét s ahová csak a szenvedés kohójában már tökéletesen praeparált, tökéletesen kiégett lelkek érkezhettek meg.

Az *Emlékeim* hasábjain Atyám stílusa egyszerűségében ragyogó, formális képzettsége bámulatos, intelligenciája hódító, nyelve világos és fegyelmezett. Klasszikus példa papok számára, hogyan lehet valakiről beszélni, még fogyatékoságáról, gyarló emberi tulajdonságairól is, a nélkül, hogy rosszat mondanék róla vagy vétenék nyelvemmel. S még hozzá: az egész könyv csupa első személy, csupa „én” és mégis sehol semmi bántó, semmi kirívó, semmi érdes egoizmus nincs. Ernő Atya a maga csodálatosan szép lelki életét, a misztikus titkokat és kegyelmeket, melyekkel Isten kétségkívül elhalmozta, legtöbbször úgy tudja megragadni, lerögzíteni és az emberek nyelvére lefordítani, hogy csaknem kétségtelen: Isten a kifejezésnek, stílusnak, a nyelv nagy adománya révén az apostolkodásnak s a papi lélek megrendítésének nagy eszközéül használta fel Ernő Atya tollát. Mert nekünk is jó, nekünk is kell, még csak miránk papokra fér ránk, hogy valaki igazán megmagyarázza, hogy „egy a szükséges”. S az *Emlékeim* azt is a fejünkbe veri, hogy a sokszor lekicsinyelt és

leértékelt kontemplatív energiák nélkül minden keresztény aktivitás csupán zakatoló malomkő búza nélkül, vállalkozás tőke nélkül, meder-szabályozás folyóvíz nélkül.

A gazda tavasszal elszórja a magot, egyedüli gondja, hogy bevesse földjét és előre haladjon a barázdák során. Eszébe se jut hátrafordulni, hogy lássa, nő-e a vetése. A termést egyedül Isten adhatja.

Főtisztelendő Ernő Atya elszórta könyvében a magot, bevetette a magyar papság lelkeségének földjét. Majd csak onnan felülről látja, hogy megnőtt, százszoros termést hozott a vetése.

Köszönjük ezt a pompás munkát. Áldja meg az Isten érte!

Schnattner Szigfrid O. S. B.

Magyar jellem és lelkeség

Ismerd meg magadat! — mondotta a görög bölcs, Sokrates. Mit ér az egész világ ismerete, ha önmagunkat sem ismerjük jól. Mindenki szeretne lenni valaki, szeretné kifejleszteni képességeit, kamatoztatni talentumait. Ennek azonban első feltétele, hogy ismerje képességeit, talentumait, hogy tudja, mivé válhat Isten segítségével. Aki tornyot akar építeni, előbb számbaveszi, mennyi építőanyaga van, nehogy megkezdett építkezése abbamaradjon.

A bűnbeesés óta különösen áll a tétel a lelki életben, hogy erőlködés, önmegtagadás nélkül nem jutunk előre. De az is igaz ám, hogy természetünk nem romlott meg teljesen, és hogy lelki életünk felépítésénél jobbik énünket éppúgy vagy talán még jobban számításba kell vennünk, mint gyengéinket, hibáinkat, rosszra való hajlamainkat. A félnék természetű emberből nehezen lesz vértanú, kiállni tudó harcos; s viszont: a bátor jellemek sokszor nehezen tanulják meg a finom gyengédséget, a részvét egyes cselekedeteit. A legnagyobb jellemeknél mindenesetre sok, ellentétesnek látszó erény van együtt, de hosszú volt az út, míg ők odáig eljutottak; és éppen természetük alapos ismerete, hajlamaik, fogyatkozásaik tüzetes vizsgálata segítette őket a magasba.

Ez az önismeret elsősorban fontos a magyar nép számára. Kelet-Nyugat határán él testvértelenül. Sokszor önmagát sem érti, önvádakkal, önmarcangolással teli, s gyilkolja önmagát, fajtáját. Az alapos önismeret, ha nem is bocsátana meg mindent, legalábbis sokat megértetne s megmutatná némileg a tragédiából kivezető utat is. Éppen az idegen népek közé való beékeltségnek kellene minket alapos önismeretre segítenie: van kikkel összehasonlítani magunkat és szomszédaink, ha tetszik nekünk, ha nem, velünk való bánásmódjkkal, eljárásaikkal többször tudomásunkra hozzák, hogy ők nem magyarok, más fából vannak faragva, mint mi.

Hogyan íródtak az alábbi sorok? Mint jezsuita több helyen és ma is olyan rendházban élek, ahol a rendtagok a régi Magyarország csaknem valamennyi részéből valók. Mint pedagógus, Pécssett már jó ideje figyelem magyar és nem magyar származású diákjaimnak viselkedését, tanulási módját, fellépését. Mint pap csaknem az egész or-

szágot bejártam, sőt külföldön, Ausztriában és Franciaországban is huzamosabb ideig tartózkodtam, s tanulmányoztam a népeket. Tizenegy nemzet fiával kb. egy évig laktam közös födél alatt: volt alkalmam megfigyelni különböző viselkedési módjukat. Ők is elmondták nekem, hogy milyenek látják a magyart. Elolvastam és alaposan átgondoltam a Szekfü Gyula szerkesztésében megjelent könyvet: *Mi a magyar?* (1939), Trócsányi György két terjedelmes cikkét: *Magyar nemzeti karakter; Nemzeti önismeretre törekvés* (Társadalomtudomány, 1940); továbbá Sík Sándor: *Szent magyarság* c. szentbeszédeit az árpádházi szentekről. Ezeket kívül sok más idevágó tanulmányt, cikket olvastam, melyeket itt felsorolni fölöslegesnek tartok.

Legkevésbé volt célom a magyar nép agyondicsérgetése. Az ilyesmi csak ártana nekünk. De nem szabad az ellenkező végletbe sem esnünk. Nagyon rossz szolgálatot tesz nekünk az, aki mostani megalázottságunkban még az önérzetet is ki akarja ölni belőlünk.

I. A magyar jellem a történelem bizonyossága szerint.

Az alábbiakban mindenképen szeretnők elkerülni azt a veszélyt, hogy fejünkre olvashassák a „korszerűség”, a ma igaz, holnap nem igaz vádját. A tudomány követelménye a dolgoknak „sine ira et studio” kezelése, a tényeknek és a belőlük folyó következtetéseknek őszinte elismerése. Ez csak úgy lehetséges e földön, ha az Isten-hit, Isten-szeretet megszabadít minket ettől az ira-tól és studium-tól. Mert egyedül az igaz Isten tud minket teljesen visszaadni önmagunknak, megszabadítani az igazságferdítő önzéstől.

Erre a bennünk lakozó és mindeneket meghaladó Isten-hitre, Isten-szeretetre építve akarjuk papírra vetni alábbi sorainkat. Másfelől olyan tényekre hivatkozunk, melyeknek történelmi hitelességét mindenki elismeri. Ezekből vonjuk le világos következtetéseinket. Így véljük elkerülni azt a veszélyt, hogy csak magunkat, illetve csak a mai idők magyarját ismerjük el magyarnak.

A magyar jellem kialakulását két nagy tényező határozta meg: egyik, hogy nem árja, nem indógermán, hanem keleti vér, uralaltáji nép; másik, hogy mint ilyen beállt a kereszténység nagy családjába idestova ezer éve.

Külföldiektől, németektől, franciáktól hallottam, hogy a magyar temperamentumos, tüzes, vérű nép. Történelme is ilyesmit mutat. Alig jött be Európába, s a félvilág retteg tőle; alig keresztelkedik meg, máris a szenteknek sorával tűnik ki. A fénynek és árnyak túlságos váltakozása jellemző történelmünkre. Ezer év óta védi a magyar saját léte kockáztatásával a nyugati keresztény kultúrát; és mit kap viszonzásul? ... Pusztul a magyar. Nem csoda, ha nemzetünk legjobbjainak fejében is megfordult a gondolat: mi értelme van annak, hogy annyira azonosítjuk magunkat Nyugattal? ... Innen a sok pártoskodás, melyet csak a legerősebbkezű uralkodóink tudtak megfékezni, a nemzeti akarást teljesen egyértelműen megfogalmazni. Nagyon nehéz nekünk egészen magyarnak és teljesen kereszténynek lennünk.

Az ősmagyarok sorozatos vereséget szenvednek a besenyőktől, mert nem tartanak össze. De tudnak hallgatni a jó szóra, és a kazárok

tanácsára összefognak s Árpád személyében közös fejedelmet választanak.

A honfoglalás után ismét lazul a központi fegyelem. A vezérek saját kényük-kedvükre kalandoznak. De ismét győz a józan belátás: Géza és István a keresztény hitre térítik alattvalóikat, hogy a keresztény népek közösségében fennmaradhassanak.

A pogányság többször próbálkozik kirúgni a hámból, de sohasem sikerül neki teljesen. Vezetőink erős keze, higgadtsága, józan belátása végül is diadalt arat a barbár fékezetlenségén.

Ilyen a magyar: nyakas, pártoskodó, büszke, uralomra termett; de hallgat a józan ész szavára s ezért meghajol az erős kéz alatt, sőt önmagát látja felmagasztalva uralkodójában: büszke rá. Érte, vele nagy tettekre, vállalkozásokra hajlandó.

Megszerzik a magyarok a hazát, de érte állandó küzdelmet kell folytatniok. Minden szomszédunk megkívánja a „tejjel-mézzel folyó Kánaán”-t. Nagy keleti vendégszeretetünkben befogadtuk a hontalanokat: kúnt, besenyőt, románt, szlávot, németet — nem is gondolva arra, hogy ez a nagy barátság egykor vesztünkre törhet. Nagylelkű a magyar, bár hasonló nagylelkűsége nem talál más népek részéről. Mindezek ellenére a magyarság állta a vártát, védte Nyugat kultúráját, amely lényegében a sajátja is. Tud a magyar helytállni, ha kell, akár elvérezni is egy nagy ügyért, mely méltó hozzá.

A hálátlanság bár nagyon fáj a magyarnak, azért mégsem bosszúálló. Tud nagylelkűen megbocsátani, elfeledni, olykor talán túlgyorsan is.

Ha ki is tart a magyar a nagy ügyek mellett, ebből még nem következik, hogy éppen olyan kitartó a hétköznapi munkában, és hogy a maga üdvét-hasznát mindig és minden magyar idejekorán észrevette. Bravúrt szeret a magyar, a hirtelen eredményt; a lassú, következetes munkához nincs türelme. Pártoskodásának legfőbb oka, mint már említettük, az, hogy ellensége alig árt neki jobban, mint ú. n. jóbarátja. A vallási egység megszakadása, nemkülönben az a tény, hogy vérebe sok idegen elem vegyült, csak fokozza a szétválásra való hajlandóságot. A nemzet nagy javának, érdekeinek szinte ösztönös, gyors megérzése mintha hiányoznék sok magyarból.

A nyakas, individualista protestáns és a szelidebb, tekintélytiszteletőbb, tényekkel jobban számoló, szociálisabb katolikus felfogás nemcsak politikai dolgok megítélésében tér el egymástól, hanem mondhatni csaknem minden téren. És az ellenreformáció és a barokk világ letűnte óta megvan a törekvés, hogy egyedül a protestáns, kuruckodó, függetlenkedő, túlzottan nacionalista felfogást tüntessék fel jellegzetesen magyarnak.

Szerfölött örvendetes tény, hogy a legújabb időkben egymásra találnak a magyar katolikusok és magyar protestánsok. A közeledés két síkon történik. Először is vallási téren. A 19. és 20. század anyag-elvisége minden lelkeség lerombolására törekszik, ellensége minden pozitív kereszténységnek. Nem csoda tehát, hogy a két megtámadott összefog és úgy védekezik. Történik továbbá a közeledés politikai téren, nemzeti szempontból is. A hálátlan Nyugat ismét nyakára hozta

a bajt, melytől, jól tudja, csak úgy van menekvése, ha minden magyar összefog. A legnagyobb veszély idején elcsitulnak az apró szenvedélyek. Nem lehetünk naivok, még kevésbé jellemtelenek, opporunisták: vagy álljuk a vártát, megküzdjük harcunkat vagy elpusztulunk.

Jussát, igazát nem engedi, „inkább felmegy a királyig, térden csúszva...” Hogy aztán a pereskedésből nagyobb baj származik, mint az „igazságtalanság” elviseléséből, azzal édeskeveset törődik. Érzekenykedése, pereskedése annál kirívóbb, mert a magyar vendégszerető nép. Atyafiaival nem fér meg, az idegent azonban marasztalja, nagy traktát rendez tiszteletére. Takarékoskodni, különösen ilyenkor nem tud. Spontán szeretete viszonszeretetre vár, s nagyon fáj neki, ha nem kapja meg.

Jellemző a magyar emberre az őszinteség, a nyíltság. Ami a szívéen fekszik, azt hamar elmondja szemtől-szembe, mégha kárát látja is őszinteségének. A diplomáciai nyelvet nekünk külön meg kell tanulnunk. Temperamentumos nép vagyunk, de a vak szenvedély kitaróan nem vesz erőt rajtunk. Hangoskodunk, de senki életében kárt nem teszünk.

A patriarkális érzés, gondoskodás mindig megvolt nálunk. Itt nem volt szükség francia forradalmakra. De még nincs eléggé kifejlett érzékünk, gyakorlatunk a mélyreható, mindenre kiterjedő szociális gondoskodásra. Nem szeretjük, ha valaki követelődzik, de a tisztességgel kérőnek még az ingünket is készek vagyunk odaadni.

Már említettük, hogy a magyar nem tud a munka rabja lenni. De tartósan a szürke, nyárspolgári életben sem érzi jól magát. Meg kell figyelni, ha összejön néhány magyar, azonnal megtárgyalja a nemzeti lét, a közös élet csaknem valamennyi problémáját. Jól, világosan lát a magyar, s meg is van benne a segítő készség. Érzi, hogy tenni kell valamit.

Nyelve eléggé zengzetes, kifejező, Szabó Dezső szerint: „Kifejezés és művészi szuggesztio gazdaságában a magyar nyelv fölötte áll a francia, olasz és német nyelveknek.” (*Az egész látóhatár*, III. 297. l.) A magyar nyelv szórendje nem oly megkötött, mint pl. a franciáé, hangsúlya nagyon változatos. Ezek által a lelki áramlás minden változását nagy könnyedséggel tudja kifejezni. Rengeteg képzője van nyelvünknek. A főnév, melléknév igen könnyen alakul át nálunk igévé, amely tudvalévőleg inkább zene, „időben történő humanum” (U. o.), mint a merev főnév vagy melléknév. Lágyságára, zeneiségére jellemző, hogy nem szereti a mássalhangzók torlódását.

Gondolkodása józan, bár nem nagyon mély. Az igazságot nem annyira hosszas következtetésekkel, hanem mintegy a dolgok lényegét tekintve látja meg. Mondják, hogy a magyar nem filozófikus, nem metafizikus nép. Filozófiai rendszereket nem épít fel, mert nemigen hisz bennük. Inkább a dolgok reális összefüggését vizsgálja, a multból tanul, ahhoz igazítja életét. Szeret példabeszédekben, közmondásokban szólni. Gyakorlati életbölcse ség vezérli cselekedeteiben. Csenedesen szemlélődő a magyar.

Kedélyes társalgó, szereti társát ugratni, túljárni az eszén, hogy

bajúsz alatt mosolyoghasson rajta. Mindamellet melegséget áraszt maga körül.

Álmai, vágyai legtöbbször politikai természetűek, nemzetboldogító álmok. Kis hazája, ezeréves otthona érdekli elsősorban. Ezt anynyi baj, annyi veszély környezi, zaklatja, hogy nem csoda, ha örökösen ennek megmentésén töri a fejét; s mivel látja, hogy szinte emberfeletti nehézségekkel kell megküzdenie, ezért olykor nekikeresedik, s elhagyja magát.

Sokszor elmereng a multon; hogy is volt, mint is volt, hogyan is lehetett volna, ha... Elmereng a jövőn, a vészterhes jövőn. Sokszor szomorúak, sötétek ezek a képek, mégis kedvesek nekünk. Ki ne szeretné mártír hazáját?...

Érzelmait, szerelmét nem szívesen mutogatja, árulja el. Népszínműveiben, népdalaiban nincs semmi bántó. Természetes érényeit csak újabban kezdi ki a város kísértése, a polgárosodás puhasága vagy idegen, erkölcstelen, istentelen eszmék vihara.

*

Amint láthattuk tehát, a magyar jellem nagyon is bonyolult, sokszor ellentétesnek látszó vonásokból tevődik össze:

Tud lelkes, bravúros, hajrá magyar lenni; de sokszor nekikeresedik, bírálgat. Többnyire azonban passzív, szemlélődő, túró a magyar.

Tud érzékenykedni, pereskedni, jussát nem engedni, széthúzni, alföldre, tágas tanyavilágba kíváncozni; de szereti a vendéget, agyoneteti, s maga is vizontszeretetre vágyik.

Tud uralkodni, apró nemzeteket együtt tartani csaknem ezer éven át; de tud uraskodni, urat játszani, költekezni, pazarolni, a szegény feje fölött elnézni; és az alsó néposztály tudja gyűlölni az urat.

Ennek a sok ellentétnek oka az, hogy az eredetileg finn-ugor vérű néphez idegen, főleg török vérű törzsek is csatlakoztak. Már itt volna az ideje, hogy a magyar józan belátás és akarat összhangot, rendet teremtsen ezen ellentétes, egymás hatásait lerontó vonások között.

II. A magyar lelkiség a történelem tanúsága szerint.

A magyar lelkiséget s a vele kapcsolatos vallásos lelkületet szintén az a tény határozza meg elsősorban, hogy keleti faj vagyunk; távoli rokonaink a kínaiak és japánok, közelebbi rokonaink pedig az uralattáji finn-ugor s török népek. Hogy jobban megértessük magunkat, szembeállításkepen megemlítjük, hogy míg az indógermánokat bizonyos érzelmi mélység, hűvösség és szívós kitartás, metafizikára való hajlam jellemzi, addig rólunk és fajtestvéreinkről aligha lehet ilyesmit állítani. Mi mást nem bántunk, nem sértünk; józanul, csendesesen szemléljük az élet folyását. Kalandokba nem bocsátkozunk szívesen. Lelkesedésünk nem kitartó, még kevésbé túlzó. A meleg bensőséget, a Szentlélek e különös ajándékát többre becsüljük, mint az öröm és fájdalom végleiteit.

Előbbi állításnak ellentmondani látszik, hogy az ősmagyarok élete, mint a legtöbb primitív nép élete, örökös harc, vadászat, öldöklés volt. De ha őseink hosszú időn át harcos életet éltek is, ezt — mondhatni — nem ártani-vágyásból, nem kegyetlenkedésből tették,

hanem külső kényszerből, védekezésből. Istenük, a Hadúr, bár harcias isten, mégis azonban inkább vezércsillag a bátor védekezésben, a becsület eszménye, a jó harc intézője.

Az ősmagyarok hittek a túlvilágban, a lélek túlvilági életében, az erkölcsi jó és rossz különbségében, különböző sorsában a más-világon.

Tisztelték a nőt. Az asszony nem rabszolgája férjének, hanem *felesége*.

Hogy a magyarság miért vette fel a kereszténységet oly rövid időn belül s mondhatni minden nagyobb ellenkezés nélkül, ennek szerintem két főoka van. Az egyik ok Géza fejedelem, de különösen Szent István alakja. Keménykötésű férfiú volt István, bátor harcos, nagylelkű, okos, komoly, csaknem komor; higgadt. Tetszett a dacos magyarnak ez a dacos apostol.

A másik ok magában a kereszténységben keresendő. Tudjuk, hogy Pheidias Zeusának helyét a fájdalom férfia: Krisztus foglalta el. Aki meg tudja sejteni, hogy minő szakadék tátong Isten végtelen tökéletessége és az emberi nyomorúság, gyengeség között, az tudja, mit jelent a fájdalom, az elhagyatottság. A magyar lélek ezt sejtítette meg. Nem akart elpusztulni lelki nyomorúságában, elhagyatottságában. Hitt az Adalbertek és Gellérték szavának, hogy a szenvedő Istenember, Krisztus az ő szenvedésének, elhagyatottságának megváltója. Magáévá tette a kereszt, a feltámadás vallását, a kereszténységet.

A két főokhoz kell csatolnunk, természetesen, a politikai megfontolást, vezéreink mély belátását, hogy a magyarság vagy meg-
tér vagy a húnok-avarok sorsára jut.

Hogy a magyarság mennyire katolikus lett, ennek ékesen szóló bizonyítéka, hogy a kereszténységnek összes nyugati formáit magáévá tette. Alig van nyugati szerzetesrend, amelyik ne talált volna nálunk otthonra. A magyarok nemcsak tagjai, hanem kiváló, sőt szent-életű tagjai lettek ezeknek a rendeknek. Ugyancsak visszhangra találtak nálunk az összes nyugati katolikus mozgalmak: gondoljunk csak a keresztesháborúkra, az ellenreformációra, a barokk világra, a katolikus szociális megmozdulásokra, missziós mozgalmakra stb.

A kereszténységet nyugati formájában fogadta el a magyarság; Bizánc-Kelet nem kellett neki. Az állam cselédjévé süllyedt papságnak, vallásnak másutt sincs nagy becsülete; nálunk még kevésbé volt.

A magyar nép meleg ragaszkodást tanúsít a szentatya, a pápa iránt. Erre a ragaszkodásra, hűségre nemcsak a hála kötelez azért a hathatós segítségért, melyet tőle a török háborúk idején kaptunk, hanem fajunkra jellemző nemes, lovagias érzés is.

Az igazság birtoklása nevelte rá a magyar katolikus papságot a szellem függetlenségére; az anyagi függetlenséget pedig Szent István birtokadományozása adta meg neki. E kettő birtokában a magyar klérus, különösen annak vezérei, az igazság védelmében mer-
tek szembeszállni még a leghatalmasabbakkal is.

A katolikus vallás sorsa annyira egybeforrt a magyarság sorsával, hogy ez a két sors nálunk csaknem egyre megy. Akkor volt

nagy Magyarország, amikor erősen állt nálunk a katolicizmus. Amikor ez lehanyatlott, meggyöngültünk magyarságunkban is.

A 16. századbeli hitszakadás elsősorban nem a tisztultabb kereszténység utáni vágyakozásból történt, bár voltak hitújítók, akik ezt is akarták. A vallásváltoztatók legnagyobb része a papok vagyonaára áhítozott, mise, gyónás, böjt, önmegtagadás nélküli életre vágyott, a rossz papok pedig házasodni akartak. Nálunk tetézte a zavart a mohácsi csatavesztést követő felfordulás és a nagy paphiány.

Szentjeink mondhatni minden keresztény erényt megtestesítenek életükben. Szent Istvánról már elmondtuk főntebb, hogy milyen komoly, milyen erőskezű, céltudatos, de egyúttal milyen jóságos, atyai s megbocsátó volt. Szent Imre, Szent Margit a hősiés tiszta életért, a penitenciás, engesztelő életért lelkesülő fiatalágunk példaképei. Szent László igazi keresztény lovag, a kereszteshadjáratok vezéréül kiszemelt hős, zaklatott népének vitéz védelmezője. Szent Erzsébet a keresztény felebaráti szeretet csodája, gyengéd szívű hitves, gondos anya és hosszan, nagylelkűen tűró özvegy, akit az Egyház alig pár évre halála után oltárra emelt. A kassai vértanúk pedig életükkel fizetnek ősi, szent hitükért.

A szentek és boldogok mellett érdemes szemügyre venni más néhány kiválóan katolikus magyart is. A középkor nagy katolikus alakjait helyszűke miatt nem említjük, bármennyire is hálás téma volna írunk egy Nagy Lajos, egy Hunyadi János mély katolicizmusáról. — Pázmány a protestáns logikátlanság vaspörölye. Kedvvel, humorral, mély meggyőződéssel védi szent hitét, meleg érzéssel szereti, védi fajtáját. A legmostohább körülmények között is rengeteget tett a magyar kultúráért.

Bosnyák Zsófia, Wesselényi neje nagy engesztelő, penitenciás lélek, a hitvesi hűség mintaképe.

II. Rákóczi Ferenc mély katolikus lelkesége nyilvánvaló. Nagyanyja, Báthori Zsófia öntudatos katolikus, éles szemű nő; anyja, Zrínyi Ilona hősök ivadéka; apja, I. Rákóczi Ferenc szelídebb, színtelenebb lélek. A neuhausi jezsuiták nevelik, tanítják engedelmességre Isten, az Egyház és a pápa iránt. Hazája függetlenségéért fog fegyvert. De nem erős kezű. Vezérei hol kuruc, hol labanc párton vannak. Nem ismeri eléggé az embereket, a diplomácia ravaszkodásait. Túl érzelmes, gyengéd szívű. Elveszti a szabadságharcot. Kegyelmet remélhet, de nem kér, inkább veszni hagyja összes javait. Párizs mellett, a grosboi-i kamalduliak kolostorában elmélkedik az élet nagy kérdéseiről. Rodostóban is teológiai problémákkal foglalkozik. Feltétlen hódolattal van a háromszor szent Isten iránt. Ha sokat veszített is a földön, tudja, hogy még többet nyerhet az égben. Hazáját nem tehetette szabaddá, lelkét igen: minden rendetlen indulattól megtisztultan szállt el lelke az örökkévalóságba.

Hogy a barokk gondolatvilág mily nagystíliú embereket tudott felmutatni, arra elegendő legyen megemlítenünk gróf Esterházy Károly egri püspököt, aki gyönyörű líceumot emeltetett Egerben a tudományok honául, és egyházmegyéjében 100 templomot Isten dicsőségére. A török pusztítás után ilyen emberek emelték újra a magyar népet a nyugati művelt nemzetek sorába.

A barokk idők elmúltával elhalványul a katolikus nemzeti esz-

mény a magyar égen. A romantizmussal feléledő nemzeti, faji eszme túlzásaiban rejlő veszélyt igen sokan nem veszik észre. A nyelvén már úgyszólván elszigetelt magyar katolikus nép protestáns eszmékre hallgat, és feledi a szentistváni eszményeket, egészségtelen külpolitikát folytat, két világháborút elveszít.

A modern idők nagyon kikezdi a jó erkölcsöket, a családi életet. A Millenium után nálunk gróf Zichy Nándor áll ki a porondra idős fővel, de nagy elszántsággal, hogy a keresztény házasság becsületét megvédje. Nem a hatalom, nem a tündöklés kell neki; csak lelkiismerete szavát követi küzdelmében, amely, sajnos, kevés eredménnyel jár. Pedig a körülvevő népek szaporaságával szemben aligha van más védekezés, mint az erős, vallásos családi élet.

A bürokratikus lelkipásztorkodással, a racionalista színezetű hitel szemben, melyben nincs élet, nincs odaadás, nincs öröm, Prohászka püspök mutatott rá erőteljesen az eleven, átélt katolicizmus elsőségére. Szándékát majdnem félreértették. Szociális, gazdasági reformgondolatait sem fogadták mindig szívesen a minden újítástól berzenkedők.

Hogy pedig sok bűnünk, hibánk miatt hogyan kell üdvösen, Istent kiengesztelően szenvednünk, arra az újabb időben két ifjú: Kaszap István és Torma Kálmán korán elhunyt jezsuita noviciusok és egy vizitációs nővér: Bogner Mária Margit tanították népünket. E három nagy szenvedő lélek a szelíd, tűró, irgalmas, de mindhalálig erős szeretetre oktat minket, arra a szeretetre, mely másokért felémészti önmagát.

Ime, ezekben a mozaikokban mutattuk be a katolikus magyar lelkiséget.

III. A magyar lelkiség általános jellemzése.

Vannak, akik úgy gondolják, hogy a magyar lelkiség alapvonása a büszkeség. Mindenesetre ez a büszkeség, ez a rátartóság felfogható jó értelemben is, mint nemes önérték. De félő, hogy sokan egynek veszik bizonyos „vastagnyakúsággal”, s így azt akarják következtetni belőle, hogy a magyarnak főképpen a kálvinizmus felel meg.

Ennek a ki nem mondott, de odaértett titkos gondolatnak először is a tények mondanak ellent. A magyarság többsége katolikus. Ötszáz éven át a magyar nemzet teljes egészében katolikus volt. Nem lett volna egykönnyen katolikussá és nem maradt volna meg katolikusnak századokon át, ha ez lelkületétől idegen lett volna.

Sőt az *anima naturaliter christiana* tételt kiegészítve, azt kell mondanunk, hogy az *anima hungarica naturaliter catholica*. Mi címen merjük ezt állítani? A büszke ember és katolikus ember szembeállítása megmutatja. A büszke ember általában egyet jelent az önelégült, magabiztos, nagyravágyó emberrel, aki úgy érzi, hogy céljai elérésében nem szorul másra. Nos, ha büszke is a magyar ember, de csak abban az értelemben, hogy nagyra értékeli a maga lelki nemességét, és érzi többre hivatottságát; de semmiképpen sem büszke annyira, hogy elég volna neki ez a föld, annak mulandó java, s ne érezné isteni segítség szükségességét túlvilági céljainak elérésében.

Éppen nemes értelemben vett büszke magatartásából folyik, hogy nem tud és nem akar lealjasodni. Ezért szerény is a magyar. Nem

becsüli túl a világot, önmagát, tetteit. Ezért passzív is a magyar jellem. Útálja a handabandázást, a stréberséget, az értéktelen, önérzet nélküli emberek tolakodását, kapaszkodását.

A magyar nem annyira a cselekedetek külsejét nézi, mint inkább azoknak lelkét, indítékát. És míg saját lelke nem indítja valamire, addig nehezen is cselekszik. Belső indítást vár a magyar, lelke legmélyének érintését, a szépség, a jóság, az igazság vonzását, szenvedéseinek megértőjét, baráti kezet, szívet, hogy aztán viszonzásul ő is nagyot, nemeset, egész magát adhassa cserébe.

A magyar ember bölcs, megállapodott gondolkozású. Meg van arról győződve, hogy az élet bármely viszontagsága között meg kell és meg is lehet találnia a neki való élet formáját. Tudja, hogy őt is szereti az Isten, őt is nagyra hívta.

Keleti passzivitásában az élet belső törvényeit, összefüggéseit, mélységes okait kutatja, vizsgálja. Túlságosan izgulni, erőlködni nem tartja érdemesnek, nem is erőltet túlságosan semmit. „Jó szakács az idő, mindent kifőz!” — ez a jeligeje. Útálja a végleteket. Megérti a szenvedőt. Hallatlanul türelmes.

Nem szereti, ha parancsolgatnak, ha előírnak neki valamit. De ha a maga jószántából virtuskodhatik, akkor rövid időn belül nagy dolgokat is képes művelni. Pl. bőjtölni, takarékoskodni, hogy valami nagy, szent célra adakozhassék.

Nem hibe nagyon a formáknak, a kötött, egyesületi életnek sem. Azt is jól tudja, hogy apró kis gyakorlatokkal nem lehet a belső lelkületet hamarosan megváltoztatni. Nem hisz a korán érett gyümölcsnek.

Érdekes összehasonlítani a magyar lelkiséget, vallásosságot más, idegen népek lelki életével. A magyar nem olyan tüzes vérű, mint pl. az olasz meg a spanyol; de nem is olyan hűvös, mint pl. a germán népek általában. Mintegy a középúton halad. Bánatában, fájdalomában, örömeiben nem túltengő. Templomaiban nagy csönd, komolyság uralkodik. Körmenetei, kongresszusai kellő rendben és méltósággal folynak le. A magyar vallásos érzés nem szereti, ami cifra, ami bizarr. Még a barokk stílus sem volt nálunk olyan szertelen, olyan szélsőséges, mint néhol külföldön. A magyar egyszerűség, józanság mérséklőleg hatott rá. Viszont nem hajlandó elfogadni a magyar pl. a francia racionalizmus túlzásait sem: a franciáknál pl. nagyon ritka az énekes mise. A nép ott nem szeret énekelni. Oltárain alig van élő virág, de annál több ott a gyári lim-lom, a villanykörte. Ezzel ellentétben a magyar szereti az éneket, virágos az oltára, ünneplőt ölt, ha templomba megy, s általában kedveli templomát, vallását. Mint mondani szokás, a magyar a szép kapuján át jut az örök értékek birodalmába.

Vallásossága komoly, mondhatni férfias, túlzástól ment vallásosság. Általában nem aszkéta, nem misztikára hajló nép. Ha vannak is ilyen tünetek, ott is inkább a világos stílusú francia misztikus írókat kedvelik. A magyar hisz a természet alapjóságában, bár nem hagyatkozik teljesen a természetre. Tud őszintén bűnbánatot tartani, tud vezekelni is, de nem tüntetően, hangoskodóan. Bőjt, munka, zarándoklás, alamizsna a penitenciája.

Pásztorjátékaiban meleg érzéssel éli át a karácsony misztériu-

mát; áhítatos figyelemmel, részvevő szeretettel hallgatja a nagybójtai szentbeszédet, figyeli a nagyheti szertartásokat. Mondják, hogy kevés nép tud oly szépen, olyan komoly ünnepélyességgel temetni, mint a magyar. De ismeri ez a nép és szereti az úrnapi, feltámadási és szentistvánnap körmenetek ujjongó örömét is. Bánatában, örömeiben nincs semmi mesterkéltség, semmi túlzó, semmi vásári.

A magyar földműves nép vallási lelkülete elsősorban a megállapodott formák gyakorlásában jelentkezik. Résztvesz a vasárnapi szentmisén, elvégzi szokott imáit; évente néhányszor, főként nagyünnepekre meggyözik, megáldozik, megtartja a böjtöket stb. A gyarkori szentáldozásra nincs annyi alkalma, mint a városi népeknek. Templomát szereti, kifesteti. Harangra, szoborra, zászlókra, útszéli keresztetekre szívesen adakozik. Papját, tanítóját megtiszteli, különösen ha ezek nem zsigoriak. Szembeszállni, perlekedni, vitatkozni velük nagy illetlenségnek tartja. Falvainkban még kevés a katolikus egyesület, a tanyavilágban pedig még templom, pap sincs elegendő. Ilyen helyeken aztán a babona, a szektás mozgalom is jelentkezik.

A papi, szerzetesi, szerzetesnői hivatásoknak kb. fele a földműves osztályból, másik fele pedig kisiparos, kiskereskedő, tisztviselő osztályból került ki. A mágnás családok újabban alig adnak papot, szerzetest.

*

Merre vezet a magyar jellem és lelkiség útja?

Szerény megérzésünk szerint nagyértékű kibontakozás felé.

A magyar jellemalkat nem alsóbbrendű. Isten a történelemben nagy feladatokat bízott erre a nemzetre. S a nemzet erőihez mérten megoldotta.

Lelkiségünk az utolsó harminc-negyven év alatt erősen emelkedőben van. Ez pedig biztosíték arra, hogy a történelem legfőbb Ura nem ejti ki kezéből a magyar sorsot, hanem olyan irányt szab neki, amelyben az eddigieknél is nagyobb küldetést tölthet be.

Baqaméri József S. J.

Gyöngyösi Szent Rókus-kápolna. (A Magyar Umbria külön száma a kápolna megáldása alkalmából.) Kiadja a Ferences Hittudományi Főiskola, Gyöngyös, 1946.

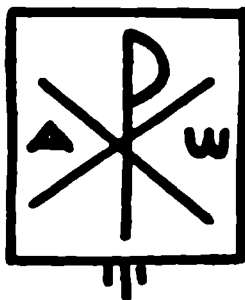
„Légió azoknak a magyar ferenceseknek a száma, akik a tatárvilágban, a török hódoltság idején és a 17., 18. században a pestisbetegek szolgálatában áldozták föl életüket...” Ez a kis kápolna volt ezeknek a hősöknek kiinduló pontja. — Most sok áldozattal újjáépítették a kápolnát. Ez az újjáépítés egyben szibolum is lett: a korszerűen új életre kelő és az ősi eszményt új fényben felragyogtató ferences lelkiség szimboluma. Ezt az áldozatos és hősi lelkiséget sugározza felénk a kiadvány minden lapja.

Magyar Umbria. Jubileumi szám. 1926—1946. A ferences Kapisztrán Rendtartomány évnegyedes folyóirata. 1946. Nagy 8° 88 lap.

A kiadvány értékes képet nyújt a gyöngyösi ferences teológia komoly munkájáról, elmélyedő irányáról, színvonaláról. — Ezzel a tanulmányi iránynyal tökéletes összhangba fonódik az ősi ferences lelkiség és még a sorscsapások által sem gyöngíthető ferences derű.

"SIC LVCEAT
LVX VESTRA =
CORAM HOMI-
NIBVS, VT...GLO-
RIFICENT + PA-
TREM+VESTRVM!"
MATH.5./16/.

"VT SINT VNVM, SICVT
ET NOS" IOANN. 17./11/.

EGYSÉG.

Rovatvezető: Gellért Iván, Győr.

A kétarcú kispap

(Az enciklikás kispapság eszmélődése.)

Az egyik . . .

Együtt siettünk a napsütötte köveken a kultúrház felé... Széles gesztusokkal, égő szemmel magyarázott, ömlött belőle a szó évtizedek keserű mulasztásairól és szalonkatolicizmusáról, a lesujtó magyar problémákról, a szociális alkotás roppant távlatairól... a külvárosi éjtszakák borzalmas nyomoráról... az amerikai pasztoráció stílusáról.

Kisportolt testén nyugtalanul feszült a kék reverenda. A túloldalról köszön-tek: falujabeli legények voltak. Hangos parolázással állt meg beszélgetni velük; jól ismerte mindegyiküket, meg is ígérte rögtön, hogy elintézi holnap ügyes-bajos dolgukat a városházán . . .

(Mondják: vakációban is plébánosának jobbkeze volt otthon, volt cserkész-táborban és résztvett az aratásban, rendezett szindarabot és vitadélutánokat. A mellett — tudom — van remek éles esze is, a vizsgáit simán rakja le.)

Utána másra fordult a beszélgetésünk: küzdelmeit hozta szóba, — s kiérző-dött hangjából a lefojtott energiák belső kavargása... Hogy nem értik meg, — fantasztának, forradalmárnak tartják a társai... A szeminárium keretei bizony nyárspolgárián szűkek és ijesztően nyugodtak — és az előljárókkal szemben is vannak nehézségei . . .

Közbevettem néhány csendes szót az apró áldozatok értékéről s a kápolnai adorációk sokat megoldó perceiről.

Nyugtalanul kapta föl a fejét: „Nézd, őszintén szólva nem tudom belátni, hogy a jó Isten azért adta volna természetes képességeinket, hogy megfojtsuk, — épp ma, a világnézeti harcok vigiliáján! És „csak” imából, liturgiából sem élünk meg, legfeljebb a gyavaságunkat és tehetlenségünket kendőzzük vele az Istenország szörnyű felelősségű munkái helyett!”

Volt benne valami Péter apostol dacos magabizásából . . . Talán ugyanilyen kolerikusok, merész álmúak lehettek Gellért püspöknek első magyar papjai is?...

A másik . . .

Elöttem van egy másik kispapi arc is. A kápolnából jött ki, amikor találkoztam vele, szemlesütve, szentszanizlós szerénységgel, — de volt azért mosolyában egy csöpp mesterkélttség és fáradtság is.

Érdeklődöm a stúdiumairól, munkáiról. Pirulva, akadozva nyilatkozik csak, — s nagysokára melegszik fel benne a szó, míg a papi életszemlélet témájáig érkezünk.

„Tudja, testvér, kevesen értik meg az embert... Nálunk is az előírásokhoz ragaszkodó, lelkiismeretes embereket bigottaknak, túlzóknak tartják. Pedig hát ezzel kezdődik a lelki élet . . . Igaz, én is oka vagyok, hogy a közösségünkben

nem nagyon szeretnek; nemigen értek semmihez sem, a tanulásban is csak közepes vagyok, valahogy nem értek az emberek nyelvén sem, sőt nagy terveim sincsenek. Dehát — légyint megadóan — ez mind-mind nem olyan fontos dolog, hogy nagyon törjem magam miattuk . . . Hiszen a papi életben a lelkeken úgyis csak imával, jézusszerelmes, rejtett elmélyüléssel, a kötelesség kicsi hűségével és sok-sok önmegtágadással segíthetünk. Vagy nem ezt tette Vianney Szent János, egy Kis Terézke és Kaszap István is? — Én azt hiszem, hogy ma inkább, mint valaha, az Udvözítő ilyennek akarja az ő papnövendékeit!”

Csengettek, s ő tüstént felugrott, búcsúzott és indult . . .

Néhány hónap múlva a kórházban, operáció után láttam. Sápadt, sovány vonásai sejtették, hogy csakugyan kószolhatja a szenvedés misztériumát . . .

Melyiket?

Azóta számtalan változatban villant elém ez a két kispapi arcél: saját lelkemben is, mint formát kereső, villódzó nyugtalanság és körülöttem is, ezerhangú problematikában, új és új köntösben a *félelmetes antitézis*: az észnek és hitnek, akciónak és kontemplációnak, a képességek megélésének és fölládozásának, természetnek és kegyelemnek, életigenlésnek és túlvilági transzcendens vágyódásnak gyötrő oppozitumal

Valóban: milyennek akarja az Udvözítő ma az ő papjait? A két kispapi arc közül — melyik az igazi, a krisztusibb formájú?

Az üdvösség kétezeréves története is bővelkedik az antagonizmusokban: kultúrkatolicizmus vagy evangéliumi, szentferenci egyszerűség, kolostori jámborság vagy misszionáriusi leleményesség, engedelmesség vagy kezdeményezés, konzervativizmus vagy úttörő újítás, betűörző hűség vagy lényeglátó nagyvonalúság, a rejtettség békéje vagy a közélet harcai, emberi koncepciók vagy a Kereszt botránya? . . .

Mi az, ami ezekből a polárisan feszülő, hatalmas ellentétekből az érlelődő kispapi lélekbe belefér? Ki dönti el, hogy hol az én helyem?

Megcsendülhet-e harmonia ebből a kaoszából? Az antitézisek magnetikus vonzásában lehetséges-e megnyugtató arány? És ha igen, ki mutatja meg nekünk a szintézist?

Maga az Egyház, amely mindent átölel, evilág és másvilág kulcsainak egyaránt öre, amely univerzális, azaz — katolikus!

Egész embert!

A mi szenttamási, skolasztikus bölcséletünk emberszemléletének mélyeséges fundamentuma, ragyogó kristályosodási tengelye az *emberi személyiség*, a potenciái, adottságai irányában dinamikusan kiteljesülő — totus homo, az Isten nagy gondolata rólunk.

Az ember, aki természetes, immanens fejlődésében egyre többet vesz föl magába a világban analógiásan megnyilvánuló isteni léttökéletekességekből, vegetatív, érzéki és szellemi létfokok egyaránt, — az ember, aki az anyagi valóságokban és az igaz, szép és jó szellemi értékeinek birodalmában egyre nagyobb kiteljesülésre, tökéletességre, töltekezésre tör — s lépésről-lépésre, mindenegyes aktuálával előre halad az Istenhez való hasonlóság, az „*assimilatio ad Deum*”, a deifikáció, a „gloria Dei obiectiva” útján. Ennek a realizálódásnak, emberi méltóságunknak megfelelően, következménye a „gloria Dei formalis”, szellemiségünkkel magának az Istennek megismerése és akarása.

Sejtszerű emberi fejlődésünk arányát természetes sikon az ősi természettörvény belénk írott parancsa pontozza ki, *egyéni színeződése* pedig individuális jellegűnknek és temperamentumunknak, faji és öröklött determinációinknak, környezeti és kultúrhatásoknak és sajátos történelmi szerepünknek összetevőiből születik meg. Ime, ez az erős, természetes alap, amelyik elbírja a kegyelem megmérhetetlen és mégis valós realitását, az *ordo supernaturalis*, amely csodás törvényszerűséggel épül rá. Nem mechanisztikusan, nem vele szembenállóan, hanem vitálisan, ahogy az ojtás a gyümölcsfában él. S bár a nemes oltvány gyenge alanyban is elsőrangúan teremhet, mégis, minél gazdagabb, dúsabb erejű az őt hordozó törzs, annál alkalmasabb a bővebb, izesebb gyümölcs számára . . .

Ez a kegyelmi életegység még határozottabb *megjellegzettséget* ad már nekünk: az Egyház új fejlődési törvényeit: parancsait; életállapotunk, papságunk, rendünk sajátosságait s a Regnum Christi organizmusában gondviselési kijelölte szociális szerepünket.

Íme, ez az első kulcs a nagy ellentétek feltárásához, istentervezte egyéni hivatásunk kibontásához.

Mert ha a Homo Christianusnak kötelessége megélnie ezt a tökéletes emberarcot, a mi jövő papi életstílusunknak méginkább erre az ideális emberségre kell törekednie!

Azaz: egyéni életfeladatunk karakterisztikuma mellett is — *nem mondhatunk le a totális emberi kiteljesedésről*: egészség, erő, ügyesség és gyakorlatiasság igényéről, érzelmi életünk zsongásáról és tudatalatti lendületéről . . . Szükségünk van krisztusi humanitásunkhoz a társadalmi életre és az élet apró örömeire, munkaterünk lelkesítő céltudatára és — ne ütközzünk meg a szón — érvényesülésre is . . . Az igazi papi lélek szomjasan nyitott a nagytermészet remekművei számára éppúgy, mint a civilizáció és kultúra felé — a teremtmények megszentelésének biztos fölényével használja és élvezi, lelkébe asszimilálja őket . . . A tudomány és bölcselő gondolkodás vajudásai, a költőiség és művészi szép, az esztétikum izlelése, az ételalkító nagy akaratűsők, történelmi alkotók lenyűgöző hatása egyre emeli a papi lelket is az értékek skáláján a csúcserték: Isten felé.

Szellemiségünk megerősödése, értelmünk igazságkereső munkája és akaratunk habituális jóirányulása, az imádság és munka ritmusa, a hitnek és kegyelemnek legalább csíraszerű állapota bekoronázóan szükséges ahhoz, hogy Isten előtt az emberek zsenége, legszebb termése lehessünk, — *egészen emberek és lényegében keresztények!*

Önmagamból — önmagamért!

Am a katolikum perspektívái még tovább intenek, még hatalmasabb távlatokat nyitnak a lefátyolozott Istenarchoz! . . .

Már természetes síkon is dereng előttünk, — akárcsak egy Sokrates és a vesztaszűzek előtt — *hogy a megistenülésnek van a földön még nagyobb lehetősége is! Hogy személyiségem egyes részeinek, alsóbb rétegeinek áldozatával — az Isten tisztá, csodás tulajdonságaiból még többet participálhatok!* . . .

A tudatosan vállalt szegénység belém ülteti a Leggazdagabbnak függetlenségét!

A termékeny magány és imás csend — hasonlóbbá tesz az önmagában élő végtelen Fölséghez!

Az önkéntes coelibátussal és tisztasággal — az Actus Purus szellemissége tükröződik fokozottabban rajtam!

Az önátadó, magamegfelelkező emberszeretet — az önmagát, jóságát kiárasztó Alkotónak lesz piciny utánczata bennem . . .

Az átölelt testi-lelki szenvedés kínjai — izzítják, csiholják bennem a mindenben győzedelmeskedő isteni Erőt!

Az engedelmesség jószívű, hűséges áldozata pedig — arányosan növeli, szítja bennem az isteni szabadság tüzeit!

Tagadhatatlan, véresen komoly tény, hogy *mindez — áldozatba kerül*: megrajzolt humanitás-ideálunknak bizonyos fokú korlátozását, megfeszítését jelenti, vagyis — bátran nevének nevezhetjük — önmegtagadást, a Krisztus-ígérte keresztet.

Ha nem akarunk torzók, karikatúrák lenni, hanem egész emberek, minden vonalon beteljesültek, akkor *áldoznunk kell önmagunkból — önmagunkért!* Hiszen ezzel a kifosztással, — bármilyen paradoxként hangzik is — nem leszünk szegényebbek, csonkábbak, csökkentebb értékűek, hanem — merész ugyan a szó, de igaz — isteniebbek! Részértékeink alárendelik magukat az egésznek, *személyiségünk magasabb régiói, örök, szellemi lelkünk értékei most bontakoznak, valósulnak csak igazán; rálépünk az Isten-utánczásnak arra a fokára, amelyre a világegyetemben csak mi, az ő képére alkotott emberek vagyunk képesek!*

De ez csak a természetes vetület volt, halvány kontúrja csupán annak a többletételnek, amelynek éles, megkapó szépsége csak a kegyelmiség prizmáján át bukkan elő . . . Az evangélium glóriás tónusa a deifikációnak erről az új távlatáról, *szédítő lehetőségéről beszél* . . . Si vis perfectus esse . . . ha a primitív istenszolgálat sztatikus állapotánál magasabbra akarsz lendülni és a többélet embere akarsz lenni, — *íme, lehet!* A világ Udvözítője megmutatja az irányt, utat és módot! . . .

(*A régiek úgy mondták egyszerű szóval ezt az életstádiumot: status perfectionis.*)

A kétezer éve gyarapodó Ecclesia Triumphans remek illusztrációk káprázatos színeivel disziti az evangéliumot, élő argumentumok légióit sorakoztatja föl: apos-

toloknak, mártíroknak, szüzeknek és konfessoroknak, az emberiség legkiérettebb, márkássá izzott embertípusainak seregét s minden teremtett érték maximumát: a Napbaöltözött Asszonyak szeplőtelen életáldozatát! . . .

Ezen a magaslaton, útban az Isten hegye felé az Isten észbeli és hitből merített elméleti ismerete lassankint személyes kapcsolattá, belső élménnyé, titkokat pattantó intuíciónak válik; a becsületes, parancsokhoz igazodó jóakarát pedig a tökéletesebbre lendülő, erős szeretetté izmosodik, fokozódó hangerővel, új sugárzásban kezd világosodni előttünk az *áldozat: a csak-emberi énnék áldozata a krisztusi énért vagy még pontosabban: személyiségünk egyes részeinek áldozata a magasabbfokú egészéért!*

A horizont pedig egyre tágul, hiszen olyan ez az út, mint a konvergens parabola pályája, amely egyre emelkedik, de határértékét csak a visio beatifica Végtelenségében éri el!

Részesezés az Istenből . . .

Ime, ez a második kulcs, amelyik föltárja előttünk a megoldást: milyennek is akar minket az Úr? . . .

Ez a második pólus: az emberi eszményen túl az *isteni élet egyre nagyobb-fokú befogadása, megélése, amennyire csak emberségünk integritása megengedi.* Ehhez a végtelenből integető és földi életünkben soha el nem érhető célhoz legközelebb talán Egyházunk legnagyobb vállalkozóinak, kontemplatív szerzeteseinknek állapota áll, — ám minden papi életnek szükségképpen fel kell idáig ivelnie, az Újszövetség választottjainak, az Örök Főpap személyes meghívottjainak és barátainak életstílusára, akiket az Élet Ura — a *legbővebb életben akar részesíteni!*

Beköszöntő papi életünk *áldozati keretét* csak ezen keresztül tudjuk megérteni: a szentmise, bővebb ima és breviárium édes igáját, a tisztaság vérigatható harcait, a tudatos lemondás verejtékét és a maximumig vállalt munka nagyon is prózai hűségét, a megszólások, csalódások, tehetetlenség zuhanyát, a „mindenkinek mindenévé lenni” legszociálisabb programjának terhét, a magános vergődések sikolyait, az egyházi előírásoknak sokszor kifejezetten áldozati jellegét . . .

És hogyha szívünkkel és akaratunkkal is át tudjuk fogni az áldozati út embernövelő fontosságát, megkapjuk belőle a megvilágosító feleletet is arra, hogy *mennyit és meddig szabad még áldozatot hoznunk* emberségünk természetes értékeiből az istengyermeki kiteljesülésért, hol a mi helyünk az emberség és Istenbeoldódás pólusai között, mennyire kell belesimulniok a részeknek — az Egész Ember harmóniájába? . . .

Konkrét, egyes esetekben azonban mindig saját problémánk, legszemélyesebb feladatunk marad ennek az eldöntése. Irott emberi szabályt nem is lehet alkalmazni erre, mert itt már „*a szeretetnek az a belső törvénye működik, amelyet a Szentlélek szokott megírni és a szívekbe vésvéni*” (Szent Ignác).

Egy bizonyos: a Szeretet Lelkének tüze csak azt az állandó vágyat szíthatja bennünk: annyi áldozatot hozni *önmagunkból önmagunkért, krisztusibb magunkért*, amennyit csak a lelkiismeretünk megenged, hogy a pillanatok porszemnyi áldozatainak humuszából sugárba szökkenjék az isteniúság csírája és magis, quam maxime! — megérjen bennünk az Isten szeretete!

A mi Egyházunk tehát elvezet minket a fundamentális igazságtól: az emberi személy adottságaitól az áldozatos istenszeretet önemésztő, Istenbe oldódó misztikus messzeségéig.

Igy kapjuk meg a nagy feleletet, hogy a kispapi életre is érvényes a nagy léttörvény: *a polaritás, a végletek ölelkezése!*

Ez minden életnek a lényege, amely a látszólagos kiáltó ellentéteket *egyetlen csodás szintézisbe öleli: a százszázalékos, egész személyiség, a teljesértékű, szent papi egyéniség maximális programjában!*

S ez oldja meg a két kispapi arc titkát is: önmagában egyik sem adja az istenakarta harmóniát, — csak a kettő együtt:

aki krisztusian egész személyiségre törekszik;

aki akar igazán — ember és igazán — szent lenni!

Mert ez a legnehezebb: el nem torzulni, el nem csúszni a végletek felé, legyen az akár a természetes erőket túlbecsülő s az áldozatot elhanyagoló sivár önelégültség, akár az emberi értékeket esztelenül áldozó és véges voltunkról megfedlező irreális exaltáltság . . .

A katolikus lényeglátás *szintézise* helyett a perifériális egyoldalúság mindig

ijesztően kísért, hiszen könnyebb feladni a csodálatos isteni koncepciót, a Szentháromság fölséges gondolatát rólunk, mint megvalósítani!

A történelmi herezisek: pelagianizmus és kálvinizmus, quietizmus és amerikanizmus mind-mind ebben szenvedtek: gyengék voltak ahhoz, hogy elbírják a katolikum pólusainak szikrázó feszülését és diadalmas szintézisének erejét . . .

Historia docet . . .

Eszméltető tanulságokat dob elének az egyháztörténelem, húszévszázados bizonyítékát annak, hogy Küzdő Egyházunknak mindig azok voltak a legvirágzóbb, legnagyobb korszakai, amelyekben *a legtisztábban élték meg a katolikumot, a humanitas és sanctitas harmóniáját, még helyesebben a szentség virágpompájába boruló erős emberséget.*

A birodalom hanyatló századainak katakombás névtelenjei, gyakorlati ember-szeretőkkel és vérikkel . . . a clunyi szellem gyűrűző hullámmása a kultúráló korai középkorban . . . a Tridentinum utáni viharos idők nagyvonalú hódításai sokkal keresztényibb szellemet lehelnek, mint például a reneszánszpüspökök csillogó udvarai vagy a nominalizmusból a panteista ízű misztikába menekülő fáradt, középkorvégi lelkiség . . .

És *a szentek*, bár a Lélek mindegyikükben sajátos és utánozhatatlan módon csillantotta meg az örök isteni szépséget, — mind eltalálták ezt a szintézist. Van-
nak mégis köztük, akikben szinte plasztikusan, kitapinthatóan dominál ez a merész harmónia. A mi nagy magyarjaink: István, Imre, László; egy Bernát és Domonkos, Borromei Károly és Loyolai Ignác, Depaul Vince és Bosco János emberileg is szinte hihetetlen mértékben voltak imponálóan kemények és számítóan okosak, harcosan bátrak és érzően melegek, bölcsek és korszerűek, talpraesettek és életigenlők és — szentek!

Méltán állíthatjuk ebbe a briliáns sorba *korunk utolsó nagy pápáit is*, akiknek gazdag, krisztocentrikus lelkéből nemcsak az Isteni Szívnek és a Világ Királynőjének szavai ébresztettek zengő, új éneket, hanem akik ébren figyeltek a lázas korproblémák sikolyára is s kiröppentek tőlük a csodálatos *enciklikák*: békéről és szociális kérdéstről, nevelésről és házasságról . . . papságról és katolikus cselekvésről, a modern Krisztusország minden égető feladatáról!

Az ő életük és programjuk nagy jel, történelmi felkiáltójel s az Ecclesia Militans életében a fejlődő organizmusnak, az emelkedés fázisának öröndetes ígérete. Belőlük, Rómából, a szívből több évtizede árad a „teremtő fejlődés” tavaszi üteme a Titokzatos Krisztustest sejtjeinek milliőiba . . . *Megértjük-e végre mi is ezt a hangot, megérezzük-e az Evangélium mai parancsát . . . és kispapi, papi életünkkel merünk-e egészen — katolikusok lenni?! . . .*

Vagy, ami ugyanaz, merünk-e egészen és redőliszen — Krisztusarcúak lenni? . . .

Hiszen számunkra is az egyedüli Út, Igazság és Élet csak Ő, a Logos, a Verbum Incarnatum, minden idők minden teremtményének tökéletességi Esménye, az Úr Jézus Krisztus.

Benne, az emberré lett Istenben éri el apoteózisát az emberi természet, a *humanitas perfecta*. Ezt leheli az Evangélium páratlan közvetlensége: mennyire egészen ember volt Ő, aki velünk étkezett és dolgozott, örült és sírt, vigasztalt, tanított, imádkozott és szenvedett, . . . mert Ő volt az Emberfia . . .

De ugyanakkor Benne, a történelem legnagyobb imádkozójában lobban meg az Atyának olyan fölfoghatatlan szeretete, melynek mi még parányi kis szikráit is alig bírjuk el . . . Életének nagypéntéki záróakkordja, a Golgota szepőlötlen, örök, megváltói áldozata a legtökéletesebb, mindent odaadó Kenózis, az egyedül totális áldozat . . . *az istenszeretet szédületes misztériuma . . .*

Ez Krisztus személye, — az egész Krisztusé . . .

S hogyha én is, ma is, holnap is s mindhalálig hűségesen . . . alázatos nekilendüléssel akarok olyan lenni, mint Ő, — akkor lassan bennem is *feloldódik a kettősség fájdalmas diszharmóniája, nem leszek kétarcú kispap, hanem egyre jobban átragyog rajtam az egyetlen, a*

Krisztusi Arcéll . . .

Németh Tibor S. J.
Szeged.

Szent Benedek műve a ma sodrában

(Szent Benedek halálának 1400 éves évfordulójára.)

Koráramlatok sodrában élünk. Váltogatják egymást a nagy messiások, a boldog ígéretek. A legtöbb embernek van „világnézete”, amit azonban csak úgy akasztottak rá s holnap a csalódottság különösebb érzése nélkül kész újjal igazolni magát. Érezzük, hogy elkoptak a jelszavak, amelyeknek pedig oly szép volt a csengése, mert mögöttük nem rezonált az emberi lélek. Léon Blum állapítja meg, hogy az utolsó évtizedekben megvolt a társadalmi szervezkedés, de *elmaradt a társadalmi apostolkodás*. Belső, lelki tartalom híján a felelősség érzete nélkül szabja meg életünk irányát az uralomra fel nem készített és kellően meg nem nevelt tömeg. A lelkiség mindenünnen megnyilvánuló sürgetéséből kiérezzük az aggodalmat: nem tudhatjuk, milyen sötét éjszakába jutunk, ha egünkről eltűnnek a felelősségek, társadalmi tekintélynek és a magasabb eszményeknek csillagai. A lelki eltömegesedés meggyógyítása a ma apostolának legelőőbb feladata.

Szent Benedek rendjének egyik legnemesebb öröksége és hagyománya a romok pusztuló világában a *rend és béke mentsvára* maradni minden időkre, lelki kincseinket és értékeinket a kiháló korból átmenteni a születő nemzedéknek és új életet fakasztani a pusztuló világban. Erre képesít bennünket az az életforma, amelyet Szent Benedek kolostorában megalkotott, erre kötelez népeket és korokat nevelő multunk s mindenekelőtt Szent Benedek Atyánk egyénisége.

A *vir Dei* — *homo Dei* az isteni indítások magaslatába vezet el bennünket. A nemes ifjút nem elégti ki a pusztuló Róma üres tudománya, sívár élvezete. Míg mások a közéletbe vetik magukat, ő elhúzódik a világtól.

De hol van a *világtól visszavonuló lélek világot megújító ereje*, miben találjuk meg azt a mozzanatot, ami által hivatott vates-e a mai kornak is? Bizonyos, hogy a subiacói magány csak egy részét teszi ki életének, bár kétségtelesenül mély és gazdag idő, az istenközösség boldog éveit. A választott léleknek azonban mindenki előtt meg kellett nyilvánulnia. Szent Benedek is ezzel a kinyilvánással vonul be a történelemlirányítók egyáltalán nem szándékolt sorába. De ekkor is hiába keressük azt a percet, amikor új Mózesként megjelent volna népei előtt, hogy a pusztulásba indult Rómát megmentse. Ha Szent Benedek kilép a mindennapi élet küzdőterére, talán nyújthatott volna egy-két gyógycseppet haldokló hazájának. Az azonban bizonyos, hogy akkor legfeljebb haldoklót vigasztalt volna. Neki nem az volt a hivatása, hogy halottat temessen, hanem hogy életet támasszon. Az ő visszavonulása nem a kifáradt lélek csöndes rezignációja, a csalódott ember kiábrándulása, hanem a nagyraihivatott lélek magános, szent imája, elmélyülése, *nagy tettekben kivirágzó gondolatok bölcsője*.

Tanításáról filológusok szinte sorról-sorra kimutatják, hogyan olvasztja klasszikus egységbe az őskeresztény kor tanítását, lelki életét, életformáját. A Gondviselésnek közelről kusza szálai érthetően bontakoznak ki már előttünk és látjuk, hogy Szent Benedek alapítása mentette át az őskeresztény kor lelki kincseit, kegyelmi értékeit, nemes életmódját az új világ számára. Ezeket halmozta fel az „Isten városában”, a kolostorban. Nem úgy, ahogyan a kódexek holt betűi azt szintén hirdették, hanem elevenen, az élet meggyőző erejével.

Ennek a kolostornak belső szerkezete alapján *teokratikus*. A bencés kolostor hivatását ő maga határozza meg: *Dominici schola servitii*. Lakóinak célja és ismertető jegye: *Si revera Deum quaerit*. A felvételért kopogtatónak a „kegyes atya” ezt adja legalapvetőbb irányításul: *Domino Christo, vero regi militaturus*. Ez az Istenre való irányítottság tehát az a gyökér, amelyből ki kell sarjadnia az egyén boldogságának és a kolostor békéjének és harmóniájának is.

A kolostornak ebből a benső, Istenre való irányítottságából folyik annak felépítése. A közösség feje az *apát*, aki *Krisztus szerepét* tölti be a kolostorban: *Christi agere vices in monasterio creditur*. A tanítványok föltétlen engedelmességgel tartoznak neki: *obedientia sine mora . . . conventi his, qui nihil sibi Christo carius aliquid existimant . . . De ez nem katonás fegyelem, hanem az atya és fiú szerető viszonya. Amilyen nagy az apát méltósága, éppolyan súlyos a feladata is. Nem győzi elégszer figyelmeztetni Szent Benedek az apátot, hogy milyen terhet vett magára, mikor halhatatlan lelkek sorsának irányítását vállalta. Ezért a Szent Regula majdnem minden lapján ott találjuk a komoly *felelősségtudatot*: *Memor sit abbas, quia doctrinae suae vel discipulorum obedientiae, ultraumque rerum in tremendo Dei iudicio facienda erit discussio*. Társadalom nem lehet meg*

tekintélyek nélkül. Társadalmi boldogság pedig nem képzelhető el az alattvalók részéről engedelmesség, az előljárók részéről pedig komoly felelősségtudat nélkül.

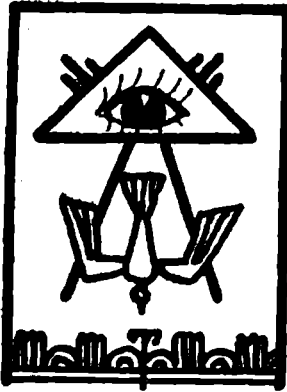
Szent Benedek kolostorában mindennek megvan a maga helye és szerepe. Nincs benne semmi túlzás és elméretezés. Tökéletes rend, belső arányosság, amelynek eredménye a belső béke: omnia membra sint in pace. Nincs itt személyválogatásának helye; a nagyobbrabecsülésre egyetlen jogcím a személyes lelki érték: non unus plus ametur quam alius, nisi quem in bonis actibus, aut obedientia invenerit meliore. A korábbi Reguláknál is nagyobb határozottsággal eltünteti a *krisztusi testvériség* jegyében a szabad és rabszolga közötti, akkoriban valóban áthidalhatatlan társadalmi különbséget: non praeponatur ingenuus ex servitio convertenti... sive servus, sive liber, omnes in Christo unum sumus et sub uno Domino aequalem servitutis militiam baiulamus. — Nem az istenképeség, a krisztusi megváltottság, az istenfiúság legmélyebb alapja-e egyenlőségünknek? És találunk-e más mozzanatot, amelyben az a sokat áhított „*égalité*” tényleg megvalósul közöttünk!? A történelem mutatja, hogy nem.

Nem ezek az elvek önmagukban jelentettek újat az akkori és későbbi világnak, hanem ezeknek konkrét megvalósítása. Nem sárguló kódexlapok, tudósok zsákmánya, száraz elmélet mindez a tanítás, hanem *eleven élet*. A pusztuló Itáliában a béke szigeteként emelkedik ki Monte Cassino. Vonzotta magához a lelkeket: az előkelő római patrícius-gyermekeket csakúgy, mint a jólékű hódító gótokat. Itt élték már azt az életet, amelyre annyira várt a világ, amely nem is váratott soká magára, hogy kinyilvánuljon az emberiség előtt. Az isteni Gondviselés műve volt, hogy ennek a kolostornak szelleme annyira áthatotta a világot, hogy a középkori államszervezés is nem kis mértékben merített tőle indításokat. (V. ö. Nagy Károly.)

Szent Benedek Atyánknak nem társadalmi reform volt a célja alapításával, hanem az istenszolgálat iskolájának megalapítása. De éppen az a lelki gazdagság, belső erő, amely kolostorát járta, tette alkalmassá fiait az Anyaszentegyház műhatástanul fontos feladatainak vállalására: hogy *új népeket vezessen az Egyház életébe*. A bencés kolostorok ezt a feladatot kétféle módon teljesítették. Először maga a kolostori közösség, mint ilyen lett a keresztény társadalom mintasejtje. Nem elméleti megalapozással, hanem gyakorlati megvalósulásban. Monasztikus létformájával ugyanis nem a megkötöttség, elzárkózás van adva, hanem az apostolkodásnak egy bizonyos módja: *a társadalom elé élni a krisztusi közösségi életet*. Másodszor: már maga Szent Benedek megadta az első határozott indításokat arra, hogy fiai egyénenként is a lelkek szolgálatába álljanak. Ez öltött egész nagy méreteket legnagyobb fiának, Nagy Szent Gergely pápának intézkedésével, aki a bencéseket beállította Európa ifjú népeinek megtérítésébe. Az egyén apostolkodása szervesen nő ki a kolostorból. A bencés történet tanúsága szerint egy-egy terület megtérítése mindig a kolostorból és a kolostor körül történt. A letelepülő szerzeteseknek első dolguk volt kolostort építeni maguknak. Így támasztja alá a kolostori közösség élete az egyéni pasztorációt és így teszi hatásossá a kolostor nevelő és megszentelő erejét az egyéni apostolkodás.

A mai élet küzdelmeit is multjukhoz méltó odaadással vállalják Szent Benedek fiai. 1400 év tapasztalatával és hivatástudatával állnak a lelkek szolgálatába. Az Egyháznak ma új társadalmat kell nevelnie krisztusi testvériségben. Szent Benedek a népek nevelőjének bölcsességével tanít és adja elénk a legigazibb életformát, amelyről tudjuk, hogy nem üres álom, hanem 1400 éves valóság, amely számunkra mindig feladat, a világnak pedig örök példakép.

fr. Tóth Veremund O. S. B.

„MIHI ENIM VIVERE
CHRISTVS EST”. EP. AD PHIL. 1.

LELKISÉG.

Rovatvezetők: Puskás Miklós, Eger. — Péntek Domonkos O. F. M. Cap., Budapest.

Ingravescentibus malis . . .

Minden „Eja, eja, alala”-nál, első, második, harmadik és ki tudja, hányadik birodalmak légióinak dobpergésénél és szavalókórusainál diadalmasabban és időtállóbban zeng a világ minden nyelven, dallamán, templomában és orgonáján a Christus vincit, Christus imperat harsonajelei mellett a „Tartsd meg Isten Szentatyánkat, Krisztusnak helytartóját!”

Ingravescentibus malis, korunk növekvő bajaiban, kirobbanó világválságok küszöbén éppúgy, mint a bombák fülsiketítő koncertjében angyali szelidséggel és nem e világ hatalmával és erejével csendült meg a mindenkori Angyali Pásztor hangja, hogy fénysugarával ösvényt világítson lábunknak az életörvények káoszában. *Ingravescentibus malis* most is életünk, nemcsak az emberiségé, de különlegesen a mi papi és magyar életünk is. S ebben a speciálisan bennünket illető *ingravescentibus malis* időben lehet-e számunkra jobb orvosság erősítésünkre, jobb útmutató eligazodásunkra, mint a Tisztelendő Testvéreknek üdvöt és apostoli áldást küldő igék: *Ingravescentibus malis*, a Rózsafüzérről szóló pápai enciklika.

Hogy miért éppen ezt tartjuk most szükségesnek ismertetni, nemcsak hangulati, érzelmi bizonyítékokkal akarjuk igazolni.

„A mi korunkban nem kisebb veszedelmek fenyegetik az Egyházat és a társadalmat, mint a múltban. A hívek pedig közveszélyek idején is, személyes ügyeikben is, könyörgéseikkel minden időben Szűz Máriához fordultak, hogy nagy jószágával segítségükre legyen . . . S sohasem várták hiába hatalmas segítségét, akik azt buzgó és bizakodó imádságban kérték.”

„Szent Bernát szerint ez az Isten akarata, aki úgy rendelkezett, hogy mindent Szűz Mária közvetítésével nyerjünk el.”

„Bár valóban nagyok és számosak a bajok, s a jövőben még nagyobbak is tarthatunk, mégsem szabad elcsüggednünk.” Hiszen a lourdesi megjelenéstől Fatimáig, XIII. Leótól a Divini Redemptoris szerzőjéig szinte a kezünkbe erőszakolja az isteni kegyelem az evangélium és a keresztény élet breviáriumát, az angyali üdvözletből font csodálatos füzért, Szűz Mária zoltároskönyvét, szinte megelőzve gyermeki kérésünket: Uram, taníts meg bennünket imádkozni. A legszentebb, még Édesanyánk ajkáról megtanult s legrágább kincsként megőrzött szóbeli imádságok mellett elmélkedés a szent titkok felett a Legszentebb Anya és Gyermek öröme, fájdalma és megdicsőüléséről, vigasztalást és erőt ad szenvedéseinkben s felbuzdulást az erények folyton emelkedő lépcsőin a mennyei haza boldogságáig.

„Tanácsosnak tartottuk, hogy Titeket, Tisztelendő Testvérek, erre a jámbor ájtatosságra buzdítsunk. Nem kételkedünk benne, hogy intelmünket, mint mindig,

szívesen megfogadjátok s annak igen nagy lelki hasznát látjátok . . . A Szentséges Szűz, aki az albiak sötét eretnekségét a keresztény világból győztesen elűzte, buzgó könyörgéseinkre szüntesse meg az újabb tévelyeket is, melyek több tanúkkal és gazlettűkkel a régi eretnekségekre emlékeztetnek . . . Ha mindnyájan rendíthetetlen bizalommal és égő buzgósággal könyörgünk, bizvást remélhetjük, hogy a Szent Szűz közbenjárására a fáradt és aggódo emberiség fölött az igazi béke napja végre fölragyog."

Ingravescentibus malis, ezeket mondja ma is a világ valamennyi Tisztelendő Testvérének a vatikáni üzenet. És most vajjon mi a gyakorlati következmény nekünk, magyar kispapoknak? Hiszen „lehet, hogy a gógös jelenkor lebecsüli és elutasítja Szűz Mária rózsafüzérét”, de az is igaz, hogy „messze eltérnek az igazságtól, akik azt unalmas imádságnak, egyhangú ismétlésnek tartják és elvetik mint egyedül gyermekeknek és anyókáknak való”. Mert a szentek, tudósok, bölcsek, királyok, fejedelmek, hadvezérek nagy serege, minden korban, rangban és nemben igazolja, hogy a rózsafüzér nemcsak az együgyűek és a szegények kezébe való, hanem minden rangú embernek díszére válik. Az áhítat és a szeretet pedig, habár gyakran ugyanazokat a szavakat is mormolják, nem ismétlik ugyanazt, hanem a szerető szívből fakadó új és új érzelmeket fejeznek ki. Az ilyen imádság árulja el és követeli meg az evangéliumi egyszerűség és alázatosság szellemét. „Ha nem lesztek, mint a kisdedek . . .”

Nemcsak diadalmas fegyver kezünkben a rózsafüzér, hanem az evangéliumi erények békés plántálója is. Különösen erősíti a katolikus hitet „s a lelkeket fölemeli a kinyilatkoztatott igazságok síkjára. Ez pedig igen üdvösséges hatás, amikor igen sokakat — legyünk őszinték! — megül valamiféle idegenkedés a lelkiek iránt és bizonyos unottság a keresztény tanok felé”.

„Megélelnéki az örökkévaló javak reménységét a mennyekben, hol a tolvaj hozzá nem fér és a moly meg nem rontja.”

„Ha sokakban ellankadt, sőt kihűlt a szeretet . . .” Ingravescentibus malis legsúlyosabb, legfájdalmasabb fájdalmunknak is gyógyírja, kiút a gyűlölet körülöttünk mind fojtogatóbbra szoruló gyűrűből, ebben a szerencsétlen országban, ahol még mindig nem volt elég a vér, a könny, a kín, a szenvedés, a meghurcolás, a bizonytalanság, az otthontalanság, az irigység, ahol még mindig nem akar végetérni a megfúrás, az önzés, a mindig harcot akaró bir- és hatalomvágy, ahol az alapjaiban megrendülő s ösztön-atomjaira bomló családok tragédiás problémái már egészen megszokottakká, mindennapiakká lesznek . . . Legyünk őszinték, csak egy pillanatra is ne szokványos lelkitükörszerűen önmagunkba nézők, közösségeink fájó és kényes pontjaihoz nyúlni merők, hiszen hallgatással, eltitkolással meggyógyulnak-e, elmúlnak-e ingravescentibus malis . . . És még tovább legegényebb életünkbe . . . Itt már nem kell szó, itt már csak a kegyelem fénye lehet elég erős, hogy bevilágitson az ember örök egyéni életének ingravescentibus malis.

*

„Legyen ezért gondotok rá, Tisztelendő Testvérek, hogy ez a hasznos imádság mindinkább elterjedjen, általános szeretetnek örvendjen.”

Ez a felhívás ébresztette felelősség szóljon szavunkból. Az országnak már sok közössége, szerzetesi és szemináriumi egyaránt, élő lánchban, örök imakötelekben egybeforrva termeli megállás nélkül lelki életünk emez oly fontos szérumát, a kegyelem szikrájától lángalobbanó, istenszeretetből fakadó felebaráti szeretetet. Már az elmúlt nyári találkozon is szóvátettük s éppen a napokban is újra megpendítve kaptuk a gondolatot: fogjunk össze imaközösségekbe, imalánchba. Ne elégedjünk meg, ne álljunk meg egy kis közös szentségimádás összehozta eredményénél, ne könyveljük el sikernek, hogy néha sikerül imádkoznunk egymásért. Kell, hogy mindnyájan érezzük, a vérünkkel, az életünkkel ennek a kegyelmi összefogásnak a szükségét, ha valamikor, hát most, ingravescentibus malis . . .

Hogy ne maradjon pusztában kiáltott szóként hiába hívó szavunk, adja meg nekünk „az égi kegyelmek és az atyai jóindulat zálogát az Úrban szeretettel apostoli áldása” és könyörgő imája az Ingravescentibus malis szerzőjének, mely kelt Castelgondolfo várában, Róma mellett, Szent Mihály arkangyal ünnepén . . .

*Péntek Domonkos O. F. M. Cap.
Budapest.*

A modern papi eszmény

Az utolsó század szent papjai példaként állnak előttünk a pasztorációs munkára való készületünkben.

Egy év óta pedig a legújabb írott papi eszmény is itt van közöttünk. Koszter Atya Lépcsőima című, teológusokhoz írt könyvében rajzolta meg előttünk rendkívül találóan az új példaképet. Négy pontban lehet könyve alapján összefoglalni az eszményi pap jellegzetességeit:

1. *Mint embert a férfias* (bátor, következetes cselekvés, helyes önértet), *jellemes viselkedés és az úri egyéniség* (harmonikus, társadalmi osztályának megfelelő élet) *jellemzi.*

2. *Tanulmányaiban elsősorban a teológiai tárgyak iránt jelentkezik az érdeklődése.* Ezenfelül azonban még képességeinek, helyzetének megfelelően képezi magát más szakkérdésekben is, hogy minél jobban szolgálhassa a lelkek érdekeit. Reálisan optimista világnézetében mindig meglátja az eseményekben az Isten gondviselését. Egész életével hirdeti a Jó diadalát!

3. *Mint közvetítő az Isten és a nép között: józanul jámbor.* Ez nem napok vagy hetek eredménye, hanem évek hosszú sora után ragyogja be a papi lelket. Az önzetlenül kifelé sugárzó szociális cselekvés és a mosolygó derű az ismertető jele. Megszerzésének módja igen könnyű: minden Istennel való találkozás (szentségfelvétel és kiszolgálás, ima stb.) mindig teljesen új, egyéni élményt jelentsen!

4. *Aszkézisében az életben adódó helyzetekhez alkalmazkodik.* Lehet szinte szenvedélyesen érdemszerző, élete mégsem lesz taszító, mert a kínálkozó kis alkalmak ügyes felhasználásával neveli és fegyelmezi önmagát.

Ez az enciklikás kispap eszménye is! . . .

Fr. Fekete Fülöp O. F. M.
Gyöngyös.

Magyar Citeaux, köszöntünk!

Szerényen, egyszerűen és küzdelmesen indultál, mint annak idején ősöd, Cistercium is. Neked sem volt más célod, mint megtartani eredeti formájában Szent Benedek Reguláját: vagyis mindenekelőtt imádkozni, könyörögni s aztán — dolgozni kemény, Istennek tetsző munkával. — Te sem akartál külső hitéletet reformálni és ragyogó üstökösként csillogni, mint ahogy Citeaux sem akart. De ahogy a Novum Monasterium önkénytelenül megindította az újítás nagy szélviharát és rövid idő alatt az egész nyugati Egyház vezérlő csillagává lett, úgy Te sem tudtál titokban maradni.

Mindjárt a kezdet kezdetén felfigyeltek Rád az egyházi körök és elismeréssel beszéltek a borsodpusztai vállalkozásról. Megvalljuk, *mi kispapok is sokat beszéltünk a megsejtett, de tisztán nem látott nehéz életről.* Megérezte, hogy az egyszerű, szürke hírek mögött hatalmas teljesítmények rejtőznek.

S a Papi Lelkiség legutóbbi száma bele is világított a heroikus élet titkos rejtelseibe. Úgy éreztük magunkat, amikor az ismertetőt olvastuk, mintha az imádkozó, engesztelő középkornak egy bolyongó szellőcskéje tévedt volna vissza a huszadik századba. Mintha eddig itt lapult volna valahol a szent Bakony rengetegében s most, elérkezvén ideje, útrakelt volna, hogy simogatásával megzendítse a századok óta hallgató, porosodó hurokat... Mintha szebbé: újra teljessé akarta volna tenni a magyar ciszterci életet...

Nekünk a meghatódottságnak és a legmélyebb elismerésnek ebben a pillanatában, úgy érezzük, nincs más tennivalónk, mint *köszönni és kérni*. — Köszönjük Nektek, borsodi klerikustestvérek (és atyák) az első elgondolást, az első megindulást, az első nélkülözést! Köszönjük az éjtszakai fehér matutinumokat, az ekétek nyomán frissülő, új életet rejtő barázdákat: a magyar ugar megtörését! Köszönjük névtelen életetek állandóan zengő himnuszát!

De a köszöni után kérésünk is lenne Hozzátok. Szeretnénk, ha II. András király 1213-ban írt egyik aranybullájának élő visszhangja lennétek: *„A ciszterci monostorokat azért szeretjük különösképen, mert az a meggyőződésünk, hogy jobban ragaszkodnak Istenhez, mint a többiek, állandó, állhatatos imádságukkal megostromolják az eget, és az eget Urát a mi bűneinkért is kiengesztelik.*” Ha valaha, akkor ma igazán szükség van arra, hogy imádságtokkal alátámasszátok a künn dolgozó papság munkáját, hogy a rá váró roppant feladatokkal meg tudjon küzdeni.

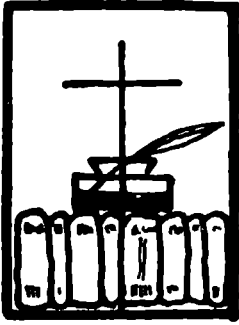
Hálából mi is sokat imádkozunk értetek, hogy Veletek is épüljön a magyar történelem, „s mindig dolgozhasanak és imádkozhasanak, világíthassanak, melegíthessenek itt a magyar ciszterciek”.

Estote sancti!

Krasznyai Kerény József
Veszprém.

„Arra a mindenkire kiterjedő általános szeretetre, mellyel Krisztus az Egyházat szerette, tevékeny és állhatatos szeretettel kell felelnünk. Szeressük hát mi is kitarító, buzgó akarattal Krisztus Titokzatos Testét. Megváltónk Isten Fia volt, mégis meglestetésülésétől halandó élete végéig szüntelenül fáradozott. Lerakta Egyházának alapjait, életszentsége ragyogó példájával, prédikációjával, beszélgetéseivel, meghívásaival és megbízásaival megalapította és megszilárdította Egyházát. Az tehát a kívánságunk, fontolja meg alaposan mindenki, aki anyjának ismeri el az Egyházat, hogy Jézus Krisztus Titokzatos Teste minden tagjának kötelessége, hogy a neki jutott szerep szerint erőteljesen, szorgalmasan közreműködjék ennek a Testnek építésében és gyarapításában.”

XII. Pius
„Corporis Christi mystici” körleveléből.

"DOCETE OMNES
GENTES" MATH. 28. 19/.

ÖNKÉPZÉS.

Rovatvezetők: Horváth János, Szombathely. — Urbán Gusztáv S. O. Cist., Zirc.

A pápai enciklikák dogmatikai értéke

Ha a pápai enciklikák értékelésének különböző módjait vizsgáljuk, azt látjuk, hogy nem ritkán modoros, külsőséges szempontok vezetnek az értékelést. Még jó, ha a tartalomban megnyilatkozó bölcseséget dicsérik. Sokszor azonban eddig sem jutnak el, hanem csak a középpontban álló ember nagyobb látóköréről, az egyéni képességek nagyságáról, sőt nemritkán imponálásról, szubjektív tetszésről szólnak. Ezek a vélekedések mind megegyeznek abban, hogy a tetszés és nem-tetszés síkjára játsszák át az érték vagy nem-érték kérdését. Valamivel tárgyilagossabbak azok, amelyek a nagy ember egyéniségét bámulják a körleveleken keresztül. S talán még közelebb járnak az igazsághoz, akik a gondolat nagysága előtt állnak meg tisztelettel. A teológus szemlélete azonban nem állhat meg ezen a ponton. Mert nagy gondolatokért nemcsak az enciklikákhoz, hanem az életbölcselek könyveihez is elmehetünk, hiszen már Szent Ágostonnak feltűnt, hogy az igazság magvait a pogányok közt is szétszórta az Isten. Nemcsak elsikkasztanunk nem szabad itt az *Egyházban működő Szentlelket*, hanem annak első és főkei szerepét is világosan kell értékelnünk és mindenekelőtt hirdetnünk.

I. Az enciklikák kettős szerepben tűnnek fel előttünk: *tanítanak és rendelkeznek*.

A tanító résznek csaknem mindig megvan a kettős tárgya: a tévedések elítélése és a tévesen felfogott kérdések helyes, katolikus megoldása. — A rendelkezést az enciklikákban tágabb értelemben kell vennünk. A szoros értelemben vett rendelkezés ugyanis a közigazgatási hatalom dolga, jelen esetben, minthogy az Egyház ügyeiről van szó, a kongregációk feladata. Az enciklikák rendelkezései inkább *direktívák*: fontosnak, különösen hangsúlyozandónak mondanak valamit. Ilyen direktív jellegű pl. az „Aeterni Patris” az egyetemek és szemináriumok tanulmányait illetően; a szociális kérdésekre való rámutatás a „Rerum novarum”-ban; a szentolvasóról, Oltáriszentségről szóló pápai körlevelek figyelemkeltő szerepe; legújabbban a „Corpus Christi mysticum” tanának időszerűségére való utalás.

Az enciklikáknak ez a rendelkező, irányító szerepe vagy csupán a figyelem felkeltésében áll, pl. mikor az Egyházat fenyegető nagy veszélyről volt szó (Mit brennender Sorge, Firmisimam constantiam), esetleg valami hitbéli vagy erkölcstani kérdésre hívja fel a figyelmet (Corporis Christi mystici, Rerum novarum, Ingravescitibus malis) — vagy lehet kifejezett felszólítás és irányítás, hogy bizonyos eszmék, intézmények megvalósítására a jövőben fokozottabban kell törekednünk (Aeterni patris, Quadragesimo anno, Casti connubii). — Hogy ez nem szoros értelemben vett rendelkezés, az kitűnik abból, hogy megjelenésük után még hosszú évtizedek múlva is megvalósításra szólítják fel az újabb nemzedékeket s még akkor is lehet felettük megbeszéléseket, vitákat tartani, míg a sajátos értelemben vett rendelkezés halogatást nem tűr.

Ha az enciklikák tanító és rendelkező szerepét összehasonlítjuk egymással,

akkor azt kell mondanunk, hogy az enciklikákat nem annyira a tanító, mint inkább a rendelkező mivoltuk teszi fontossá. Mert a tanító rész megtalálható a dogmatikában és erkölcsstanban is. Ami pedig a lényegesen új tanítást illeti, az nem a körlevelekben, hanem zsinatokon, esetleg bullákban jut kifejezésre. Ha csak tanító szerepük volna az enciklikáknak és nem lenne egyúttal és főképpen az a rendeltetésük, hogy már a pusztá megjelenésükkel is *egy irányban összpontosítsák a vándor-egyház figyelmét*, akkor csak a Denzinger kellene forgatnunk, nem pedig a pápai körleveleket. Viszont, ha a tanító rész hiányozna, az enciklikákra akkor is szükség volna. Képzeljük pl., hogy a „Quadragesimo anno” helyett olyan körlevél jelent volna meg, mely csupán felkeltette volna a figyelmet, hogy társadalmi kérdésekben ne térjünk el a katolikus állásponttól. Mindenesetre ez is megtette volna hatását, ha nem is oly nagyot, mint amekkorát az előbbi elért.

II. Az enciklikák tartalmának vizsgálata után áttérünk a *dogmatikai értékelés* vonalára. A kérdés itt az, hogy milyen tekintély alapján szólnak hozzánk a pápai körlevelek.

A tanítói szerepről nem nehéz kimutatnunk, hogy az a magisterium ordinarium-hoz tartozik. A magisterium sollemne-hez nem tarthat, mert annak tárgya mindig valami újonnan kimondott hitigazság, főntebb pedig megállapítottuk, hogy az nem az enciklikák tárgya. A magisterium ordinarium tárgya a revelatum, mely már régebbi idő óta kifejezett tanítása az Egyháznak. Világos, hogy az enciklikákban kifejtett tanítás ehhez a magisterium-hoz tartozik. Hogy a tévedések elítélését ugyancsak ide kell sorolnunk, az már az ellentmondás elvének alkalmazásából is következik. Ha tudom azt, hogy egy kérdésben mi az igazság, akkor azt is tudnom kell, hogy az ellenkező megállapítás nem igaz. Ennek belátása szükséges csupán ahhoz, hogy megértsük a skolasztikus különböztetést, „*obiectum magisterii directum*” és „*indirectum*” között. Az előbbihez tartozik a „*revelatum ex se*”, az utóbbihoz a „*revelatum ex connexione*”.¹ — A tanító részre vonatkozólag tehát megállapíthatjuk, hogy az nem emberi tekintély szava. Annak valóság-tartalmáért nem az Egyház, hanem a Veritas Prima, Isten kezekedik.²

Kérdéses marad azonban továbbra is a rendelkező részre vonatkozó isteni tekintély igazolása. Egy hitbéli vagy erkölcsi igazság időszerűségére való rámutatás nem tartozik a magisterium ordinarium-hoz. Hogy összefüggésben van vele, az biztos, de az infallibilitás merőben a valóság-tartalomért kezekedik, nem pedig az időszerű fontosság meglátásáért. Ebből a szempontból az enciklikák problémája csak részletkérdése annak a tágabbkörű problémának, hogy milyen jögon nyúl bele az Egyház az emberi életbe. Vajjon csak a CIC egyházi törvényeitől körülbástyázott pápai hatalom nyilatkozik-e meg bennük, vagy pedig a *lex divina* tekintélye követel meghajlást tőlünk?

A kérdésnek valójában ugyanaz a megokolása, mint minden megnyilatkozásnak, ahol a pápai hatalom mint *erőforrás* mutatkozik meg. Krisztus az egyházi hatalom monarchikus egyesítését maga rendelte el és nem tette azt az emberi vélekedések játékszerévé. „Péter apostol küldetésének tulajdonképeni célja, hogy a rábízott nyáját Isten felé terelje és Isten közelében megtartsa.”³ Ennek a küldetésnek csak egyik, de mindenesetre legfontosabb része a magisterium. A másik része az isteni elgondoláson alapuló rendelkezési jog, mely épp az isteni elgondolás miatt isteni tekintély előtti meghajlást követel magának. Ez a dogmatika nyelvén annyit jelent, hogy Péterre és utódjára Krisztus nemcsak a hajó kormányosának gondjait bízza, hanem ingyen adott kegyelmével gondoskodik arról is, hogy rendelkezései mindig magukon viseljék az isteni bölcsesség bélyegét. Ez az a hatalom, mely dönt szerzetesrendek léte és nem-léte fölött, egyházi intézmények alakulását rendeli el vagy ilyeneket szüntet meg, őrzi a családok, osztályok, népek, nemzetek békéjét. Ugyanez az Istentől-rendelt hatalom és a pápai széknak adott nagyobb tisztánlátás kegyelme mutat rá az enciklikákban a hit-erkölcsi kérdések fontosságára vagy az ezt fenyegető veszélyek nagyságára. A pápai körlevelekben tehát nemcsak a magisterium, hanem a pápai hatalom megnyilatkozását is kell látnunk és az Egyházban működő Szentlélek erejében kell minkettő végső indokolását megtalálnunk.

*

Ami az értékelés alanyi oldalát illeti, az nem a dogmatikus, hanem a pedagógus dolga. Az alanyi állásfoglalás korszakok és körlevelek, nemzedékek, sőt

¹ V. ö.: Horváth Sándor O. P.: Hitvédelmi tanulmányok, 51. o.

² Tovább ezt itt nem elemezzük. L. bővebben Horváth i. m.-jában.

³ I. m. 32. o.

egyének különbözősége szerint szükségképen változik. Általában az egyházas szellemmel van egyenes arányban. El nem maradhat ez az állásfoglalás, mert értéklésre nem maradhat közömbös az akarat. De az alanyi értékelésnek sohasem szabad szem elől tévesztenie, hogy minden értékelés a tárgy ontológiai értékétől függ. Értekezésünk feladata ennek az ontológiai értéknek megvilágítása volt a pápai körlevelekben.

Somorja Béla
Budapest.

Pápai körlevelek a Szentírásról

Az elmúlt félszázad alatt három olyan pápai körlevél jelent meg, amely kifejezetten a Szentírással foglalkozik.¹ Ez magában is bizonyítja, hogy korunknak, a „könyvek korának” mennyire szüksége van a könyvek Könyvére.

XIII. Leó körlevele, a PROVIDENTISSIMUS DEUS (1893), mint a nagy pápa egyéb körlevelei, ez is alapvető jellegű. Megveti alapját a modern katolikus szentírásstudománynak. Dogmatikailag is irányt jelölő a Szentírást érintő kérdésekben (fontes revelationis, inspiratio stb.). Hogy mennyire szükség volt erre a körlevélre, azt elgondolhatjuk, ha nézzük, micsoda ádáz támadásoknak volt kitéve a Szentírás a racionalizmus részéről s viszont katolikus részen még csak alig-alig ébredezett a korszerű biblikus tudomány. Más ember, a gyengébb hitű, kétségbeejtőnek találta volna a helyzetet. Róma így nyilatkozik: „A vélemények kavargását belepi az idők pora, de az igazság megmarad és növekszik mindörökké.”

Valóban XIII. Leó, majd X. Pius lankadatlan buzgósága nyomán hovahamar nemcsak hogy egyenrangú ellenfélle lett a katolikus Szentírásstudomány, hanem nagy vitalitásában tagjai egymás ellen is ugyancsak derekasan forgatták a vitaközség fegyverét. A különféle nézetek zűrzavarában (sugalmazottság természete, extensió-ja, az irodalmi kritika alkalmazása, abszolút és relatív igazság, egyes könyvek történeti hitelessége stb.) biztos utat jelöl XV. Benedek pápa körlevele, a SPIRITUS PARACLITUS (1920), s egyúttal magyarázza, bővíti XIII. Leó körlevelét. Erősen buzdítja a mellett a híveket, különösen a papságot, hogy olvassák, tanulmányozzák az Írást, elmélkedjenek fölötte. „Elsősorban — tanítja — a Szentírás lapjain kell keresnünk azt a kenyeret, melyben a lélek táplálékát és tökéletességét meglieli.” Követendő például állítja papjai elé Szent Jeromos példáját, akinek főgondja volt, „in Scripturis meditari die ac nocte”. (A körlevél Szent Jeromos halálának 1500-as évfordulója alkalmából jelent meg.)

Miként az első világháború után, úgy a második végén is szentírási körlevél jelentkezik: a DIVINO AFFLANTE SPIRITU (1943).² Szentatyánk a körlevél elején vizsgálja elődei munkásságát a Szentírásstudomány felkarolása terén (50 évvel előbb jelent meg a „Providentissimus”), majd áttér a Szentírásmagyarázat (Herme-neutica) egyes időszerű kérdéseire. Hangsúlyozza a tudományos magyarázat fontosságát.³

„A papok, — olvassuk a körlevél harmadik részében — miután szorgalmasan tanulmányozták a Szentírást s az ima és elmélkedés révén magukba szívták, tekinték szívügyüknek Isten szava gazdagságának előtárását beszédeikben, ...” „de nem

¹ Egyéb, a témát érintő pápai körlevelek és apostoli iratok: XIII. Leó: „Vigilantiae” (1902); X. Pius: „Acerba nimis” (1905); „Quoniam in re biblica” (1906); „Pascendi” (1907); „Praestantia Scripturae Sacrae” (1907); „Scripturae Sanctae” (1909); „Vinea electa” (1909); „Illibatae custodiendae” (Mot. propr.) (1910); „Jucunda sane” (1911) (epist.); XV. Benedek: „Consilium” (1915); „Cum Biblia Sacra” (1916); XI. Pius: „Bibliorum scientiam” (1924); „Quod maxime” (1928); „Deus scientiarum Dominus” (1925); XII. Pius: „Exsuta Lusitania” (1946). A körlevelek és apostoli iratok szövege megtalálható az Acta Ord. Min.-ban is: Egyéb helyekről I. Kispapegység, 1946. január, 8. o.

² A körlevél teljes egésze ezidőszertint még tudtommal nem áll rendelkezésre. Ismertetés található róla a Theológia XI. 2. számában, kivonatos szövege pedig az Egyházi Lapok 1944. júniusi számában.

³ Ennek a résznek háttere az, hogy az Egyházban (főleg Olaszországban) ellenkező felfogás ütötte fel a fejét. A kérdéstről I.: Theologia XI. 3.

tudják mindezt megfelelően megvalósítani, ha szemináriumi éveik alatt nem szertették meg velük tényleg és maradandóan a Szentírást." Buzdít továbbá a körlevél a Szentírás gyakori olvasására, a szentírásos jellegű egyesületek, folyóiratok felkarolására, a Szentírásstudomány intenzív, lelkes tanítására. Ugyancsak megfelel a körlevél arra a kérdésre: miért van szükség most jobban, mint bármikor a Szentírásra: mert „innen merítik az igazi vigasztalást és a szenvedés meg a túrés isteni erejét mindazok, akik a sorscsapások és szerencsétlenségek súlya alatt kitértettek és letörtek. Az evangéliumokban ugyanis mindenki számára jelen van Krisztus mint az igazság, irgalom és szeretet legfenségesebb és legtökéletesebb példaképe. Itt nyílnak meg a felzaklatott emberi nem számára az isteni kegyelem forrásai, ami nélkül sem a népek, sem azok vezetői nem tudják megalapozni és megszilárdítani sem a társadalmi rendet, sem a lelkek egységét."

Fr. Kovács Kalliszt O. F. M.
Szombathely.

Korprobléma, pápai enciklikák, kispapság

Minden világnézet magja, minden világnézeti harc és társadalmi ellentét legmélyebb oka, minden kor kultúremelkedettségének vagy kultúrsüllyedésének fokmérője: az ember vagy helyesebben az emberi személyről alkotott fogalom. — Korunknak is legsúlyosabb problémája: az emberi személy. Ez a probléma állítja szembe az egyes világnézetek képviselőit s a társadalmi és nemzetközi ellentétek legmélyebb gyökere is ide vezethető vissza.

A mult század emberértékelésének alapja: a pénz, a vagyon, a tőke. Ma: a munkateljesítmény rekordja. Mindkét értékelés szélsőséges, túlzó és hamis.

Az emberiség nagy gondolkodói érzik a problémák súlyát. „A történelem egyetlen időszakában sem vált annyira problematikusá az ember, mint a jelenben” — írja M. Scheler. Orvosok, biológusok, lélekbúvárok és társadalombölcselek állják körül az embert és kutatják kilétét. Hallatlan felfedezésekre jutottak, de a válságba jutott ember problémáját egyik sem tudta megoldani. Ez érthető is, hiszen csak felületi jelenségeket, részletmozzanatokot figyeltek. Az egész embert (organikus léti egységében) viszont elveszítették szemük elől. Így csak hiányos képet adtak emberről.

Az új világ rendje, békéje és megnyugvása pedig attól függ, hogy az emberi személy visszakapja-e azt a méltóságot, amelyet a teremtető Istentől nyert. „Aki azt akarja, hogy a béke csillaga felkeljen és megállapodjék a társadalom fölött, — hangsúlyozza XII. Pius pápa az 1942 karácsonyán mondott nagyjelentőségű beszédében — az törekedjék maga is visszaadni az emberi személynek azt a méltóságot, amelyet az Isten kezdettől fogva megadott."

A Szentatya a korproblémák megoldásának legmélyebb gyökerét az emberi személyben jelöli meg. Az ember megváltása annak a kezében van, aki meg tudja oldani az emberi személy problémáit. A feladat súlyos, de nem szabad visszariadnunk a nehézségektől.

Az emberi személyről valódi és hamisítatlan képet csak katolikus világnézetünk tud adni. Mi úgy nézzük az embert, ahogyan van, organikus léti egységében, zárt valóságában és folytonos kiteljesedési képességében. — Személyiségünk feljogosít bennünket arra, hogy uralkodjunk az érzékelhető teremtetett világ fölött. Személyi-

ségünkben folynak jogaink a közösséggel és állammal szemben. Eszes természetünk tiltakozik az ellen, hogy pusztán számként kezeljenek bennünket. A teremtmények közül senkinek és semminek sem vagyunk eszközként alávetve. De mivel kiteljesedésünket éppen a közösségben érhetjük el, a közösséggel szemben kötelességeink is vannak. — Személyiségünk mindenestül, teljes egészében egyedül a teremtő Istennek van alávetve. De ez az alárendeltségünk nem jelent megalázást, ellenkezőleg ez adja embervoltunk legnagyobb méltóságát és kiteljesedési lehetőségét; ez az Istenhez-rendeltségünk képe- sít bennünket arra, hogy felemelkedjünk a krisztus-testvériség és istenfiúság méltóságára.

Ha a társadalmi és nemzetközi bajok gyökere az emberi sze- mély helytelen szemléletében van, akkor nekünk, kiknek kezében van a megoldás kulcsa, lelkiismeretbeli kötelességünk rávezetni az em- beriséget az emberi személy helyes ismeretére, a helyes önismeretre! A Regnum Christi jövőbeli munkásainak legegységesebb kötelességeihez tartozik, hogy ebben a kérdésben *lássanak világosan*. Tudják, ki a személy önmagában (léti felépítettségének mik az összetevői), lássák meg helyét az objektív világrendben és tudják helyes relá- cióit az alsóbb léteendőkkel, az emberi társadalommal és a teremtő Istennel szemben.

Jelenlegi feladatunk csak az, hogy megismerjük az embert a maga teljes egészében. Később azután szent kötelességünk lesz hang- súlyozni kötelességeit, védeni jogait és méltóságát. Így építjük majd fel az új társadalmi rendet, a boldogabb emberi életet, a szereteten felépülő Regnum Christit!

Mindebben a legjobb eligazítást a pápai enciklikák adják. Ezért kell foglalkoznunk a pápai szövegekkel és ezért sürgetjük az enciklikás kispapságot!

K. G.
Szeged

A szemináriumi önképzőkörök kérdéséhez

Az egyes kispapközösségeknek talán a legsajátosabb, sokszor egyetlen auto- nóm megnyilatkozási formája a szemináriumi önképzőkör, vagy amint nevezni szok- ták: *az egyházirodatai iskola*. Ez fejezi ki leghívebben az egyes szemináriumok szellemét. Színvonala, iránya, az általános szellemi érdeklődés, a bírálatok tárgyi- lagossága s alapossága mind erre mutat. Értékes szellem van ott, ahol lelkes munka folyik az egyházirodatai iskolákban.

Mégis szoktak beszélni az egyházirodatai iskolák *válságáról*. Ha a jegyző- könyveket, elnöki naplókat, beszámolókat elolvassuk, nem is alaptalanul. A válság- nak sok gyökere lehet. Nyugtalan történelmi korszakokban, sok fizikai elfoglaltság mellett, a háború idegizgalmaiktól fáradtan, könyvek, felszerelési eszközök hiányá- ban természetesen a szellemi élet is laposabb, üteme lassúbb. Rendes körülmények között azonban főleg a program vagyis az anyag, a *téma megválasztása* egyfelől, s az önképzőköri munka formája, *módszere* másfelől, ez az, ami a válságot okozni szokta. Mármost, ha pezsgő, eleven, nívós önképzőköri életet akarunk teremteni, felmerül a kérdés: *milyen témakört szemeljünk ki s a téma feldolgozásában mely módszerekhez alkalmazkodjunk?*

A) Lássuk először a *programot*. Valóban sokszor már ennek a megválasztása eldönti az év eredményét. Milyen szempontok vezessenek bennünket a téma meg- választásánál?

1. Legyen az először is az *összkispapság lelkéből fakadó*. Egy bármily lelkes, de kisebbségben lévő csoport sohasem erőszakolhatja rá a maga elgondolásait a

többségre, mert ez csak olyan eszményért tud lelkesedni, amit a magáénak érez. Hogy mit érezne sajátjának, azt többnyire négszemközti beszélgetés alapján állapíthatja meg az elnök. Sőt, ha már megvan a vázlatos munkaterv, akkor is kérje ki hozzá a tagok véleményét, engedjen a programm egységét nem veszélyeztető módosítást. Természetesen nagyon sok befolyás fog érvényesülni, de ez csak tarkábbá, tehát érdekesebbé, vonzóbbá teheti a gyűléseket. Aligha fordulhatnak elő olyan témák, melyeket egy uralkodó szempont, közös nevező alá ne lehetne hozni. Megfigyelésem szerint ma például igen érdeklí a teológusokat minden, ami az *Egyház és a társadalom* viszonyára vonatkozik.

Teológusok nagy érdeklődésére tarthat számot, tehát teológuslélekből fakad mindaz, ami szorosan összefügg jövőendő *lelkipásztori* hivatásukkal.

Tulajdonképen minden előadást az élet előtt álló kispap szemszögéből kellene előkészíteni. Ne rösteljünk egyéniek lenni. Az egyéniségben sok érdekes s vonzó tulajdonság van. Sok esetben, különösen ahol a téma pasztorális, gyakorlati oldala nem egészen közvetlenül nyilvánvaló, jó, ha az elnök külön felhívja rá a figyelmet. Mindenki — a kispap is — örömmel hoz áldozatot, ha ennek értelmét látja.

Ritkán fakad az egész közösség lelkéből az olyan program, mely egyoldalúan csak egy tudományág alaposabb művelését tűzi ki célul. Például, ha egész évben csak pedagógiai, szociológiai, irodalmi kérdésekkel foglalkoznák az egyesület. Ha egy ilyen témakörnek lelkes munkásai vannak, alapítsanak ezek külön szakosztályt, a legnívósabb, a közösséget is érdeklő számokból rendezzenek reprezentatív gyűléseket. Ahol az egyházirodalmi iskola több szakosztályra oszolva dolgozik egy közös programon, — ott az állapotokat ideálisnak lehet tekinteni.

2. Legyen a program *időszerű*. Ha az elnök az első követelményt, az összkispapág érdeklődését figyelembe veszi, ritkán fog tévedni e második ellen. A programot mindig a „levegőben lógó” legfontosabb kérdésekről kell venni. Az egyházirodalmi iskolák mindig akkor virágoztak legjobban, mikor a programm megfelelt a közszükségleteknek. Száz évvel ezelőtt a magyar nyelv és irodalom művelése volt a cél, s „magyar egyleteink” bizony történelmi úttörő munkát végeztek. A szabadságharc leverése óta a racionalizmus, liberalizmus, indifferenzizmus támadásának kivédése: az apologetika volt önképzőköreink feladata. E korban a szép-irodalom mellett különösen a történeti s természettudományokkal foglalkoztak. Az 1890-es évektől kezdve ébred a magyar katolicizmus s kezd ellentámadásba átlendülni: vele együtt előtérbe nyomult önképzőköreinkben a szó és a szónokképzés és a sajtómunka. A világháborút megelőző s követő időkben, valamint a 30-as években uralkodó szerepet nyert a *szociális kérdés* — majd a világnézeti fogalmak tisztázása. Napjainkban újra a szociális kérdés, a népiség s a materialista világnézet tarthatnak talán ilyen szempontból a legnagyobb figyelemre számot a mindig időszzerű egyéb egyházi problémák mellett. Különben nagyszerű eligazítóink e téren is a *pápai enciklikák*. A pápák ezeket éppen időszzerű igazságok védelmében adták ki.

3. Harmadszor legyünk tekintettel programunk *színvonalára*. Színvonalas akkor lesz az évi műsortervezet, ha nem köznapi szempontok vezetnek annak összeállításánál, hanem a legnagyobb gondolkodók által adott szempontok, az egész magyar Egyház, sőt a Világegyház távlati. Forrásul csak azokat a könyveket ajánljuk, melyek valóban a „zseni lángjegyét” viselik homlokukon. Szerepeljenek minél többet Prohászka, Newman, Szent Tamás és Szent Ágoston, a szentatyák, nem utolsó sorban a *pápai körlevelek!* Ismerjük meg Szent Ambrust — hisz ő a modern lelkipásztornak is utolérhetetlen példaképe lehet. Ismertessük meg korunk nagy konvertita íróit: Chestertont, Papinót, Jörgensent, Paul Claudel, Gertrud von le Fortot stb. Az ilyen számokért lelkesedni fognak embereink, mert érzik, hogy gazdagodik a lelkük. Nem holmi epigonok gondolataiból kapnak másodlagos sarjút, hanem égisemelkedő alpesi magasok tiszta hegyipatakjaiból meríthetnek.

Legyenek gondosan megválogatottak a verseink, zeneszámaink. A költők közül a modern papköltőket ajánlanám, hiszen ők állanak hozzánk mindenképen a legközelebb s alig ismerjük őket! Díszgyűléseinken szerepeltessük Lisztet, Kodályt, Schubertet, Beethovent, Mozartot stb. Felejthetetlen élmény s a hivatás megerősödését eredményezi az a tudat, hogy a „mi Egyházunk” csupán földi vonatkozásban is ilyen gazdag, főlemelő, fönséges!

4. Programunkban okvetlenül helyet kell biztosítanunk a *mély teológiának*. Valahányszor ezt más, sokszor gyakorlati szempontok elhanyagolták, elsőkélyesedett a szemináriumi önképzőkori élet. Ezért az egyesületek történetében újra s újra törekvéseket találunk arra vonatkozólag, hogy a teológia királynői szerepét újra visszaállítsák. Hála Istennek, nekünk — mégha a legmodernebb kérdésekkel

foglalkozunk is — nem kell elszakadnunk a teológiától. Sőt!... Még a szociális kérdést is jobban megértjük, ha elmélyedünk a Morálisban s Aquinói Szent Tamás Summájában, — ha azonban az évi program kissé messze esnék a mély-teológiától: akkor az utóbbi uralmát külön teológiai díszgyűlésekkel kell kidomborítanunk. Nagyon jó háttérrel adnak ezekhez a Krisztus Király, Szeplőtelen Fogantatás stb. ünnepek. A mi háborús, szénszünetes teológiai képzettségünk hej, de igényli ezt!

B) Lássuk ezeketán az önképzőkori munka *módszerének, formájának* a kérdését. Tagadhatatlanul fontos ennek is a szerepe. Hiába a legragyogóbb műsor, ha az előadása nem megfelelő. S az önképzőkörök válságát ez a körülmény talán nem kevésbé idézte elő, mint a program szerepe.

Igaz, az első „önképzőköri” gyűlések nagyon szárazak voltak, mert jóformán csak irodalmi kérdésekkel foglalkoztak (s itt is csak a bírálatok, később már az egyes művek felolvasásával). S mégis lelkesen dolgoztak elődeink. Am akkor még tartott a kezdeti hév. — A millennium körül már sokkal tarkábbak a gyűlések. Felolvassnak éleshangú vezércikkeket, lelkes prédikációkat mondanak el — s mind többször szerepel színező, élénkítő számként a zenekar. A világháború utáni években a kispapi előadótermekben megelevenedik a fórum képe. Látunk szónokolni nagyhangú agitátorokat, akikkel perbeszállnak az örök igazság bátor védelmezői. Mind több tért nyerne a gyakorlati kérdéseket tárgyaló külön vitagyűlések... Igen — a drámai elem nagyon fontos. Valaki azt mondta, — s van benne igazság! — nem az igazság, hanem annak *megjátszása* a fontos a tömeg előtt.

Mármost az a kérdés: *mi a határ*, ameddig mehetünk s érdemes is menni? Először is szögezzünk le egy igazságot. Mindent alkalmaznunk nem lehet, mert ez már a minőség rovására menne. S ilyen szempontból a komoly, mély dolgozatnak, elmélkedésnek stb. meg kell hogy maradjon a szerepe. De igenis fontos az, hogy mennél eleve nebb *élménnyé* tegyük a gyűléseket. Természetesen ennek is megvannak a maga nehézségei, különösen most, háború után. (Szénszünet, rövid tanév, kézimunkák, fáradtság...) De most, mikor tervezgetünk s építeni akarunk, nem nézhetünk csupán a mára. Az ideális megvalósításra kell törekednünk a magunk képességein belül, lehetőleg minél előbb.

Mégpedig: ahol egyébként nem foglalkoznak külön *szónoki képzéssel*, ott a legnagyobb súlyt erre s a *szabadelőadásra* kell vetni. A prédikációkat, szabadelőadásokat, próbakatekézéseket stb. állítsuk be érdekesen. Pl. X. Y. legényegyesületben fog beszélni arról, hogy Krisztus mit tett a munka megbecsülésére. — Z. U. előadást tart a diákkongreganistáknak arról, hogy a legújabb fizikai kutatások (Planck-atom) mennyire igazolják a természetfeletti világnézetet stb.

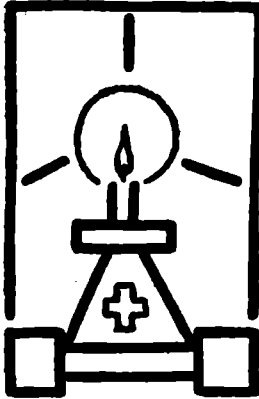
Ilyen próbapredikációk, előadások között igen hatásos, sokszor szükségszerű a műsornak szavalatokkal, ének-, zeneszámokkal, képekkel, jelenetekkel való élénkítése. Klasszikusainkban (Madách, Goethe: Faust stb.) ilyen szempontból is még mennyi kiaknázatlan kincs van! Hasznos lehet *vitagyűléseket* is rendezni, előre kijelölt „defensorokkal” s „oppugnator”-okkal. Sőt vitát is lehetne kitűzni egy megjelölt témakörrel. Pl.: „Megoldhatja-e az Egyház a szociális kérdést? Itt nagyon fontos, hogy az elnök nagyon alaposan nézzen utána a kérdésnek s legyen legalább néhány embere, ki komolyabb hozzászólásokkal előre elkészül. Jól bevált módszer a szegedi jezsuita-testvéreink módszere. Ez abban áll, hogy a tagok előbb áttanulmányozzák azt a kérdést (pl. enciklikák), amelyről egyikük felolvasást tart. Fontos körülmény, hogy az előadó nyitva hagyjon néhány kérdést. Ezeket azután előadás után ankét formájában megtárgyalják — mások is vetnek fel megoldandó problémákat s újabb félóra mulva befejezik a gyűlést. Az a tapasztalat, hogy egy-egy ilyen gyűlés anyaga két hétig elég beszédtemát szolgáltat.

De ha ez így van, akkor érdemes minél több helyen megvalósítani. Mert egy kispapi közösség életére semmi sem vethet szebb fényt, mint az a körülmény, hogy a teológusok még szabadidejükben is komoly, emelkedett tartalmú társalgást folytatnak.

Ránk *magyarokra* most újabb megpróbáltatásoknak terhét rakták. De vannak vigasztaló jelek. S ezek közül legfigyelemreméltóbbak azok, melyek népünk vallási megújódására mutatnak — s szellemi éhségét, tudományszomját bizonyítják. Hála Istennek — ez a nép a nehéz időkben még közelebb került hozzánk. Mint Csepel példája mutatja, a munkások is tanulni akarnak tőlünk. *Ez a nép*, mely annyi vezérből kiábrándult, — ma *leginkább papjaiban bízik* — *tőle reméli a kibontakozást. Igére éhes a nép...*

Vajjon tudunk-e majd neki izes kenyeret nyújtani?

Nádor Ferenc
Vác.

„ET LVX IN TENE-
BRIS LVCET” IOANN. 1./5/.

APOSTOLI ÉLET.

Rovatvezető: Kún László, Budapest.

A kispap és az irodalom

A teológia nem önmagáért, hanem a papságért van. Minden mozzanata előkészítő, alapozó jellegű. Célja az, hogy az újmiséis lelkileg-szellemileg felfegyverkezve állhasson oda hídépítőnek Isten és ember közé. Ha ez így van, akkor a papi életnek nem lehet olyan követelménye, mely bátortalanul, készületlenül találná a fiatal káplánt. Minden papi probléma legalábbis csírájában ott lappang már a kispap lelkében és viszont: a kispapi élet minden nehézsége súlyos válsággá fejlődhet a papi élet folyamán. Éppen ezért a pap és a kispap élete annyira rokon, hogy egyik problémáját sem lehet a másik nélkül megoldani. Mindezt előre kell bocsátanunk mielőtt felelni próbálnánk arra a kérdésre: *milyen viszonyban áll a kispap az irodalommal?*

Először nézzük meg, *milyen irodalmi képzettségre is van a kispapnak szüksége?*

1. Ami az olvasást illeti: Ismernie kell a katolikus szépirodalmat és a hit-tudományi irodalom értékeit mind magyar, mind külföldi vonatkozásban. Tudnia kell, milyen könyveket ajánlhat olvasásra világiaknak (különböző korú és műveltségű férfiaknak és nőknek). Ismernie kell a nemkatolikus szellemű magyar és külföldi irodalom híresebb műveit legalább névszerint és tudnia kell azt is, hogy az illető munkákban mi a helyes és mi a kifogásolható. Tartalmilag is ismernie kell a kat. világnézeti és szépirodalom legjobb alkotásait. Nem hisszük, hogy művelt pap meglehetne Chesterton Orthodoxy-jának vagy Werfel Bernadette-jének olvasása nélkül.

Ismernie kell a papnak a katolikus ujságok és folyóiratok közül legalábbis a belföldieket — de ezeket alaposan. Ide tartozik az is, hogy a pap tudjon „ujságot olvasni”. Vagyis akármikor kezébe adnak egy idegen ujságot vagy ismeretlen cikket, rövid tanulmányozás után azonnal vegye észre annak világnézeti irányvonalát.

2. Ami az írást illeti: Tudnia kell röviden, tömören és értelmesen fogalmaz-

ni, ismernie kell a mondat szerkesztést és a magyar stílus szabályait. Fejlettebb fokon meg kell próbálkoznia egy riport, elmélkedés, beszámoló, értekezés vagy tárcsa írásával.

3. Ami a terjesztést illeti: Fel kell ismernünk annak az óriási erőnek a jelentőségét, ami a nyomtatott betűben rejtőzik. Nézzük csak meg ellenfeleinket: milyen szervezettséggel és céltudatossággal vetik rá magukat a sajtóra! Már a kispap is tervszerű sajtóapostolságot fejthet ki rokonai, ismerősei körében, méginkább a felszentelt pap a rábizott hívek között.

Igy első hallásra talán nehéznek tűnik fel mindez, de állítjuk, hogy nincs az a teológus, aki a hivatással együtt ne kapott volna Istentől valami irodalmi tehetséget. Ha pedig kapott, akkor kötelessége azt kifejleszteni.

A papi élet szemlélete első pillanatra is meggyőz arról, hogy mindezekre nagy szükség van. Híveink legnagyobb részének könyvtára és általában szellemi tápláléka ijesztő mértékben nemkatolikus forrásokból való. A Szent István Társulat és a Korða kiadványai ott magasodnak a kiadók polcain, a nélkül azonban, hogy katolikus közönségünk — a papok és a néhány állandó könyvvásárló kivételével — tudomást szerezne róluk. A katolikus szellemű szépirodalom frontján még rosszabb a helyzet. Sokan azt hiszik, hogy a katolikus irodalom egyenlő a hitbuzgalmi irodalommal s e miatt idegenkednek tőle.

Milyen jó lenne, ha legalább a városi plébániákon ki lenne függesztve a kat. szempontból ajánlható könyvek és újságok jegyzéke. Mi kispapok a nyári vakációban sokat tehetnénk ilyen téren, mert a lékipásztoroknak nem jut idejük az ilyesmire. Hány katolikkal történik meg, hogy könyvet akarván valakinek ajándékozni: a könyvkereskedésben gyanútlanul szellemi méregre dobja ki pénzét és ráadásul azzal az ajándékozottal is megfertőzi.

Ugyancsak fontos kelléke a modern plébániának a jól szerkesztett *plakát-újság*. Ennek elkészítésében is szerepet vállalhat a szünidőben otthon tartózkodó teológus. Családlátogatások alkalmával nem árt kissé a könyvtárat is megszemlélni és az Új Ember-ből néhány mutatványszámot otthagyni. Az egyik nagy alföldi városban meglepetéssel vettük tudomásul, hogy az Új Embert nem is ismerik. Az egész városba mindössze három példány járt: egy a plébánosnak, egy a káplánnak, egy a hittanárnak. Ők elolvasták s ezzel részükről a kat. sajtó el is volt intézve.

A papot társaságban, vonaton, iskolában vagy gyűlésen gyakran *megkérdezik*: mi a véleménye erről vagy arról az egyházellenes cikkről, beszédről. Nagy szégyen ilyenkor, ha kitűnik: a pap az illető megnyilatkozásról nem is hallott. **A pap** ma az érdeklődés homlokterében áll, véleményére mindenki kíváncsi, tájékozatlansága súlyos hiba. Bármikor megkérhetik egy cikk megírására, véleményének írásban való kifejtésére, előadás megtartására vagy akár csak egy hirdetés megszövegezésére. És milyen kínos ilyenkor, ha az illető hosszas tollszárrágás után sem képes néhány épkezláb mondatot összeeskábálni.

Hányszor hallunk *prédikációkat*, melyek minden rendszer nélkül összetákolt, végnélkül folyó mondatokból állanak. Ok: az illető kispapkorában nem gyakorolta a vázlat alapján történő világos, tömör beszédszerkesztést. És ha már itt tartunk, el kell mondanunk azt is, hogy vannak kispapok, — hála Istennek kevesen — akiknek egy egyszerű levél megírása is súlyos gondot okoz.

Mindez hozzátartozik a kispapok irodalmi érdeklődésének problémájához! A következő kérdés az lenne: *hogyan fejleszthető az irodalmi tehetség?*

A szeminárium bő alkalmat ad erre, csak ki kell használni. A katolikus sajtó **termékei mindenkinek rendelkezésére állnak**. Ott van az irodalmi iskola és

a szemináriumi könyvtár. A nagy egyházi írók műveinek olvasása kitűnő eszköz a stílus és írásművészet csiszolására. Hogy csak a moderneket említsük: lelki mélységet, költői szárnyalást Prohászkaótól lehet tanulni, a szerkezeti egyszerűségnek, világosságnak és meggyőző erőnek Bangha a mestere, a színességre és eleven-ségre, szónoki finomságra Tóth Tihamér ad példát, míg a tömörségnek, kifejező-erőnek, tudományos alaposságnak Schütz Antal munkái lehetnek a mintaképei.

Mindazonáltal ne törekedjünk szolgai utánzásra, hiszen az igazi irodalmi érték mindig személyes élményből fakad és minden sorára az egyéni stílus nyomja rá bélyegét.

De hát *miről írjak?* — veti fel a kérdést a teológus. A válasz nem lesz nehéz. Hiszen minden kispapnak van a teológián belül egy kedvenc tárgya, amivel szívesen foglalkozik, amit papi életében is különös kedvvel szeretne művelni. Gyűjtse az anyagot, tegyen szert átfogó meglátásokra és keresse a fejlődés lehetőségeit. Vizsgálódásainak eredményét öntse irodalmi formába s ime, már kész is az írásmű. Ez természetesen a költőkre is vonatkozik. Mécs László, Sík Sándor és Harsányi Lajos utódjainak sorainkból kell kinőniök.

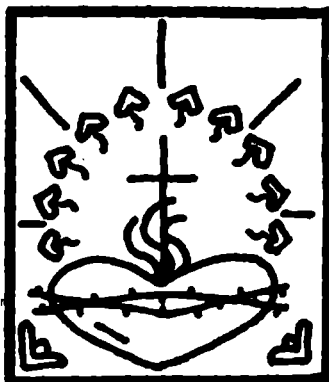
Akik inkább a riport, beszámoló vagy az elbeszélés (novella) írására éreznek hajlamot, azok vezessenek *naplót* s abba rögzítsék élményeiket. A nyári vakáció és a plébánián való segítés, utazások, hívekkel való érintkezés, családlátogatás igen sok új élménynek lehet a szülője. A naplóban megörökített eseményből a szemináriumi élet nyugalmasabb napjaiban szépen ki lehet kerekíteni egy érdekes riportot vagy beszámolót.

Az irodalmi érzék és a stílus fejlesztésére szolgáló megoldások közül hadd hozzuk fel például azt, amit a *mi szemináriumunkban* valósítottunk meg. Indigós átütéssel négy példányban tízoldalas lapot szerkesztünk, mely havonként jelenik meg. Van ebben elmélkedés, önnevelő rovat, vers, hangulatkép, gyakorlati rész, szemináriumi sporthíradó, sőt humoros oldal is. Most már olyanok is írnak bele, — éspedig szépen sikerült cikkeket — akik eddig meglehetősen eltitkolták ezirányú képességeiket. A lap egy példánya a püspökvárat és az előljárók szobáit is megjárja.

Gellért Iván
Győr.

„Rendszeressé és intenzívvé kell tenni főiskoláinkon a korszerű pápai enciklikák ismertetését. A nagy korkérdésekben való eligazodásnak legbiztosabb, legkönyebb s főleg legkatolikusabb módja az enciklikák lelkilmeretes, alapos tanulmányozása... Korát ily-igéig ismerő papságra van szükségünk!”

Blazovich Jákó O. S. B.:
Mit vár a Holnap Krisztus papjaitól.
(Papi Lelkiség 14. sz. 58. o.)

"QVAM BONVM...
HABITARE FRATRES
IN VNVM" PS. CXXXII. 1.

ÉLETÜNK.

Római levél

Mindenekelőtt megvallom, hogy ez nemcsak amolyan „mű-levél”, hanem egyúttal igaz is. A római magyar kispapok így szeretnék közösen is megköszönni azokat az üzeneteket és ígéreteket, hogy az otthoniak nem feledkeznek meg rólunk, hanem számontartanak bennünket a Kispapegység szeretetközösségében. Talán nem is gondoljátok, hogy itt külföldön milyen jól esik ez a hazai imádság!

Róma ünnepi arcáról számolok be. Sok mindenről lehetne írni. Például a Gregorián ünnepélyes disputájáról, ahol tizenhárom kardinális meg a „leteke pápa” jelenlétében védték meg az Assumptio definibilitását. Vagy a Kallixtus-katakomba Cecilia-ünnepségeiről, ahol egy pillanatra bevilágít az embernek a sötét katakombafolyosó meg a hatalmas San Pietro között kibontakozó történelmi csoda. Aztán lehetne írni akár a Germanico-Hungaricum magyar betlehemes játékaról is, mely a kereszténység központjába egy estére odavarázsolta a kis magyar tanyák hazai levegőjét. De én most inkább a Szentatya tisztelésére rendezett hatalmas tüntetésről szeretnék beszámolni.

Az olasz miniszterelnök már a nemzetgyűlésben is tiltakozott egyes körök egyházellenes propagandája miatt. A „Don Basilio” című gúnyos hetilap szerkesztőit pedig a Szentszék végül is kiközösítéssel sújtotta. Most azután a rómaiak féltreérthetetlenül megmutatták, hogy mi a véleményük ezekről a dolgokról! Tulajdonképpen az olaszok „magánügyéről” volt szó, hiszen a feliratokból világosan látszott, hogy most Róma népe tesz tanúságot szeretett Püspöke mellett, aki megóvta a várost a háború pusztításaitól. De a Szent Péter-téren már itt is, ott is feltűnik egy-egy csoport amerikai tiszt meg katona, távolabb a Propaganda Fide koromfekete kispapjai, aztán az élénkpiros Germanikus-reverendák... Mögöttem franciául beszélnek, két nagyszemű olasz csöppség veszekszik az oszlopok körül, egy kínai páter udvarias mosollyal furakszik előbbre. Magábanvéve nem ujság itt ez a nemzetközi társaság. De most mindennek egészen sajátos jelentősége van, az olaszok izgatottsága erőt vesz az idegeneken is és valami szokatlan mértékben felajzott közösségtudat kapcsolja össze ezt a három-négyszázazres tömeget.

Egy megrázó Credo, egy felejthetetlen Úrfelmutatás, utolsó evangélium, de most már alig bír magával a tömeg! Fenn a középső erkélyen mozgolódás támad, lebocsátják a díszes szőnyeget, egy függöny félrelebben... De itt nincs olyan kitűnő rendezés, mint amelyet az olaszok letűnt vezére produkált valamikor a Piazza Venezián. Itt ezer meg ezer ember egészen szervezetlenül kiabál, a magasra emelt zsebkendők és kalapok minden rendszer nélkül hullámanak a tömeg felett, itt nincs előre betanítva semmi sem. Ennek a hihetetlen erőnek a hatására szinte szétfoszlik a ködös semmibe a Don Basilio és minden rágalmazó, aki felmerte emelni a szavát ezzel a szinte áttetszően fehér, csodálatos, áldó Valakivel szemben.

Ez a Valaki csakugyan maga a Krisztus. Nem messze tőlem az olasz

A. C. egyik tagozatának megható felirata: „Wil dolce Gesu in terra, Wil Papa!“ — „Éljen az édes Jézus ezen a földön, éljen a Pápa!“ Nem tudom, hogy ott az oldalerkélyen elhelyezkedő külföldi diplomaták mennyire vannak tisztában ezzel? Mert az ugyan tény, hogy a Szentatya tekintélye ma világviszonylatban is nagyobb mint valaha, beszédeit ismételtelen idézik az angolszász államférfiak és hallatlan diplomáciai sikerei egyre ismertebbek lesznek. De vajjon mindenütt megértik-e, hogy Szent Péter utóda nemcsak népszerűvé vált világpolitikai tekintély és maga a diadalmas katolicizmus sem kitűnő társadalmi szervezet csupán? Ezt a lelkes tömeg itt nagyon jól tudja.

Egy intésre a zaj elcsendesedik, a Szentatya beszélni kezd. Ő is ezzel a március 12-ével kezd és szinte rendkívüli közvetlenség van a hangjában, amikor üdvözli „a szeretett római népet“. Pillanatok alatt egészen szoros lelki kapcsolat támad és ez a nép, amely Mussolini óta szinte irtózik minden tömegmegmozdulástól, most az ujság szerint pontosan huszonkilencszer szakította meg a Szentatya beszédét nagy lelkesedésében!

Sajnos a beszédből nem sokat értettem, mert a megafonok is torzítottak meg a tömeg is zavart egy kicsit. Azok jutottak az eszembe, akik egyáltalán nem is akarják meghallani az Egyház hívó szavát. Valami elemi erővel eszméltem rá, hogy milyen sokan vannak, akik még itt Rómában is gyűlölettel és megvetéssel rúzzák az öklüket az Egyház felé, mert talán a lelkük mélyén sosem fontolták meg igazán, hogy miről is akarnak lemondani örökre! Az olaszok büszkeségére, P. Lombardira gondoltam, aki előadótermekben, sporttereken, színházakban láradhatatlanul kiáltja bele tízezrek közönyös lelkébe a nagy titkot: Emberré lett az Isten, hogy az ember megistenüljön! Eszembe jutott P. Fausti is, a bontakozó Iszlám-missziók hősi vértanúja, aztán a mi könnyek és remények közt szenvedő kínai misszionáriusaink, a hazai papságunk és mind, akik a hétköznapi egyhangúságában a titokzatos Krisztus-test gyarapodásáért élnek és dolgoznak. És ebben a percben az is éreztem, hogy a Szentatya szavaira miként válik lassankint mindenki nyugtalan apostollá körülöttem és hogyan alakul ki közöttünk egyre erősebben valami természetfeletti hivatástudat.

A hangszóró megint tisztábban szól. Jól értem, amint a Szentatya felemelt hangon hirdeti meg a nagy küzdelmet:

„Ébredjete rómaiak!... A ti várostok is irtózatot erők színpada lett, melyek újra meg újra életrekeltik a két szembenálló tábor küzdelmét: Krisztus ellen vagy Krisztus mellett, az Ő Egyháza ellen vagy az Ő Egyháza mellett!“

Még néhány befejező szó és az Urbi et Orbi áldásra százezren borulnak némán térdre. Krisztus megint győzött Rómában . . .

Nem tudom, érdemes volt-e mindezt megírni, hiszen erről az ünnepegről az otthoni újságok is bizonyára beszámoltak. De talán sikerült egy kicsit közvetlenebbül is megéreztetni ezt a Szent Péter-téri élményt, hogy ti is erőt meríthessetek belőle. Utóbb jutott eszembe, hogy maga az eszme, melyet mi itt ilyen rendkívüli módon éltünk meg, lényegében a Kispapegység alap gondolata: egészen szoros szeretetközösség, lefokozott közösségtudat a misztikus Krisztus-testben. És ügylátszik, nem is olyan kis dolog, hogy mi magyar kispapok oly világosan és gyakorlati módon ragadtuk meg a kereszténységnek ezt az alapigazságát! Már nem is egyszer eldicsékedtünk ezzel a külföldieknek és azt hiszem, ezen a téren csakugyan sokat tanulhatnak tőlünk. Szívvel imádkozunk is értekek itt a szent helyeken, hogy a Kispapegység munkája egyre nagyobb sikerrel járjon és lassankint áthassa az egész magyar papságot.

Sz. L.

Ausztria

„Mióta Társaságunk Hazánk területén elterjedt, a magyar fráterek ausztriai St. Gabriel misszióházunkban végzik tanulmányaikat. A németek egyházgyűlölete azonban nem kímélte osztrák házainkat sem. Osztrák rendtestvéreink egymásután bevonultak, házainkat pedig sorra lefoglalták. Rendszerint minden megokolás nélkül vagy koholt ürügyek alapján. St. Gabriel is erre a sorsra jutott. El lehet képzelni derék osztrák konfrátereink keserűségét, mikor a frontról rövid szabadságra hazatérve első útjuk a misszióházba vezetett, hogy rendtestvéreik körében

otthon érezhessék magukat, mikor megtudták, hogy nincs többé otthonuk. Ez volt a hála áldozatukért.

A háború után azonnal újra megindult a misszióélet házunkban, ha nem is az előbbi elevenességgel. Mikor a hosszú száműzetés után tavaly újra hazajöhettünk, jóideig 14-en többségben voltunk német, osztrák, szlovák, lengyel konfrátereink egyesült létszámával szemben.

A ház bizony eleinte siralmas képet mutatott. Bombatalálatot is kapott. Az ablakok nagyjából üveg nélkül ásitóztak. Sokat fáradoztunk, míg úgy-ahogy rendbehoztuk. Egyébként az iskolaévet jól kihasználtuk, csak szabadnapokon dolgoztunk. Sok munka akadt a gazdaságban is: kapálás, aratás, hordás, cséplés. Ezeket dolgozó testvérek híján mind fráterek végezték. Nyáron felcsaptunk favágóknak is. 100 m-t termeltünk ki 10-en Hl. Kreuz-ban. Közben két hétig a jó cisztercita testvérek vendégszeretetét élveztük. Ezek mellett még idillikus kis vakációnk is volt a bécsi hegyek közt fekvő nyaralónkban szénakaszálással és gyűjtéssel megtehető örvényekkel egybekapcsolva. A téhen- és kecskefejesben is segítkeztünk.

Az első év négy újmisése közül három magyar volt. Az új iskolaévben is van már két fölszenteltünk. Csak az a baj, hogy még nem lehet a missziókba menniök. Holland rendtestvéreink azonban már tavaly búcsúztatták az első negyven misszionáriust.

Az új iskolaévet valamivel később kezdtük, de most már rendes mederben folyik. Munka akad most is elég minden téren, de hát egy misszionáriusnak úgyis kell értenie mindenhez, hogy „mindenkinek mindene” lehessen.

Ezek lennének életünk külső keretei, melyek között lelkünket jövőendő élet-hivatásunkra előkészítjük, hogy egykor mint az Anyaszentegyház jó harcosai küzdjünk Isten országának terjesztésén, a lelkek üdvén. Így akarjuk meghálálni a jó Istennek, hogy egykor Szent Gellértet küldött hozzánk s kivezetett minket a pogányság éjtszakájából.

A háború óta noviciátusunk Kőszegen van. A Társaság magyar növendékeit Kőszegen, Budatétényben s Kiskúnefélegyházán végzik gimnáziumi tanulmányaikat.”

Fr. Szedák Gyula S. V. D.

Vízkereszt a Propaganda de Fide kollégiumában

Még egészen sötét van, mikor reggel kilépek az utcára. Örömmel pillantom meg az út fehérségén és az ívlámpák fényében felvillanó kis fehér csillagokról, hogy havazik. Egyszeriben otthon érzem magam. Most már én is telet számolok magamban, jóllehet az erős hideg jó pár napja garázdálkodik itt is. Az utcák még néptelenek és csendesek. Csak pár fázósan a kabátjába burkolódzó ember alakja és egy-egy autó fénye bukkan fel, majd tűnik el ismét a hópelyhek csendes hullásában. Társaimmal szótlanul, magunkbamélyedve haladunk célunk felé.

A *Propaganda de Fide* kollégiumába megyünk. Ma van a kollégium ünnepe. Mi is odatartunk, mert a mai napot, az Egyház egész világra szóló hivatásának, az Udvözítő megjelenésének, az evangélium terjedésének az ünnepét alkalmasabb környezetben és méltóbb keretek között nem lehet máshol ünnepelni, mint ahogy azt itt teszik.

Sötétben emelkedik fel előttünk a hatalmas épülettömb, a Vatikán-domb oldalán, ahogy a síkos úton felkapaszkodunk hozzá. Csak egy pár ablakban látszik kifelé világosság. Mindenkori kápolnában van. Az őszhajú és szakállú spirituális — aki húsz évi missziós munka után most itt készíti elő az új misszionáriusokat — ünnepi beszéde végén tart, mikor mi belépünk. Már csak az utolsó szavakat hallom. Az isteni Gyermeket látogató bölcsekről beszélt, akik Betlehemből hazájukba térve az új fénynek, a csillagnak hírnökei lettek. Ők voltak tehát az első misszionáriusok. Később utódaik itt ülnek előttünk a szép, templomnak is beillő kápolnában fehér karíngjűkben, fekete, az ujjaknál és a nyaknál pirossal szegélyezett reverendájukban. Sokat beszélő, szinte fogható csérend nehezedik ránk a spirituális szavai után. Ha a gondolatokat látni lehetne...! Hány irányba, a világ minden tája felé szaladnak szét, ahol majd egyszer most a kápolnában ülők szavának kell felcsendülnie az evangélium ígéivel ajkukon.

A nagy csendbe kétszeres erővel zeng bele a fejünk felett levő kórusról az

Ecce sacerdos magnus ünnepélyes köszöntése. Furnasoni-Biondi kardinális, a hitterjesztés ügyeit intéző kongregáció vezetője lép be. Ő tartja az ünnepi szentmisét.

Közben szinte észrevétlenül megtelik a kápolna. Sokan jönnek a városból, akik szintén itt akarnak együtt ünnepelni a Világegyházzal. A mellékoltároknál is miséző papok jelennek meg. Az övök és ministránsaik hazája között talán a földgömb terül el, — mellettem éppen egy kínai pap misézik s ministránsa egy egészen feketebőrű, talán afrikai teológus — mégis mozdulataik, egész fellépésük, a lépcsőimának csendesen váltakozó feleletei egészen olyanok mint nálunk akármelyik templomban.

A kardinális szentmiséje végén tart már. A közönség közben eloszlik három oltárhoz. Mi is odaállunk az egyik mellékoltárhoz. Már jön is a sekrestyéből a miséző pap. Nagy, rózsaszín palást burkolja be egész alakját. Ha kezét használja, előbb felgyüri a finom selymet. Ekkor kilátszik a testmagasságú, elől lehulló széles stóla, a keleti szertartású liturgia e jellegzetes ruhadarabja. Nézem az oltár mellé függesztett kis táblát. Melkita szertartású szentmise lesz. Egy kis mellékasztalnál már készíti is elő a szentáldozásra szolgáló kenyeret és bort. Finom kis aranykéssel vágja apró kockára a magával hozott fehér kenyeret és aranytálcán teszi az oltárra a kehellyel együtt, melybe már szintén beletöltötte a bort. Most egy nekünk egészen ismeretlen és szokatlan szertartás kezdődik a maga arab szövegével, nekünk szokatlan meghajlásaival, éneklő beszédmódjával, a misekönyvvel többször adott áldásokkal... és mégis a lényeg ugyanaz. Krisztus száll itt is az oltárra ugyanúgy, mint Erdély legeldugottabb falujában vagy Pest bármelyik templomában, ahol latin szertartású pap mondja szentmiséjében az átváltoztatás szavait. Először életemben két szín alatt áldozom és velem együtt szinte minden ott álló.

A mi szentmisénkkel egyidejűleg a főoltárnál egy magistermetű, megkapóan szép és finomarcú abesszin pap misézik hatalmas alakú honfitársának segédletével etióp szertartásban. Egy másik mellékoltárnál pedig maronita szertartású pap végzi a szentáldozatot, ünnepélyes, lassú mozdulatokkal, sok tömjénezéssel, meghajlással. S a délelőtti folyamán még hat különböző rítusú, görög, orosz, kald, román, szláv és örmény szentmiséken vehetnek részt a városból még most is egyre érkező emberek.

A szentmisék alatt a kóruson különböző nyelvű karácsonyi énekek, az emberiségnek e legszebb énekei csendülnek fel. Legyenek bár megannyira különbözők is nyelvben, dallamban, mégis mindegyikben az emberi lélek legtisztább, legmélyebb és mindenütt egyforma érzelmei szólalnak meg: a szeretetnek, a békének, az Istenben való örömmel hangjai. Társaimmal együtt — akikkel szintén vagy hét nemzetet képviselünk — mi is felmegyünk a kórusra s elénekeljük a mindnyájunk által ismert szép német karácsonyi éneket, a Stille Nacht-ot. Szinte magam előtt látom, ahogy dallama beleszövődik a már elhangzott dalok körülöttünk lebegő melódiájába s velük együtt egy nagy, szent harmóniába olvad össze.

Egy szláv teológus vezet körül bennünket aztán a házban. Németül beszélgetünk. Mutogatja a különböző nemzetiségűek által készített betlehemeket. Mind-egyik magán viseli alkotója nemzetiségének jellegét. Egy indus és egy arab által elképzelt betlehemi barlang sokáig szemem előtt fog még maradni. Megtudjuk, hogy 25 nemzet fiai vannak most itt együtt. Három japán is megérkezett nemrégiben és új kínaiak is útban vannak már. Ausztráliából is sok az új növendék. De még mindenfelől sokat várnak. Örömteljes, élénk mozgalmasság mindenfelé a folyosókon. Hisz ma van legnagyobb ünnepük. Százak és százak, már az Úr szőlőjében dolgozó misszionáriusok gondolata és imája száll ma e ház felé a világ minden tájáról. S milyen békeség, egyetértés, együttdolgozás a közös cél érdekében. Tanulhatnak tőlük a nagy nemzetközi együttműködési tervezők, szervezetek.

Mikor a kapun kilépünk, szemünkbe csapja a szél a szinte viharra növekvő havazást. Fejünk felett zászlók csattognak a ház homlokzatán. 24 nemzet zászlóját számlálom meg. A japán még nincs ott. Fázósan köpenyébe bújó kínai kísér ki bennünket. Szemei azonban vidáman, szeretettel, egyetértően mosolyognak felénk. Sokat visszanezék meg. A zászlók diadalmasan lobogtatják utánunk szivárványszínű sávjaikat. Jóleső, boldog, erős érzés tölti el mindnyájunk szívét. Az univerzális, a katolikus, a Világegyház szívverését éreztük meg ma közvetlen közelből.

Isten városa

címmel kiadványsorozat indult meg húsvétkor Jézus Szíve szellemében. Örömmel köszöntjük a kezdeményezést és nagyon ajánlanánk a kispapság figyelmébe, — annak ellenére, hogy elsősorban világi férfiak lelkiességét akarja elmélyíteni, apostolivá tenni és az engesztelés nagy munkájába beállítani.

Szent Ágoston akkor írta hasonló című könyvét, amikor a vandálok a római birodalom kapuját döngették. Nem rajzolta meg még soha senki kivülről az Isten Városának képét olyan megragadó erővel: azóta ez a könyv lett a keresztény történetfilozófia vezérfonala. Két szeretet küzd egymással: Amor sui usque ad contemptum Dei — amor Dei, usque ad contemptum sui.

Papini azt írja Szent Ágoston könyvéről: *„Mint minden gyökeresen keresztény munka, ez is forradalmi színben jelentkezik. Az antik ember eszménye, az antik „Virtus” helyébe a charitast állítja, — a hódítás mítosza helyébe — vagyis a nagyszabású betyárkodás helyébe a lemondást, az égi javak meghódítását, — kiderül, hogy Róma története, ami eddig a diadalok hőskölteményének látszott, a gyalázatok sorozata, — a földi élet, ami a pogányok szemében minden, a keresztények számára csak türelmes előkészület az örök életre . . . A régi értékek alul kerültek, az Isten Városa megszegyenítő felirata annak a roppant görög-latin hullának és születési bizonyítványa a keresztény világnak. Nem hiába volt Ágoston műve kedvelt olvasmánya Nagy Károlynak, a Római Szent Birodalom alapítójának.”*

Szent Ágoston gondolatának a felelevenítése és a modern élet színpadján való megjelenítése nagyon kívánatos volt. Kívánatos először is azért, mert a felületes embereknek jórésze hamis történet-szemléletet alkot magának: a történelmet hatalmas eszmével irányító Isten kiesik gondolatvilágából. De kívánatos volt azért is, mert az Isten Városának gondolata vigasztaló: a két szomszédvár néha megremegtetheti a hívőket, de nem csüggesztheti el, mert a Civitas Diaboli sorsa meg van pecsételve.

A vigasztaláson kívül természetesen feladatot is jelent az Isten Városa: jelenti a mélyebb lelkiességnek, az apostolkodásnak és engesztelésnek feladatát. Ma mindezt a Szent Szív fémjelzi, amikor határozottan akarja, hogy Szíve Országja megjelenjék a földön és megdicsőüljön általa a mai században.

Ezekkel a gondolatokkal foglalkozik a megnyerő kiállítású tartalmas, gondosan összeállított munka.

Korda R. T. kiadása, Budapest, VIII., Mikszáth Kálmán-tér 4. Ára: 7.50 frt.

Z. J.

A PAPI LELKISÉG 15. SZÁMÁNAK

T A R T A L M A:

Jellemnevelés és örökléstan. — Zemplén György (1—10)
Feszültségek megoldása a papi lelkekben. — Kollár Ferenc (11)
Vianney Szent János küzdő lelkisége. — Szakács József (27)

Lelki élet:

Bepillantások a jellembe. — Váczy Jenő (41)
Halálunk értékesítése. — Ernő Atya (45)
Isten arca. — Csuka Béla (49)

Jópásztori szellem:

Apor püspök. — Lantos-Kiss Antal (53)
A pásztor és nyáj közös küzdelme. — Schnattner Szigfrid (57)
Ahogy egy lelkésztség indul. — F. L. (61)

Önképzés:

Írás és jellem. — Havass Géza (65)
Grafológizálás. — Laskay Antal (68)
Pasztorális aszketika. — Farkas Lajos (72)

Egység:

Kegyelmi egység. — Kerkai György (75)
A papi összetartás és lelkiség nagy oszlopa. IV. — Szyllaba Emil (79)

Confiteor:

A káplán. — Lenkey Károly (88)
A plébános és káplán viszonya. — Krämer Tamás (91)

Liturgia:

A pap és a nagyböjt. — Vönöczki Fábán (103)
Papi lelkülettel az oltárnál. — Szeberényi László (107)

Szerzetespap:

Nagy vállalkozók az Áldozat körül. II. — Halász Pius (115)
A dominikánus lelkiség. II. — Fenyvessy Jeromos (125)

Magyar népünk papja:

Nyílt levél Páter Ernőhöz. — Schnattner Szigfrid (141)
Magyar jellem és lelkiség. — Bagaméri József (143)

Kispapegység. (154)

SPIRITUALITAS SACERDOTALIS

S U M M A R I U M:

Fasciculus hic XV. tractat *de contentionibus sive luctis characteris sacerdotalis.*

Articuli fundamentales:

- Educatio characteris et doctrina biologiae hereditariae. (1)
- Antagonismi polares in animis sacerdotum. (11)
- Spiritualitas colluctans Sancti Joannis Vianney. (27)

Vita spiritualis:

- Intuitiones aliquae in characterem. (41)
- Valorisatio mortis nostrae. (45)
- Facies Dei. (49)

Spiritus boni pastoris:

- Episcopus Apor. (53)
- Conamina communia pastoris et gregis. (57)
- Primi gressus paroeciae fundandae. (61)

Studium:

- Scriptura et character. (65)
- Studium graphologicum. (68)
- Ascetica pastoralis. (72)

Unitas:

- Unitas secundum gratiam. (75)
- Columna grande confoederationis et spiritus sacerdotalis. IV. (79)

Confiteor:

- Capellanus. (88)
- Relatio parochi et capellani. (91)

Liturgia:

- Sacerdos et quadragesima. (103)
- Spiritu sacerdotali ad altare. (107)

Sacerdos regularis:

- Athletae Christi circa Sacrificium. II. (115)
- Spiritualitas Dominicana. II. (125)

Sacerdos populi Hungarici:

- Litterae patentes ad Patrem Ernestinum. (141)
- Character et spiritualitas Hungarica. (143)

Unio levitarum. (154)

